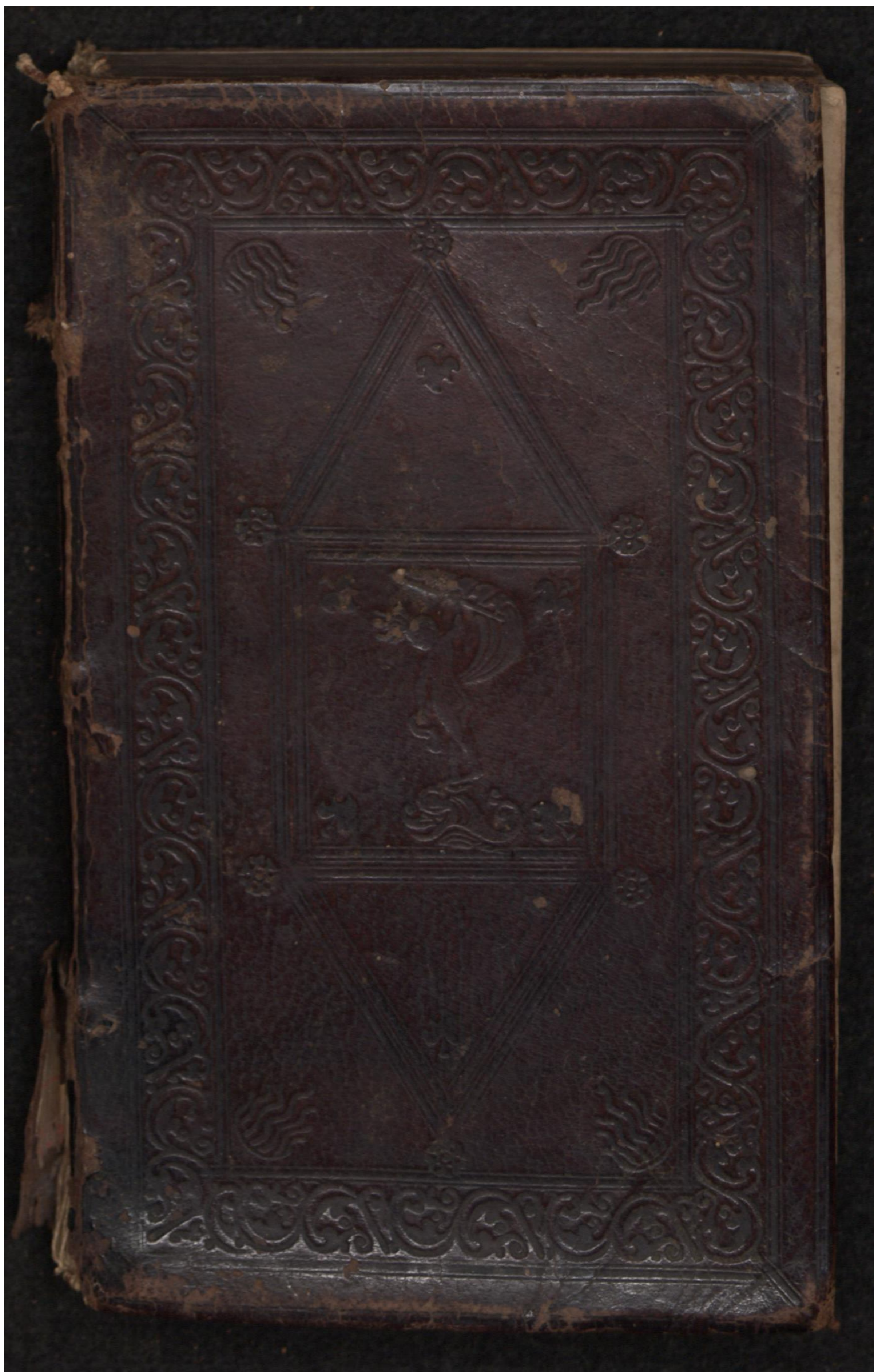
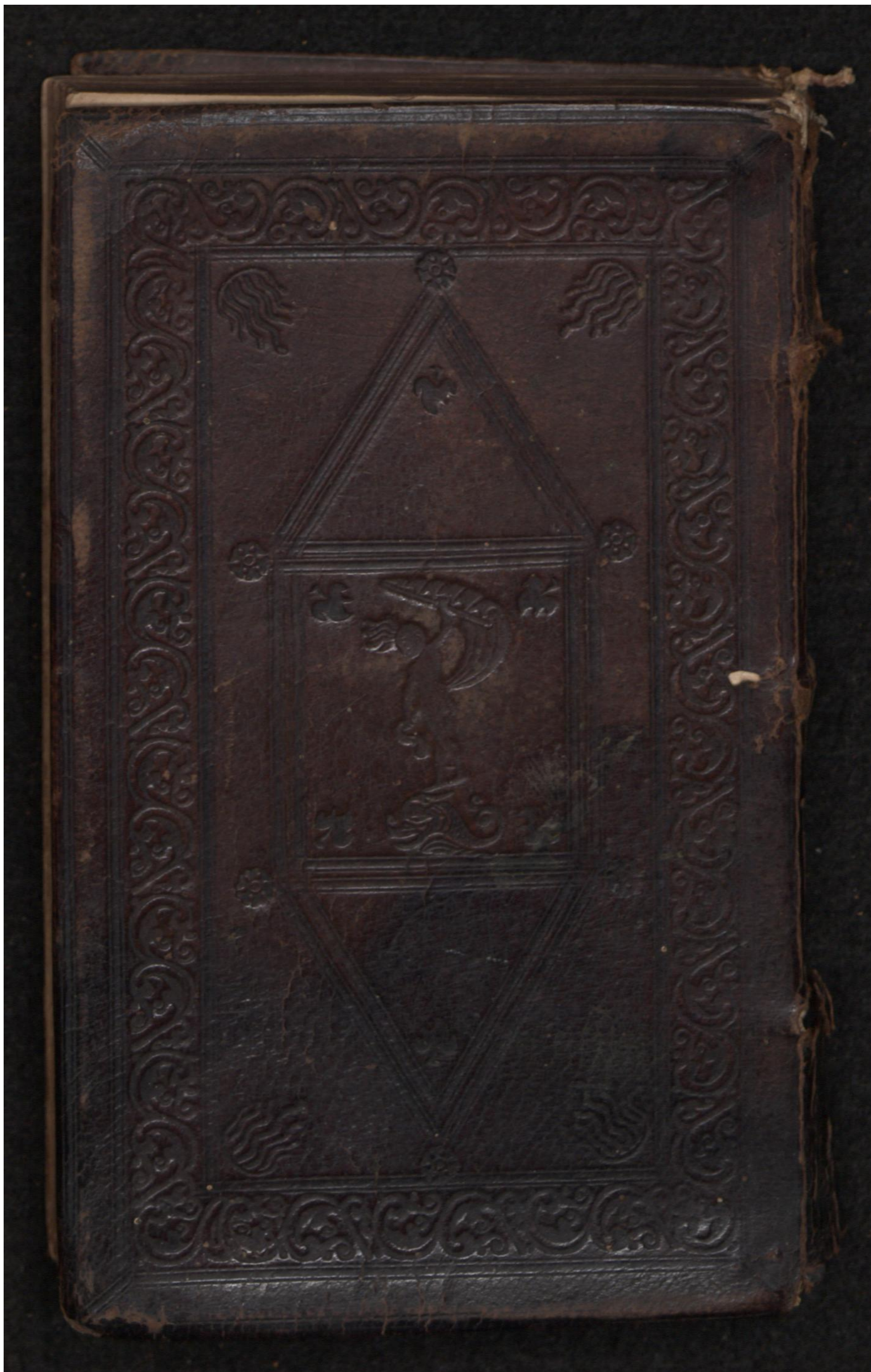
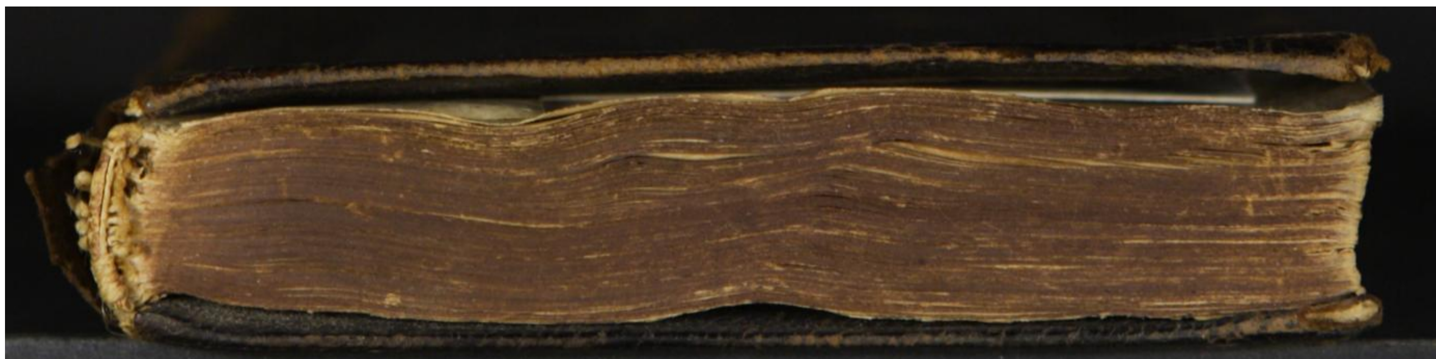

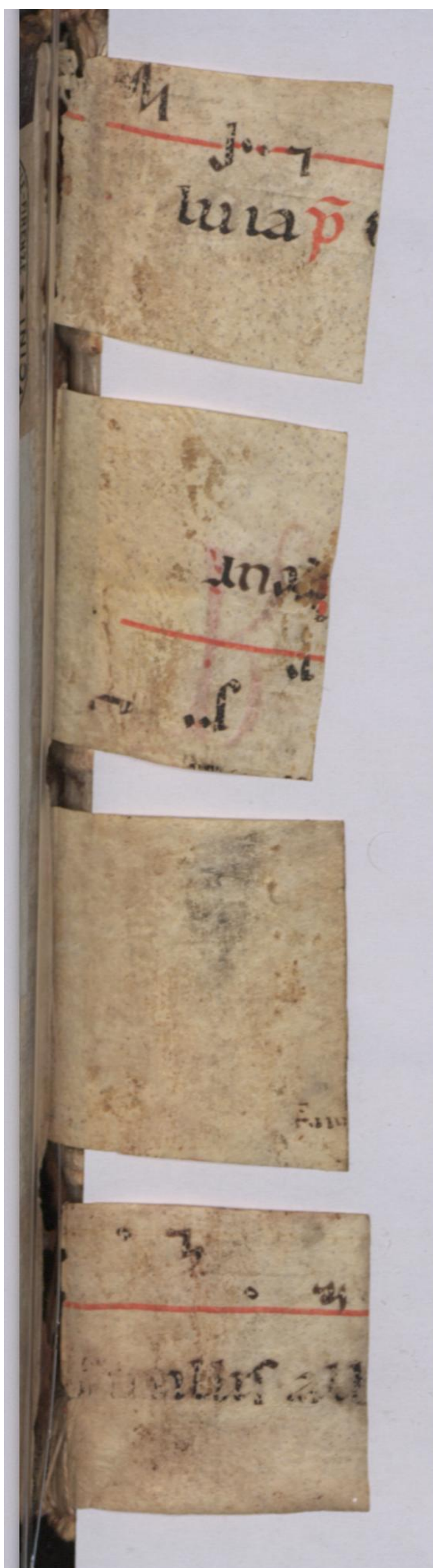

Ald. 1/1

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE-FIRENZE
ALDINI
I
1
37
RACCOLTA NENCINI

OTIVM
SINE LITERIS
MORS EST
Seneca
Ex Libris Joannis Nencini
1874

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE-FIRENZE
ALDINI
I
1
37
RACCOLTA NENCINI

23

[redacted]

1698

LVCRETIVS.

[redacted]

ALDVS Pius Albertum Pium Carporum Principem, ac Cæsareum Oratorem apud Pont. Max. Saluere iubet.

Iampridem Alberte Decus Principum: Decus huius ætatis eruditorum, constitui omnes de philosophia libros, quotquot ex ædib. nostris exirent in manus studiosorum, tibi dedicare tum mea erga te singulari beneuolentia: tum etiam, quia id genus libris præter cæteros delectaris. Deus perdat pniciosa hæc bella, quæ te perturbãt: quæ te tandiu auertunt à sacris studijs literarum: nec sinunt, ut quiete, & , quod semper cupiuisti, atq; optasti: fruaris otio ad eas artes, quibus à puero deditus fuisti: celebrandas. iam aliquẽ fructum dedisses studiorum tuorum, utilem sanè & nobis, & posteris. qua te priuari re, ita moleste fers: ut nullam aliam ob causam credendum sit: nuper te Romæ tam graui morbo laborasse, ut de salute tua & timerent boni omnes, & angerentur.

Di prohibete minas: Di talem auertite casum:

Et placidi seruate Pios. En igitur tibi Lucretius & Poeta, & philosophus quidem maximus uel antiquorum iudicio, sed plenus mendaciorum. nam multo aliter sentit de Deo, de creatione rerum, quàm Plato, q̃ cæteri Academici, quippe qui Epicurêam sectam secutus est. quamobrem sunt qui ne legendum quidem illum censent Christianis hominibus: qui uerum Deum adorant: colunt: uenerantur. Sed quoniam ueritas, quantò magis inquiritur, tantò apparet illustri-

or, & uenerabilior: qualis est fides catholica: quam IESVS Christus Deus Opt. Max. dum in humanis ageret: prædicauit hominibus: Lucretius, & qui Lucretio sunt simillimi: legendi quidem mihi uidentur: sed ut falsi, & mendaces: ut certe sunt.

Hæc autem attigimus: ut siquis hæc nostra legens, nesciat deliramenta Lucretij: id discat è nobis: licet ad te unum scribere uideamur. Id enim est harum epistolarum genus: ut cum ad unum scribuntur: ad omnes, in quorum manus peruenerint: tanquam argumenta scribantur. Quod autem longe correctior emittitur nunc Lucretius ex ædibus nostris, quàm consueuerit: habenda est potissimum gratia Andreæ Naugerio nostro: qui eum, quanquam cursim propter ipsius occupationes, & importunam impressorum nostrorum festinationem, tamen accurate recensuit. Capita præterea mutata ferè sunt omnia: ut uere quod singulis quibusq; locis complectitur: contineant. & licet non inserenda suis ea locis curauerimus, ne librum diuiderent: cum non Lucretius illa: sed alius quispiam inseruerit: tamen ad euitandum inquirendi laborem, & pagellam citant, & uersum, quò referenda sunt. Quod si per aduersam ualetudinem mihi licuisset, qua menses iam aliquot acerbiore conflictatus sum, addita essent infra non pauca, quæ diligentiæ nostræ fidem omnibus facerent, & Lucretium ipsum pleniorem redderent. utcunque sit, cauendum etiam fuerat, ne

plus iusto opus excresceret, & magnitudo uoluminis molestiam afferret. cætera ita præstita esse à nobis opinor Naugerij nostri industria, quam non contemnendam adhibuit: ut Lucretius legi atque intelligi tandem possit. Vale.

Quæ singulis libris continentur.

LIBRO PRIMO.

LIBRO SECVNDO.

LIBRO TERTIO.

LIBRO QVARTO.

LIBRO QVINTO.

LIBRO SEXTO.

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA LIBER PRIMVS.

E neadum genitrix, hominum, diuûmq; uoluptas
A lma Venus, cœli subter labentia signa
Q uæ mare nauigerum, quæ terras frugiferenteis
C oncelebras: per te quoniam genus omne animantũ
C oncipitur: uisitq; exortum lumina solis:
T e dea, te fugiunt uenti, te nubila cœli:
A duentúq; tuo, tibi suaueis dædala tellus
S ubmittit flores, tibi rident æquora ponti:
P acatumq; nitet diffuso lumine cœlum.
N am simulac species patefacta est uerna diei:
E t reserata uiget genitabilis aura fauoni:
A eriæ primum uolucres te diua, tuumq;
S ignificant initum, perculsæ corda tua ui.
I nde feræ pecudes persultant pabula læta:
E t rapidos tranant amneis: ita capta lepore,
T e sequitur cupide quò quanq; inducere pergis.
D eniq; per maria, ac montes, fluuiosq; rapaceis
F rondiferasq; domos auium, camposq; uirenteis,
O mnibus incutiens blandum per pectora amorem,
E fficis, ut cupide generatim secla propagent.
Q uæ quoniam rerum naturam sola gubernas:
N ec sine te quicquam dias in luminis oras.

E xoritur: neq; fit lætum, neq; amabile quicquam:
T e sociam studeo scribendis uersibus esse:
Q uos ego de rerum natura pangere conor
M emmiadæ nostro: quem tu dea tempore in omni
O mnibus ornatum uoluisti excellere rebus.
Q uo magis æternum da dictis diua leporem.
E ffice, ut interea fera munera militiai
P er maria, ac terras omneis sopita quiescant.
N am tu sola potes tranquilla pace iuuare
M ortaleis: quoniam belli fera munera mauors
A rmipotens regit: in gremium qui sæpe tuum se
R eijcit æterno deuictus uulnere amoris:
A tq; ita suspiciens tereti ceruice reposta
P ascit amore auidos inhians in te dea uisus:
E q; tuo pendet resupini spiritus ore.
H unc tu diua tuo recubantem corpore sancto
C ircunfusa super, suaueis ex ore loquelas
F unde, petens placidam romanis inclyta pacem.
N am neq; nos agere hoc patriai tempore iniquo
P ossumus æquo animo: nec Memmi clara propago
T alibus in rebus communi deesse saluti.
Q uod superest, uacuas aureis mihi Memmius, & te
S emotum a curis adhibe ueram ad rationem:
N e mea dona tibi studio disposta fideli,
I ntellecta prius quàm sint: contempta relinquas.
N am tibi de summa cœli ratione, deûmq;
D isserere incipiam: & rerum primordia pandam:
V nde omneis natura creet res, auctet, alatq;:
Q uo'ue eadem rursum natura perempta resoluat:
Q uæ nos materiem, & genitalia corpora rebus

R eddunda in ratione uocare: & semina rerum
A ppellare suemus: & hæc eadem usurpare
C orpora prima: ꝗ ex illis sunt omnia primis.
H umana ante oculos fœde cum uita iaceret
I n terris, oppressa graui sub relligione:
Q uæ caput à cœli regionibus ostendebat
H orribili super aspectu mortalibus instans:
P rimum graius homo mortaleis tollere contra
E st oculos ausus: primusq; obsistere contra:
Q uem nec fama deûm, nec fulmina, nec minitanti
M urmure compressit cœlum: sed eo magis acrem
I rritat uirtutem animi: confringere ut arcta
N aturæ primus portarum claustra cupiret.
E rgo uiuida uis animi peruicit: et extra
P rocessit longe flammantia mœnia mundi:
A tq; omne immensum peragrauit mente, animoq;.
V nde refert nobis uictor: quid possit oriri,
Q uid nequeat: finita potestas deniq; cuiq;
Q uantum sit ratione, atq; alte terminus hærens.
Q uare relligio pedibus subiecta uicissim
O bteritur: nos exæquat uictoria cœlo.
I llud in his rebus uereor: ne forte rearis
I mpia te rationis inire elementa: uiamq;
I ndugredi sceleris: quin contra sæpius olim
R elligio peperit scelerosa, atq; impia facta.
A ulide quo pacto triuiai uirginis aram
I phianassæo turparunt sanguine fœde
D uctores danaûm delecti prima uirorum.
C ui simul infula uirgineos circundata comptus
E x utraq; pari malarum parte profusa est:

E t mœstum simul ante aras astare parentem
S ensit: & hunc propter ferrum cælare ministros:
A spectu'q; suo lachrymas effundere ciues:
M uta metu terram genibus submissa petebat:
N ec miseræ prodesse in tali tempore quibat,
Q uod patrio princeps donarat nomine regem.
N am sublata uirûm manibus, tremebunda'q; ad aras
D educta est: non ut solenni more sacrorum
P erfecto, posset claro comitari hymenæo:
S ed casta inceste nubendi tempore in ipso
H ostia concideret mactatu mœsta parentis:
E xitus ut classi felix, faustus'q; daretur.
T antum relligio potuit suadere malorum.
T utemet a' nobis iam quouis tempore uatum
T erriloquis uictus dictis desciscere quæres.
Q uippe etenim quàm multa tibi iam fingere possunt
S omnia: quæ uitæ rationes uertere possint:
F ortunas'q; tuas omneis turbare timore.
E t merito: nam si certam finem esse uiderent
A erumnarum homines: aliqua ratione ualerent
R elligionibus, atq; minis obsistere uatum.
N unc ratio nulla est: restandi nulla facultas:
A eternas quoniam pœnas in morte timendum.
I gnoratur enim quæ sit natura animai:
N ata sit: an contra nascentibus insinuetur:
E t simul intereat nobiscum morte dirempta:
A n tenebras orci uisat, uastas'q; lacunas:
A n pecudes alias diuinitus insinuet se:
E nnius ut noster cecinit, qui primus amœno
D etulit ex helicone perenni fronde coronam:

P er gentes italas hominum quæ clara cluëret.
E t si præterea tamen esse acherusia templa
E nnius æternis exponit uersibus edens:
Q uo neq; permanent animæ, neq; corpora nostra:
S ed quædam simulachra modis pallentia miris.
V nde sibi exortam semper florentis H omeri
C ommemorat speciem, lachrymas effundere salsas
C œpisse: et rerum naturam expandere dictis.
Q uapropter bene cum superis de rebus habenda
N obis est ratio: solis, lunæq; meatus
Q ua fiant ratione: & qua ui quæq; gerantur
I n terris: tum cumprimis ratione sagaci
V nde anima, atq; animi constet natura uidendum:
E t quæ res nobis uigilantibus obuia mentes
T errificet morbo affectis, somnoq; sepultis:
C ernere uti uideamur eos, audireq; coràm:
M orte obita quorum tellus amplectitur ossa.
N ec me animi fallit graiorum obscura reperta
D ifficile illustrare latinis uersibus esse:
M ulta nouis uerbis præsertim cum sit agendum
P ropter egestatem linguæ, & rerum nouitatem.
S ed tua me uirtus tamen, & spectata uoluntas
S uauis amicitiæ, quemuis perferre laborem
S uadet: & inducat noctes uigilare serenas,
Q uærentem dictis quibus, & quo carmine demum
C lara tuæ possim præpandere lumina menti:
R es quibus occultas penitus conuisere possis.
H unc igitur terrorem animi, tenebrasq; necesse est,
N on radij solis, neq; lucida tela diei,
D iscutiant: sed naturæ species, ratioq;.

Principium hinc cuius nobis exordia sumet:
Nullam rem è nihilo gigni diuinitus unquam.
Quippe ita formido mortaleis continet omneis:
Quod multa in terris fieri, cœloq; tuentur:
Quorum operum causas nulla ratione uidere
Possunt: ac fieri diuino numine rentur.
Quas ob res, ubi uiderimus, nil posse creari
De nihilo: tum, quod sequimur, iam rectius inde
Perspiciemus: & unde queat res quæq; creari:
Et quo quæq; modo fiant opera sine diuûm.
Nam si de nihilo fierent: ex omnibus rebus
Omne genus nasci posset: nil semine egeret.
È mare primum homines, è terra posset oriri
Squamigerum genus, et uolucres: erumpere cœlo
Armenta, atq; aliæ pecudes: genus omne ferarum
Incerto partu culta, ac deserta tenerent.
Nec fructus ijdem arboribus constare solerent:
Sed mutarentur: ferre omnes omnia possent.
Quippe ubi non essent genitalia corpora cuiq;:
Qui posset mater rebus consistere certa?
At nunc, seminibus quia certis quæq; creantur:
Inde enascitur: atq; oras in luminis exit:
Materies ubi inest cuiusq;, & corpora prima.
Atq; hac re nequeunt ex omnibus omnia gigni:
Quod certis in rebus inest secreta facultas.
Præterea, cur uere rosam, frumenta calore,
Vites autumno fundi suadente uidemus?
Si non certa suo quia tempore semina rerum
Cum confluxerunt: patefit quodcunq; creatur:
Dum tempestates adsunt: & uiuida tellus

T uto res teneras effert in luminis oras.
Quod si de nihilo fierent: subito exorirentur
I ncerto spatio, atq; alienis partibus anni.
Quippe ubi nulla forent primordia: quæ genitali
C oncilio possent arceri tempore iniquo.
N ec porro augendis rebus spatio foret usus
S eminis ad coitum: e nihilo si crescere possent.
N am fierent iuuenes subito ex infantibus paruis:
E terráq; exorta repente arbusta salirent.
Quorum nil fieri manifestum est: omnia quando
P aulatim crescunt (ut par est) semine certo:
C rescendóq; genus seruant: ut noscere possis
Quæq; sua de materia grandescere, aliq;.
H uc accedit, uti sine certis imbribus anni
L ætificos nequeat fœtus submittere tellus:
N ec porro secreta cibo natura animantum
P ropagare genus possit: uitam'q; tueri.
V t potius multis communia corpora rebus
M ulta putes esse: ut uerbis elementa uidemus:
Quàm sine principijs ullam rem existere posse.
D eniq;, cur homines tantos natura parare
N on potuit? pedibus qui pontum per uada possent
T ransire: & magnos manibus diuellere monteis?
M ultáq; uiuendo uitalia uincere secla?
S i non materies quia rebus reddita certa est
G ignundis: e qua constat quid possit oriri.
N il igitur fieri de nilo posse fatendum est:
S emine quando opus est rebus: quo quæq; creatæ
A eris in teneras possint proferrier auras.
P ostremo, quoniam incultis præstare uidemus

Culta loca: & manibus meliores reddere foetus:
Esse uidelicet in terris primordia rerum:
Quae nos foecundas uertentes uomere glebas,
Terraiq; solum subigentes, cimus ad ortus.
Quod si nulla forent: nostro sine quaeq; labore
Sponte sua multo fieri meliora uideres.
Huc accedit, uti quaeq; in sua corpora rursum
Dissoluat natura: neq; ad nihilum interimat res.
Nam siquid mortale e' cunctis partibus esset:
Ex oculis res quaeq; repente erepta periret.
Nulla ui foret usus enim: quae partibus eius
Dissidium parere, & nexus exoluere posset.
At nunc, aeterno quia constant semine quaeq;:
Donec uis obeat, quae res diuerberet ictu:
Aut intus penetret per inania, dissoluatq;:
Nullius exitium patitur natura uideri.
Praeterea, quaecunq; uetustate amouet aetas:
Si penitus perimit consumens materiem omnem:
Vnde animale genus generatim in lumina uitae
Educat Venus? & reductum daedala tellus
Vnde alit, atq; auget, generatim pabula praebens?
Vnde mare? ingeniti fontes? externaq; longe
Flumina suppeditant? unde aether sydera pascit?
Omnia enim debet, mortali corpore quae sunt:
Infinita aetas consumpse anteacta, diesq;.
Quod si in eo spatio, atq; anteacta aetate fuere,
E' quibus haec rerum consistit summa refecta:
Immortali sunt natura praedita certe.
Haud igitur possunt ad nilum quaeq; reuerti.
Deniq; res omneis eadem uis, causaq; uulgo

Conficeret: nisi materies æterna teneret
Inter se nexu minus, aut magis indupedita.
Tactus enim leti satis esset causa profecto:
Quippe ubi nulla forent æterno corpore: quorum
Contextum uis deberet dissoluere quæque.
At nunc, inter se quia nexus principiorum
Dissimiles constant: æternaque materies est:
Incolumi remanent res corpore: dum satis acris
Vis obeat pro textura cuiusque reperta.
Haud igitur redit ad nihilum res ulla: sed omnes
Dissidio redeunt in corpora materiai.
Postremo, pereunt imbres: ubi eos pater æther
In gremium matris terrai præcipitauit.
At nitidæ surgunt fruges: ramique uirescunt
Arboribus: crescunt ipsæ: fœtuque grauantur.
Hinc alitur porro nostrum genus, atque ferarum:
Hinc lætas urbes pueris florere uidemus:
Frondiferasque nouis auibus canere undique syluas.
Hinc fessæ pecudes per pinguia pabula læta
Corpora deponunt: et candens lacteus humor
Vberibus manat distentis: hinc noua proles
Artubus infirmis teneras lasciua per herbas
Ludit, lacte mero menteis perculsa nouellas.
Haud igitur penitus pereunt quæcunque uidentur.
Quando alid ex alio reficit natura: nec ullam
Rem gigni patitur, nisi morte adiuta aliena.
Nunc age si quoniam docui nil posse creari
De nihilo: neque item genita ad nihilum reuocari:
Nequa forte tamen cœptes diffidere dictis:
Quod nequeunt oculis rerum primordia cerni:

A ccipe præterea, quæ corpora tute necesse est
C onfiteare esse in rebus: nec posse uideri.
P rincipio, uenti uis uerberat incita pontum:
I ngentesq; ruit naueis: & nubila differt,
I nterdum rapido percurrens turbine campos
A rboribus magnis sternit: montesq; supremos
S yluifragis uexat flabris: ita perfurit acri
C um fremitu: sæuitq; minaci murmure pontus.
S unt igitur uenti nimirum corpora cæca:
Q uæ mare, quæ terras, quæ deniq; nubila cœli
V errunt: ac subito uexantia turbine raptant.
N ec ratione fluunt alia: stragemq; propagant:
Q uàm cum mollis aquæ fertur natura repente
F lumine abundanti: quod largis imbribus auget
M ontibus ex altis magnus decursus aquai,
F ragmina coniiciens syluarum, arbustaq; tota:
N ec ualidi possunt pontes uenientis aquai
V im subitam tolerare: ita magno turbidus imbri
M olibus incurrit ualidis cum uiribus amnis.
D at sonitu magno stragem: uoluitq; sub undis
G randia saxa: ruit qua quicquam fluctibus obstat.
S ic igitur debent uenti quoq; flamina ferri.
Q uæ ueluti ualidum cum flumen procubuere:
Q uamlibet in partem trudunt res ante, ruuntq;
I mpetibus crebris: interdum uertice torto
C orripiunt: rapidiq; rotanti turbine portant.
Q uare etiam atq; etiam sunt uenti corpora cæca:
Q uandoquidem factis, ac moribus æmula magnis
A mnibus inueniuntur: aperto corpore, qui sunt.
T um porro uarios rerum sentimus odores:

Nec tamen ad nareis uenientes cernimus unquam:
Nec calidos æstus tuimur: nec frigora quimus
Vsurpare oculis: nec uoces cernere suemus:
Quæ tamen omnia corporea constare necesse est
Natura: quoniam sensus impellere possunt:
Tangere enim, & tangi, nisi corpus, nulla potest res.
Deniq; fluctifrago suspensæ in littore uestes
Vuescunt: eædem dispansæ in sole serescunt.
Ac neq; quo pacto persederit humor aquai
Visum est: nec rursum quo pacto fugerit æstu.
In paruas igitur parteis dispergitur humor:
Quas oculi nulla possunt ratione uidere.
Quin etiam multis solis redeuntibus annis
Annulus in digito subtertenuatur habendo:
Stillicidi casus lapidem cauat: uncus aratri
Ferreus occulte decrescit uomer in aruis:
Strataq; iam uulgi pedibus detrita uiarum
Saxea conspicimus: tum portas propter ahena
Signa manus dextras ostendunt attenuari
Sæpe salutantum tactu, præterq; meantum.
Hæc igitur minui, cum sint detrita, uidemus:
Sed quæ corpora decedant in tempore quoq;:
Inuida præclusit speciem natura uidendi.
Postremo, quæcunq; dies, naturaq; rebus
Paulatim tribuit moderatim crescere cogens:
Nulla potest oculorum acies contenta tueri.
Nec porro, quæcunq; æuo, macieq; senescunt:
Nec mare quæ impendent, uesco sale saxa peresa:
Quid quoq; amittant in tempore, cernere possis.
Corporibus cæcis igitur natura gerit res.

Nec tamen undiq; corporea ſtipata tenentur
Omnia natura: nanq; eſt in rebus inane.
Quod tibi cognoſſe in multis erit utile rebus:
Nec ſinet errantem dubitare: et quærere ſemper
De ſumma rerum: & noſtris diffidere dictis.
Quapropter locus eſt intactus inane, uacansq;:
Quod ſi non eſſet: nulla ratione moueri
Res poſſent: nanq;, officium quod corporis extat:
Officere, atq; obſtare: id in omni tempore adeſſet
Omnibus: haud igitur quicq̃ procedere poſſet:
Principium quoniam cedendi nulla daret res.
At nunc per maria, ac terras, ſublimaq́; cœli,
Multa modis multis uaria ratione moueri
Cernimus ante oculos: quæ, ſi non eſſet inane:
Non tam ſollicito motu priuata carerent:
Quàm genita omnino nulla ratione fuiſſent:
Vndiq; materies quoniam ſtipata quieſſet.
Præterea, quamuis ſolidæ res eſſe putentur:
Hinc tamen eſſe liquet raro cum corpore: cernas
In ſaxis, ac ſpeluncis: permanat aquarum
Liquidus humor: & uberibus flent omnia guttis.
Diſſipat in corpus ſeſe cibus omne animantum:
Creſcunt arbuſta: & fœtus in tempore fundunt:
Quod cibus in totos uſq; ab radicibus imis
Per truncos, ac per ramos diffunditur omneis.
Inter ſepta meant uoces: & clauſa domorum
Tranſuolitant: rigidum permanat frigus ad oſſa.
Quod, niſi inania ſint: qua poſſent corpora quæq;
Tranſire: haud ulla fieri ratione uideres.
Deniq;, cur alias alijs præſtare uidemus

P onderere res rebus nihilo maiore figura?
N am si tantundem est in lanæ glomere, quantum
C orporum in plumbo est: tantundem pēdere par est:
C orporis officiū est quoniā premere omnia deorsum:
C ontra autem natura manet sine pondere inanis.
E rgo quod magnum est æque: leuius'q; uidetur:
N imirum plus esse sibi declarat inanis.
A t contra grauius plus in se corporum esse
D edicat: & multo uacui minus intus habere.
E st igitur nimirum id, quod ratione sagaci
Q uærimus, admistum rebus quod inane uocamus.
I llud in his rebus, ne te deducere uero
P ossit, quod quidam fingunt, percurrere cogor.
C edere squamigeris latices nitentibus aiunt:
E t liquidas aperire uias: quia post loca pisces
L inquant: quo' possint cedentes confluere undæ,
S ic alias quoq; res inter se posse moueri:
E t mutare locum: quamuis sint omnia plena.
S cilicet id falsa totum ratione receptum est.
N am quo' squamigeri poterunt procedere tandem?
N i spatium dederint latices? concedere porro
Q uo poterunt undæ? cum pisces ire nequibunt?
A ut igitur motu priuandum est corpora quæq;:
A ut esse admistum dicendum rebus inane:
V nde initum primum capiat res quæq; mouendi.
P ostremo duo de concursu corpora lata
S i cita dissiliant: nempe aer omne necesse est
I nter corpora quod fiat, possidat inane.
I s porro, quamuis circum celerantibus auris
C onfluat: haud poterit tamen uno tempore totum

Compleri spatium: nam primum quenq; necesse est
Occupet ille locum: deinde omnia possideantur.
Quod si forte aliquis, cum corpora dissiluêre:
Tum putat id fieri, quia se condenseat aer:
Errat: nam uacuum tunc fit, quod non fuit ante:
Et repletur item uacuum, quod constitit ante.
Nec tali ratione potest denserier aer.
Nec si iam posset: sine inani posset opinor
Ipse in se trahere: et parteis conducere in unum.
Quapropter, quamuis causando multa moreris:
Esse in rebus inane tamen fateare necesse est.
Multa'q; præterea tibi possum commemorando
Argumenta, fidem dictis corradere nostris.
Verum animo satis hæc uestigia parua sagaci
Sunt: per quæ possis cognoscere cætera tu te.
Nanq; canes ut montiuagæ persæpe ferai
Naribus inueniunt intectas fronde quietes:
Cum semel institerint uestigia certa uiai,
Sic alid ex alio per te tu te ipse uidere
Talibus in rebus poteris: cæcas'q; latebras
Insinuare omneis: et uerum protrahere inde.
Quod si pigraris, paulum'ue recesseris ab re:
Hoc tibi de plano possum promittere Memmi:
Vsque adeo largos haustus de fontibus magnis
Lingua meo suauis diti de pectore fundet:
Vt uerear, ne tarda prius per membra senectus
Serpat: & in nobis uitai claustra resoluat:
Quam tibi de quauis una re uersibus omnis
Argumentorum sit copia missa per aures.
Sed nunc iam repetam cœptum pertexere dictis.

O mnis ut eſt igitur per ſe natura, duabus
C onſtitit in rebus: nam corpora ſunt, & inane,
H æc in quo ſita ſunt: & qua diuerſa mouentur.
C orpus enim per ſe communis dedicat eſſe
S enſus: cui niſi prima fides fundata ualebit:
H aud erit occultis de rebus quo referentes
C onfirmare animos quicquam ratione queamus.
T um porro locus, ac ſpatium, quod inane uocamus,
S i nullum foret: haud uſquam ſita corpora poſſent
E ſſe: neq; omnino quoquam diuerſa meare:
I d quod iam ſupra tibi paulo oſtendimus ante.
P rætere a nihil eſt, quod poſſis dicere ab omni
C orpore ſeiunctum, ſecretum'q; eſſe ab inani:
Quod quaſi tertia ſit rerum natura reperta.
N am quodcunq; erit, eſſe aliquid debebit id ipſum:
A ugmine uel grandi, uel paruo deniq;, dum ſit.
C ui ſi tactus erit quamuis leuis, exiguus'q;:
C orporum augebit numerum: ſummam'q; ſequetur.
S in intactile erit, nulla de parte quod ullam
R em prohibere queat per ſe tranſire meantem:
S cilicet hoc id erit uacuum, quod inane uocamus.
P rætere a, per ſe quodcunq; erit, aut faciet quid:
A ut aliјs fungi debebit agentibus ipſum:
A ut erit ut poſſint in eo res eſſe, geriq;.
A t facere, & fungi, ſine corpore nulla poteſt res:
N ec præbere locum porro, niſi inane, uacansq;.
E rgo præter inane, & corpora, tertia per ſe
N ulla poteſt rerum in numero natura relinqui:
N ec quæ ſub ſenſus cadat ullo tempore noſtros:
N ec ratione animi, quam quiſquam poſſit apiſci.

N am quæcunq; cluent: aut his coniuncta duabus
R ebus ea inuenies: aut horum euenta uidebis.
C oniunctum eſt id, quod nunquam ſine perniciali
D iſſidio potis eſt ſeiungi, ſeq́; gregari:
P ondus uti ſaxi, calor ignis, liquor aquai,
T actus corporibus cunctis, intactus inani.
S eruitium contra libertas, diuitiæq́;,
P aupertas, bellum, concordia, cætera, quorum
A duentu manet incolumis natura, abituq́;:
H æc ſoliti ſumus, ut par eſt, euenta uocare.
T empus item per ſe non eſt: ſed rebus ab ipſis
C onſequitur ſenſus, tranſactum quid ſit in æuo:
T um quæ res inſtet: quid porro deinde ſequatur:
N ec per ſe quenquam tempus ſentire fatendum eſt
S emotum ab rerum motu, placidaq́; quiete.
D eniq; tyndaridem raptam, belloq́; ſubactas
T roiugenas genteis ut dicunt eſſe: uidendum eſt,
N e contra, hæc per ſe, cogant nos forte fateri:
Q uando ea ſecla hominum, quorũ hæc euenta fuere
I rreuocabilis abſtulerit iam præterita ætas.
N anq; aliud terris, aliud regionibus ipſis
E uentum dici poterit, quodcunq; erit actum.
D eniq; materies ſi rerum nulla fuiſſet,
N ec locus, ac ſpatium, res in quo quæq; geruntur:
N unquam tyndaridis formæ conflatus amore
I gnis Alexandri phrygio ſub pectore gliſcens
C lara accendiſſet ſæui certamina belli:
N ec clàm durateus troianis pergama partu
I nflammaſſet equus nocturno graiugenarum:
P erſpicere ut poſſis, res geſtas funditus omneis,

non ita

Non ita uti corpus per se constare: neq; esse:
Nec ratione cluere eadem, qua constat inane:
Sed magis ut merito possis euenta uocare
Corporum, atq; loci, res in quo quæq; gerantur.
Corpora sunt porro partim primordia rerum:
Partim concilio quæ constant principiorum.
Sed quæ sunt rerum primordia, nulla potest uis
Stringere: nam solido uincunt ea corpore demum.
Et si difficile esse uidetur forsitan quicquam
In rebus solido reperiri corpore posse.
Transit enim fulmen cœli per septa domorum:
Clamor ut it uocis: ferrum candescit in igne:
Dissiliuntq; fero feruentia saxa uapore:
Quin labefactatus rigor auri soluitur æstu:
Tum glacies acri flamma deuicta liquescit.
Permanat calor argentum, penetraleq; frigus:
Quando utrunq; manu retinentes pocula, rite
Sensimus, infuso lympharum rore superne.
Usqueadeo in rebus solidi nihil esse uidetur.
Sed quia uera tamen ratio, naturáq; rerum
Cogit: ades, paucis dum uersibus expediamus:
Esse ea, quæ solido, atq; æterno corpore constent:
Semina quæ rerum, primordiáq; esse docemus:
Unde omnis rerum nunc constet summa creata.
Principio, quoniam duplex natura duarum
Dissimilis rerum longe constare reperta est,
Corporum atque loci, res in quo quæq; geruntur:
Esse utranq; sibi per se, puramq; necesse est.
Nam quacunq; uacat spatium, quod inane uocamus:
Corpus ea non est: qua porro cunq; tenet se

Corpus: ea uacuum nequaquam constat inane.
S unt igitur solida, ac sine inani corpora prima.
P ræterea, quoniam genitis in rebus inanest:
M ateriem circum solidam constare necesse est:
N ec res ulla potest uera ratione probari
C orpore inane suo cælare: atq; intus habere:
S i non quod cohibet, solidum constare relinquas.
I d porro nihil esse potest, nisi materiai
C oncilium: quod inane queat tectum cohibere.
M ateries igitur, solido quæ corpore constat:
E sse æterna potest: cum cætera dissoluantur.
T um porro, si nil esset, quod inane uacaret:
O mne foret solidum: nisi, contra, corpora cæca
E ssent: quæ loca complerent, quæcunq; tenerent:
O mne, quod est spatium uacuum, constaret inane.
A lternis igitur nimirum corpus inani
D istinctum, quoniam nec plenum nauiter extat:
N ec porro uacuum: sunt ergo corpora cæca:
Q uæ spatium pleno possunt distinguere inane.
H æc neq; dissolui plagis extrinsecus icta
P ossunt: nec porro penitus penetrata retexi:
N ec ratione queunt alia tentata labare:
I d quod iam supra tibi paulo ostendimus ante.
N am neque collidi sine inani posse uidetur
Q uicquam: nec frangi: nec findi in bina secando:
N ec capere humorem, neq; item manabile frigus,
N ec penetralem ignem: quibus omnia conficiuntur:
E t quo quæq; magis cohibet res intus inane:
T am magis his rebus penitus tentata labascit.
E rgo si solida, ac sine inani corpora prima

S unt, ita uti docui: sint haec æterna necesse est.
P ræterea, nisi materies æterna fuisset:
A ntehac ad nihilum penitus res quæq; redissent:
D e nihilo quæsita forent, quæcunq; uidemus.
A t quoniam supra docui nil posse creari
D e nihilo: neq; quod genitum est, ad nil reuocari:
E sse immortali primordia corpore debent:
D issolui quo quæq; supremo tempore possint:
M ateries ut suppeditet rebus reparandis.
S unt igitur solida primordia simplicitate:
N ec ratione queunt alia seruata per æuum
E x infinito iam tempore res reparare.
H uc accedit: uti solidissima materiai
C orpora cum constent: possint tamen omnia reddi
M ollia: quæ fiant aer, aqua, terra, uapores:
Q uo pacto fiunt, & qua ui quæq; geruntur,
A dmistum quoniam simul est in rebus inane.
A t contra si mollia sint primordia rerum:
V nde queant ualidi silices, ferrumq́; creari,
N on poterit ratio reddi: nam funditus omnis
P rincipio fundamenti natura carebit.
S unt igitur solida pollentia simplicitate:
Q uorum condenso magis omnia conciliatu
A rctari possunt: ualidasq́; ostendere uires.
D eniq; iam quoniam generatim reddita finis
C rescendi rebus constat, uitamq́; tuendi:
E t quid quæq; queant per fœdera naturai,
Q uid porro nequeant, sancitum quandoquidẽ extat:
N ec commutatur quicquam, quando omnia constant.
V sque adeo uariæ uolucres ut in ordine cunctæ

O ſtendunt maculas generales corpore ineſſe:
I mmutabile materiæ quoque corpus habere
D ebent nimirum: nam ſi primordia rerum
C ommutari aliqua poſſent ratione reuincta:
I ncertum quoq; iam conſtet, quid poſſit oriri,
Q uid nequeat: finita poteſtas deniq; cuiq;
Q ua nam ſit ratione, atq; alte terminus hærens:
N ec toties poſſent generatim ſecla referre
N aturam, motus, uictum, mores'q; parentum.
T um porro, quoniam eſt extremum quodq; cacumen
C orporis: illius, quod noſtri cernere ſenſus
I am nequeunt: id nimirum ſine partibus extat:
E t minima conſtat natura: nec fuit unquam
P er ſe ſecretum: neq; poſthac eſſe ualebit:
A lterius quoniam eſt ipſum: primæ quoq;, & imæ,
I nde aliæ, atq; aliæ, ſimiles ex ordine partes,
A gmine condenſo naturam corporis explent.
Q uæ quoniam per ſe nequeunt conſtare: neceſſe eſt
H ærere: unde queant nulla ratione reuelli.
S unt igitur ſolida primordia ſimplicitate:
Q uæ minimis ſtipata cohærent partibus arcte,
N on ex ullorum conuentu conciliata,
S ed magis æterna pollentia ſimplicitate:
V nde neq; auelli quicquam, neq; diminui quid
C oncedit natura, reſeruans ſemina rebus.
P ræterea, niſi erit minimum: paruiſſima quæq;
C orpora conſtabunt ex partibus infinitis.
Q uippe ubi dimidiæ partis pars ſemper habebit
D imidiam partem: nec res præfiniet ulla.
E rgo rerum inter ſummam, minimam'q;, quid eſſet,

Nil erit, ut distet. nam quamuis funditus omnis
Summa sit infinita: tamen paruissima quæ sunt
Ex infinitis constabunt partibus æque.
Quod quoniam ratio reclamat uera: negatq;
Credere posse animi: uictus fateare necesse est:
Esse ea, quæ nullis iam prædita partibus extent:
Et minima constent natura: quæ quoniam sunt:
Illa quoq; esse tibi solida, atq; æterna fatendum.
Deniq; si minimas in parteis cuncta resolui
Cogere consuesset rerum natura creatrix:
Iam nihil ex illis eadem reparare ualeret.
Propterea, quia quæ nullis sunt partibus aucta,
Non possunt ea, quæ debet genitalis habere
Materies, uarios connexus, pondera, plagas,
Concursus, motus, per quæ res quæq; geruntur.
Porro si nulla est frangendis reddita finis
Corporibus, tamen ex æterno tempore quæq;
Nunc etiam superare necesse est corpora rebus:
Quæ non dum clueant ullo tentata periclo.
At quoniam fragili natura prædita constant,
Discrepat æternum tempus potuisse manere
Innumerabilibus plagis uexata per æuum.
Deniq; si nullam finem natura parasset
Frangendis rebus: iam corpora materiai
Usq; redacta forent, æuo frangente priore:
Ut nihil ex illis à certo tempore posset
Conceptum, summum ætatis peruadere florem.
Nam quiduis citius dissolui posse uidemus:
Quàm rursus refici. quapropter longa diei
Infinitæ ætas anteacti temporis omne

Quod fregisset adhuc disturbans, dissoluens'q;,
I d nunquam reliquo raparari tempore posset.
A t nunc nimirum frangendi reddita finis
C erta manet: quoniam refici rem quanq; uidemus:
E t finita simul generatim tempora rebus
S tare: quibus possint æui contingere florem.
Quapropter, qui materiem rerum esse putarunt
I gnem: atq; ex igni summam consistere solo:
M agnopere à uera lapsi ratione uidentur.
H eraclitus init quorum dux prælia primus,
C larus ob obscuram linguam, magis inter inaneis,
Q uande grauis graios inter qui uera requirunt.
O mnia enim stolidi magis admirantur, amant'q;,
I nuersis quæ sub uerbis latitantia cernunt:
V era'q; constituunt, quæ belle tangere possunt
A ures: & lepido quæ sunt fucata sonore.
N am cur tam uariæ res possent esse requiro:
E x uero si sunt igni, puro'q; creatæ.
N il prodesset enim calidum denserier ignem:
N ec rarefieri: si partes ignis eandem
N aturam, quam totus habet suus ignis, haberent.
A crior ardor enim conductis partibus esset:
L anguidior porro disiectis, dis'q; sipatis.
A mplius hoc fieri nihil est, quod posse rearis
T alibus in causis: nedum uariantia rerum
T anta queat densis, raris'q; ex ignibus esse.
I d quoq; si faciant admisto rebus inani,
D enseri poterunt ignes, rari'q; relinqui.
S ed quia multa sibi cernunt contraria multi:
E t fugiunt in rebus inane relinquere purum:

A rdua dum metuunt, amittunt uera uiai:
N ec rursum cernunt, exempto rebus inani
O mnia densari: fieriq; ex omnibus unum
C orpus: nil ab se quod possit mittere natum,
A estifer ignis uti lumen iacit, atq; uaporem,
V t uideas non e' stipatis partibus esse.
Quod si forte ulla credunt ratione potesse
I gneis in coetus stringi: massareq; corpus:
S alicet ex ulla facere id si parte receptent,
O cidet ad nihilum nimirum funditus ardor
O mnis: & ex nihilo fient quæcunq; creantur.
N am quodcunq; suis mutatum finibus exit:
C ontinuo hoc mors est illius, quod fuit ante.
P roinde, aliquid superare necesse est incolume ollis:
N e tibi res redeant ad nilum funditus omnes:
D e nihiloq; renata uirescat copia rerum.
N unc igitur, quoniam certissima corpora quædam
S unt: quæ conseruant naturam semper eandem:
Q uorum abitu, aut aditu, mutatoq; ordine, mutant
N aturam res: & conuertunt corpora sese:
S cire licet non esse hæc ignea corpora rerum.
N il referret enim quædam discedere, adire,
A tq; alio attribui, mutariq; ordine quædam:
S i tantum ardoris naturam cuncta tenerent.
I gnis enim foret omnimodis quodcunq; crearet.
V erum, ut opinor, ita est: sunt quædã corpora: quorũ
C oncursus, motus, ordo, positura, figuræ,
E fficiunt igneis: mutatoq; ordine, mutant
N aturam: neq; sunt igni simulata: neque ulli
P ræterea rei: quæ corpora mittere possit

S ensibus: & nostros adiectu tangere tactus.
D icere porro ignem res omneis esse neq; ullam
R em ueram in numero rerum constare, nisi ignem,
Q uod facit hic idem, perdelirum esse uidetur.
N am contra sensus ab sensibus ipse repugnat:
E t labefactat eos: unde omnia credita pendent:
V nde hic cognitus est ipsi, qui nominat, ignem.
C redit enim sensus ignem cognoscere uere:
C ætera non credit, nihilo quæ clara minus sunt:
Q uod mihi cum uanum, tum delirum esse uidetur.
Q uid referemus enim, quod nobis certius ipsis
S ensibus esse potest, quo uera, ac falsa notemus?
P ræterea quare quisquam magis omnia tollat:
E t uelit ardoris naturam linquere solam:
Q uàm neget esse ignis, summam tamen esse relinquat?
A equa uidetur enim dementia dicere utrunq;.
Q uapropter qui materiem rerum esse putarunt
I gnem: atq; ex igni summam consistere posse:
E t qui principium gignundis aera rebus
C onstituere: aut humorem quicunq; putarunt
F ingere res ipsum per se: terram ue creare
O mnia: & in rerum naturas uertier omneis:
M agnopere à uero, longéq; errasse uidentur.
A dde etiam, qui conduplicant primordia rerum,
A era iungentes igni, terramq; liquori:
E t qui quattuor ex rebus posse omnia rentur,
E x igni, terra, atq; anima procrescere, & imbri.
Q uorum acragantinus cum primis Empedocles est:
I nsula quem triquetris terrarum gessit in oris:
Q uàm fluitans circum magnis anfractibus æquor

I onium glaucis aspergit littus ab undis:
A ngustóq; fretu rapidum mare diuidit undis,
I taliæ terrarum oras à finibus eius.
H ic est uasta charybdis: & hic ætnæa minantur
M urmura flammarum rursum se colligere iras:
F aucibus eruptos iterum ut uis euomat igneis:
A d cœlumq; ferat flammai fulgura rursum.
Q uæ cum magna modis multis, miranda uidetur
G entibus humanis regio: uisendáq; fertur,
R ebus opima bonis, multa munita uirum ui.
N il tamen hoc habuisse uiro præclarius in se,
N ec sanctum magis, & mirum, carumq; uidetur.
C armina quin etiam diuini pectoris eius
V ociferantur, & exponunt præclara reperta:
V t uix humana uideatur stirpe creatus.
H ic tamen, & supra quos diximus, inferiores
P artibus egregie multis, multóq; minores,
Q uanquam multa bene, ac diuinitus inuenientes
E x adyto tanquam cordis responsa dedere
S anctius, & multo certa ratione magis, quàm
P ythia: quæ tripode ex Phœbi, lauróq; profatur:
P rincipijs tamen in rerum fecere ruinas:
E t grauiter magni magno cecidere ibi casu.
P rimum quod motus exempto rebus inani
C onstituunt: & res molleis, rarasq; relinquunt,
A era, solem, ignem, terras, animalia, fruges:
N ec tamen admiscent in eorum corpus inane.
D einde quod omnino finem non esse secandis
C orporibus faciunt: neque pausam stare fragori:
N ec prorsum in rebus minimum consistere quicquã.

Cum uideamus id extremum cuiusq; cacumen
Esse, quod ad sensus nostros minimum esse uidetur:
Coniicere ut possis ex hoc: quae cernere non quis,
Extremum, quod habent, minimum consistere rebus.
Huc accedit item, quoniam primordia rerum
Mollia constituunt: quae nos natiua uidemus
Esse, & mortali cum corpore funditus: atqui
Debeat ad nihilum iam rerum summa reuerti:
De nihiloq; renata uigescere copia rerum.
Quorum utrunq;, quid à uero iam distet, habebis.
Deinde inimica modis multis sunt, atq; uenena
Ipsa sibi inter se: quare aut congressa peribunt:
At ita diffugient: ut tempestate coacta
Fulmina diffugere, atq; imbres: uentosq; uidemus.
Deniq; quattuor ex rebus si cuncta creantur:
Atq; in eas rursum res omnia dissoluuntur:
Qui magis illa queunt rerum primordia dici?
Quàm contra res illorum, retroq; putari?
Alternis gignuntur enim: mutantq; colorem,
Et totam inter se naturam tempore ab omni.
Sin ita forte putas, ignis, terraeq; coire
Corpus, & aerias auras, roremq; liquorum:
Nil in concilio naturam ut mutet eorum:
Nulla tibi ex illis poterit res esse creata:
Non animans, non ex animo cum corpore, ut arbos.
Quippe suam quicq; in coetu uariantis acerui
Naturam ostendet: mistusq; uidebitur aer
Cum terra simul, & quodam cum rore manere.
At primordia gignundis in rebus oportet
Naturam clandestinam, caecamq; adhibere:

E mineat nequid, quod contra pugnet, & obstet:
Quo minus esse queat proprie quodcunq; creatur.
Quin etiam repetunt a coelo, atq; ignibus eius:
Et primum faciunt ignem se uertere in auras
Aeris: hinc imbrem gigni: terramq; creari
Ex imbri: retroq; a terra cuncta reuerti:
Humorem primum: post aera: deinde calorem:
Nec cessare haec se inter se mutando meare
De coelo ad terram, de terra ad sydera mundi:
Quod facere haud ullo debent primordia pacto.
Immutabile enim quiddam superare necesse est:
Ne res ad nihilum redigantur funditus omnes.
Nam quodcunq; suis mutatum finibus exit:
Continuo hoc mors est illius, quod fuit ante.
Quapropter, quoniam quae paulo diximus ante,
In commutatum ueniunt: constare necesse est
Ex alijs ea: quae nequeant conuertier usquam:
Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes.
Quin potius tali natura praedita quaedam
Corpora constituas: ignem si forte crearint:
Posse eadem demptis paucis, paucisq; tributis,
Ordine mutato, & motu, facere aeris auras.
Sic alias alijs rebus mutarier omneis.
At manifesta palam res indicat (inquis) in auras
Aeris e terra res omneis crescere, aliq;:
Et nisi tempestas indulget tempore fausto:
Imbribus, & tabi nimborum arbusta uacillent.
Solq; sua pro parte fouet, tribuitq; calorem:
Crescere uti possint fruges, arbusta, animantes.
Scilicet & nisi nos cibus aridus, & tener humor

Adiuuet: amiſſo iam corpore, uita quoq; omnis
Omnibus è neruis, atq; oſſibus exoluatur.
Adiutamur enim dubio procul: atq; alimur nos
Certis ab rebus: certis aliæ atq; aliæ res:
Nimirum quia multimodis communia multis
Multarum rerum in rebus primordia miſta
Sunt: ideo uarijs uariæ res rebus aluntur.
Atq; eadem magni refert primordia ſæpe,
Cum quibus, & quali poſitura contineantur:
Et quos inter ſe dent motus, accipiant'q;.
Nanq; eadem cœlum, mare, terras, flumina, ſolem
Conſtituunt: eadem fruges, arbuſta, animanteis:
Verum alijs, alio'q; modo commiſta mouentur.
Quin etiam paſſim noſtris in uerſibus ipſis
Multa elementa uides multis communia uerbis:
Cum tamen inter ſe uerſus, ac uerba neceſſe eſt.
Confiteare & re, & ſonitu diſtare ſonanti:
Tantum elementa queunt permutato ordine ſolo.
At rerum quæ ſunt primordia plura adhibere
Poſſunt: unde queant uariæ res quæq; creari.
Nunc & Anaxagoræ ſcrutemur, Homœomeriam
Quam græci memorant: nec noſtra dicere lingua
Concedit nobis patrij ſermonis egeſtas:
Sed tamen ipſam rem facile eſt exponere uerbis.
Principio rerum quam dicit Homœomeriam,
Oſſa uidelicet è pauxillis, atq; minutis
Oſſibus, & ſic de pauxillis, atq; minutis
Viſceribus uiſcus gigni, ſanguen'q; creari,
Sanguinis inter ſe multis coeuntibus guttis:
Ex auri'q; putat micis conſiſtere poſſe,

Aurum: & de terris terram concrescere paruis.
Sic ignem inter se paruis cœuntibus nasci
Ignibus. exiguis humorem humoribus esse.
Cætera consimili fingit ratione, putatq;.
Nec tamen esse ulla parte idem in rebus inane
Concedit: neq; corporibus finem esse secandis.
Quare in utraq; mihi pariter ratione uidetur
Errare, atq; illi, supra quos diximus ante.
Adde quod imbecilla nimis primordia fingit:
Si primordia sunt, simili quæ prædita constant
Natura, atq; ipsæ res sunt: æqueq; laborant:
Et pereunt: neq; ab exitio res ulla refrenat.
Nam quid in oppressu ualido durabit eorum,
Vt mortem effugiat leti sub cœtibus ipsis?
Ignis? an humor? an aura? qd horũ? sanguis an? an
Nil, ut opinor: ubi ex æquo res funditus omnis (ne os?
Tam mortalis erit: q̃ quæ manifesta uidemus
Ex oculis nostris aliqua ui uicta perire.
At neq; cedere iam ad nihilum res posse, neq; autem
Crescere de nihilo, testor res ante probatas.
Præterea quoniam cibus auget corpus, alitq;,
Seu, uelut in nobis, uenas, & sanguen, & ossa,
Siue cibos omneis commisto corpore dicent
Esse: & habere in se neruorum corpora parua,
Ossaq;, & omnino uenas, partesq; cruoris.
Fiet, uti cibus omnis, et aridus, & liquor ipse,
Ex alienigenis rebus constare putetur,
Ossibus, & neruis, sanieq;, & sanguine misto.
Præterea quæcunq; è terra corpora crescunt,
Si sunt in terris: terram constare necesse est

Ex alienigenis, quæ terris exoriuntur.
Transfer item totidem uerbis utare licebit:
In lignis si flamma latet, fumusq;, cinisq;:
Ex alienigenis consistant ligna necesse est.
Linquitur hic tenuis latitandi copia quædam:
Id quod Anaxagoras sibi sumit: ut omnibus omnes
Res putet immistas rebus latitare: sed illud
Apparere unum: cuius sint plurima mista,
Et magis in promptu, primaq; in fronte locata:
Quod tamen á uera longe ratione repulsum est.
Conueniebat enim fruges quoq; sæpe, minacis
Robore cum saxi franguntur: mittere signum
Sanguinis: aut aliquid, nostro quæ corpore aluntur:
Cum lapidi lapidem terimus, manare cruorem:
Consimili ratione herbas quoq; sæpe decebat,
Et laticis dulces guttas, similiq; sapore
Mittere, lanigeræ quales sunt ubere lactis.
Scilicet & glebis terrarum sæpe friatis
Herbarum genera, & fruges, frondesq; uideri
Dispertita: ac in terris latitare minute.
Postremo in lignis cinerem, fumumq; uideri:
Cum præfracta forent: ignesq; latere minutos.
Quorum nil fieri quoniam manifesta docet res:
Scare licet non esse in rebus res ita mistas:
Verum semina multimodis immista latere
Multarum rerum in rebus communia debent.
At sæpe in magnis fit montibus (inquis) ut altis
Arboribus uicina cacumina summa terantur
Inter se, ualidis facere id cogentibus austris:
Donec fulserunt flammæ fulgore coorto:

S cilicet & non est lignis tamen insitus ignis.
V erum semina sunt ardoris multa: terendo
Q uæ cum confluxere: creant incendia syluis.
Q uod si tanta foret syluis abscondita flamma:
N on possent ullum tempus cælarier ignes:
C onficerent uulgo syluas: arbusta cremarent.
I am'ne uides igitur (paulo quod diximus ante)
P erma gni referre eadem primordia sæpe,
C um quibus, & quali positura contineantur?
E t quos inter se dent motus, accipiant'q;?
A tq; eadem paulo inter se mutata, creare
I gnes e' lignis? quo pacto uerba quoq; ipsa
I nter se paulo mutatis sunt elementis:
C um ligna, atq; ignes distincta uoce notemus.
D eniq; iam quæcunq; in rebus cernis apertis,
S i fieri non posse putas: quin materiai
C orpora consimili natura prædita fingas:
H ac ratione tibi pereunt primordia rerum:
F iet uti risu tremulo concussa cachinnent,
E t lachrymis salsis humectent ora, genasq;.
N unc age, quod superest, cognosce: & clarius audi.
N ec me animi fallit, quàm sint obscura: sed acri
P ercussit thyrso laudis spes magna meum cor:
E t simul incussit suauem mi in pectus amorem
M usarum: quo nunc instinctus mente uigenti
A uia pieridum peragro loca, nullius ante
T rita solo: iuuat integros accedere fonteis:
A tq; haurire: iuuatq; nouos decerpere flores:
I nsignem'q; meo capiti petere inde coronam:
V nde prius nulli uelarint tempora musæ.

Primum quod magnis doceo de rebus: & arctis
Relligionum animum nodis exoluere pergo.
Deinde quod obscura de re tam lucida pango
Carmina, musæo contingens cuncta lepore:
Id quoq; enim non ab nulla ratione uidetur:
Sed ueluti pueris absynthia tetra medentes
Cum dare conantur: prius oras pocula circùm
Contingunt mellis dulci, flauo'q; liquore:
Vt puerorum ætas improuida ludificetur
Labrorum tenus: interea perpotet amarum,
Absynthi laticem: deceptá'q; non capiatur:
Sed potius tali facto recreata ualescat.
Sic ego nunc, quoniam hæc ratio plerunq; uidetur
Tristior esse, quibus non est tractata: retroq;
Vulgus abhorret ab hac: uolui tibi suauiloquenti
Carmine pierio rationem exponere nostram:
Et quasi musæo dulci contingere melle.
Si tibi forte animum tali ratione tenere
Versibus in nostris possem: dum perspicis omnem
Naturam rerum, qua constet cuncta figura.
Sed quoniam docui solidissima materiai
Corpora perpetuo uolitare inuicta per æuum:
Nunc age summa audi quæ nam sit finis eorum:
Hæc sic euoluamus: item quod inane repertum est,
Seu locus, ac spatium res in quo quæq; gerantur,
Peruideamus utrum finitum funditus omne
Constet: an immensum patefiat adusq; profundum.
Omne quod est igitur, nulla regione uiarum
Finitum est: nanq; extremum debebat habere.
Extremum porro nullius posse uidetur

Esse: nisi ultra sit quod finiat, ut uideatur,
Quod non longius hæc sensus natura sequatur.
Nunc extra summam, quoniã nihil esse fatendũ est:
Non habet extremum: caret ergo fine, modoq;
Nec refert quibus adsistas regionibus eius.
Usqueadeo quem quisq; locum possedit in omneis
Tantundem parteis infinitum omne relinquit.
Præterea, si iam finitum constituatur
Omne quod est spatium: siquis procurrat ad oras
Ultimus extremas: iaciatq; uolatile telum:
Inualidis utrum contortum uiribus ire,
Quod fuerit missum mauis: longeq; uolare:
An prohibere aliquid censes, obstareq; posse?
Alterutrum fatearis enim, sumasq; necesse est.
Quorum utrunq; tibi effugium præcludit: & omne
Cogit, ut exempta concedas fine patere.
Nam siue est aliquid, quod prohibeat: faciatq;
Quo minus, quo missum est, ueniat: finiq; locet se:
Siue foras fertur, non est à fine profectum.
Hoc pacto sequar: atq; oras ubicunq; locaris
Extremas: quæram, quid telo deniq; fiat.
Fiet, uti nusquam possit consistere finis:
Effugiumq; fugæ prolatet copia semper.
Præterea, spatium summai totius omne,
Undiq; si inclusum certis consisteret oris:
Finitumq; foret: iam copia materiai
Undiq; ponderibus solidis confluxet ad imum:
Nec res ulla geri sub cœli tegmine posset:
Nec foret omnino cœlum, neq; lumina solis.
Quippe ubi materies omnis cumulata iaceret

E x infinito iam tempore subsidendo.
A t nunc nimirum requies data principiorum
C orporibus nulla est: quia nil est funditus imum:
Q uo' quasi confluere, & sedes ubi ponere possint.
S emper & assiduo motu res quæq; geruntur
P artibus in cunctis: æternaq́; suppeditantur
E x infinito cita corpora materiai.
P ostremo ante oculos rem res finire uidetur:
A er dissepit colleis, atq; aera montes:
T erra mare, econtra mare terras terminat omneis.
O mne quidem uero nihil est, quod finiat extra.
E st igitur natura loci, spatiumq́; profundi:
Q uod neq; clara suo percurrere fulmina cursu
P erpetuo possint æui labentia tractu:
N ec prorsum facere, ut restet minus ire meando.
V squeadeo passim patet ingens copia rebus
F inibus exemptis in cunctas undiq; parteis.
I psa modum porro sibi rerum summa parare
N e possit, natura tenet: quia corpus inani,
E t quod inane autem est, finiri corpore cogit:
V t sic alternis infinita omnia reddat.
A ut etiam alterutrum nisi terminat alterum eorum,
S implice natura: & pateat tantum immoderatum:
N ec mare, nec tellus, nec cœli lucida templa,
N ec mortale genus, nec diuûm corpora sancta
E xiguum possent horai sistere tempus.
N am dispulsa suo de cœtu materiai
C opia ferretur magnum per inane soluta:
S iue adeo potius nunquam concreta creasset
V llam rem: quoniam cogi disiecta nequisset.

N am certe neq; consilio primordia rerum
O rdine quæq; suo, atq; sagaci mente locarunt:
N ec quos quæq; darent motus pepigère profecto.
S ed quia multa modis multis mutata per omne
E x infinito uexantur percita plagis:
O mne genus motus, & cœtus experiundo
T andem deueniunt in taleis dispositur as:
Q ualibus hæc rebus consistit summa creata:
E t multos etiam magnos seruata per annos,
V t semel in motus coniecta est conuenienteis:
E fficit, ut largis auidum mare fluminis undis
I ntegrent amnes: & solis terra uapore
F ota nouet fœtus: summissáq; gens animantum
F loreat: & uiuant labentis ætheris ignes.
Q uod nullo facerent pacto: nisi materiai
E x infinito suboriri copia posset:
V nde amissa solent reparari in corpore quæq;.
N am ueluti priuata cibo natura animantum
D iffluit amittens corpus: sic omnia debent
D issolui: simulac defecit suppeditare
M ateries aliqua ratione auersa uiai.
N ec plagæ possent extrinsecus undiq; summam
C onseruare omnem, quæcunq; est conciliata.
C udere enim crebro possunt: partémq; morari:
D um ueniant aliæ: ac suppleri summa queatur.
I nterdum resilire tamen coguntur: & unà
P rincipijs rerum spatium, tempusq; fugai
L argiri: ut possint à cœtu libera ferri.
Q uare etiam atq; etiam suboriri multa necesse est.
E t tamen, ut plagæ quoq; possint suppetere ipsæ,

I nfinita opus est uis undiq; materiai.
I llud in his rebus longe fuge credere Memmi
I n medium summæ (quod dicunt) omnia niti:
A tq; ideo mundi naturam stare sine ullis
I ctibus externis: neq; quoquam posse resolui
S umma atq; ima: quod in medium sint omnia nixa,
I psum si quicquam posse in se sistere credis.
E t quæ pondera sunt sub terris, omnia sursum
N itier: in terramq; retro requiescere posta.
V t per aquas quæ nunc rerum simulachra uidemus.
E t simili ratione animalia suapta uagari
C ontendunt: neq; posse è terris in loca cœli
D ecidere inferiora magis: quàm corpora nostra
S ponte sua possint in cœli templa uolare.
I llic cum uideant solem, nos sydera noctis
C ernere: & alternis nobiscum tempora cœli
D iuidere: & noctes pariles agitare, diesq;.
S ed uanus stolidis hæc omnia parturit error:
A mplexi quod hebent peruerse prima uiai.
N am medium nihil esse potest, ubi inane, locusq;
I nfinita: neq; omnino, si iam medium sit:
P ossit ibi quicquam hac potius consistere causa:
Q uàm quauis alia longe ratione manere.
O mnis enim locus, ac spatium, quod inane uocamus,
P er medium, per non medium concedat oportet
A eque ponderibus motus quacunq; feruntur.
N ec quisquam locus est, quò corpora cum uenêre,
P onderis amissa ui possint stare in inani.
N ec quod inane autem est illis subsistere debet:
Q uin sua quod natura petit, concedere pergat.
H aud igitur possunt tali ratione teneri

Res in concilio medij cupedine uictæ.
Praeterea, quoniam non omnia corpora fingunt
In medium niti: sed terrarum, atq; liquorum,
Humorem ponti, magnisq; è montibus undas,
Et quasi terreno quæ corpore contineantur.
At contra tenueis exponunt aeris auras,
Et calidos simul à medio differrier igneis:
Atq; ideo totum circumtremere æthera signis:
Et solis flammam per cœli cœrula pasci:
Quod calor à medio fugiens ibi colligat igneis.
Quippe etiam uesci è terra mortalia secla:
Nec prorsum arboribus summos frondescere ramos
Posse: nisi à terris paulatim cuiq; cibatum
Terra det: at supra circumtegere omnia cœlum:
Ne uolucrum ritu flammarum mœnia mundi
Diffugiant subito magnum per inane soluta:
Et ne cætera consimili ratione ferantur:
Ne'ue ruant cœli penetralia templa superne:
Terráq; se pedibus raptim subducat: & omneis
Inter permistas rerum, cœliq; ruinas
Corpora soluentes, abeat per inane profundum:
Temporis ut puncto nihil extet relliquiarum,
Desertum præter spatium, & primordia cæca.
Nam quacunq; prius de parti corpora deesse
Constitues: hæc rebus erit pars ianua leti:
Hac se turba foras dabit omnis materiai.
Hæc si pernosces parua perductus opella:
Namq; alid ex alio clarescet: non tibi cæca
Nox iter eripiet: quin ultima naturai
Peruideas: ita res accendent lumina rebus.

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA LIBER SECVNDVS.

SVaue, mari magno turbantibus æquora uentis
E terra magnum alterius spectare laborem.
Non quia uexari quenquam est iucunda uoluptas:
Sed, quibus ipse malis careas, quia cernere suaue est.
Per campos instructa tui sine parte pericli,
Suaue etiam belli certamina magna tueri.
Sed nil dulcius est: bene quàm munita tenere
Edita doctrina sapientum templa serena.
Despicere unde queas alios: passimq; uidere
Errare: atq; uiam palantis quærere uitæ:
Certare ingenio: contendere nobilitate:
Noctes atq; dies niti præstante labore
Ad summas emergere opes: rerumq; potiri.
O' miseras hominum mentes, o' pectora cæca,
Qualibus in tenebris uitæ, quantisq; periclis
Degitur hoc æui, quodcunq; est: non'ne uidetis
Nil aliud sibi naturam latrare? nisi utq;
Corpore seiunctus dolor absit? mensq; fruatur
Iucundo sensu, cura semota, metuq;?
Ergo corpoream ad naturam pauca uidemus
Esse opus omnino: quæ demant quenq; dolorem:
Delitias quoq; uti multas substernere possint.

G ratius interdum: neq; natura ipsa requirit:
S i non aurea sunt iuuenum simulachra per ædes
L ampadas igniferas manibus retinentia dextris:
L umina nocturnis epulis ut suppeditentur:
N ec domus argento fulgens, auroq;, renidet:
N ec citharas roboant laqueata, aurataq; templa:
C um tamen inter se prostrati in gramine molli,
P ropter aquæ riuum, sub ramis arboris altæ
N on magnis opibus iucunde corpora curant:
P ræsertim cum tempestas arridet: & anni
T empora conspergunt uiridanteis floribus herbas.
N ec calidæ citius decedunt corpore febres:
T extilibus si in picturis, ostroq; rubenti
I acteris: quàm si plebeia in ueste cubandum est.
Q uapropter, quoniam nil nostro in corpore gazæ
P roficiunt, neq; nobilitas, neq; gloria regni:
Q uod superest animo quoq; nil prodesse putandum.
S i non forte tuas legiones per loca campi
F eruere cum uideas belli simulachra cientes:
H is tibi tum rebus tumefacto, relligiones
E ffugiunt animo pauidæ, mortisq; timores:
T um uacuum tempus linquunt, curaq; solutum.
Q uod si ridicula hæc, ludibriaq; esse uidemus:
R e ueraq; metus hominum, curæq; sequaces,
N ec metuunt sonitus armorum, nec fera tela:
A udacterq; inter reges, rerumq; potentes
V ersantur: neq; fulgorem reuerentur ab auro:
N ec clarum uestis splendorem purpureai:
Q uid dubitas, quin omne sit hoc rationis egestas?
O mnis cum in tenebris præsertim uita laboret.

Nam ueluti pueri trepidant: atq; omnia cæcis
In tenebris metuunt: ſic nos in luce timemus
Interdum nihilo quæ ſunt metuenda magis, quàm
Quæ pueri in tenebris pauitant: finguntq́; futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebrasq́; neceſſe eſt
Non radii ſolis, neq; lucida tela diei
Diſcutiant: ſed naturæ ſpecies, ratioq́;.
Nunc age, quo motu genitalia materiai
Corpora res uarias gignant: genitasq́; reſoluant:
Et qua ui facere id cogantur: quæ'ue ſit ollis
Reddita mobilitas magnum per inane meandi:
Expediam: tu te dictis præbere memento.
Nam certe non inter ſe ſtipata cohæret
Materies: quoniam minui rem quanq; uidemus:
Et quaſi longinquo fluere omnia cernimus æuo:
Ex oculisq́; uetuſtatem ſubducere noſtris:
Cum tamen incolumis uideatur ſumma manere
Propterea: quia quæ decedunt corpora cuiq;,
Vnde abeunt, minuunt: quo uenere, augmine donãt:
Illa ſeneſcere, at hæc contra floreſcere cogunt:
Nec remorantur ibi. ſic rerum ſumma nouatur
Semper: & inter ſe mortales mutua uiuunt.
Augeſcunt aliæ gentes: aliæ minuuntur:
Inq́; breui ſpatio mutantur ſecla animantum:
Et quaſi curſores, uitai lampada tradunt.
Si ceſſare putas rerum primordia poſſe:
Ceſſandoq́; nouos rerum progignere motus:
Auius à uera longe ratione uagaris.
Nam, quoniã per inane uagantur cuncta: neceſſe eſt.
Aut grauitate ſua ferri primordia rerum:

Aut ictu forte alterius. nam cita superne
Obuia cum fluxere: fit, ut diuersa repente
Dissiliant: neq; enim mirum, durissima quæ sint
Ponderibus solidis: neq; quicquam à tergibus obstet.
Et quo iactari magis omnia materiai
Corpora peruideas: reminiscere totius imum
Nil esse in summa: neq; habere ubi corpora prima
Consistant: quoniam spatium sine fine, modoq; est:
Immensumq; patere in cunctas undiq; parteis,
Pluribus ostendi: & certa ratione probatum est.
Quod quoniam constat: nimirum nulla quies est
Reddita corporibus primis per inane profundum:
Sed magis assiduo, uarioq; exercita motu,
Partim interuallis magnis confulta resultant:
Pars etiam breuibus spatijs nexantur ab ictu.
Et quæcunq; magis condenso conciliatu,
Exiguis interuallis conuecta resultant,
Indupedita suis perplexis ipsa figuris:
Hæc ualidas saxi radices, & fera ferri
Corpora constituunt: & cætera de genere horum
Paucula, quæ porro magnum per inane uagantur.
Cætera dissiliunt longe, longeq; recursant
In magnis interuallis. hæc aera rarum
Sufficiunt nobis, & splendida lumina solis.
Multaq; præterea magnum per inane uagantur:
Concilijs rerum, quæ sunt reiecta: nec usquam
Consociare etiam motus potuere recepta.
Cuius, uti memoro rei, simulachrum, & imago
Ante oculos semper nobis uersatur, & instat.
Contemplator enim, cum solis lumina cunq;

Insertim fundunt radios per opaca domorum:
Multa minuta modis multis per inane uidebis
Corpora misceri radiorum lumine in ipso:
Et uelut æterno certamine prælia, pugnasq;
Edere turmatim certantia: nec dare pausam,
Conciliis, & dissidiis exercita crebris.
Conijcere ut possis ex hoc: primordia rerum
Quale sit in magno iactari semper inani.
Duntaxat rerum magnarum parua potest res
Exemplare dare, & uestigia notitiai.
Hoc etiam mage ad hæc animũ te aduertere par est
Corpora: quæ in solis radiis turbare uidentur:
Quod tales turbæ, motus quoq; materiai
Significant clandestinos, cæcosq; subesse.
Multa uidebis enim plagis ibi percita cæcis
Commutare uiam: retroq; repulsa reuerti
Nunc huc, nunc illuc, in cunctas deniq; parteis.
Scilicet hic à principiis est omnibus error.
Prima mouentur enim per se primordia rerum:
Inde ea quæ paruo sunt corpora conciliatu:
Et quasi proxima sunt ad uires principiorum:
Ictibus illorum cæcis impulsa cientur:
Ipsaq;, quæ porro paulo maiora, lacessunt.
Sic à principiis ascendit motus: & exit
Paulatim nostros ad sensus: ut moueantur
Illa quoq;, in solis quæ lumine cernere quimus:
Nec quibus id faciant plagis apparet aperte.
Nunc, quæ mobilitas sit reddita materiai
Corporibus, paucis licet hinc cognoscere Memmi.
Primum aurora nouo cum spargit lumine terras:

Et uariæ uolucres nemora auia peruolitantes
Aera per tenerum liquidis loca uocibus opplent:
Quàm subito soleat sol ortus tempore tali
Conuestire sua perfundens omnia luce:
Omnibus in promptu, manifestumq; esse uidemus.
At uapor is, quem sol mittit, lumenq; serenum,
Non per inane meat uacuum: quo tardius ire
Cogitur: aerias quod sol diuerberat undas:
Nec singillatim corpuscula quæq; uapores,
Sed complexa meant inter se, conq; globata.
Quapropter simul inter se turbantur: & extra
Officiuntur: uti cogantur tardius ire.
At, quæ sunt solida primordia simplicitate,
Cum per inane meant uacuum: nec res remoratur
Ulla foris: atq; ipsa suis è partibus unum,
Unum in quem cœpêre locum, connixa feruntur:
Debent nimirum præcellere mobilitate:
Et multo citius ferri, quàm lumina solis:
Multiplexq; loci spatium transcurrere eodem
Tempore: quo solis peruulgant fulgura cœlum.
Nam neq; consilio debent tardata morari:
Nec persectari primordia, singula quæq;,
Ut uideant, qua quidq; geratur cum ratione.
At quidam contra hæc ignari, materiai
Naturam non posse deûm sine numine rentur
Tantopere humanis rationibus, ac moderate
Tempora mutare annorum: frugesq; creare:
Etiam cætera, mortaleis quæ suadet adire,
Ipsaq; deducit dux uitæ dia uoluptas:
Ut res per ueneris blanditum secla propagent:

N e genus occidat humanum: quorum omnia causa
C onstituisse deos fingunt. sed in omnibus rebus
M agnopere à uera lapsi ratione uidentur.
N am quamuis rerum ignorem primordia quæ sint:
H oc tamen ex ipsis cœli rationibus ausim
C onfirmare: alijsq; ex rebus reddere multis:
N equaquam nobis diuinitus esse creatam
N aturam mundi: quæ tanta est prædita culpa.
Q uæ tibi posterius Memmi faciemus aperta.
N unc id quod superest, de motibus expediemus.
N unc locus est (ut opinor) in his illud quoq; rebus
C onfirmare tibi: nullam rem posse sua ui
C orpoream sursum ferri: sursumq; meare.
N e tibi dent timeo flammarum corpora fraudem:
S ursus enim uersus gignuntur: & augmina sumũt:
E t sursum nitidæ fruges, arbustaq; crescunt:
P ōdera quãtum in se est, cũ deorsum cuncta ferãtur:
N ec cum subsiliunt ignes ad tecta domorum:
E t celeri flamma degustant tigna, trabesq;:
S ponte sua facere id sine ui subiecta putandum est.
Q uod genus è nostro cum missus corpore sanguis
E micat exultans alte: spargitq; cruorem.
N on'ne uides etiam, quanta ui tigna, trabesq;
R espuat humor aquæ? nam quo magis urgimus altũ
D irecta: & magna ui multi pressimus ægre:
T am cupide sursum reuomit magis: atq; remittit:
P lus ut parte foras emergant, exiliantq;.
N ec tamen hæc quantum est in se dubitamus opinor:
Q uin uacuum per inane deorsum cuncta ferantur.
S ic igitur debent flammæ quoq; posse per auras

A eris expreßæ sursum succedere: quanquam
P ondera quantũ in se est, deorsum deducere pugnẽt.
N octurnasq; faces cœli sublime uolanteis,
N on'ne uides longos flammarum ducere tractus,
I n quascunq; dedit parteis natura meatum?
N on cadere in terram stellas, & sydera cernis?
S ol etiam summo de uertice dissipat omnes
A rdorem in parteis: & lumine conserit arua.
I n terras igitur quoq; solis uergitur ardor:
T ransuersosq; uolare per imbres fulmina cernis.
N unc hinc, nunc illinc abrupti nubibus ignes
C oncursant: cadit in terras uis flammea uulgo.
I llud in his quoq; te rebus cognoscere auemus:
C orpora cum deorsum rectum per inane feruntur,
P onderibus proprijs incerto tempore fermè
I ncertisq; locis spatio decedere paulum:
T antum, quod minimum mutatum dicere possis.
Q uod nisi declinare solerent: omnia deorsum,
I mbris uti guttæ, caderent per inane profundum:
N ec foret offensus natus, nec plaga creata
P rincipijs: ita nil unquam natura creasset.
Q uod si forte aliquis credit, grauiora potesse
C orpora, quo citius rectum per inane ferantur:
I ncidere ex supero leuioribus: atq; ita plagis
G ignere: quæ possint genitaleis reddere motus:
A uius à uera longe ratione recedit.
N am per aquas quæcunq; cadunt, atq; aera deorsum:
H æc pro ponderibus casus celerare necesse est.
P ropterea, quia corpus aquæ, naturaq; tenuis
A eris, haud possunt æque rem quanq; morari:

S ed citius cedunt grauioribus exuperata.
A t contra nulli de nulla parte, neq; ullo
T empore, inane potest uacuum subsistere reiij:
Q uin sua quod natura petit, concedere pergat.
O mnia quapropter debent per inane quietum
A eque ponderibus non æquis concita ferri.
H aud igitur poterunt leuioribus incidere unquam
E x supero grauiora: neq; ictus gignere per se:
Q ui uarient motus: per quos natura gerat res.
Q uare etiam atq; etiam paulum inclinare necesse est
C orpora: nec plusquam minimum: ne fingere motus
O bliquos uideamur: & id res uera refutet.
N anq; hoc in promptu, manifestum'q; esse uidemus:
P ondera quantum in se est, non posse obliqua meare,
E x supero cum præcipitant: quod cernere possis.
S ed nihil omnino recta regione uiai
D eclinare, quis est, qui possit cernere sese?
D eniq; si semper motus connectitur omnis:
E t uetere exoritur semper nouus ordine certo:
N ec declinando faciunt primordia motus
P rincipium quoddam: quod fati fœdera rumpat:
E x infinito ne causam causa sequatur.
L ibera per terras unde hæc animantibus extat,
V nde est hæc inquam fatis auulsa uoluptas?
P er quam progredimur, quo' ducit quenq; uoluntas:
D eclinamus item motus, nec tempore certo,
N ec regione loci certa: sed ubi ipsa tulit mens.
N am dubio procul his rebus sua cuiq; uolũtas
P rincipium dat: & hinc motus per mẽbra rigantur.
N oñ ne uides etiam patefactis temporis puncto

C arceribus,non posse tamen prorumpere equorum
V im cupidam tam de subito,quàm mens auet ipsa.
O mnis enim totum per corpus materiai
C opia conquiri debet,concita per artus
O mneis:ut studium mentis connexa sequatur.
V t uideas initum motus a' corde creari:
E x animiq; uoluntate id procedere primum:
I nde dari porro per totum corpus & artus.
N ec simile est,ut cum impulsi procedimus ictu,
V iribus alterius magnis,magnoq; coactu.
N am tum materiem totius corporis omnem
P erspicuum est nobis inuitis ire,rapiq;.
D onec eam refrenauit per membra uoluntas.
I am'ne uides igitur,quanquam uis extima multos
P ellit:& inuitos cogit procedere sæpe:
P ræcipitesq; rapit:tamen esse in pectore nostro
Quiddam:quod contra pugnare,obstareq; possit:
C uius ad arbitrium quoq; copia materiai
C ogitur interdum flecti per membra,per artus:
E t proiecta refrenatur:retroq; residit.
Quare in seminibus quoq; idem fateare necesse est:
E sse aliam præter plagas,& pondera causam
M otibus:unde hæc est ollis innata potestas:
D e nihilo quoniam fieri nil posse uidemus.
P ondus enim prohibet:ne plagis omnia fiant,
E xterna quasi ui:sed ne res ipsa necessum
I ntestinum habeat cunctis in rebus agendis:
E t deuicta quasi cogatur ferre,patiq;:
I d facit exiguum clinamen principiorum
N ec regione loci certa,nec tempore certo.

Nec stipata magis fuit unquam materiai
Copia, nec porro maioribus interuallis.
Nam neq; adaugescit quicquam: nec deperit inde.
Quapropter quo nunc in motu principiorum
Corpora sunt: in eodem anteacta ætate fuere:
Et posthac semper simili ratione ferentur.
Et quæ consuerint gigni, gignentur eadem
Conditione: & erunt: & crescent: in'q; ualebunt:
Quantum cuiq; datum est per fœdera naturai.
Nec rerum summam commutare ulla potest uis.
Nam neq; quo possit genus ullum materiai
Effugere ex omni, qcquam est, neq; rursus in omne,
Vnde coorta queat noua uis irrumpere: & omnem
Naturam rerum mutare: & uertere motus.
Illud in his rebus non est mirabile: quare,
Omnia cum rerum primordia sint in motu:
Summa tamen summa uideatur stare quiete:
Præterquam siquid proprio dat corpore motus.
Omnis enim longe nostris ab sensibus infra
Primorum natura iacet: quapropter ubi ipsam
Cernere iam nequeas: motus quoq; surpere debent.
Præsertim cum quæ possimus cernere, cælent
Sæpe tamen motus spatio deducta locorum.
Nam sæpe in colli tondentes pabula læta
Lanigeræ reptant pecudes: quo` quanq; uocantes
Inuitant herbæ gemmantes rore recenti:
Et satiati agni ludunt: blandéq; cronifcant.
Omnia quæ nobis longe confusa uidentur:
Et ueluti in uiridi candor consistere colli.
Prætereа, magnæ legiones cum loca cursu

Camporum

C amporum complent belli simulachra cientes:
F ulgur ibi ad cœlum se tollit: totaq́; circum
A ere renidescit tellus: subterq́; uirum ui
E xcitur pedibus sonitus: clamoreq́; montes
I cti reiectant uoces ad sydera mundi:
E t circumuolitant equites: mediosq́; repente
T ransmittunt ualido quatientes impete campos.
E t tamen est quidam locus altis montibus: unde
S tare uidentur: & in campis consistere fulgur.
N unc age iam deinceps cunctarum exordia rerum,
Q ualia sint: & quàm longe distantia formis,
P ercipe multigenis quàm sint uariata figuris.
N on quo multa parum simili sint prædita forma:
S ed quia non uulgo paria omnibus omnia constât.
N ec mirum: nam cum sit eorum copia tanta:
V t neq; finis (uti docui) neq; summa sit ulla:
D ebent nimirum non omnibus omnia prorsum
E sse pari filo: similiq; affecta figura.
P ræterea, genus humanum, mutæq́; natantes
S quamigerum, pecudes, & læta arbusta, feræq;,
E t uariæ uolucres, lætantia quæ loca aquarum
C oncelebrant circum ripas, fonteisq́;, lacusq;:
E t quæ peruulgant nemora auia peruolitantes:
H orum unum quoduis generatim sumere perge:
I nuenies tamen inter se distare figuris.
N ec ratione alia proles cognoscere matrem,
N ec mater posset prolem: quod posse uidemus:
N ec minus, atq; homines inter se nota cluere.
N am sæpe ante deûm uitulus delubra decora
T huricremas propter mactatus concidit aras,

S anguinis expirans calidum de pectore flumen.
A t mater uirideis saltus orbata peragrans,
L inquit humi pedibus uestigia pressa bisulcis
O mnia conuisens oculis locat: si queat usquam
C onspicere amissum fœtum: completq; querelis
F rondiferum nemus assistens: & crebra reuisit
A d stabulum, desyderio perfixa iuuenci.
N ec teneræ salices, atq; herbæ rore uigentes,
F luminaq; ulla queunt summis labentia ripis
O blectare animum: subitamq; auertere curam.
N ec uitulorum aliæ species per pabula læta
D eriuare queunt animum: curamq; leuare:
V sque adeo quiddam proprium, notumq; requirit.
P ræterea, teneri tremulis cum uocibus hœdi
C ornigeras norunt matres: agniq; petulci
B alatum pecudis: ita quod natura poposcit,
A d sua quisq; ferè decurrunt ubera lactis.
P ostremo quoduis frumentum, non tamen omne
Q uodq; suo genere inter se simile esse uidebis:
Q uin intercurrat quædam distantia formis.
C oncharumq; genus parili ratione uidemus
P ingere telluris gremium: qua mollibus undis
L ittoris incurui bibulam pauit æquor arenam.
Q uare etiam atq; etiam simili ratione necesse est,
N atura quoniam constant: neq; facta manu sunt,
V nius ad certam formam primordia rerum:
D issimili inter se quædam uolitare figura:
P erfacile est animi ratione exoluere nobis.
Q uare fulmineus multo penetralius ignis,
Q uàm noster fluat è tedis terrestribus ortus:

D icere enim possis cœlestem fulminis ignem
S ubtilem magis è paruis constare figuris:
A tq; ideo transire foramina, quæ nequit ignis
N oster de lignis ortus, tedáq; creatus.
P ræterea, lumen per cornu transit: at imber
R espuitur: quare? nisi luminis illa minora
C orpora sunt: quàm de qbus è liquor almus aquarũ.
E t quamuis subito per colum uina uidemus
P erfluere: at contra tardum cunctatur oliuum,
A ut quia nimirum maioribus est elementis:
A ut magis hamatis inter se, perq; plicatis.
A tq; ideo fit, uti non tam diducta repente
I nter se possint primordia singula quæq;
S ingula per cuiusq; foramina permanare.
H uc accedit, uti mellis, lactisq; liquores
I ucundo sensu linguæ tractentur in ore.
A t contra tetra absynthi natura, feriq;
C entauri, fœdo pertorquent ora sapore.
V t facile agnoscas è leuibus, atq; rotundis
E sse ea: quæ sensus iucunde tangere possunt.
A t contra quæ amara, atq; aspera cunq; uidentur:
H æc magis hamatis inter se nexa teneri:
P roptereáq; solere uias restringere nostris
S ensibus: introituq; suo perrumpere corpus.
O mnia postremo bona sensibus, & mala tactu,
D issimili inter se pugnant perfecta figura.
N e tu forte putes serræ stridentis acerbum
H orrorem constare elementis leuibus æque:
A c musæa mele per chordas, organici quæ
M obilibus digitis expergefacta figurant.

N eu simili penetrare putes primordia forma
I n nares hominum: cum tetra cadauera torrent:
E t cum scena croco cilici perfusa recens est:
A raq́; panchæos exalat propter odores.
N e ue bonos rerum simili constare colores
S emine constituas, oculos qui pascere possunt:
E t qui compungunt aciem: lachrymareq́; cogunt:
A ut fœda specie tetri, turpesq́; uidentur.
O mnis enim, sensus quæ multat causa, iuuatq;:
A ut sine principiali aliquo leuiore creata est:
A ut contra. quæcunq; molesta, atq; aspera constat,
N on aliquo sine materiæ squalore reperta est.
A t quæ lenis, & est iucundo prædita sensu:
H æc aliquo sine seminio grauiore creata est.
S unt etiam quæ iam nec leuia iure putantur
E sse: neq; omnino flexis mucronibus unca:
S ed magis angellis paulum prostantibus: & quæ
T itillare magis sensus, quàm lædere possunt.
F æcula iam quo de genere est, uiniq; sapores.
D eniq; iam calidos igneis, gelidamq́; pruinam,
D issimili tentata modo compungere sensus
C orporis: indicio nobis est tactus uterq;.
T actus enim tactus, pro diuûm numina sancta,
C orporis est sensus: uel cum res extera sese
I nsinuat: uel cum lædit, quæ in corpore nata est:
A ut iuuat egrediens genitaleis per ueneris res:
A ut ex offensa cum turbant corpore in ipso
S emina: confunduntq́; inter se concita sensum.
V t si forte manu quamuis iam corporis ipse
T u te tibi partem ferias, æq; experiare.

Q uapropter longe formas distare necesse est
P rincipiis: varios quæ possint edere sensus.
D eniq; quæ nobis durata, ac spissa uidentur:
H æc magis hamatis inter sese esse necesse est:
E t quasi per ramos alte compacta teneri.
I n quo iam genere in primis adamantina saxa
P rima acie constant, ictus contemnere sueta,
E t ualidi silices, ac duri robora ferri,
A eráq;, quæ claustris restantia uociferantur.
I lla quidem debent ex leuibus, atq; rotundis
E sse magis, fluido quæ corpore liquida constant.
N anq; papaueris haustus, item est facilis ꝙ aquarum,
N ec retinentur enim inter se glomeramina quæq;:
E t procursus item in procliue uolubilis extat.
O mnia postremo quæ puncto temporis cernis
D iffugere, ut fumum, nebulas, flammasq;, necesse est,
S i minus omnia sunt è leuibus, atq; rotundis:
A t, non esse tamen perplexis indupedita:
P ungere uti possint corpus, penetrareq; saxa:
N ec tamen hærere inter se: quod quisq; uidemus
S ensibus esse datum: facile ut cognoscere possis
N on è perplexis, sed acutis esse elementis.
S ed ꝙ amara uides, eadem quæ fluuida constant:
S udor uti maris, est minime mirabile habendum.
N am quod fluuidum est, è leuibus, atq; rotundis
E st: at leuibus, atq; rotundis mista doloris
C orpora: nec tamen hæc retinere hamata necessum:
S cilicet esse globosa tamen, cum squalida constent:
P rouolui simul ut possint, & lædere sensus.
E t quo mista putes magis aspera leuibus esse

P rincipijs: unde est neptuni corpus acerbum:
E st ratio secernundi, seorsumq́; uidendi.
H umor dulcis ubi per terras crebrius idem
P ercolatur: ut in foueam fluat: ac mansuescat.
L inquit enim supra tetri primordia uiri
A spera: quo magis in terris hærescere possunt.
Quod quoniam docui: pergam connectere rem, quæ
E x hoc apta fidem ducat: primordia rerum
F initas uariare figurarum rationes.
Quod si non ita sit: rursum iam semina quædam
E sse infinito debebunt corporis auctu.
N anq; eædem una cuiusuis in breuitate,
C orporis inter se multum uariare figuræ
N on possunt: face enim minimis è partibus esse
C orpora prima tribus: uel paulo pluribus auge.
N empe ubi eas parteis unius corporis omnes
S umma, atq; ima locans, transmutans dextera leuis,
O mnimode expertus fueris, quam quisq; det ordo
F ormarum speciem totius corporis eius:
Quod superest, si forte uoles uariare figuras:
A ddendum parteis alias erit: inde sequetur
A' simili ratione, alias ut postulet ordo:
S i tu forte uoles etiam uariare figuras.
E rgo formarum nouitatem corporis augmen
S ubsequitur: quare non est ut credere possis:
E sse infinitis distantia semina formis.
N e quædam cogas immani maximitate
E sse: supra quod iam docui: non posse probari.
I am tibi barbaricæ uestes, melibœaq́; fulgens
P urpura thessalico concharum tincta colore,

A urea pauonum rident imbuta lepore.
S edulo quæ rerum superata colore iacerent.
E t contemptus odor myrrhæ, mellis'q; sapores,
E t cycnea mele, phœbea'q; dædala chordis
C armina, consimili ratione oppressa silerent.
N anq; alijs aliud præstantius exoreretur.
C edere item retro possent in deteriores
O mnia sic parteis, ut diximus, in meliores:
N anq; alijs aliud retro quoq; tetrius esset
N aribus, auribus, atq; oculis, oris'q; sapori.
Quæ quoniam non sunt in rebus reddita: certa
F inis utrinq; tenet summam: fateare necesse est
M ateriem quoq; finitis differre figuris.
D eniq; ab ignibus ad gelidas hyemis'q; pruinas
F initum est: retro'q; pari ratione remensum.
F inis enim calor, ac frigus: medij'q; tepores
I nter utrunq; iacent explentes ordine summam.
E rgo finita distant ratione creata:
A ncipiti quoniam mucrone utrinq; notantur:
H inc flammis, illinc rigidis infessa pruinis.
Quod quoniam docui: pergam connectere rem, quæ
E x hoc apta fidem ducit: primordia rerum,
I nter se simili quæ sunt perfecta figura:
I nfinita cluere: & enim distantia cum sit
F ormarum finita: necesse est, quæ similes sint,
E sse infinitas: aut summam materiai
F initam constare: id quod non esse probaui.
Quod quoniam docui: nunc suauiloquis age paucis
V ersibus ostendam, corpuscula materiai
E x infinito summam rerum usq; tenere,

V ndiq; protelo plagarum continuato.
N am quod rara uides magis esse animalia quædam:
F œcundamq́; magis naturam cernis in illis.
A t regione, locoq; alio, terrisq́; remotis,
M ulta licet genere esse in eo: numerumq́; repleri.
S icuti quadrupedum cum primis esse uidemus
I n genere anguimanos elephantos: india quorum
M illibus è multis uallo munitur eburno:
V t penitus nequeat penetrari: tanta ferarum
V is est: quarum nos perpauca exempla uidemus.
S ed tamen id quoq; uti concedam: quamlubet esto
V nica res quædam natiuo corpore sola:
C ui similis toto terrarum non sit in orbe.
I nfinita tamen nisi erit uis materiai:
V nde ea progigni possit concepta: creari
N on poterit: neq; quod superest, procrescere, aliq;.
Q uippe & enim sumant oculi finita per omne
C orpora iactari unius genitalia reij.
V nde ubi, qua ui, & quo pacto congressa coibunt
M ateriæ tanto in pelago, turbaq́; aliena?
N on (ut opinor) habent rationem conciliandi:
S ed quasi naufragijs magnis, uentisq́; coortis,
D isiectare solet magnum mare, transtra, carinas,
A ntemnas, proram, malos, tonsasq́; natanteis:
P er terrarum omneis oras fluitantia aplustra
V t uideantur: & indicium mortalibus edant:
I nfidi maris insidias, uireisq́;, dolumq;
V t uitare uelint: ne'ue ullo tempore credant:
S ubdola cum ridet placidi pellacia ponti.
S ic tibi si finita semel primordia quædam

C onstitues: æuum debebunt sparsa per omne
D isiectare æstus diuersi materiai:
N unquam in concilium ut possint compulsa coire:
N ec remorari in concilio: nec crescere adaucta.
Q uorum utrunq; palàm fieri manifesta docet res:
E t res progigni, & genitas procrescere posse.
E sse igitur genere in quouis primordia rerum
I nfinita palàm est: unde omnia suppeditantur.
N ec superare queunt motus utiq; exitiales
P erpetuo: neq; in æternum sepelire salutem.
N ec porro rerum genitales, auctificiq;
M otus perpetuo possunt seruare creata.
S ic æquo geritur certamine principiorum,
E x infinito contractum tempore bellum:
N unc hic, nunc illic superant uitalia rerum:
E t superantur item: miscetur funere uagor:
Q uem pueri tollunt uisentes luminis oras.
N ec nox ulla diem, neq; noctem aurora secuta est:
Q uæ non audierit mistos uagitibus ægris
P loratus, mortis comites, & funeris atri.
I llud in his obsignatum quoq; rebus habere
C onuenit: & memori mandatum mente tenere:
N il esse, in promptu quorum natura uidetur:
Q uod genere ex uno consistat principiorum
N ec quicquam, quod non permisto semine constet.
E t quo quicq; magis uis multas possidet in se,
A tq; potestates: ita plurima principiorum
I n sese genera, ac uarias docet esse figuras.
P rincipio tellus habet in se corpora prima:
V nde mare immensum, uoluentes flumina fontes

Assidue renouent: habet ignes unde oriantur:
Nam multis succensa locis ardent sola terræ.
Eximis uero furit ignibus impetus ætnæ.
Tum porro nitidas fruges, arbustáq; læta
Gentibus humanis habet unde extollere possit.
Vnde etiam fluidas frondes, & pabula læta
Montiuago generi possit præbere ferarum.
Quare magna deûm mater, materq; ferarum,
Et nostri genitrix, hæc dicta est corporis una.
Hanc ueteres graiûm docti cecinere poetæ
Sedibus in curru biiugos agitare leones:
Aeris in spatio magnam pendere docentes
Tellurem: neq; posse in terra sistere terram.
Adiunxere feras: quod quamuis effera proles:
Officiis debet molliri uicta parentum.
Muraliq; caput summum cinxere corona:
Eximis munita locis quod sustinet urbeis.
Quo nunc insigni per magnas prædita terras
Horrifice fertur diuinæ matris imago.
Hanc uariæ gentes antiquo more sacrorum
Idæam uocitant matrem: phrygiásq; cateruas
Dant comites: quia primum ex illis finibus edunt
Per terrarum orbem fruges coepisse creari.
Gallos attribuunt: quia numen qui uiolarint
Matris: & ingrati genitoribus inuenti sunt:
Significare uolunt indignos esse putandos:
Viuam progeniem qui in oras luminis edant.
Tympana tenta tonant palmis, & cymbala circum
Concaua: raucisonóq; minantur cornua cantu:
Et phrygio stimulat numero caua tibia menteis:

T elaq; præportant uiolenti signa furoris:
I ngratos animos, atq; impia pectora uulgi
C onterrêre metu quæ possint numine diuæ.
E rgo cum primum magnas inuecta per urbeis
M unificat tacita mortaleis muta salute:
A ere atq; argento sternunt iter, omnia circum
L argifica stipe ditantes: ninguntq; rosarum
F loribus, umbrantes matrem, comitumq; cateruas.
H ic armata manus (curetas nomine graij
Q uos memorant phrygios) inter se forte cateruæ
L udunt, in numerumq; exultant sanguine læti,
T errificas capitum quatientes numine cristas.
D ictæos referunt curetas: qui Iouis illum
V agitum in creta quondam occultasse feruntur:
C um pueri circum puerum pernice chorea
A rmati in numerum starent: pernice chorea
A rmati in numerum pulsarent æribus æra:
N e Saturnus eum malis mandaret adeptus:
A eternumq; daret matri sub pectore uulnus.
P roptereà magnam armati matrem comitantur.
A ut quia significant diuam prædicere: ut armis
A c uirtute uelint patriam defendere terram:
P ræsidioq; parent, decoriq; parentibus, esse.
Q uæ bene, & eximie quamuis disposta ferantur:
L onge sunt tamen à uera ratione repulsa.
O mnis enim per se diuûm natura necesse est
I mmortali æuo summa cum pace fruatur,
S emota à nostris rebus, seiunctaq; longe.
N am priuata dolore omni, priuata periclis,
I psa suis pollens opibus, nihil indiga nostri,

N ec bene pro meritis capitur: nec tangitur ira.
T erra quidem uero caret omni tempore sensu:
E t quia multarum pótitur primordia rerum:
M ulta modis multis effert in lumina solis.
H ic siquis mare neptunum, cereremq; uocare
C onstituet fruges: & bacchi nomine abuti
M auult: quàm laticis proprium proferre uocamen:
C oncedamus ut hic terrarum dictitet orbem
E sse deûm matrem: dum uera re tamen haud sit.
S æpe itaq; ex uno tondentes gramina campo
L anigeræ pecudes, & equorum duellica proles,
B uceriæq; greges, eodem sub tegmine cœli,
E x unoq; sitim sedantes flumine aquai,
D issimili uiuunt specie: retinentq; parentum
N aturam: & mores generatim quæq; imitantur:
T anta est in quouis genere herbæ materiai
D issimilis ratio: tanta est in flumine quoq;.
H inc porro quemuis animantem ex omnibus unum
O ssa, cruor, uenæ, calor, humor, uiscera, nerui
C onstituunt: quæ sunt porro distantia longe
D issimili perfecta figura principiorum.
T um porro quæcunq; igni flammata cremantur:
S i nil præterea, tamen hæc in corpore tradunt:
V nde ignem iacere, & lumen submittere possint:
S cintillasq; agere, ac late differre fauillam.
C ætera consimili mentis ratione peragrans
I nuenies: igitur multarum semina rerum
C orpora cælare: & uarias cohibere figuras.
D eniq; multa uides, quibus est odor, & sapor unà:
E t tantum cupido contingere dente parato

Reddita sunt, cum adolent in primis pleraq; dona.
Haec igitur uarijs debent constare figuris:
Nidor enim penetrat, qua succus non it in artus.
Succus item seorsum, & rerum sapor insinuatur
Sensibus: ut noscas primis differre figuris.
Dissimiles igitur formae glomeramen in unum
Conueniunt: & res permisto semine constant.
Quin etiam passim nostris in uersibus ipsis
Multa elementa uides multis communia uerbis:
Cum tamen inter se uersus, ac uerba necesse est
Confiteare alia ex alijs constare elementis.
Non quo multa parum communis littera currat:
Aut nulla inter se duo sint ex omnibus eadem:
Sed quia non uulgo paria omnibus omnia constant.
Sic alijs in rebus item communia multa,
Multarum rerum cum sint primordia: longe
Dissimili tamen inter se consistere summa
Possunt: ut merito ex alijs constare ferantur
Humanum genus, ac fruges, arbustaq; laeta.
Nec tamen omnimodis connecti posse putandum est
Omnia: nam uulgo fieri portenta uideres:
Semiferas hominum species existere: & altos
Interdum ramos egigni corpore uiuo:
Multaq; connecti terrestria membra marinis.
Tum flammam tetro spiranteis ore chimaeras
Pascere naturam per terras omniparenteis.
Quorum nil fieri manifestum est: omnia quando
Seminibus certis, certa genitrice creata
Conseruare genus crescentia posse uidemus.
Scilicet id certa fieri ratione necesse est.

Nam sua cuiq; cibis ex omnibus intus in artus
Corpora descendunt: connexaq; conuenienteis
Efficiunt motus. at contra aliena uidemus
Reijcere in terras naturam: multaq; cæcis
Corporibus fugiunt è corpore percita plagis:
Quæ neq; connecti cuiquam potuêre: neq; intra
Vitaleis motus consentire: atq; imitari.
Sed ne forte putes animalia sola teneri
Legibus his: quædam ratio discriminat omnia.
Nam ueluti tota natura dissimiles sunt
Inter se genitæ res quæq;: ita quanq; necesse est
Dissimili constare figura principiorum.
Non quo multa parum simili sint prædita forma:
Sed quod non uulgo paria omnibus omnia constent,
Semina cum porro distent: differre necesse est
Interualla, uias, connexus, pondera, plagas,
Concursus, motus: quæ non animalia solum
Corpora seiungunt: sed terras, ac mare totum
Secernunt: cœlumq; à terris omne retentant.
Nunc age dicta meo dulci quæsita labore
Percipe: ne forte hæc ex albis alba rearis
Principijs esse, ante oculos quæ candida cernis:
Aut ea, quæ nigrant, nigro de semine nata:
Néue alium quemuis quæ sunt imbuta colorem,
Propterea gerere hunc credas: quod materiai
Corpora consimili sint eius tincta colore.
Nullus enim color est omnino materiai
Corporibus, neq; par rebus, neq; deniq; dispar:
In quæ corpora si nullus tibi forte uidetur
Posse animi iniectus fieri, procul auius erras.

N am cum cæcigeni solis qui lumina nunquam
A spexere, tamen cognoscant corpora tactu,
E x ineunte æuo nullo contincta colore:
S cire licet menti quoq; nostræ corpora posse
V erti in notitiam nullo circumlita fuco.
D eniq; nos ipsi cæcis quæcunq; tenebris
T angimus: haud ullo sentimus tincta colore.
Q uod quoniam uinco fieri: nunc esse docebo.
O mnis enim color omnino mutatur in omnis:
Q uod facere haud ullo debent primordia pacto.
I mmutabile enim quiddam superare necesse est:
N e res ad nihilum redigantur funditus omnes.
N am quodcunq; suis mutatum finibus exit:
C ontinuo hoc mors est illius, quod fuit ante.
P roinde colore caue contingas semina rerum:
N e tibi res redeant ad nilum funditus omnes.
P ræterea, si nulla coloris principijs est
R eddita natura: at uarijs sunt prædita formis,
E' quibus omnigenos gignunt, uariant'q; colores.
P ropterea magni quod refert, semina quæq;
C um quibus, & quali positura contineantur:
E t quos inter se dent motus, accipiant'q;:
P erfacile exemplo rationem ut reddre possis,
C ur ea, quæ nigro fuerint pauloante colore:
M armoreo fieri possunt candore repente.
V t mare, cum magni commorunt æquora uenti:
V ertitur in canos candenti marmore fluctus.
D icere enim possis, nigrum, quod sæpe uidemus:
M ateries ubi permista est illius: & ordo
P rincipijs mutatus: & addita, dempta'q; quædam:

Continuuo id fieri ut candens uideatur, & album.
Quod si cœruleis constarent æquora ponti
Seminibus: nullo possent albescere pacto.
Nam quocunq; modo perturbes: cœrula quæ sint,
Nunquam in marmoreum possunt migrare colorem.
Sin alio, atq; alio sunt semina tincta colore:
Quæ maris efficiunt unum, purumq; nitorem:
Vt sæpe ex alijs formis, uarijsq; figuris
Efficitur quiddam quadratum, unaq; figura est:
Conueniebat, uti in quadrato cernimus esse
Dissimileis formas: ita cernere in æquore ponti,
Aut alio in quouis uno, puroq; nitore
Dissimileis longe inter se, uariosq; colores.
Præterea, nihil officiunt, obstantq; figuræ
Dissimiles: quo quadratum minus esset in illis.
At uarij rerum impediunt, prohibentq; colores:
Quo minus esse uno possit res tota nitore.
Tum porro quæ ducit, et ut illicitum hoc tribuamus.
Principijs rerum, nonnunquam caussa coloris
Occidit: ex albis quoniam non alba creantur:
Nec quæ nigra cluent, de nigris: sed uariantur.
Quippe & enim multo procliuius exorientur
Candida de nullo, quàm nigro nata colore:
Aut alio quouis, qui contra pugnet, & obstet.
Præterea, quoniam nequeunt sine luce colores
Esse: neq; in luce existunt primordia rerum:
Scire licet quàm sint nullo uelata colore.
Qualis enim cæcis poterit color esse tenebris?
Lumine qui mutatur in ipso: propterea quod
Recta, aut obliqua percussus luce refulget:

Pluma columbarum quo pacto in sole uidetur:
Quæ sita ceruices circùm, collumq́; coronat.
Nanq; aliâs fit, uti claro sit rubra pyropo:
Interdum quodam sensu fit, uti uideatur
Inter cæruleum uirideis miscere smaragdos.
Caudaq́; pauonis, larga cum luce repleta est:
Consimili mutat ratione obuersa colores.
Qui quoniam quodam gignuntur luminis ictu:
Scire licet, sine eo fieri non posse putandum.
Et quoniam plagæ quoddam genus excipit in se
Pupula: cum sentire colorem dicitur album:
Atq; aliud porro, nigrum cum, & cætera sentit:
Nec refert ea quæ tangis, quo forte colore
Prædita sint: uerum quali magis apta figura.
Scire licet, nil principijs opus esse colore:
Sed uarijs formis uarianteis edere tactus.
Præterea, quoniam nisi certis certa figuris
Est natura coloris: & omnia principiorum
Formamenta queunt in quouis esse nitore:
Cur ea, quæ constant ex illis non pariter sunt
Omnigenis perfusa coloribus in genere omni?
Conueniebat enim ceruos quoq; sæpe uolanteis
Ex albis album pennis iactare colorem:
Et nigros fieri nigro de semine cycnos:
Aut alio quouis uno, uarioq; colore.
Quin etiam quanto in parteis res quæq; minutas
Distrahitur magis: hoc magis est, ut cernere possis
Euanescere paulatim, stinguiq; colorem:
Vt fit, ubi in paruas parteis discerpitur aurum:
Purpura, phœniceusq; color clarissimus multo,

F ilatim cum distractus, disperditur omnis:
N oscere ut hinc possis, prius omnem efflare colorem
P articulas: quàm discedant ad semina rerum.
P ostremo, quoniam non omnia corpora uocem
M ittere concedis, neq; odorem: propterea fit,
V t non omnibus attribuas sonitus, & odores.
S ic oculis, quoniam non omnia cernere quimus:
S cire licet, quædam tam constare orba colore:
Q uàm sine odore ullo quædam, sonitúq; remota.
N ec minus hæc animum cognoscere posse sagacem:
Q uàm quæ sunt alijs rebus priuata, notaq;.
S ed ne forte putes solo spoliata colore
C orpora prima manere: etiam secreta teporis
S unt, ac frigoris omnino, calidiq; uaporis:
E t sonitu sterilia, & succo ieiuna feruntur:
N ec iaciunt ullum proprio de corpore odorem,
S icut amaracini blandum, stactæq; liquorem,
E t nardi florum, nectar qui naribus halant,
C um facere instituas: cumprimis quærere par est.
Q uod licet, ac possis reperire inolentis oliui
N aturam: nullam quæ mittat naribus auram:
Q uamminime ut possit mistos in corpore odores,
C oncoctosq; suo contactos perdere uiro.
P roptereа tandem debent primordia rerum
N on adhibere suum gignendis rebus odorem,
N ec sonitum, quoniam nihil ab se mittere possunt.
N ec simili ratione saporem deniq; quenquam,
N ec frigus, neq; item calidum, tepidumq; uaporem.
C æteraq; cum ita sunt, tamen ut mortalia constent,
M ollia, lenta, fragosa, putricaua, corpore raro,

O mnia sint a principijs seiuncta necesse est.
I mmortalia si uolumus subiungere rebus
F undamenta: quibus nitatur summa salutis:
N e tibi res redeant ad nilum funditus omnes.
N unc ea, quæ sentire uidemus cunq;, necesse est
E x insensilibus tamen omnia confiteare
P rincipijs constare: neq; id manifesta refutant,
N ec contra pugnant, in promptu cognita quæ sunt:
S ed magis ipsa manu ducunt: & credere cogunt:
E x insensilibus, quod dico, animalia gigni.
Q uippe uidere licet, uiuos existere uermeis
S tercore de tetro: putrorem cum sibi nacta est
I ntempestiuis ex imbribus humida tellus.
P ræterea, cunctas itidem res uertere sese.
V ertunt se fluuij in frondeis: & pabula læta
I n pecudes: uertunt pecudes in corpora nostra
N aturam: & nostro de corpore sæpe ferarum
A ugescunt uires, & corpora pennipotentum.
E rgo omneis natura cibos in corpora uiua
V ertit: & hinc sensus animantum procreat omnis:
N on alia longe ratione, atq; arida ligna
E xplicat in flammas: & in igneis omnia uersat.
I am'ne uides igitur magni primordia rerum
R eferre, in quali sint ordine quæq; locata?
E t commista quibus dent motus, accipiant'q;?
T um porro quid id est, animũ quod percutit ipsum?
Q uod mouet? & uarios sensus expromere cogit?
E x insensilibus nisi credas sensile gigni.
N imirum lapides, & ligna, & terra, quod unà
M ista, tamen nequeunt uitalem reddere sensum.

I llud in his igitur rebus meminisse decebit:
N on ex omnibus omnino quæcunq; creant res,
S ensile, & extemplo me gigni dicere sensus:
S ed magni referre, ea primum quantula constent,
S ensile quæ faciunt: & qua sint prædita forma,
M otibus, ordinibus, posituris: deniq; quæ sint.
Q uarum nil rerum in lignis, glebis'q; uidemus.
E t tamen hæc cum sunt quasi putrefacta p imbreis:
V ermiculos pariunt: quia corpora materiai
A ntiquis ex ordinibus permota noua re
C onciliantur ita: ut debent animalia gigni.
D einde ex sensilibus qui sensile posse creari
C onstituunt: porro ex alijs sentire sueti:
M ollia quæ faciunt: nam sensus iungitur omnis
V isceribus, neruis, uenis, quæcunq; uidemus
M ollia mortali consistere corpore creta.
S ed tamen esto iam posse hæc æterna manere:
N empe tamen debent, aut sensum partis habere:
A ut similia totis animalibus esse putari.
A t nequeant per se parteis sentire necesse est:
N anq; alios sensus membrorum respuit omneis.
N ec manus à nobis potis est secreta, neq; ulla
C orporis omnino sensum pars sola tenere.
L inquitur ut totis animalibus assimilentur:
V itali ut possint consentire undiq; sensu.
Q ui poterunt igitur rerum primordia dici?
E t leti uitare uias? animalia cum sint?
A tq; animalibus sint mortalibus una, eadem'q;?
Q uod tamen ut possint, ab coetu, concilio'q;,
N il facient præter uulgum, turbam'q; animantum.

S cilicet ut nequeant homines, armenta, feræq;,
I nter sese ullam rem gignere conueniendo:
S ic itidem quæ sunt minimis sentire necesse est.
Q uod si forte suum demittunt corpore sensum:
A tq; alium capiunt: quid opus fuit attribui, quod
D etrahitur? tum præterea quod fugimus ante.
Q uatenus in pullos animaleis uertier oua
C ernimus alituum: uermis'q; efferuere terram:
I ntempestiuos cum putror cœpit ob imbreis:
S cire licet gigni posse ex non sensile sensus.
Q uod si forte aliquis dicet, duntaxat oriri
P osse ea non sensu: sed sensus mobilitate
A nte aliqua tangi partum, quàm proditur extra:
H uic satis illud erit planum facere, atq; probare:
N on fieri partum, nisi concilio ante coacto:
N ec quicquam commutari sine conciliatu.
P rincipio nequeunt ullius corporis esse
S ensus ante ipsam genitam naturam animantis.
N imirum quia materies disiecta tenetur
A ere, fluminibus, terris, flamma'q; creatis:
N ec congressa modo uitaleis conuenientes,
C ontulit inter se motus: quibus omne tuentes
A ccensi sensus animantem quanq; tuentur.
P ræterea, quamuis animantem, grandior ictus
Q uàm patitur natura, repente affligit: & omnes
C orporis, atq; animi pergit confundere sensus:
D issoluuntur enim positura principiorum:
E t penitus motus uitales impediuntur:
D onec materies omnis concussa per artus
V italeis animæ nodos à corpore soluit:

Dispersam'q; foras per caulas eijcit omneis.
Nam, quid praeterea facere ictum posse reamur
Oblatum, nisi discutere, ac dissoluere quaeq;?
Fit quoq;, uti soleant minus oblato acriter ictu,
Relliquiae motus uitalis uincere saepe:
Vincere: & ingenteis plagae sedare tumultus:
In'q; suos quicquid rursus reuocare meatus:
Et quasi iam leti dominantem in corpore motum
Discutere: ac penè amissos accendere sensus.
Nam, quare potius leti iam limine ab ipso
Ad uitam possint coniecta mente reuerti:
Quàm quò decursum propè iam siet ire, & abire?
Praeterea, quoniam dolor est, ubi materiai
Corpora ui quadam per uiscera uiua, per artus
Sollicitata suis trepidant in sedibus intus:
In'q; locum quando remigrant, fit blanda uoluptas:
Scire licet, nullo primordia posse dolore
Temptari: nullam'q; uoluptatem capere ex se.
Quandoquidem non sunt ex ullis principiorum
Corporibus: quorum motus nouitate laborent:
Aut aliquem fructum capiant dulcedinis almae.
Haud igitur debent esse ullo praedita sensu.
Deniq;, uti possint sentire animalia quaeq;,
Principijs si iam est sensus tribuendus eorum:
Quid? genus humanum propritim de qbus auctũ est:
Scilicet & risu tremulo concussa cachinnant?
Et lachrymis spargunt rorantibus ora, genas q;?
Multa'q; de rerum mistura dicere callent?
Et sibi proporro quae sint primordia quaerunt?
Quandoquidem totis mortalibus assimilata

I psa quoq; ex aliis debent constare elementis:
I nde alia ex aliis: nusquam consistere ut ausis.
Q uippe sequar, quodcunq; loqui, ridereq; dices,
E t sapere, ex aliis eadem hæc facientibus, ut sit.
Q uod si delira hæc, furiosaq; cernimus esse:
E t ridere potest non ex ridentibus auctus,
E t sapere, & doctis rationem reddere dictis:
N on ex seminibus sapientibus, atq; disertis:
Q ui minus esse queant ea, quæ sentire uidemus
S eminibus permista carentibus undiq; sensu?
D eniq;, cœlesti sumus omnes semine oriundi:
O mnibus ille idem pater est: unde alma liquentes
H umorum guttas mater cum terra recepit:
F œta parit nitidas fruges, arbustaq; læta,
E t genus humanum: parit omnia secla ferarum:
P abula cum præbet, quibus omnes corpora pascũt:
E t dulcem ducunt uitam: prolemq; propagant.
Q uapropter merito maternum nomen adepta est.
C edit item retro, de terra quod fuit ante,
I n terras: & quod missum est ex ætheris oris,
I d rursum cœli rellatum templa receptant:
N ec sic interimit mors res: ut materiai
C orpora conficiat: sed cœtum dissipat ollis.
I nde aliis aliud coniungit: & efficit omnes
R es, ut conuertant formas: mutentq; colores:
E t capiant sensus: & puncto temporis reddant.
V t noscas referre earum primordia rerum,
C um quibus, & quali positura contineantur:
E t quos inter se dent motus, accipiantq;.
N e'ue putes æterna parum residere potesse

C orpora prima: quod in summis fluitare uidemus
R ebus: & interdum nasci, subitoq; perire.
Q uin etiam refert nostris in uersibus ipsis,
C um quibus, & quali sint ordine quæq; locata.
N anq; eadem cœlum, mare, terras, flumina, solem
S ignificant, eadem fruges, arbusta, animanteis:
S i non omnia sint, at multo maxima pars est
C onsimilis: uerum positura discrepitant res.
S ic ipsis in rebus item iam materiai
I nternalla, uiæ, connexus, pondera, plagæ,
C oncursus, motus, ordo, positura, figuræ
C um permutantur: mutari res quoq; debent.
N unc animum nobis adhibe ueram ad rationem:
N am tibi uehementer noua res molitur ad aureis
A ccidere: & noua se species ostendere rerum.
S ed neq; tam facilis res ulla est: quin ea primum
D ifficilis magis ad credendum constet: itemq;
N il adeo magnum, nec tam mirabile quicquam:
Q uod non paulatim minuant mirarier omnes.
P rincipio cœli clarum, purumq; colorem
Q uenq; in se cohibent palantia sydera passim,
L unæq;, & solis præclara luce nitorem.
O mnia quæ nunc si primum mortalibus adsint,
E x improuiso ceu sint obiecta repente:
Q uid magis his rebus poterit mirabile dici?
A ut minus ante quod auderent fore credere gentes?
N il (ut opinor) ita hæc species miranda fuisset:
Q uam tibi iam nemo fessus satiate uidendi
S uspicere in cœli dignatur lucida templa.
D esine quapropter nouitate exterritus ipsa

Expuere ex animo rationem: sed magis acri
Iudicio perpende: & si tibi uera uidetur,
Dede manus: aut si falsa est, accingere contra.
Quaerit enim rationem animus: cum summa loci sit
Infinita foris haec extra moenia mundi:
Quid sit ibi porro, quo prospicere usq; uelit mens:
Atq; animi iniectus liber quoquo uolet ipse.
Principio nobis in cunctas undiq; parteis,
Et latere ex utroq;, infra, supraq́;, per omne,
Nulla est finis: uti docui: res ipsaq́; per se
Vociferatur: & elucet natura profundi.
Nullo iam pacto uerisimile esse putandum est:
Vndiq; cum uorsum spatium uacet infinitum:
Seminaq́; innumero numero, summaq́; profunda
Multimodis uolitent aeterno percita motu:
Hunc unum terrarum orbem, coelumq́; creatum:
Nil agere illa foris tot corpora materiai:
Cum praesertim hic sit natura factus: & ipsa
Sponte sua forte offensando semina rerum
Multimodis temere incassum, iactataq́; frustra,
Tandem coierunt ea: quae coniecta repente
Magnarum rerum fierent exordia semper,
Terrai, maris, & coeli, generisq́; animantum.
Quare etiam atq; etiam tales fateare necesse est
Esse alios alibi congressus materiai:
Qualis hic est, auido complexu quem tenet aether.
Praeterea, cum materies est multa parata:
Cum locus est praesto: nec res, nec causa moratur
Vlla: geri debent nimirum, & confieri res.
Nunc & seminibus si tanta est copia: quantam

E numerare ætas animantum non queat omnis:
V is'q; eadem, & natura manet, quæ semina rerum
C onijcere in loca quæq; queat simili ratione,
A tq; huc sunt coniecta: necesse est confiteare
E sse alios alijs terrarum in partibus orbes,
E t uarias hominum gentes, & secla ferarum.
H uc accedit, ut in summa res nulla sit una:
V nica quæ gignatur: & unica, sola'q; crescat.
Q uin alio quouis sit seclo: multa'q; eodem
S int genere: in primis animalibus indice mente
I nuenies sic montiuagum genus esse ferarum,
S ic hominum genitam prolem, sic deniq; mutas
S quamigerum pecudes, & corpora cuncta uolantū.
Q uapropter, cœlum simili ratione fatendum est,
T erram'q;, & solem, lunam, mare, cætera, quæ sunt,
N on esse unica: sed numero magis innumerali.
Q uandoquidem uitæ depactus terminus alte
T am manet hæc etiam: natiuo & corpore constant:
Q uàm genus omne, qđ his generatim rebus abūdat.
Q uæ bene cognita si teneas, natura uidetur
L ibera continuo dominis priuata superbis,
I psa sua per se sponte omnia Dis agere expers.
N am pro' sancta deûm tranquilla pectora pace,
Q uæ placidum degunt æuum, uitam'q; serenant
Q uis regere immensi summā? quis habere profundi
I ndumanu ualidas potis est moderanter habenas?
Q uis pariter cœlos omneis conuertere? & omneis
I gnibus ætherijs terras suffire feraceis?
O mnibus in'q; locis esse omni tempore præsto?
N ubibus ut tenebras faciat: cœli'q; serena

C oncutiat sonitu: tum fulmina mittat: & aedeis
S aepe suas disturbet: & in deserta recedens
S aeuiat exercens telum: quod saepe nocentes
P raeterit: exanimatq́; indignos, inq́; merenteis.
M ultaq́; post mundi tempus genitale, diemq́;
P rimigenum maris, & terrae, solisq́; coortum,
A ddita corpora sunt extrinsecus: addita circum
S emina: quae magnum iaculando contulit omne:
V nde mare, & terrae possent augescere: & unde
A pparet spatium coeli domus: altaq́; tecta
T olleret à terris procul: & consurgeret aer.
N am sua cuiq; locis ex omnibus omnia plagis
C orpora distribuuntur: & ad sua secla recedunt:
H umor ad humorem: terreno corpore terra
C rescit: & ignem ignes procudunt: aetheraq́; aether.
D eniq;, ad extremum crescendi (perspice) finem
O mnia perduxit rerum natura creatrix.
V t fit, ubi nihilo iam plus est, quod datur intra
V italeis uenas, quàm quod fluit, atq; recedit:
O mnibus his aetas debet consistere rebus.
S ic natura suis refrenat uiribus auctum.
N am, quaecunq; uides hilarem grandescere ad auctũ:
P aulatimq́; gradus aetatis scandere adultae:
P lura sibi assumunt, quàm de se corpora mittunt:
D um facile in uenas cibus omnis diditur: & dum
N on ita sunt late dispersa, ut multa remittant:
E t plus dispendi faciant, quàm uescitur aetas.
N am certe fluere, atq; recedere corpora rebus
M ulta, manus dãdum est: sed plura accedere debent:
D onec alescendi summum tetigere cacumen.

Inde minutatim uireis, & robur adultum
Frangit: & in partem peiorem liquitur ætas.
Quippe eteni quãto est res ãplior, augmine adẽpto,
Et quo latior est, in cunctas undiq; parteis
Plura modo dispergit: & à se corpora mittit:
Nec facile in uenas cibus omnis diditur eij:
Nec sitis est, quæ per largos exæstuat æstus,
Vnde queat tantum suboriri, ac suppeditare,
Quod satis est, & quantum opus est natura nouare.
Iure igitur pereunt, cum rarefacta fluendo
Sunt: & cum externis succumbunt omnia plagis:
Quandoquidem grandi cibus æuo deniq; defit.
Nec tuditantia rem cessant extrinsecus ullam
Corpora conficere: & plagis infesta domare.
Sic igitur magni quoq; circum mœnia mundi
Expugnata dabunt labem, putreis'q; ruinas:
Omnia debet enim cibus integrare nouando:
Et fulcire cibus, ac omnia sustentare:
Nequicquam, quoniam nec uenæ perpetiuntur
Quod satis est: neq; quantũ opus est, natura ministrat.
Iam'q; adeo effœta est ætas, effœta'q; tellus:
Vix animalia parua creat, quæ cuncta creauit
Secla: deditq; ferarum ingentia corpora partu.
Haud (ut opinor) enim mortalia secla superne
Aurea de cœlo demisit funis in arua:
Nec mare, nec fluctus plangentes saxa crearunt:
Sed genuit tellus eadem, quæ nunc alit ex se.
Præterea nitidas fruges, uineta'q; læta
Sponte sua primum mortalibus ipsa creauit:
Ipsa dedit dulces fœtus, & pabula læta:

Quæ nunc uix nostro grandescunt aucta labore:
Conterimusq́; boues: & uiribus agricolarum
Conficimus ferrum uix aruis suppeditati.
Vsqueadeo pereunt fœtus: augentq́; labores.
Iamq́; caput quassans grandis suspirat arator
Crebrius, incassum magnum cecidisse laborem:
Et cum tempora temporibus præsentia confert
Præteritis: laudat fortunas sæpe parentum.
Tristis item uetulæ uitis sator æqua fatigat:
Et crepat antiquum genus, ut pietate repletum
Perfacile angustis tolerarit finibus æuum:
Cum minor esset agri multo modus ante uiritim:
Nec tenet omnia paulatim tabescere: & ire
Ad scopulum spatio ætatis defessa uetusto.

T. LVCRETII CARI DE RERUM NATVRA LIBER TERTIVS.

Tenebris tantis tam clarum extollere lumen
Qui primus potuisti, illustrans commoda uitæ:
Te sequor o graiæ gentis decus: inq́; tuis nunc
Fixa pedum pono pressis uestigia signis,
Non ita certandi cupidus: quàm propter amorem:
Quod te imitari aueo: quid enim contendat hirundo
Cycnis? aut quidnam tremulis facere artubus hœdi

Consimile in cursu possint, & fortis equi uis?
Tu pater es rerum inuentor: tu patria nobis
Suppeditas præcepta: tuisq; ex inclyte chartis,
Floriferis ut apes in saltibus omnia libant:
Omnia nos itidem depascimur aurea dicta:
Aurea, perpetua semper dignissima uita.
Nam, simulac ratio tua cœpit uociferari:
Naturam rerum diuina mente coortam:
Diffugiunt animi terrores: mœnia mundi
Discedunt: totum uideo per inane geri res.
Apparet diuûm numen, sedesq́; quietæ:
Quas neq; concutiunt uenti: nec nubila nimbis
Aspergunt: neq; nix acri concreta pruina
Cana cadens uiolat: semperq; innubilus æther
Integit: & large diffuso lumine ridet.
Omnia suppeditat porro natura: neq; ulla
Res animi pacem delibat tempore in ullo.
At contra nusquam apparent acherusia templa:
Nec tellus obstat, quin omnia despiciantur:
Sub pedibus quæcunq; infra per inane geruntur.
His tibi me rebus quædam diuina uoluptas
Percipit, atq; horror: quod sit natura tua ui
Tam manifesta patens ex omni parte retecta.
Et quoniam docui, cunctarum exordia rerum
Qualia sint: & quàm uarijs distantia formis,
Sponte sua uolitent alterno percita motu:
Quoq; modo possint rex ex his quæq; creari:
Hasce secundum res animi natura uidetur,
Atq; animæ claranda meis iam uersibus esse:
Et metus ille foras præceps acherontis agendus

Funditus: humanam qui uitam turbat ab imo,
Omnia suffundens mortis nigrore: neq; ullam
Esse uoluptatem liquidam, puramq́; relinquit.
Nam, quod sæpe homines morbos magis esse timẽdos,
Infamemq́; ferunt uitam, quàm tartara leti:
Et se scire animi naturam sanguinis esse:
Nec prorsum quicquam nostræ rationis egere:
Hinc licet aduertas animum, magis omnia laudis,
Aut etiam uenti, si fert ita forte uoluntas:
Iactari causa: quàm quod res ipsa probetur.
Extorres ijdem patria, longeq́; fugati
Conspectu ex hominum, fœdati crimine turpi,
Omnibus ærumnis affecti deniq;, uiuunt:
Et quocunq; tamen miseri uenere, parentant:
Et nigras mactant pecudes: quas manibus diuis
Inferias mittunt: multoq́; in rebus acerbis
Acrius aduertunt animos ad relligionem.
Quo magis in dubijs homines spectare periclis
Conuenit: aduersisq́; in rebus noscere qui sint.
Nam ueræ uoces tum demum pectore ab imo
Eliciuntur: & eripitur persona: manet res.
Deniq; auarities, & honorum cæca cupido,
Quæ miseros homines cogunt transcendere fines
Iuris: & interdum socios scelerum, atq; ministros
Noctes atq; dies niti præstante labore
Ad summas emergere opes: hæc uulnera uitæ
Non minimam partem mortis formidine aluntur.
Turpis enim famæ contemptus, & acris egestas
Semota ab dulci uita, stabiliq́; uidetur:
Et quasi iam leti portas cunctarier ante.

Vnde homines, dum se falso terrore coacti
Effugisse uolunt longe, longe'q; remosse:
Sanguine ciuili rem conflant: diuitias'q;
Conduplicant auidi, cædem cæde accumulantes.
Crudeles gaudent in tristi funere fratris:
Et consanguineûm mensas odere: timent'q;.
Consimili ratione ab eodem sæpe timore
Macerat inuidia ante oculos, illum esse potentem:
Illum aspectari, claro qui incedit honore:
Ipsi se in tenebris uolui, cœno'q; queruntur.
Intereunt partim statuarum, & nominis ergô:
Et sæpe usqueadeo mortis formidine, uitæ
Percipit humanos odium, lucis'q; uidendæ:
Vt sibi consciscant mœrenti pectore letum,
Obliti fontem curarum hunc esse timorem:
Hunc uexare pudorem: hunc uincula amicitiai
Rumpere: & in summa pietatem euertere suadet.
Nam iam sæpe homines patriam, caros'q; parentes
Prodiderunt, uitare acherusia templa petentes.
Nam ueluti pueri trepidant: atq; omnia cæcis
In tenebris metuunt: sic nos in luce timemus
Interdum, nihilo quæ sunt metuenda magis, quàm
Quæ pueri in tenebris pauitant: finguntq; futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebras'q; necesse est,
Non radij solis, neq; lucida tela diei
Discutiant: sed naturæ species, ratio'q;.
Primum animum dico, mentem quam sæpe uocamus:
In quo consilium uitæ, regimen'q; locatum est:
Esse hominis partem, nihilo minus, ac manus, et pes
Atq; oculi, partes animantis totius extant.

Quamuis

Quamuis multa quidem sapientum turba putarunt:
S ensum animi certa non esse in parte locatum:
V erum habitum quendam uitalem corporis esse:
H armoniam graij quam dicunt: quod faciat nos
V iuere cum sensu: nulla cum in parte siet mens.
V t bona sæpe ualetudo cum dicitur esse:
C orporis & non est tamen hæc pars ulla ualentis:
S ic animi sensum non certa parte reponunt.
M agnopere in quo mi diuersi errare uidentur.
S æpe utiq; in promptu corpus, quod cernitur, ægrū:
C um tamen ex alia lætamur parte latenti.
E t retro fit, ubi contra sit sæpe uicissim:
C um miser ex animo lætatur corpore toto:
N on alio pacto, quàm si pes cum dolet ægri:
I n nullo caput interea sit forte dolore.
P ræterea, molli cum somno dedita membra:
E ffusumq́; iacet sine sensu corpus onustum:
E st aliud tamen in nobis, quod tempore in illo
M ultimodis agitatur: & omneis accipit in se
L ætitiæ motus & curas cordis inanes.
N unc animam quoq; ut in membris cognoscere possis
E sse: neq; harmoniam corpus retinere solere:
P rincipio fit, uti detracto corpore multo,
S æpe tamen nobis in membris uita moretur.
A tq; eadem rursus cum corpora pauca caloris
D iffugere: forasq; per os est editus aer:
D eserit extemplo uenas: atq; ossa relinquit.
N oscere ut hinc possis, non æquas omnia parteis
Corpora habere: neq; ex æquo fulcire salutem:
S ed magis hæc, uenti quæ sunt, calidiq́; uaporis

Semina, curare in membris ut uita moretur.
Est igitur calor, ac uentus uitalis in ipso
Corpore: qui nobis moribundos deserit artus.
Quapropter, quoniam est animi natura reperta,
Atq; animæ, quasi pars hominis: redde harmoniai
Nomen, ab organico saltu delatum heliconis,
Siue aliunde ipsi porro traxere: & in illam
Transtulerunt, proprio quæ tum res nomine egebat:
Quicquid id est, habeant: tu cætera percipe dicta.
Nunc animum, atq; animam dico coniuncta teneri
Inter se: atq; unam naturam conficere ex se.
Sed caput esse quasi, & dominari in corpore toto
Consilium: quod nos animum, mentem'q; uocamus:
Id'q; situm media regione in pectoris hæret.
Hic exultat enim pauor, ac metus: hæc loca circum
Lætitiæ mulcent: hic ergo mens, animus'q; est.
Cætera pars animæ per totum dissita corpus
Paret: & ad numen mentis, momen'q; mouetur:
Id'q; sibi solum per se sapit: & sibi gaudet:
Cum neq; res animam, neq; corpus commouet ulla.
Et quasi cum caput, aut oculus tentante dolore
Læditur in nobis: non omni concruciamur
Corpore: sic animus nonnunquam læditur ipse:
Lætitia'q; uiget: cum cætera pars animai
Per membra, atq; artus nulla nouitate cietur.
Verum, ubi uehementi magis est commota metu mẽs:
Consentire animam totam per membra uidemus:
Sudores'q; ita, pallorem'q; existere toto
Corpore: & infringi linguam: uocem'q; aboriri:
Caligare oculos: sonere aureis: succidere artus.

D eniq; concidere ex animi terrore uidemus
S æpe homines: facile ut quiuis hinc noscere possit,
E sse animā cum animo coniūctam: quæ cum animi ui
P ercussa est: extra corpus propellit, & icit.
H æc eadem ratio naturam animi, atq; animai
C orpoream docet esse: ubi enim propellere membra:
C orripere ex somno corpus: mutareq; uultum:
A tq; hominem totum regere, ac uersare uidetur:
Q uorum nil fieri sine tactu posse uidemus:
N ec tactum porro sine corpore: nonne fatendum est
C orporea natura animum constare, animamq;?
P ræterea, pariter fungi cum corpore: & una
C onsentire animum nobis in corpore cernis.
S i minus offendit uitam uis horrida leti
O ssibus ac neruis disclusis intus adacta:
A ttamen insequitur langor, terræq; petitus
S uauis, & in terra mentis qui gignitur æstus,
I nterdumq; quasi exurgendi incerta uoluntas.
E rgo corpoream naturam animi esse necesse est:
C orporeis quoniam telis, ictuq; laborat.
I s tibi nunc animus quali sit corpore: & unde
C onstiterit: pergam rationem reddere dictis.
P rincipio, esse aio persubtilem: atq; minutis
P erquam corporibus factum constare: id ita esse
H inc licet aduertas animum, ut pernoscere possis.
N il adeo fieri celeri ratione uidetur,
Q uàm si mens fieri proponit, & incohat ipsa.
O cyus ergo animus, quàm res se perciet ulla:
A nte oculos quorum in promptu natura uidetur.
A t quod mobile tantopere est, constare rotundis

P erquam seminibus debet, perquam'q; minutis:
M omine uti paruo possint impulsa moueri.
N anq; mouetur aqua: & tantillo momine fluctat:
Q uippe uolubilibus, paruis'q; creata figuris.
A t contra mellis constantior est natura,
E t pigri latices magis, & cunctantior actus:
H æret enim inter se magis omnis materiai
C opia: nimirum quia non tam leuibus extat
C orporibus, neq; tam subtilibus, atq; rotundis.
N anq; papauerum, aura potest suspensa, leuis q;
C ogere, ut ab summo tibi diffluat altus aceruus:
A t contra lapidum coniectum, spiculorum'q;
N ulla potest: igitur paruissima corpora quanto,
E t leuissima sunt: ita mobilitate fruuntur.
A t contra quæcunq; magis cum pondere magno,
A spera'q; inueniuntur: eo stabilita magis sunt.
N unc igitur, quoniam est animi natura reperta
M obilis egregie: perquam constare necesse est
C orporibus paruis, & leuibus, atq; rotundis.
Q uæ tibi cognita res in multis o' bone rebus
V tilis inuenietur: & opportuna cluebit.
H æc quoq; res etiam naturam dedicat eius,
Q uàm tenui constet textura: quam'q; loco se
C ontineat paruo: si possit conglomerari.
Q uod simulatq; hominem leti secura quies est
I ndepta: atq; animi natura, animæ'q; recessit:
N il ibi libatum de toto corpore cernas
A d speciem: nihil ad pondus: mors omnia præstat,
V italem præter sensum, calidum'q; uaporem.
E rgo animam totam perparuis esse necesse est

Seminibus nexam per uenas, uiscera, neruos.
Quatenus omnis ubi è toto iam corpore cessit:
Extima membrorum circum cæsura tamen se
Incolumem præstat: nec defit ponderis hilum.
Quod genus est bacchi cum flos euanuit: aut cum
Spiritus unguenti suaueis diffugit in auras:
Aut aliquo cum iam succus de corpore cessit:
Nil oculis tamen esse minor res ipsa uidetur
Propterea, neq; detractum de pondere quicquam.
Nimirum, quia multa, minutáq; semina succos
Efficiunt, & odorem in toto corpore rerum.
Quare, etiam atq; etiam mentis naturam, animæq;
Scire licet, perquam pauxillis esse creatam
Seminibus: quoniam fugiens nil ponderis aufert.
Nec tamen hæc simplex nobis natura putanda est.
Tenuis enim quædam moribundos deserit aura
Mista uapore: uapor porro trahit aera secum:
Nec calor est quisquam, cui non sit mistus & aer.
Rara quod eius enim constat natura: necesse est
Aeris inter eum primordia multa moueri.
Iam triplex animi est igitur natura reperta.
Nec tamen hæc sat sunt ad sensum cuncta creandū:
Nil horum quoniam recipit mens: posse creare
Sensiferos motus quædam, quæ mente uolutat.
Quarta quoq; his igitur quædam natura necesse est
Attribuatur: ea est omnino nominis expers:
Qua neq; mobilius quicquam, neq; tenuius extat,
Nec magis è paruis, aut leuibus ex elementis:
Sensiferos motus quæ didit prima per artus.
Prima cietur enim paruis perfecta figuris:

Inde calor motus, & uenti cæca potestas
Accipit: inde aer: inde omnia mobilitantur.
Concutitur tum sanguis: uiscera persentiscunt
Omnia: postremis datur ossibus, atq; medullis
Siue uoluptas est, siue est contrarius ardor.
Nec temere huc dolor usq; potest penetrare: neq; acre
Permanare malum: quin omnia perturbentur.
Vsque adeo uitæ desit locus: atq; animai
Diffugiunt partes per caulas corporis omnes.
Sed plerunq; quasi in summo fit corpore finis
Motibus: hanc ob rem uitam retinere ualemus.
Nunc ea quo pacto inter sese mista, quibusq;
Compta modis uigeant, rationem reddere auentem
Abstrahit inuitum patrij sermonis egestas.
Sed tamen, ut potero summatim attingere, tangam.
Inter enim cursant primordia principiorum
Motibus inter se: nihil ut secernier unum
Possit: nec spatio fieri diuisa potestas:
Sed quasi multa eius unius corporis extant.
Quod genus in quo uis animantum uiscere uulgo
Est odor & quidam calor, & sapor: & tamen ex his
Omnibus est unum perfectum corporis augmen.
Sic calor, atq; aer, & uenti cæca potestas
Mista creant unam naturam, & mobilis illa
Vis, initum motus ab se quæ diuidit ollis:
Sensifer unde oritur primum per uiscera motus.
Nam penitus prorsum latet hæc natura, subestq;:
Nec magis hac infra quicquam est in corpore nostro:
Atq; anima est animi proporro totius ipsa.
Quod genus in nostris membris, & corpore toto

Mista latens animi uis est, animæq; potestas:
Corporibus quia de paruis, paucisq; creata est.
Sic tibi nominis hæc expers uis, facta minutis
Corporibus latet: atq; animus quasi totius ipsa
Proporro est animi: & dominatur corpore toto.
Consimili ratione necesse est uentus, & aer,
Et calor inter se uigeant commista per artus:
Atq; alijs aliud subsit magis, emineatq;:
Vt quiddam fieri uideatur ab omnibus unum:
Ne calor, ac uentus seorsum, seorsumq; potestas
Aeris interimant sensum, diductaq; soluant.
Est etiam calor ille animo, quem sumit in ira:
Cum feruescit, & ex oculis micat acrius ardor.
Est & frigida multa comes formidinis aura:
Quæ ciet horrorem membris, & concitat artus.
Est etiam quoq; pacati status aeris ille:
Pectore tranquillo qui fit, uultuq; sereno.
Sed calidi plus est illis, quibus acria corda,
Iracundaq; mens facile efferuescit in ira.
Quo genere in primis uis est uiolenta leonum:
Pectora qui fremitu rumpunt plerunq; gementes:
Nec capere irarum fluctus in pectore possunt.
At uentosa magis ceruorum frigida mens est:
Et gelidas citius per uiscera concitat auras:
Quæ tremulum faciunt membris existere motum.
At natura boum placido magis aere uiuit:
Nec nimis irai fax unquam subdita percit
Fumida suffundens cæcæ caliginis umbras:
Nec gelidis torpet telis perfixa pauoris:
Inter utrosq; sita est ceruos, sæuosq; leones.

Sic hominum genus est: quamuis doctrina politos
Constituat pariter quosdam: tamen illa relinquit
Naturæ cuiusq; animæ uestigia prima:
Nec radicitus euelli mala posse putandum est:
Quin procliuius hic iras decurrat ad acreis:
Ille metu citius paulo tentetur: at ille
Tertius accipiat quædam clementius æquo.
Inq; alijs rebus multis differre necesse est
Naturas hominum uarias, moresq; sequaces.
Quorum ego nunc nequeo cæcas exponere causas:
Nec reperire figurarum tot nomina: quot sunt
Principijs: unde hæc oritur uariantia rerum.
Illud in his rebus uideo firmare potesse:
Vsque adeo naturarum uestigia linqui
Paruula: quæ nequeat ratio depellere dictis:
Vt nihil impediat dignam Dis degere uitam.
Hæc igitur natura tenetur corpore ab omni:
Ipsaq; corporis est custos, & causa salutis.
Nam communibus inter se radicibus hærent:
Nec sine pernicie diuelli posse uidentur.
Quod genus è thuris glebis euellere odorem
Haud facile est: quin intereat natura quoq; eius.
Sic animi, atq; animæ naturam corpore toto
Extrahere haud facile est: quin omnia dissoluantur.
Implexis ita principijs ab origine prima
Inter se fiunt consorti prædita uita:
Nec sine ui quicquam alterius sibi posse uidetur
Corporis, atq; animi seorsum sentire potestas:
Sed communibus inter eos conflatur utrinq;
Motibus accensus nobis per uiscera sensus.

P rætereа, corpus per se nec gignitur unquam:
N ec crescit: nec post mortem durare uidetur.
N on enim ut humor aquæ dimittit sæpe saporem,
Q ui datus est: neq; ab hac causa conuellitur ipse:
S ed manet incolumis: non inquam sic animai
D issidium possunt artus perferre relicti:
S ed penitus pereunt conuulsi, cunq; putrescunt.
E x ineunte æuo, sic corporis, atq; animai
M utua uitalis discunt contagia motus
M aternis etiam membris, aluoq́; reposti:
D issidium ut nequeat fieri sine peste, maloq;.
V t uideas, quoniam coniuncta est causa salutis:
C oniunctam quoq; naturam consistere eorum.
Quod superest, siquis corpus sentire refutat:
A tq; animam credit permistam corpore toto
S uscipere hunc motum, quem sensum nominitamus:
V el manifestas res contra, uerasq́; repugnat.
Q uid sit enim corpus sentire quis afferet unquam?
S i non ipsa palàm quod res dedit, ac docuit nos?
A t dimissa anima corpus caret undiq; sensu:
P erdit enim quod non proprium fuit eius in æuo:
M ultaq́; præterea perdit cum expellitur æuo.
D icere porro oculos nullam rem cernere posse:
S ed per eos animum, ut foribus spectare reclusis:
D ifficile est: contra cum sensus ducat eorum.
S ensus enim trahit, atq; acies detrudit ad ipsas:
F ulgida præsertim cum cernere sæpe nequimus:
L umina luminibus quia nobis præpediuntur:
Q uod foribus non fit: neq; enim qua cernimus ipsi,
O stia suscipiunt ullum reclusa laborem.

Præterea, si pro foribus sunt lumina nostra:
Iam magis exemptis oculis debere uidetur
Cernere res animus sublatis postibus ipsis.
Illud in his rebus nequaquam sumere possis:
Democriti quod sancta uiri sententia ponit:
Corporis, atq; animi primordia singula primis
Apposita alternis uariare, ac nectere membra.
Nam cum multo sint animai elementa minora:
Quàm quibus & corpus nobis, & uiscera constant:
Tum numero quoq; concedunt: & rara per artus
Dissita sunt: duntaxat ut hoc promittere possis:
Quantula prima queant nobis iniecta ciere
Corpora sensiferos motus in corpore: tanta
Interualla tenere exordia prima animai.
Nam neq; pulueris interdum sentimus adhæsum
Corpore: nec membris incussam sidere cretam:
Nec nebulam noctu, neq; aranei tenuia fila
Obuia sentimus: quando obretimur euntes:
Nec supra caput eiusdem cecidisse uietam
Vestem, nec plumas auium, papposq; uolanteis:
Qui nimia leuitate cadunt plerunq; grauatim.
Nec repentis itum cuiusuis cunq; animantis
Sentimus: nec priua pedum uestigia quæq;:
Corpore quæ in nostro culices, & cætera ponunt.
Vsqueadeo prius in nobis sunt multa cienda
Semina, corporibus nostris immista per artus:
Quàm primordia sentiscant concussa animai:
Et quàm interuallis tantis tuditantia possint
Concursare, coire, & dissultare uicissim.
Et magis est animus uitai claustra coercens,

Et dominantior ad uitam, quamuis animai.
Nam sine mente, animoq́; nequit residere per artus
Temporis exiguam partem pars ulla animai:
Sed comes insequitur: facile et discedit in auras:
Et gelidos artus in leti frigore linquit.
At manet in uita cui mens, animusq́; remansit:
Quamuis est circum cæsis lacer undiq; membris:
Truncus, adempta anima circùm, membrisq́; remotis
Viuit: & ætherias uitales suspicit auras:
Si non omnimodis, at magna parte animai
Priuatus, tamen in uita cunctatur, & hæret.
Vt lacerato oculo circum si pupula mansit
Incolumis: stat cernendi uiuata potestas:
Dummodo ne totum corrumpas luminis orbem:
Sed circuncidas aciem, solamq́; relinquas:
Id quoq; enim sine pernicie non fiet eorum.
At si tantula pars oculi media illa peresa est:
Incolumis quamuis alioqui splendidus orbis:
Occidit extemplo lumen: tenebræq́; sequuntur.
Hoc anima, atq; animus iuncti sunt foedere semper.
Nunc age natiuos animantibus, & mortaleis
Esse animos, animasq́; leueis ut noscere possis:
Conquisita diu, dulciq́; reperta labore
Digna tua pergam disponere carmina uita.
Tu fac utrunq; uno subiungas nomen eorum:
Atq; animam, uerbi causa, cum dicere pergam
Mortalem esse docens: animum quoq; dicere credas:
Quatenus est unum inter se: coniunctaq́; res est.
Principio, quoniam tenuem constare minutis
Corporibus docui: multoq́; minoribus esse

Principijs factam: quàm liquidus humor aquai,
Aut nebula, aut fumus: nam longe mobilitate
Præstat: & à tenui causa magis icta mouetur:
Quippe ubi imaginibus fumi, nebulæq; mouetur.
Quod genus in somnis sopiti ubi cernimus alta
Exhalare uapore altaria: ferréq; fumum:
Nam procul hæc dubio nobis simulachra geruntur.
Nunc igitur quoniam quassatis undiq; uasis
Diffluere humorem, et laticem discedere cernis:
Et nebula, ac fumus quoniam discedit in auras:
Crede animam quoq; diffundi: multóq; perire
Ocyus, & citius dissolui corpora prima:
Cum semel omnibus ex membris ablata recessit.
Quippe etenim corpus, quod uas quasi constitit eius:
Quàm cohibere nequit conquassatum ex aliqua re,
Ac rarefactum, detracto sanguine uenis:
Aere qui credas posse hanc cohiberier ullo?
Corpore qui nostro rarus magis incohibescit?
Præterea, gigni pariter cum corpore: & unà
Crescere sentimus: pariterq; senescere mentem.
Nam uelut infirmo pueri, teneróq; uagantur
Corpore: sic animi sequitur sententia tenuis.
Inde ubi robustis adoleuit uiribus ætas:
Consilium quoq; maius, & auctior est animi uis.
Post ubi iam ualidis quassatum est uiribus æui
Corpus: & obtusis ceciderunt uiribus artus:
Claudicat ingenium: delirat linguáq;, menśq;:
Omnia deficiunt: atq; uno tempore desunt.
Ergo dissolui quoq; conuenit omnem animai
Naturam: ceu fumus in altas aeris auras.

Quandoquidem gigni pariter, pariterq; uidemus
Crescere: & (ut docui) simul æuo fessa fatiscit.
Huc accedit, uti uideamus, corpus ut ipsum
Suscipere immaneis morbos, durumq; laborem:
Sic animum curas acreis, luctumq;, metumq;.
Quare participem leti quoq; conuenit esse.
Quinetiam morbis in corporis auius errat
Sæpe animus: dementit enim: deliraq; fatur:
Interdumq; graui lethargo fertur in altum,
Aeternumq; soporem, oculis, nutuq; cadenti.
Vnde neq; exaudit uoces: nec noscere uultus
Illorum potis est: ad uitam qui reuocantes
Circunstant lachrymis rorantes ora, genasq;.
Quare animum quoq; dissolui fateare necesse est:
Quandoquidem penetrant in eum contagia morbi.
Nam dolor, ac morbus, leti fabricator uterq; est:
Multorum exitio perdocti quod sumus ante.
Deniq;, cur hominem, cum uini uis penetrauit
Acris: & in uenas discessit diditus ardor:
Consequitur grauitas membrorum? præpediuntur
Crura uacillanti? tardescit lingua? madet mens?
Nant oculi? clamor, singultus, iurgia, gliscunt?
Etiam cætera de genere hoc quæcunq; sequuntur,
Cur ea sunt? nisi quod uehemens uiolentia uini
Conturbare animam consueuit corpore in ipso?
At quæcunq; queunt conturbari, inq; pediri:
Significant, paulo si durior insinuarit
Causa: fore ut pereant æuo priuata futuro.
Quinetiam subita ui morbi sæpe coactus

Ante oculos aliquis nostros, ut fulminis ictu
Concidit: & spumas agit: ingemit: & tremit artus:
Desipit: extentat neruos: torquetur: anhelat:
Inconstanter & in iactando membra fatigat.
Nimirum, quia uis morbi distracta per artus
Turbat agens animam: spumantes æquore salso
Ventorum ut ualidis feruescunt uiribus undæ.
Exprimitur porro gemitus: quia membra dolore
Afficiuntur: & omnino quod semina uocis
Eliciuntur: & ore foras glomerata feruntur,
Qua quasi consuerunt, & sunt munita uiai.
Desipientia fit: quia uis animi, atq; animai
Conturbatur: & (ut docui) diuisa seorsum
Disiectatur eodem illo distracta ueneno.
Inde, ubi iam morbi reflexit causa: reditq;
In latebras ater corrupti corporis humor:
Tum quasi uacillans primum consurgit: et omneis
Paulatim redit in sensus: animamq; receptat.
Hæc igitur tantis ubi morbis corpore in ipso
Iactentur: miserisq; modis distracta laborent:
Cur eadem credis sine corpore in aere aperto
Cum ualidis uentis ætatem degere posse?
Et quoniam mentem sanari, corpus ut ægrum
Cernimus: & flecti medicina posse uidemus:
Id quoq; præsagit mortalem uiuere mentem.
Addere enim parteis, aut ordine traijcere æquũ est:
Aut aliquid prorsum de summa detrahere illum,
Commutare animum quicunq; adoritur: & ipsum,
Aut aliam quamuis naturam flectere quærit.

A t neq; transferri sibi parteis, nec tribui uult,
I mmortale quod est quicquam, neq; diffluere hilũ.
N am quodcunq; suis mutatum finibus exit:
C ontinuo hoc mors est illius, quod fuit ante.
E rgo animus siue ægrescit: mortalia signa
M ittit (uti docui) seu flectitur a' medicina:
V sqeadeo falsæ rationi uera uidetur
R es occurrere: & effugium præcludere eunti:
A ncipitiq; refutatu conuincere falsum.
D eniq;, sæpe hominem paulatim cernis obire:
E t membratim uitalem deperdere sensum:
I n pedibus primum digitos liuescere, & ungueis:
I nde pedes & crura mori: post inde per artus
I re alios tractim gelidi uestigia leti.
S cinditur atqui animi hæc quoniam natura: nec uno
T empore syncera existit: mortalis habenda est.
Q uod, si forte putas ipsam se posse per artus
I ntrorsum trahere: & parteis conducere in unum:
A tq; ideo cunctis sensum deducere membris:
A t locus ille tamen, quo copia tanta animai
C ogitur: in sensu debet maiore uideri.
Q ui quoniã nusquam est: nimirũ (ut diximus ante)
D ilaniata foras dispergitur: interit ergo.
Q uin etiam, si iam libeat concedere falsum:
E t dare, posse animam glomerari in corpore eorũ,
L umina qui linquunt moribundi particulatim:
M ortalem tamen esse animam fateare necesse est.
N ec refert, utrum pereat dispersa per auras:
A n contracta suis e' partibus obrutescat.
Q uãdo hominem totũ magis, ac magis undiq; sensus

D eficit: & uitæ minus, & minus undiq; restat.
E t quoniam mens est hominis pars una, locoq;
F ixa manet certo: uelut aures, atq; oculi sunt,
A tq; alij sensus, qui uitam cunq; gubernant:
E t ueluti manus, atq; oculus, nares'ue seorsum
S ecreta à nobis nequeunt sentire: neq; esse:
S ed tamen in paruo linquuntur tempore tali:
S ic animus per se non quit sine corpore, & ipso
E sse homine: illius quasi quod uas esse uidetur:
S iue aliud quid uis potius coniunctius ei
F ingere: quandoquidem connexu corpus adhæret.
D eniq; corporis, atq; animi uiuata potestas
I nter se coniuncta ualent: uita'q; fruuntur:
N ec sine corpore enim uitalis edere motus
S ola potest animi per se natura: nec autem
C assum anima corpus durare: & sensibus uti.
S cilicet auulsus radicibus, ut nequit ullam
D ispicere ipse oculus rem seorsum corpore toto:
S ic anima, atq; animus per se nil posse uidetur.
N imirum, quia per uenas & uiscera mistim,
P er neruos, atq; ossa tenentur corpore ab omni:
N ec magnis interuallis primordia possunt
L ibera dissultare. ideo conclusa mouebunt
S ensiferos motus: quos extra corpus in auras
A eris, haud possunt post mortem eiecta mouere:
P roptereà quia non simili ratione tenentur.
C orpus enim æq; animis erit aer: si cohibere
S ese anima: atq; in eos poterit concludere motus:
Q uos ante in neruis, & in ipso corpore agebat.
Q uare etiam atq; etiam resoluto corporis omni

Tegmine,

T egmine, & eiectis extra uitalibus auris,
D issolui sensus animi fateare necesse est,
A tq; animam: quoniam coniuncta est causa duobus.
D eniq;, cum corpus nequeat perferre animai
D issidium: quin in tetro tabescat odore:
Quid dubitas, quin ex imo, penitusq; coorta
E manarit uti fumus diffusa animæ uis?
A tq; ideo tanta mutatum putre ruina
C onciderit corpus penitus: quia mota loco sunt
F undamenta foras animæ: manantq; per artus,
P erq; uiarum omneis flexus, in corpore qui sunt:
A tq; foramina: multimodis ut noscere possis
D ispertitam animæ naturam exisse per artus:
E t prius esse sibi distractam corpore in ipso:
Quàm prolapsa foras enaret in aeris auras.
Quin etiam fineis dum uitæ uertitur intra:
S æpe aliqua tamen è causa labefacta uidetur:
E t quasi supremo languescere tempore uultus:
M olliaq; exangui cadere omnia corpore membra.
Quod genus est animo malefactum cum perhibetur:
A ut animam liquisse ubi iam trepidatur: & omnes
E xtremum cupiunt uires reprendere uinclum.
C onquassatur enim tum mens, animæq; potestas
O mnis: & hæc ipso cum corpore collabefiunt:
V t grauior paulo possit dissoluere causa.
Quid dubitas tandem, quin extra prodita corpus
I mbecilla foras in aperto, tegmine dempto,
N on modo non omnem possit durare per æuum:
S ed minimum quoduis nequeat consistere tempus?
N ec sibi enim quisquam moriens sentire uidetur

I re foras animam incolumem de corpore toto:
N ec prius ad iugulum, & superas accedere fauceis:
V erum deficere in certa regione locatam:
V t sensus alios in parti quenq; sua scit
D issolui. quod si immortalis nostra foret mens:
N on tam se moriens dissolui conquereretur:
S ed magis ire foras, uestem'q; relinquere, ut anguis,
G auderet: prælonga senex aut cornua ceruus.
D eniq; cur animi nunquam mens, consilium'q;
G ignitur in capite, aut pedibus, manibus'ue? sed unis
S edibus, & certis regionibus omnibus hæret?
S i non certa loca ad nascendum reddita cuiq;
S unt: & ubi quicquam possit durare creatum:
A tq; ita multimodis pro totis artubus esse:
M embrorum ut nunquam existat præposterus ordo.
V sque adeo sequitur res rem: neq; flamma creari
F luminibus solita est: neq; in igni gignier algor.
P ræterea, si immortalis natura animai est:
E t sentire potest secreta à corpore nostro:
Q uinq; (ut opinor) eã faciundum est sensibus auctã:
N ec ratione alia nosmet proponere nobis
P ossumus infernas animas acheronte uocari.
P ictores itaq;, & scriptorum secla priora
S ic animas introduxerunt sensibus auctas.
A t neq; seorsum oculi, neq; nares, nec manus ipsa
E sse potest anima, neq; seorsum lingua, neq; aures
A uditum per se possunt sentire, neq; esse.
E t quoniam toto sentimus corpore inesse
V italem sensum: & totum esse animale uidemus:
S i subito medium celeri præciderit ictu

V is aliqua: ut seorsum partem secernat utranq;:
D ispertita proculdubio quoq; uis animai,
E t discissa simul cum corpore disiicietur.
A t quod scinditur: & parteis discedit in ullas:
S cilicet æternam sibi naturam abnuit esse.
F alciferos memorant currus abscindere membra
S æpe ita de subito permista cæde calenteis:
V t tremere in terra uideatur ab artubus id, quod
D ecidit abscissum: cum mens tamen, atq; hominis uis
M obilitate mali non quit sentire dolorem:
E t simul in pugnæ studio quod dedita mens est,
C orpore cum reliquo pugnam, cædesq; petessit:
N ec tenet amissam leuam cum tegmine sæpe
I nter equos abstraxe rotas, falceisq; rapaces:
N ec cecidisse alius dextram, cum scandit, & instat.
I nde alius conatur adempto surgere crure:
C um digitos agitat propter moribundus humi pes:
E t caput abscissum calido, uiuenteq; trunco,
S eruat humi uultum uitalem, oculosq; patenteis:
D onec relliquias animai reddidit omnes.
Q uin etiam tibi si lingua uibrante minacem,
S erpentem, & caudæ procero corpore, utrinq;
S it libitum in multas parteis discindere ferro:
O mnia iam seorsum cernes ancisa recenti
V ulnere tortari: & terram conspargere tabo.
I psam seq; retro partem petere ore priorem,
V ulneris ardenti ut morsu premat icta dolore.
O mnibus esse igitur totas dicemus in illis
P articulis animas: at ea ratione sequetur
V nã animantem animas habuisse in corpore multas.

E rgo diuisa est ea, quæ fuit una simul cum
C orpore: quapropter mortale utrunq; putandum est:
I n multas quoniam parteis discinditur æque.
P ræterea, si immortalis natura animai
C onstat: & in corpus nascentibus insinuatur:
C ur super anteactam ætatem meminisse nequimus
I nterijsse? & quæ nunc est, nunc esse creatam?
N ec uestigia gestarum rerum ulla tenemus?
N am si tantopere est animi mutata potestas:
O mnis ut actarum exciderit retinentia rerum:
N on (ut opinor) id ab leto iam longius errat.
Q uapropter fateare necesse est, quæ fuit ante,
I nterijsse: et quæ nunc est, nunc esse creatam.
P ræterea, si iam perfecto corpore nobis
I nferri solita est animi uiuata potestas:
T um cum gignimur: & uitæ cum limen inimus:
H aud ita conueniebat, uti cum corpore, & unà
C um membris uideatur in ipso sanguine cresse:
S ed uelut in cauea per se sibi uiuere solam
C onuenit: ut sensu corpus tamen affluat omne.
Q uare etiam atq; etiam neq; originis esse putandū est
E xperteis animas: nec leti lege solutas.
N am neq; tantopere adnecti potuisse putandum est
C orporibus nostris extrinsecus insinuatas.
Q uod fieri totum contra manifesta docet res.
N anq; ita connexa est per uenas, uiscera, neruos,
O ssaq;: uti dentes quoq; sensu participentur:
M orbus ut indicat, & gelidai stringor aquai,
E t lapis oppressus subitis è frugibus asper:
N ec tam contextæ cum sint, exire uidentur

I ncolumes posse: & saluas exoluere sese
O mnibus e' neruis, atq; ossibus, articulisq;.
Q uod si forte putas extrinsecus insinuatam
P ermanare animam nobis per membra solere:
T anto quæq; magis cum corpore fusa peribit.
Q uod permanat enim, dissoluitur: interit ergo:
D ispertitur enim per caulas corporis omnes.
V t cibus in membra, atq; artus cum diditur omnes:
D isperit: atq; aliam naturam sufficit ex se:
S ic anima, atq; animus, quamuis integra recens in
C orpus eunt: tamen in manando dissoluuntur:
D um quasi per caulas omnes diduntur in artus
P articulæ: quibus hæc animi natura creatur:
Q uæ nunc in nostro dominatur corpore nata
E x illa: quæ tunc perijt partita per artus.
Q uapropter neq; natali priuata uidetur
E sse die natura animæ, nec funeris expers.
S emina præterea linquuntur nec'ne animai
C orpore in exanimo? quod si linquuntur, & insunt:
H aud erit, ut merito immortalis possit haberi:
P artibus amissis quoniam libata recessit.
S in ita synceris membris ablata profugit:
V t nullas partes in corpore liquerit ex se:
V nde cadauera rancenti iam uiscere uermes
E xpirant? atq; unde animantum copia tanta
E xos, & exanguis tumidos perfluctuat artus?
Q uod si forte animas extrinsecus insinuari
V ermibus: & priuas in corpora posse uenire
C redis: nec reputas cur millia multa animarum
C onueniant, unde una recesserit: hoc tamen est, ut

Quærendum uideatur, & in discrimen agendum:
Vtrum tandem animæ uenentur semina quæq;
Vermiculorum? ipsæq; sibi fabricentur ubi sint?
An quasi corporibus perfectis insinuentur?
At neq; cur faciant ipsæ, quare'ue laborent
Dicere suppeditat: neq; enim sine corpore cum sunt
Sollicitæ uolitant morbis, algóq;, fameq;.
Corpus enim magis his uitijs, & fine laborat:
Et mala multa animus contagia fungitur eius.
Sed tamen his esto quamuis facere utile corpus
Cum subeant: at qua possint, uia nulla uidetur.
Haud igitur faciunt animæ sibi corpora & artus.
Nec tamen est, quasi cur perfectis insinuentur
Corporibus: neq; enim poterunt subtiliter esse
Connexæ: ne cum sensu contagia fiant.
Deniq; cur acris uiolentia triste leonum
Seminium sequitur? uulpes dolus? & fuga ceruis
A patribus datur? & patrius pauor incitat artus?
Etiam cætera de genere hoc, cur omnia membris
Ex ineunte æuo generascunt, ingenióq;?
Si non certa suo quia semine, seminióq;
Vis animi pariter crescit cum corpore quoq;.
Quod si immortalis foret, & mutare soleret
Corpora: permistis animantes moribus essent.
Effugeret canis hircano de semine, sæpe
Cornigeri incursum cerui: tremeretq; per auras
Aeris accipiter fugiens ueniente columba:
Desiperent homines: saperent fera secla ferarum.
Illud enim falsa fertur ratione, quod aiunt
Immortalem animam mutato corpore flecti:

Quod mutatur enim, dissoluitur: interit ergo:
Traijciuntur enim partes: atq; ordine migrant:
Quare dissolui quoq; debent posse per artus:
Deniq; ut intereant unà cum corpore cunctæ.
Si in animas hominum dicent in corpora semper
Ire humana: tamen quæres cur è sapienti
Stulta queat fieri? nec prudens sit puer ullus?
Nec tam doctus equæ pullus, quàm fortis equi uis?
Si non certa suo quia semine, seminio'q;
Vis animi pariter crescit cum corpore quoq;.
Scilicet in tenero tenerascere corpore mentem
Confugient: quod si iam fit: fateare necesse est,
Mortalem esse animam: quoniam mutata per artus
Tantopere amittit uitam, sensum'q; priorem.
Quo'ue modo poterit pariter cum corpore quoq;
Confirmata cupitum ætatis tangere florem
Vis animi? nisi erit consors in origine prima?
Quid'ue foras sibi uult membris exire senectis?
An metuit conclusa manere in corpore putri?
Et domus ætatis spatio'ne fessa uetusto
Obruat? at non sunt immortali ulla pericla.
Deniq; connubia ad ueneris, partus'q; ferarum
Esse animas præstò, deridiculum esse uidetur:
Et spectare immortaleis mortalia membra
Innumero numero: certare'q; præproperanter
Inter se quæ prima, potissima'q; insinuetur.
Si non forte ita sunt animarum fœdera pacta:
Vt quæ prima uolans aduenerit: insinuetur
Prima: neq; inter se contendant uiribus hilum.
Deniq; in æthere non arbor, non æquore in alto

N ubes esse queunt: nec pisces uiuere in aruis:
N ec cruor in lignis, nec saxis succus inesse:
C ertum, ac dispositum est, ubi quicq̃ crescat & insit.
S ic animi natura nequit sine corpore oriri
S ola: neq; à neruis, & sanguine longius esse.
H oc si posset enim: multo prius ipsa animi uis
I n capite, aut humeris, aut imis calcibus esse
P osset: & innasci quauis in parte soleret:
T andem in eodẽ homine, atq; in eodẽ uase maneret.
Q uod quoniam nostro quoq; constat corpore certum:
D ispositumq́; uidetur, ubi esse, et crescere possit
S eorsum anima, atq; animus: tanto magis inficiãdum
T otum posse extra corpus durare, geniq;.
Q uare, corpus ubi interijt, perijsse necesse est
C onfiteare animam distractam in corpore toto.
Q uippe etenim mortale æterno iungere: et unà
C onsentire, putare: & fungi mutua posse:
D esipere est. quid enim diuersius esse putandũ est?
A ut magis inter se disiunctum, discrepitansq́;?
Q uàm mortale quod est, immortali, atq; perenni
I unctum, in concilio sæuas tolerare procellas?
P ræterea, quæcunq; manent æterna, necesse est,
A ut, quia sunt solido cum corpore: respuere ictus:
N ec penetrare pati sibi quicquam: quod queat arctas
D issociare intus partes: aut materiai
C orpora sunt: quorum naturam ostendimus ante,
A ut ideo durare ætatem posse per omnem:
P lagarum quia sunt expertia: sicut inane est:
Q uod manet intactum: neq; ab ictu frangitur hilũ.
A ut ideo, quia nulla loci sit copia circùm:

Quo quasi res possint discedere, dissoluiq;:
S icut summarum summa est æterna: neq; extra
Quis locus est, quò diffugiant: neq; corpora sunt, quæ
P ossint incidere: & ualida dissoluere plaga.
A t neq; (uti docui) solido cum corpore mentis
N atura est: quoniam admistum est in rebus inane.
N ec tamen est ut inane: neq; autem corpora desunt:
E x infinito quæ possint forte coorta
C orruere hanc mentis uiolento turbine molem:
A ut aliam quamuis cladem importare pericli.
N ec porro natura loci, spatiumq; profundi
D eficit: expargi quò possit uis animai:
A ut alia quauis possit ui pulsa perire.
H aud igitur leti præclusa est ianua menti.
Quod si forte ideo magis immortalis habenda est:
Quod uitalibus ab rebus munita tenetur:
S cilicet à uera longe ratione remotum est.
A ut quia non ueniunt omnino plena salutis:
A ut quia quæ ueniunt aliqua ratione recedunt
P ulsa prius, quàm quid noceat sentire queamus.
P ræter enim quàm qđ morbi est, cũ corpus ægrotat:
A duenit id, quod eam de rebus sæpe futuris
M acerat: inq; metu male habet: curisq; fatigat:
P ræteritisq; admissa malis peccata remordent.
A dde furorem animi proprium, atq; obliuia rerum:
A dde quod in nigras lethargi mergitur undas.
N il igitur mors est: ad nos neq; pertinet hilum:
Quandoquidem natura animi mortalis habetur:
E t ueluti anteacto nil tempore sensimus ægri,
A d confligendum uenientibus undiq; Pœnis:

O mnia cum belli trepido concussa tumultu
H orrida contremuere sub altis aetheris auris:
I n dubioq; fuere utrorum ad regna cadendum
O mnibus humanis esset, terraq;, mariq;.
S ic ubi non erimus: cum corporis, atq; animai
D issidium fuerit: quibus haesimus uniter apti:
S cilicet haud nobis quicquam, cum non erimus, tum
A ccidere omnino poterit: sensumq; mouere:
N on si terra mari miscebitur, & mare coelo.
E t si iam nostro sentit de corpore, postquam
D istracta est animi natura, animaeq; potestas:
N il tamen hoc ad nos: qui coitu, coniugioq;
C orporis, atq; animae consistimus uniter apti.
N ec si materiam nostram collegerit aetas
P ost obitum: rursumq; redegerit, ut sita nunc est:
A tq; iterum nobis fuerint data lumina uitae:
P ertineat quicquam tamen ad nos id quoq; factum:
I nterrupta semel cum sit repentia nostra.
E t nunc nil ad nos de nobis attinet, ante
Qui fuimus: nec iam de illis nos afficit angor,
Quos de materia nostra noua proferet aetas.
N am cum respicias immensi temporis omne
P raeteritum spatium: tum motus materiai
M ultimodi quàm sint: facile hoc accredere possis:
S emina saepe in eodem, ut nunc sunt ordine posta:
N ec memori tamen id quimus deprendere mente:
I nter enim iecta est uitai pausa, uageq;
D eerrarunt passim motus ab sensibus omnes.
D ebet enim, misere cum forte aegreq; futurum est,
I pse quoq; esse in eo tum tempore, cui male possit

A ccidere: at quoniam mors eximit id: prohibetq;
I llum cui possint incommoda conciliari
H æc eadem, quibus ægri nunc sumus, ante fuisse:
S cire licet nobis nihil esse in morte timendum:
N ec miserum fieri, qui non est, posse: neq; hilum
D ifferre, an nullo fuerit iam tempore natus:
M ortalem uitam mors cum immortalis ademit.
P roinde, ubi se uideas hominem indignarier ipsum
P ost mortem fore, ut aut putrescat corpore posto:
A ut flammis interfiat, malis'ue ferarum:
S cire licet, non syncerum sonere: atq; subesse
C æcum aliquem cordi stimulum: quamuis neget ipse
C redere se quenquam sibi sensum in morte futurum.
N on (ut opinor) enim dat, quod promittit abunde:
N ec radicitus è uita se tollit, et icit:
S ed facit esse sui quiddam super, inscius ipse.
V iuus enim sibi cum proponit quisq;, futurum,
C orpus uti uolucres lacerent in morte, feræq;:
I pse sui miseret: neq; enim se diuidit hilum,
N ec remouet satis à proiecto corpore: & illum
S e fingit: sensu'q; suo contaminat astans.
H inc indignatur se mortalem esse creatum:
N ec uidet in uera nullum fore morte alium se:
Q ui possit uiuus sibi se lugere peremptum,
S tans'q; iacentem: nec lacerari, uri'ue dolore.
N am si in morte malum est, malis, morsu'q; ferarum
T ractari: non inuenio qui non sit acerbum
I gnibus impositum calidis torrescere flammis:
A ut in melle situm suffocari: atq; rigere
F rigore cum summo gelidi cubat æquore saxi.

Vrgeri ue superne obtritum pondere terræ.
At iam non domus accipiet te læta, neq; uxor
Optima: nec dulces occurrent oscula nati
Præripere: & tacita pectus dulcedine tangent.
Non poteris factis florentibus esse, tuisq;
Præsidium, misero misere aiunt: omnia ademit
Vna dies infesta tibi tot præmia uitæ.
Illud in his rebus non addunt: nec tibi earum
Iam desyderium rerum super insidet una.
Quod bene si uideant animo: dictisq; sequantur:
Dissoluant animi magno se angore, metuq;.
Tu quidem ut es lecto sopitus, sic eris æui
Quod superest, cunctis priuatus doloribus ægris:
At nos horrifico cinefactum te prope busto
Insatiabiliter deflebimus: æternumq;
Nulla dies nobis mœrorem e pectore demet.
Illud ab hoc igitur quærendum est: quid sit amari
Tantopere, ad somnum si res redit, atq; quietem?
Cur quisquam æterno possit tabescere luctu?
Hoc etiam faciunt, ubi discubuêre: tenentq;
Pocula sæpe homines: & inumbrant ora coronis:
Ex animo, ut dicant, breuis hic est fructus homullis:
Iam fuerit: neq; post unquam reuocare licebit.
Tanquam in morte mali cum primis hoc sit eorum
Quod sitis exurat miseros, atq; arida torrat,
Aut alia, cuius desyderium insideat, res.
Nec sibi enim quisquam tum se, uitamq; requirit:
Cum pariter mens, & corpus sopita quiescunt:
Nam licet æternum per nos sic esse soporem.
Nec desyderium nostri nos attigit ullum,

E t tamen haud quaquam nostros tunc illa per artus
L onge ab sensiferis primordia motibus errant:
Q uin correptus homo ex somno se colligit ipse.
M ulto igitur mortem minus ad nos esse putandum:
S i minus esse potest, quàm quod nihil esse uidemus.
M aior enim turbae disiectus materiai
C onsequitur leto: nec quisquam expergitus extat,
F rigida quem semel est uitai pausa secuta.
D eniq;, si uocem rerum natura repente
M ittat: & hoc alicui nostrum sic increpet ipsa.
Q uid tibi tantopere est mortalis, quod nimis aegris
L uctibus indulges? quid mortem congemis, ac fles?
N am si grata fuit tibi uita anteacta, priorq;:
E t non omnia pertusum congesta quasi in uas
C ommoda perfluxêre, atq; ingrata interiêre:
C ur non ut plenus uitae conuiua recedis?
A equo animóq; capis securam stulte quietem?
S in ea quae functus cunq; es, periêre profusa:
V itáq; in offenso est: cur amplius addere quaeris?
R ursum quod pereat male, et ingratum occidat omne?
N on potius uitae finem iacis, atq; laboris?
N am tibi praeterea quod machiner, inueniámq;,
Q uod placeat, nihil est: eadem sunt omnia semper.
S i tibi non annis corpus iam marcet: & artus
C onfecti languent: eadem tamen omnia restant:
O mnia si perges uiuendo uincere secla:
A tq; etiam potius, si nunquam sis moriturus.
Q uid respondemus? nisi iustam intendere litem
N aturam? & ueram uerbis exponere causam?
A t qui obitum lamentetur miser amplius aequo:

Non merito inclamet magis, & uoce increpet acri?
Aufer ab hic lachrymas baratro, et cōpesce querelas.
Grandior hic uero si iam, seniorq́; queratur.
Omnia perfunctus uitai præmia marces:
Sed quia semper aues, quod abest: præsentia temnis:
Imperfecta tibi elapsa est, ingrataq́; uita:
Et nec opinanti mors ad caput astitit, ante,
Quàm satur, ac plenus possis discedere rerum.
Nunc aliena tua tamen ætate omnia mitte:
Aequo animoq́; agedum iam alijs concede: necesse est.
Iure (ut opinor) agat, iure increpet, inciletq́;.
Cedit enim rerum nouitate extrusa uetustas
Semper: & ex alijs aliud reparare necesse est:
Nec quisquā in barathrū, nec tartara deditur atra:
Materies opus est, ut crescant postera secla:
Quæ tamen omnia te uita perfuncta sequentur.
Nec minus ergo ante hæc, quàm tu: cecidêre, cadentq́;.
Sic alid ex alio nunquā desistit oriri:
Vitaq́; mancipio nulli datur, omnibus usu.
Respice item quàm nil ad nos anteacta uetustas
Temporis æterni fuerit, quàm nascimur ante.
Hoc igitur speculum nobis natura futuri
Temporis exponit. post mortem deniq; nostram
Num quid ibi horribile apparet? num triste uidetur
Quicquam? non'ne omni somno securius extat?
Atqui animarū etiā quæcunq; acheronte profundo
Prodita sunt esse: in uita sunt omnia nobis.
Nec miser impendens magnum timet aere saxum
Tantalus (ut fama est) cassā formidine torpens:
Sed magis in uita diuûm metus urget inanis

Mortales: casumq; timent, quem cuiq; ferat sors.
Nec Tityon uolucres ineunt acheronte iacentem:
Nec, quod sub magno scrutentur pectore, quicquam
Perpetuam ætatem poterunt reperire profecto:
Quanlibet immani proiectu corporis extet:
Qui non sola nouem dispersis iugera membris
Obtineat: sed qui terrai totius orbem:
Non tamen æternum poterit perferre dolorem:
Nec præbere cibum proprio de corpore semper.
Sed Tityus nobis hic est: in amore iacentem,
Quem uolucres lacerant: atq; exest anxius angor:
Aut alia quauis scindunt turpedine curæ.
Sisyphus in uita quoq; nobis ante oculos est:
Qui petere a' populo fasces, sæuasq; secures
Imbibit: & semper uictus, tristisq; recedit.
Nam petere imperium, qđ inane est, nec datur unq̃:
Atq; in eo semper durum sufferre laborem:
Hoc est aduerso nixantem trudere monte
Saxum: quod tamen a' summo iam uertice rursum
Voluitur: & plani raptim petit æquora campi.
Deinde animi ingratam naturam pascere semper:
Atq; explere bonis rebus, satiareq; nunquam:
Quod faciunt nobis annorum tempora, circum
Cum redeunt: fœtusq; ferunt, uariosq; lepores:
Nec tamen explemur uitai fructibus unquam.
Hoc (ut opinor) id est æuo florente puellas:
Quod memorant, laticem pertusum congerere in uas:
Quod tamen expleri nulla ratione potestur.
Cerberus & furiæ iam uero, & lucis egenus
Tartarus horriferos eructans faucibus æstus,

Hæc neq; sunt usquam, neq; possunt esse profecto.
Sed metus in uita, pœnarum pro malefactis
Est insignibus insignis, scelerisq; luela
Carcer, & horribilis de saxo iactus eorum,
Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tedæ,
Quæ tamen & si absunt: at mens sibi conscia facti
Præmetuens, adhibet stimulos: torretq; flagellis:
Nec uidet interea, qui terminus esse malorum
Possit: nec quæ sit pœnarum deniq; finis:
Atq; eadē metuit magis hæc ne in morte grauescāt:
Hinc acherusia fit stultorum deniq; uita.
Hoc etiam tibi tu te interdum dicere possis.
Lumina sic etiam solis bonus Ancus reliquit,
Qui melior multis, quàm tu, fuit improbe, rebus.
Inde alij multi reges, rerumq; potentes
Occiderunt: magnis qui gentibus imperitarunt.
Ille quoq; ipse, uiam qui quondam per mare magnū
Strauit: iterq; dedit legionibus ire per altum:
Ac pedibus salsas docuit superare lacunas:
Et contempsit equis insultans murmura ponti:
Lumine adempto animā moribundo corpore fudit.
Scipiades belli fulmen Carthaginis horror,
Ossa dedit terræ: proinde ac famul infimus esset.
Adde repertores doctrinarum, atq; leporum:
Adde heliconiadum comites: quorum unus Homerus
Sceptra potitus, eadem alijs sopitus quiete est.
Deniq; Democritum postquam matura uetustas
Admonuit memores motus languescere mentis:
Sponte sua leto caput obuius obtulit ipse.
Ipse Epicurus obijt decurso lumine uitæ:

Qui

Qui genus humanum ingenio superauit: & omneis
Restrinxit stellas exortus uti ætherius sol.
Tu uero dubitabis, & indignabere obire?
Mortua cui uita est propè iam uiuo, atq; uidenti:
Qui somno partem maiorem conteris æui:
Et uigilans stertis: nec somnia cernere cessas:
Sollicitamq; geris cassa formidine mentem:
Nec reperire potes, quod sit tibi sæpe mali, cum
Ebrius urgeris multis miser undiq; curis:
Atq; animo incerto fluitans errore uagaris.
Si possent homines, proinde ac sentire uidentur,
Pondus, inesse animo, quod se grauitate fatiget:
È quibus id fiat causis quoq; noscere: & unde
Tanta mali tanquam moles in pectore constet:
Haud ita uitam agerent: ut nunc plerunq; uidemus,
Quod sibi quisq; uelit, nescire: & quærere semper:
Commutare locum: quasi onus deponere possit.
Exit sæpe foras magnis ex ædibus ille:
Esse domi quem pertesum est: subitoq; reuertit:
Quippe foris nihilo melius qui sentiat esse.
Currit agens mannos ad uillam hic præcipitanter,
Auxilium tectis quasi ferre ardentibus instans:
Oscitat extemplo tetigit cum limina uillæ:
Aut abit in somnum grauis, atq; obliuia quærit:
Aut etiam properans urbem petit, atq; reuisit.
Hoc se quisq; modo fugit: at, quod scilicet, ut fit,
Effugere haud potis est, ingratius hæret: & angit,
Propterea, morbi quia causam non tenet æger:
Quàm bene si uideat: iam rebus quisq; relictis
Naturam primum studeat cognoscere rerum:

T emporis æterni quoniam non unius horæ
A mbigitur status: in quo sit mortalibus omnis
A etas post mortem, quæ restat cunq; manendo.
D eniq; tantopere in dubijs trepidare periclis,
Q uæ mala nos subigit uitai tanta cupido?
C erte equidem finis uitæ mortalibus astat:
N ec deuitari letum pote, quin obeamus.
P ræterea uersamur ibidem: atq; insumus usq;:
N ec noua uiuendo proсuditur ulla uoluptas.
S ed dum abest, quod auemus: id exuperare uidetur
C ætera: post aliud, cum contigit illud: auemus:
E t sitis æqua tenet uitai semper hianteis.
P osteraq; in dubio est, fortunam quam uehat ætas:
Q uid'ue ferat nobis casus: qui'ue exitus instet.
N ec prorsum uitam ducendo, demimus hilum
T empore de mortis: nec delibare ualemus,
Q uo minus esse diu possimus forte perempti.
P roinde licet quotuis uiuendo condere secla:
M ors æterna tamen nihilo minus illa manebit:
N ec minus ille diu iam non erit ex hodierno
L umine, qui finem uitai fecit: & ille
M ensibus, atq; annis qui multis occidit ante.

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA LIBER IIII

Via pieridum peragro loca, nullius ante
Trita solo: iuuat integros accedere fonteis:
Atq; haurire: iuuatq; nouos decerpere flores:
Insignemq; meo capiti petere inde coronam:
Vnde prius nulli uelarint tempora musæ.
Primum, quod magnis doceo de rebus: & arctis
Relligionum animum nodis exoluere pergo:
Deinde, quod obscura de re tam lucida pango
Carmina, musæo contingens cuncta lepore:
Id quoq; enim non ab nulla ratione uidetur.
Nam ueluti pueris absynthia tetra medentes
Cum dare conantur: prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci, flauoq; liquore:
Vt puerorum ætas improuida ludificetur,
Labrorumtenus: interea perpotet amarum
Absynthi laticem: deceptaq; non capiatur:
Sed potius tali à tactu recreata ualescat.
Sic ego nunc, quoniam hæc ratio plerunq; uidetur
Tristior esse, quibus non est tractata: retroq;
Vulgus abhorret ab hac: uolui tibi suauiloquenti
Carmine pierio rationem exponere nostram:
Et quasi musæo dulci contingere melle.
Si tibi forte animum tali ratione tenere

V ersibus in nostris possem: dum percipis omnem
N aturam rerum: ac persentis utilitatem.
S ed quoniam docui, cunctarum exordia rerum
Q ualia sint: & quàm uarijs distantia formis
S ponte sua uolitent æterno percita motu:
Q uoq; modo possint res ex his quæq; creari.
A tq; animi quoniam docui natura quid esset:
E t quibus è rebus cum corpore compta uigeret:
Q uo'ue modo distracta rediret in ordia prima:
N unc agere incipiã tibi, quod uehementer ad has res
A ttinet: esse ea, quæ rerum simulachra uocamus:
Q uæ quasi membranæ summo de corpore rerum
D ireptæ uolitant ultro, citro'q; per auras.
A tq; eadem nobis uigilantibus obuia menteis
T errificant, atq; in somnis, cum sæpe figuras
C ontuimur miras, simulachra'q; luce carentum:
Q uæ nos horrifice languenteis sæpe sopore
E xcierunt: ne forte animas acheronte reamur
E ffugere: aut umbras inter uiuos uolitare:
N e'ue aliquid nostri post mortem posse relinqui:
C um corpus simul atq; animi natura perempta
I n sua discessum dederint primordia quæq;.
D ico igitur rerum effigies, tenueis'q; figuras
M ittier ab rebus summo de cortice earum:
Q uæ quasi membranæ, uel cortex nominitanda est:
Q uod speciem, ac formam similem gerit eius imago:
C uiuscunq; cluet de corpore fusa uagari.
I d licet hinc quamuis hebeti cognoscere corde.
P rincipio, quoniam mittunt in rebus apertis,
C orpora res multæ, partim diffusa solutæ:

Robora ceu fumum mittunt, ignesq; uaporem:
Et partim contexta magis, condensaq;: ut olim
Cum ueteres ponunt tunicas æstate cicadæ:
Et uituli cum membranas de corpore summo
Nascentes mittunt: & item cum lubrica serpens
Exuit in spinis uestem: nam sæpe uidemus
Illorum spolijs uepres uolitantibus auctas.
Quæ quoniam fiunt, tenuis quoq; debet imago
Ab rebus mitti summo de corpore rerum.
Nam, cur illa cadant magis, ab rebusq; recedant:
Quàm quæ tenuia sunt: ostendi est nulla potestas.
Præsertim, cum sint in summis corpora rebus
Multa minuta: iaci quæ possint ordine eodem,
Quo fuerint: solitam & formæ seruare figuram:
Et multo citius, quanto minus indupediri
Pauca queunt, & sunt in prima fronte locata.
Nam certe iacere, ac iaculari multa uidemus,
Non solum ex alto, penitusq; ut diximus ante:
Verum de summis ipsum quoq; sæpe colorem:
Et uulgo faciunt id lutea, rufaq; uela,
Et ferrugina: cum magnis intenta theatris
Per malos uulgata, trabesq; trementia pendent:
Namq; ibi consessum caueai subter, & omnem
Scænalem speciem patrum, matrumq;, deorumq;
Inficiunt: coguntq; suo fluitare colore.
Et quanto circum mage sunt inclusa theatri
Mœnia: tam magis hæc intus perfusa lepore
Omnia corrident correpta luce diei.
Ergo lintea, de summo ceu corpore fucum
Mittunt: effigies quoq; debent mittere tenueis,

Res quæq;: ex ſummo quoniam iaculantur utræq;.
Sunt igitur iam formarum ueſtigia certa:
Quæ uulgo uolitant ſubtili prædita filo:
Nec ſingillatim poſſunt ſecreta uideri.
Præterea, omnis odor, fumus, uapor, atq; aliæ res
Conſimiles, ideo diffuſæ rebus abundant:
Ex alto quia dum ueniunt extrinſecus ortæ:
Scinduntur per iter flexum: nec recta uiarum
Oſtia ſunt, qua contendunt exire coorta.
At contra, tenuis ſummi membrana coloris
Cum iacitur: nihil eſt quod eam diſcerpere poſſit
In promptu: quoniam eſt in prima fronte locata.
Poſtremo in ſpeculis, in aqua, ſplendoreq; in omni
Quæcunq; apparent nobis ſimulachra: neceſſe eſt,
Quandoquidem ſimili ſpecie ſunt prædita rerum:
Eſſe in imaginibus miſſis conſiſtere eorum.
Nam cur illa cadant magis, ab rebusq; recedant
Corpora: res multæ, quæ mittunt corpore aperto:
Quàm quæ tenuia ſunt: oſtendi eſt nulla poteſtas.
Sunt igitur tenues formarum, diſſimilesq;
Effigies: ſingillatim quas cernere nemo
Cum poſſit: tamen aſſiduo, crebroq; repulſu
Reiectæ reddunt ſpeculorum ex æquore uiſum:
Nec ratione alia ſeruari poſſe uidentur
Tantopere, ut ſimiles reddantur cuiq; figuræ.
Nunc age, quàm tenui natura conſtet imago
Percipe: & in primis, quoniam primordia tantum
Sunt infra noſtros ſenſus, tantoq; minora:
Quàm quæ primum oculi cœptant non poſſe tueri.
Nunc tamen id quoq;, uti confirmem: exordia rerum

Cunctarum quàm sint subtilia, percipe paucis.
Primum, animalia sunt iam partim tantula, ut horũ
Tertia pars nulla possit ratione uideri.
Horum intestinum quoduis quale esse putãdum est?
Quid cordis globus, aut oculi? qd membra? qd artus?
Quantula sunt? quid præterea primordia quæq;?
Vnde anima, atq; animi constet natura, necessum est.
Non'ne uides, quàm sint subtilia, quam'q; minuta?
Præterea, quæcunq; suo de corpore odorem
Expirant acrem, panaces, absynthia tetra,
Abrotani'q; graues, & tristia centaurea,
Horum unumquoduis leuiter si forte mouebis:
Quamprimum noscas rerum simulachra uagari
Multa modis multis, nulla ui, cassa'q; sensu.
Quorum quantula pars sit imago, dicere nemo est,
Qui possit: neq; eam rationem reddere dictis.
Sed ne forte putes ea demum sola uagari:
Quæcunq; ab rebus rerum simulachra recedunt:
Sunt etiam quæ sponte sua gignuntur: & ipsa
Constituuntur in hoc cœlo, qui dicitur aer:
Vt nubes facile interdum concrescere in alto
Cernimus: & mundi speciem uiolare serenam.
Quæ multis formata modis sublime feruntur
Aera mulcentes: magnorum sæpe gigantum
Ora uolare uidentur: & umbram ducere late:
Interdum magni montes, auulsa'q; saxa
Montibus anteire: & solem succedere præter.
Inde alios trahere, atq; inducere bellua nimbos.
Nec speciem mutare suam liquentia cessant:
Et cuiuscemodi formarum uertere in ora.

N unc ea quàm facili, & celeri ratione gerantur:
P erpetuoq; fluant ab rebus: lapsáq; cedant.
S emper enim summum quicquid de rebus abūdat,
Q uod iaculentur: & hoc alias cum peruenit in res,
T ransit: ut in primis uestem: sed ubi aspera saxa,
A ut in materiem ligni peruenit: ibi iam
S cinditur: ut nullum simulachrum reddere possit.
A t cum splendida quae constant, opposta fuerunt,
D ensáq;: ut in primis speculū est: nihil accidit horū.
N am neq; uti uestem possunt transire: neq; ante
S cindi, quàm meminit leuor praestare salutem.
Q uapropter fit, ut hinc nobis simulachra redūdent.
E t quàmuis subito quouis in tempore, quanq;
R em contra speculum ponas, apparet imago:
P erpetuo fluere ut noscas è corpore summo
T exturas rerum tenueis, tenueisq; figuras.
E rgo multa breui spatio simulachra geruntur:
V t merito celer his rebus dicatur origo.
E t ceu multa breui spatio submittere debet
L umina sol: ut perpetuo sint omnia plena:
S ic ab rebus item simili ratione necesse est
T emporis in puncto rerum simulachra ferantur
M ulta modis multis, in cunctas undiq; parteis.
Q uandoquidem speculum quocūq; obuertimus illud,
R es ibi respondent simili forma, atq; colore.
P raeterea, modo cum fuerit liquidissima coeli
T empestas: perquam subito fit turbida foede
V ndiq;: uti tenebras omneis acheronta reamur
L iquisse: & magnas coeli complesse cauernas:
V sque adeo tetra nimborum nocte coorta,

Impendent atræ formidinis ora superne,
Quorum quantula pars sit imago, dicere nemo est,
Qui possit: neq; eam rationem reddere dictis.
Nunc age, quàm celeri motu simulachra ferantur:
Et quæ mobilitas ollis tranantibus auras
Reddita sit: longo spatio ut breuis hora teratur,
In quem quæq; locum diuerso momine tendit:
Suauidicis potius, quàm multis uersibus edam:
Paruus ut est cycni melior canor ille, gruum quàm
Clamor in ætherijs dispersus nubibus austri.
Principio persæpe leueis res, atq; minutis
Corporibus factas, celeres licet esse uidere:
In quo iam genere est solis lux, & uapor eius:
Propterea quia sunt è primis facta minutis:
Quæ quasi cuduntur: perq; aeris interuallum
Non dubitant transire sequenti concita plaga.
Suppeditatur enim confestim lumine lumen:
Et quasi protelo stimulatur fulgure fulgur.
Quapropter simulachra pari ratione necesse est
Immemorabile per spatium transcurrere posse
Temporis in puncto: primum quod paruula causa
Est satis à tergo quæ prouehat, atq; propellat.
Deinde, quod usqueadeo textura prædita rara
Mittuntur: facile ut quasuis penetrare queant res:
Et quasi permanare per aeris interuallum.
Præterea, si quæ penitus corpuscula rerum
Ex alto in terras mittuntur: solis uti lux,
Ac uapor: hæc puncto cernuntur lapsa diei
Per totum cœli spatium diffundere sese:
Perq; uolare mare: ac terras, cœlumq; rigare:

Quod superest, ubi tam uolucri hæc leuitate ferūtur:
Quid quæ sunt igitur, iam prima fronte parata,
Cum iaciuntur, & emissum res nulla moratur?
Non'ne uides, citius debere, & longius ire?
Multiplex'q; loci spatium transcurrere eodem
Tempore, quo solis peruulgant lumina cœlum?
Hoc etiam in primis specimen uerum esse uidetur:
Quàm celeri motu rerum simulachra ferantur:
Quod simulac primum sub diuo splendor aquai
Ponitur: extemplo cœlo stellante, serena
Sydera respondent in aqua radiantia mundi.
Iam'ne uides igitur, quàm puncto temporis imago
Aetheris ex oris in terrarum incidat oras?
Quare etiam atq; etiam minima hæc fateare necesse est
Corpora: quæ feriant oculos: uisum'q; lacessant:
Perpetuo'q; fluant certis ab rebus odores:
Frigus ut à fluuijs, calor à sole, æstus ab undis
Aequoris exesor murorum littora circum.
Nec uariæ cessant uoces uolitare per auras.
Deniq; in os salsi uenit humor sæpe saporis:
Cum mare uersamur propter: diluta'q; contra
Cum tuimur misceri absynthia: tangit amaror.
Vsque adeo omnibus ab rebus res quæq; fluenter
Fertur: & in cunctas dimittitur undiq; parteis:
Nec mora, nec requies inter datur ulla fluendi:
Perpetuo quoniam sentimus: & omnia semper
Cernere, odorari, licet: & sentire sonorem.
Præterea, quoniam manibus tractata figura
In tenebris quædam, cognoscitur esse eadē, quæ
Cernitur in luce, & claro candore: necesse est

C onsimili causa tactum, uisumq́; moueri.
N unc igitur, si quadratum tentamus: & id nos
C ommouet in tenebris: in luci quae poterit res
A ccidere ad speciem, quadrata nisi eius imago?
E sse in imaginibus quapropter causa uidetur
C ernendi: neq; posse sine his res ulla uideri.
N unc ea quae dico rerum simulachra feruntur
V ndiq;: et in cunctas iaciuntur didita parteis.
V erum nos oculis quia solis cernere quimus:
P ropterea fit, uti speciem quo uertimus: omnes
R es ibi eam contra feriant forma, atq; colore.
E t quantum quaeq; a' nobis res absit, imago
E fficit, ut uideamus: & internoscere curat.
N am cum mittitur, extemplo procudit: agitq;
A era: qui inter se cunq; est, oculosq́; locatus.
I sq; ita per nostras acies perlabitur omneis:
E t quasi perterget pupillas: atq; ita transit.
P ropterea fit, uti uideamus quàm procul absit
R es quaeq;: & quanto plus aeris ante agitatur:
E t nostros oculos perterget longior aura:
T am procul esse magis res quaeq; remota uidetur.
S cilicet haec summe celeri ratione geruntur:
Q uale sit, ut uideamus: & unà quàm procul absit.
I llud in his rebus minime mirabile habendum est:
C ur ea, quae feriant oculos simulachra, uideri
S ingula cum nequeant: res ipsae perspiciantur.
V entus enim quoq; paulatim cum uerberat: & cum
A cre ferit frigus: non primam quanq; solemus
P articulam uenti sentire, & frigoris eius:
S ed magis uniuersum: fieriq; perinde uidemus

Corpore tum plagas in nostro: tanq̃ aliqua res
Verberet: atq; sui det sensum corporis extra.
Praeterea, lapidem digito cum tundimus: ipsum
Tangimus extremum saxi, summumq́; colorem:
Nec sentimus eum tactu: uerum magis ipsam
Duritiem penitus saxi sentimus in alto.
Nunc age, cur ultra speculum uideatur imago,
Percipe: nam certe penitus semota uidetur:
Quod genus illa foris, quae uere transpiciuntur:
Ianua cum per se transpectum praebet apertum:
Multa, facitq; foris ex aedibus ut uideantur.
Is quoq; enim duplici, geminoq́; fit aere uisus.
Primus enim, citra postes qui cernitur aer:
Inde fores ipsae dextra, leuáq́; sequuntur:
Post, extraria lux oculos pertinget, & aer
Alter, & illa foris quae uere transpiciuntur.
Sic ubi se primum speculi proiecit imago:
Dum uenit ad nostras acies: procudit: agitq;
Aera: qui inter se cunq; est, oculosq́; locatus:
Et facit, ut prius hunc omnem sentire queamus:
Quàm speculũ: sed ubi speculũ quoq; sensimus ipsum:
Continuo à nobis in eum quae fertur imago,
Peruenit: & nostros oculos reiecta reuisit:
Atq; alium prae se propellens aera uoluit:
Et facit ut prius hunc, quàm se uideamus: eoq;
Distare à speculo tantum semota uidetur.
Quare etiam atq; etiam minime mirari par est
Illis, quae reddunt speculorum ex aequore uisum,
Aeribus binis: quoniam res confit utroq;.
Nunc ea quae nobis membrorum dextera pars est:

I n speculis fit ut in leua uideatur: eo quod
P lanitiem ad speculi ueniens cum offendit imago:
N on conuertitur incolumis: sed recta retrorsum
S ic eliditur: ut siquis prius, arida quàm sit
C erea persona, allidat pilæ'ue, trabi'ue:
A tq; ea continuo rectam si fronte figuram
S eruet: & elisam retro sese exprimat ipsa:
F iet, ut ante oculus fuerit qui dexter: hic idem
N unc sit leuus: & è leuo sit mutua dexter.
S plendida porro oculi fugitant, uitant'q; tueri:
S ol etiam cæcat, contra si tendere pergas:
P ropterea, quia uis magna est ipsius: & alte
A era per purum grauiter simulachra feruntur:
E t feriunt oculos turbantia compositur as.
P ræterea splendor, quicunq; est acer, adurit.
S æpe oculos: ideo quod semina possidet ignis
M ulta: dolorem oculis quæ gignunt insinuando.
L urida præterea fiunt, quæcunq; tuentur
A rquati: quia luroris de corpore eorum
S emina multa fluunt simulachris obuia rerum:
M ulta'q; sunt oculis in eorum deniq; mista:
Q uæ contage sua palloribus omnia pingunt.
E' tenebris autem quæ sunt in luce tuemur:
P ropterea, quia cum propior caliginis aer
A ter init oculos prior, & possedit apertos:
I nsequitur candens confestim lucidus aer:
Q ui quasi purgat eos: ac nigras discutit umbras
A eris illius: nam multis partibus hic est
M obilior, multis'q; minutior, & mage pollens.
Q ui simulatq; uias oculorum luce repleuit:

A tq; patefecit: quas ante obsederat ater:
C ontinuo rerum simulachra adaperta sequuntur:
Q uæ sita sunt in luce: lacessunt'q; ut uideamus.
Q uod contra facere in tenebris à luce nequimus,
P roptereà: quia posterior caliginis aer
C rassior insequitur: qui cuncta foramina complet:
O bsidit'q; uias oculorum: ne simulachra
P ossint ullarum rerum coniecta moueri.
F it quoq; de speculo in speculum ut tradatur imago:
Q uinq; etiam, sex' ue ut fieri simulachra suerint:
N am quæcunq; retro parte interiore latebunt:
I nde tamen, quamuis torte, penitus'q; remota
O mnia: per flexos aditus educta licebit
P luribus hæc speculis uideantur in ædibus esse.
V sque adeo è speculo in speculum translucet imago:
E t cum leua data est, fit rursum, ut dextera fiat:
I nde'q; retrorsum redit, et conuertit eodem.
Q uinetiam, quæcunq; latuscula sunt speculorum
A ssimili lateris flexura prædita nostri:
D extera ea propter nobis simulachra remittunt:
A ut quia de speculo in speculum transfertur imago:
I nde ad nos elisa bis aduolat: aut etiam quod
C ircumagitur, cum uenit imago: propterea quod
F lexa figura docet speculi conuertier ad nos.
Q uadratas'q; procul turres cum cernimus urbis:
P roptereà fit, uti uideantur sæpe rotundæ:
A ngulus obtusus quia longe cernitur omnis:
S iue etiam potius non cernitur: ac perit eius
P laga: nec ad nostras acies illabitur ictus:
A era per multum quia dum simulachra feruntur:

C ogit hebescere eum crebris offensibus aer:
H inc, ubi suffugit sensum simul angulus omnis:
F it quasi ut ad tornum saxorum structa tuantur:
N on tamen ut coràm quæ sunt, uereq; rotunda,
S ed quasi adumbratim paulum simulata uidentur.
I ndugredi pariter porro simulachra, pedemq;
P onere nobiscum credas, gestumq; imitari,
P ropterea: quia de speculi qua parte recedas,
C ontinuo nequeant illinc simulachra reuerti:
O mnia quandoquidem cogit natura referri:
A c resilire ab rebus ad æquos reddita flexus.
V mbra uidetur item nobis in sole moueri:
E t uestigia nostra sequi: gestumq; imitari:
A era si credas priuatum lumine posse
I ndugredi, motus hominum, gestumq; sequentem.
N am nihil esse potest aliud, nisi lumine cassus
A er: id quod nos umbram perhibere suemus.
N imirum, quia terra locis ex ordine certis
L umine priuatur solis quacunq; meantes
O fficimus: repletur item, quod liquimus eius.
P ropterea fit, uti uideatur quæ fuit umbra
C orporis, è regione eadem nos usq; secuta.
S emper enim noua se radiorum lumina fundunt:
P rimaq; dispereunt, quasi margine lana trahatur.
P ropterea, facile & spoliatur lumine terra:
E t repletur item: nigrasq; sibi abluit umbras.
N ec tamen hic oculos falli concedimus hilum.
N am quocunq; loco sit lux, atq; umbra, tueri
I llorum est: eadem uero sint lumina nec'ne:
V mbraq;, quæ fuit hic, eadem num transeat illuc:

A n potius fiat, paulo quod diximus ante:
H oc animi demum ratio discernere debet:
N ec possunt oculi naturam noscere rerum.
P roinde animi uitium hoc oculis affingere noli.
Q ua uehimur naui, fertur, cum stare uidetur:
Q uæ manet in statione, ea præter creditur ire:
E t fugere ad puppim colles, campiq; uidentur:
Q uos agimus præter nauim, uelisq; uolamus.
S ydera cessare, ætherijs affixa cauernis
C uncta uidentur: & assiduo sunt omnia motu:
Q uandoquidem longos obitus exorta reuisunt:
C um permensa suo sunt cœlum corpore claro.
S olq; pari ratione manere, & luna uidetur
I n statione: ea quæ ferri res indicat ipsa.
E xtantesq;, procul medio de gurgite, montes,
C lassibus inter quos liber patet exitus: ijdem
A pparent: & longe diuulsi licet, ingens
I nsula coniunctis tamen ex his una uidetur.
A tria uersari, & circumcursare columnæ
V sque adeo fit uti pueris uideantur: ubi ipsi
D esierunt uerti: uix ut iam credere possint,
N on supra sese ruere omnia tecta minari.
I amq; rubrum tremulis iubar ignibus erigere alte
C um cœptat natura: supraq; extollere montes:
Q uos tibi tum supra sol montes esse uidetur,
C ominus ipse suo contingens feruidus igni:
V ix absunt nobis missus bis mille sagittæ:
V ix etiam cursus quingentos sæpe ueruti.
I nter eos solemq; iacent immania ponti
A equora, substrata ætherijs ingentibus oris:

I nteriectaq; sunt terrarum millia multa:
Quae uariae retinent gentes, & secla ferarum.
At coniectus aquae digitum non altior unum
Qui lapides intersistit per strata uiarum:
Despectum praebet sub terras impete tanto:
À terris quantum coeli patet altus hiatus:
Nubila despicere, & coelum uideare uidere,
Corpora mirando sub terras abdita coelo.
Deniq;, ubi medio nobis equus acer adhaesit
Flumine: & in rapidas amnis despeximus undas:
Stantis equi corpus transuersum ferre uidetur
Vis: & in aduersum flumen contrudere raptim.
Et quocunq; oculos traiecimus: omnia ferri,
Et fluere assimili nobis ratione uidentur.
Porticus aequali quamuis est deniq; ductu:
Stansq; in perpetuum paribus suffulta columnis:
Longa tamen parte ab summa cum tota uidetur:
Paulatim trahit angusti fastigia coni
Tecta solo iungens, atq; omnia dextera leuis:
Donec in obscurum coni conduxit acumen.
In pelago nautis ex undis ortus, in undis
Sol fit uti uideatur obire: & condere lumen:
Quippe ubi nil aliud nisi aquam, coelumq; tuentur.
Ne leuiter credas labefactari undiq; sensus.
At maris ignaris, in portu clauda uidentur
Nauigia aplustris fractis, obniti undis.
Nam quaecunq;, supra rorem salis, edita pars est
Remorum, recta est: & recta superne gubernacla
Quae demersa liquore obeunt, refracta uidentur
Omnia conuerti: sursumq; supina reuerti:

E t reflexa propè in summo fluitare liquore.
R araq; per cœlum cum uenti nubila portant
T empore nocturno: tum splendida signa uidentur
L abier aduersum nimbos: atq; ire superne
L onge aliam in partem, quàm quò ratione feruntur.
A t si forte oculo manus uni subdita subter
P ressit eum: quodam sensu fit, uti uideantur,
O mnia, quæ tuimur, fieri tum bina tuendo:
B ina lucernarum flagrantia lumina flammis:
B inaq; per totas ædeis geminare supellex:
E t duplices hominum facies, & corpora bina.
D eniq; cum suaui deuinxit membra sopore
S omnus: & in summa corpus iacet omne quiete:
T um uigilare tamen nobis, & membra mouere
N ostra uidemur: & in noctis caligne cæca
C ernere censemus solem, lumenq; diurnum:
C onclusoq; loco, cœlum, mare, flumina, monteis
M utare: & campos pedibus transire uidemur:
E t sonitus audire: seuera silentia noctis
V ndiq; cum constent: & reddere dicta tacentes.
C ætera de genere hoc mirando multa uidemus:
Q uæ uiolare fidem quasi sensibus omnia quærunt
N equicquam: quoniam pars horum maxima fallit
P ropter opinatus animi, quos addimus ipsi:
P ro uisis ut sint, quæ non sunt sensibus uisa.
N am nihil egregius, quàm res secernere apertas
A' dubijs: animus quas ab se protinus addit.
D eniq; nil sciri siquis putat, id quoq; nescit,
A n sciri possit, quo se nil scire fatetur.
H unc igitur contra mittam contendere causam,

Qui capite ipſe ſuo inſtituit ueſtigia retro.
Et tamen hoc quoq; uti concedam ſcire: ad id ipſum
Quæram, cum in rebus ueri nil uiderit ante:
Unde ſciat, quid ſit ſcire, & neſcire uiciſſim:
Notitiam ueri quæ res, falſiq; crearit:
Et dubium certo quæ res differre probarit.
Inuenies primis ab ſenſibus eſſe creatam
Notitiam ueri: neq; ſenſus poſſe refelli.
Nam maiore fide debet reperirier illud,
Sponte ſua ueris quod poſſit uincere falſa.
Quid maiore fide porro, quàm ſenſus haberi
Debet? an ab ſenſu falſo ratio orta ualebit
Dicere eos contra, quæ tota ab ſenſibus orta eſt?
Qui niſi ſint ueri, ratio quoq; falſa fit omnis.
An poterunt oculos aures reprendere? an aures
Tactus? an hunc porro tactum ſapor arguet oris?
An confutabunt nares? oculi ue reuincent?
Non (ut opinor) ita eſt: nam ſeorſum cuiq; poteſtas
Diuiſa eſt: ſua uis cuiq; eſt: ideóq; neceſſe eſt:
Id, quod molle ſit, et gelidum, feruens ue uideri.
Et ſeorſum uarios rerum ſentire colores,
Et quæcunq; coloribus ſint coniuncta neceſſe eſt.
Seorſus item ſapor oris habet uim: ſeorſus odores
Naſcuntur: ſeorſum ſonitus: ideóq; neceſſe eſt
Non poſſint alios alij conuincere ſenſus.
Nec porro poterunt ipſi reprendere ſeſe:
Aequa fides quoniam debebit ſemper haberi:
Proinde quod in quoq; eſt his uiſum tpe, uerum eſt.
Etſi non poterit ratio diſſoluere cauſam:
Cur ea quæ fuerint iuxtim quadrata, procul ſint

V isa rotunda: tamen præstat rationis egentem
R eddere mendose causas utriusq; figuræ:
Q uàm manibus manifesta suis emittere quoquam:
E t uiolare fidem primam: & conuellere tota
F undamenta: quibus nixatur uita, salusq;.
N on modo enim ratio ruat omnis: uita quoq; ipsa
C oncidat extemplo: nisi credere sensibus ausis:
P ræcipitesq; locos uitare: & cætera quæ sint
I n genere hoc fugienda: sequi contraria quæ sint.
I lla tibi est igitur uerborum copia cassa
O mnis: quæ contra sensus instructa parata est.
D eniq; ut in fabrica, si praua est regula prima:
N ormaq; si fallax rectis regionibus exit:
E t libella aliqua si ex parti claudicat hilum:
O mnia mendose fieri, atq; obstipa necessum est,
P raua, cubantia, prona, supina, atq; absona tecta:
I am ruere ut quædam uideantur uelle, ruantq;,
P rodita iudicijs fallacibus omnia primis.
S ic igitur ratio tibi rerum praua necesse est,
F alsaq; sit, falsis quæcunq; ab sensibus orta est.
N unc alij sensus quo pacto quisq; suam rem
S entiat: haud quaquam ratio scruposa relicta est.
P rincipio auditur sonus, & uox omnis: in aureis
I nsinuata suo pepulêre ubi corpore sensum.
C orpoream quoq; enim uocem constare fatendum est,
E t sonitum: quoniam possint impellere sensus.
P ræterradit enim uox fauceis sæpe: facitq;
A speriora foras gradiens arteria clamor.
Q uippe per angustum turba maiore coorta,
I re foras ubi cœperunt primordia uocum:

S cilicet expletis quoq; ianua redditur oris
R auca uijs: & iter lædit, qua uox it in auras.
H aud igitur dubium est, quin uoces, uerbaq; constent
C orporeis è principijs: ut lædere possint.
N ec te fallit item, quid corporis auferat, & quid
D etrahat ex hominum neruis, ac uiribus ipsis
P erpetuus sermo, nigrai noctis ad umbram,
A uroræ perductus ab exoriente nitore:
P ræsertim si cum summo est clamore profusus.
E rgo corpoream uocem constare necesse est:
M ulta loquens quoniam amittit de corpore partem.
N ec simili penetrant aureis primordia forma:
C um tuba depresso grauiter sub murmure mugit:
E t reuocat raucum retro cita barbara bombum:
E t gelida cycni nece torti ex antro heliconis,
C um liquidam tollunt lugubri uoce querelam.
H asce igitur penitus uoces cum corpore nostro
E xprimimus: rectoq; foras emittimus ore:
M obilis articulat neruorum dædala lingua:
F ormaturaq; labrorum pro parte figurat.
A speritas autem uocis fit ab asperitate
P rincipiorum: & item leuis leuore creatur.
A c, ubi non longum spatium est, unde illa profecta
P eruenniat uox quæq;: necesse est uerba quoq; ipsa
P lane exaudiri: discerniq; articulatim:
S eruat enim formaturam, seruatq; figuram.
A t si interpositum spatium sit longius æquo:
A era per multum confundi uerba necesse est:
E t conturbari uocem, dum transuolat auras.
E rgo fit, sonitum ut possis sentire: neq; illam

Internoscere, uerborum sententia quæ sit:
Vsqueadeo confusa uenit uox, inq; pedita.
Præterea, edictum sæpe unum perciet aureis
Omnibus in populo, missum præconis ab ore.
In multas igitur uoces uox una repente
Diffugit: in priuas quoniam se diuidit aureis,
Obsignans formam uerbis, clarumq; sonorem.
At, quæ pars uocum non aureis incidit ipsas:
Præterlata perit, frustra diffusa per auras.
Pars solidis allisa locis reiecta sonorem
Reddit: & interdum frustratur imagine uerbi.
Quæ bene cum uideas, rationem reddere possis
Tu te tibi, atq; alijs: quo pacto per loca sola
Saxa pareis formas uerborum ex ordine reddant:
Palanteis comites cum monteis inter opacos
Quærimus: & magna dispersos uoce ciemus.
Sex etiam, aut septem loca uidi reddere uoces:
Vnam cum iaceres: ita colles collibus ipsis
Verba repulsantes iterabant dicta referre.
Hæc loca capripedes satyros, nymphasq; tenere
Finitimi fingunt: & faunos esse loquuntur:
Quorum noctiuago strepitu, ludóq; iocanti
Affirmant uulgo taciturna silentia rumpi:
Chordarumq; sonos fieri, dulceisq; querelas:
Tibia quas fundit digitis pulsata canentum.
Et genus agricolûm late sentiscere: cum Pan
Pinea semiferi capitis uelamina quassans,
Vnco sæpe labro calamos percurrit hianteis:
Fistula syluestrem ne cesset fundere musam.
Cætera de genere hoc monstra, ac portenta loquũtur:

N e loca deserta ab diuis quoq; forte putentur
S ola: tenere ideo iactant miracula dictis:
A ut aliqua ratione alia ducuntur: ut omne
H umanum genus est auidum nimis auricularum.
Q uod superest, non est mirandum, qua ratione
P er loca quæ nequeunt oculi res cernere apertas:
H æc loca per uoces ueniant: aureis'q; lacessant:
C um loquimur clausis foribus: quod sæpe uidemus.
N imirum, quia uox per flexa foramina rerum
I ncolumis transire potest: simulachra renutant.
P erscinduntur enim, nisi recta foramina tranant:
Q ualia sunt uitri: species quæ transuolat omnis.
P ræterea parteis in cunctas diuiditur uox.
E x alijs aliæ quoniam gignuntur: ubi iam
D issiluit semel in multas exorta: quasi ignis
S æpe solet scintilla suos se spargere in igneis.
E rgo replentur loca uocibus, abdita retro
O mnia quæ circùm fuerint: sonitu'q; cientur.
A t simulachra uijs directis omnia tendunt:
V t sunt missa semel: quapropter cernere nemo
S e supra potis est: at uoces accipere extra.
E t tamen, ipsa quoq; hæc dum transit claustra uiarũ
V ox: obtunditur, atq; aureis confusa penetrat:
E t sonitum potius, quàm uerba audire uidemur.
N ec, quis sentimus succum, lingua atq; palatum
P lusculum habent in se rationis, plus operai.
P rincipio succum sentimus in ore: cibum cum
M andendo exprimimus: ceu plenam spongiá aquai
S iquis forte manu premere, ac siccare recepit.
I nde, quod exprimimus, per caulas omne palati

D iditur, & raræ perplexa foramina linguæ:
H æc ubi leuia sunt manantis corpora succi:
S uauiter attingunt, & suauiter omnia tractant
H umida linguai circùm sudantia templa.
A t contra pungunt sensum, lacerant'q; coorta,
Q uanto quæq; magis sunt asperitate repleta.
D einde uoluptas est è succo fine palati.
C um uero deorsum per fauces præcipitauit:
N ulla uoluptas est: dum diditur omnis in artus.
N ec refert quicquam, quo uictu corpus alatur:
D ummodo quod capias concoctum didere possis
A rtubus: & stomachi humectum seruare tenorem.
N unc, alijs alius cur sit cibus ut uideamus,
E xpediam: quare've alijs quod triste, & amarũ est:
H oc tamen esse alijs possit prædulce uideri.
T antaq; in his rebus distantia, differitas'q; est:
V t quod alis cibus est, alijs fuat acre uenenum.
E st utiq;: ut serpens hominis quæ tacta saliuis
D isperit: ac sese mandendo conficit ipsa.
P ræterea, nobis ueratrum est acre uenenum:
A t capris adipes, & coturnicibus auget.
I d quibus ut fiat rebus cognoscere possis:
P rincipio meminisse decet, quæ diximus ante:
S emina multimodis in rebus mista teneri.
P orro omnes, quæcunq; cibum capiunt animantes:
V t sunt dissimiles extrinsecus: & generatim
E xtima membrorum circùm cæsura coercet:
P roinde ex seminibus constant: uariant'q; figura.
S emina cum porro distent: differre necessè est
I nternalla, uiasq;, foramina quæ perhibemus:

O mnibus in membris, & in ore, ipsóq; palato.
E sse minora igitur quædam, maioráq; debent:
E sse triquetra alijs, alijs quadrata necesse est:
M ulta rotunda: modis multis multangula quædam:
N anq; figurarum ut ratio, motúsq; reposcunt:
P roinde foraminibus debent differre figuræ:
E t uariare uiæ proinde ac textura coercet.
H oc ubi quod suaue est alijs, alijs fit amarum:
I lli, cui suaue est, leuissima corpora debent
C ontrectabiliter caulas intrare palati:
A t contra, quibus est eadem res intus acerba:
A spera nimirum penetrant, hamatáq; fauces.
N unc facile ex his est rebus cognoscere quæq;.
Quippe, ubi cui febris bili superante coorta est:
A ut alia ratione aliqua est uis excita morbi:
P erturbatur ibi totum iam corpus: & omnes
C ommutantur ubi positura principiorum:
F it, prius ad sensum ut quæ corpora conueniebant:
N unc non conueniant: & cætera sint magis apta:
Quæ penetrata queunt sensum progignere acerbum:
V traq; enim sunt in mellis commista sapore:
Id quod iam supra tibi sæpe ostendimus ante.
N unc age, quo pacto nareis adiectus odoris
T angit, agam: primum res multas esse necesse est:
V nde fluens uoluat uarius se fluctus odorum.
N am fluere, & mitti uulgo, spargíq; putandum est.
V erum aliјs alius magis est animantibus aptus
D issimileis propter formas: ideóq; per auras
M ellis apes quamuis longe ducuntur odore:
V ulturíјq; cadaueribus: tum fissa ferarum

V ngula quo' tulerit gressum, promissa canum uis
D ucit: & humanum longe præsentit odorem
R omulidarum arcis seruator candidus anser.
S ic alijs alius nidor datus, ad sua quenq;
P abula ducit: & à tetro resilire ueneno
C ogit. eoq; modo seruantur secla ferarum.
H ic odor ipse igitur, nareis quicunq; lacessit:
E st alio ut possit permitti longius alter.
S ed tamen haud quisquam tam longe fertur eorum:
Q uàm sonitus, quàm uox: mitto iá dicere, quàm res,
Q uæ feriunt oculorum acies: uisumq; lacessunt.
E rrabundus enim tarde uenit: ac perit ante
P aulatim facilis distractus in aeris auras:
E x alto primum, quia uix emittitur ex re:
N am penitus fluere, ac procedere rebus odores
S ignificat: quod fracta magis redolere uidentur
O mnia, quod contrita, quod igni collabefacta.
D einde uidere licet maioribus esse creatum
P rincipijs, quàm uox: quoniam per saxea septa
N on penetrat: qua uox uulgo, sonitusq; feruntur.
Q uare etiam quod olet, non tam facile esse uidebis
I nuestigare in qua sit regione locatum.
R efrigescit enim, cunctando plaga per auras:
N ec calida ad sensum decurrunt nuntia rerum.
E rrant sæpe canes itaq; & uestigia quærunt.
N ec tamen hoc solis in odoribus, atq; saporum
I n genere est: sed item species rerum, atq; colores
N on ita conueniunt ad sensus omnibus omnes:
V t non sint alijs quædam magis acria uisu.
Q uin etiam gallum nocte explaudentibus alis

A uroram clara consuetum uoce uocare,
H unc nequeunt rapidi contra constare leones
I nq; tueri: ita continuo meminère fugai:
N imirum, quia sunt gallorum in corpore quædam
S emina: quæ cum sunt oculis immissa leonum:
P upillas interfodiunt: acremq; dolorem
P ræbent: ut nequeant contra durare feroces.
C um tamen hæc nostras acies nil lædere possint:
A ut quia non penetrant: aut quod penetrātibus illis,
E xitus ex oculis liber datur: in remeando
L ædere ne possint ex ulla lumina parte.
N unc age, quæ moueant animum res accipe: & unde,
Q uæ ueniunt, ueniant in mentem, percipe paucis.
P rincipio hoc dico, rerum simulachra uagari
M ulta modis multis in cunctas undiq; parteis:
T enuia quæ facile inter se iunguntur in auris:
O buia cum ueniunt: ut aranea, bracteaq; auri.
Q uippe etenim multo magis hæc sunt tenuia textu:
Q uàm quæ percipiunt oculos: uisumq; lacessunt.
C orporis hæc quoniam penetrant per rara: cientq;
T enuem animi naturam intus: sensumq; lacessunt.
C entauros itaq;, & scyllarum membra uidemus,
C erbereasq; canum facies, simulachraq; eorum,
Q uorum morte obita tellus amplectitur ossa:
O mnigenum quoniam passim simulachra feruntur:
P artim sponte sua quæ fiunt aere in ipso:
P artim quæ uarijs ab rebus cunq; recedunt:
E t quæ conficiunt ex horum facta figuris:
N am certe ex uiuo centauri non fit imago:
N ulla fuit quoniam talis natura animai.

Verum ubi equi, atq; hominis casu conuenit imago:
Hæreſcit facile extemplo, quod diximus ante,
Propter ſubtilem naturam, & tenuia texta.
Cætera de genere hoc eadem ratione creantur.
Quæ cum mobiliter ſumma leuitate feruntur:
Vt prius oſtendi: facile uno commouet ictu
Quælibet una animum nobis ſubtilis imago.
Tenuis enim mens eſt, & mire mobilis ipſa.
Hæc fieri (ut memoro) facile hinc cognoſcere poſſis:
Quatenus hoc ſimile eſt illi: quod mente uidemus,
Atq; oculis, ſimilis fieri ratione neceſſe eſt.
Nunc igitur docui quoniam me forte leones
Cernere per ſimulachra, oculos quæcunq; laceſſunt:
Scire licet mentem ſimili ratione moueri
Per ſimulachra leonum, & cætera, quæ uidet æque,
Nec minus atq; oculi. niſi quod mage tenuia cernit.
Nec ratione alia, cum ſomnus membra profudit:
Mens animi uigilat: niſi quod ſimulachra laceſſunt
Hæc eadem noſtros animos, quæ, cum uigilamus,
Vſqueadeo certe: ut uideamur cernere eum, quem
Reddita uitai iam mors, & terra potita eſt.
Hoc ideo fieri cogit natura: quod omnes
Corporis affecti ſenſus per membra quieſcunt:
Nec poſſunt falſum ueris conuincere rebus.
Prætereа meminiſſe iacet: languetq; ſopore:
Nec diſſentit eum mortis, letiq; potitum
Iampridem: quem mens uiuum ſe cernere credit.
Quod ſupereſt, non eſt mirum ſimulachra moueri:
Brachiaq; in numerum iactare, & cætera membra.
Nam fit, ut in ſomnis facere hoc uideatur imago.

Quippe ubi prima perit: alioq́; est altera nata
Inde statu: prior hic gestum mutasse uidetur.
Scilicet id fieri celeri ratione putandum est:
Tanta est mobilitas, & rerum copia tanta:
Tantaq́; sensibili quouis est tempore in uno
Copia particularum: ut possit suppeditare.
Multaq́; in his rebus quæruntur: multaq́; nobis
Clarandum est: planè si res exponere auemus.
Quæritur in primis, quare quod cuiq; libido
Venerit, extemplo mens cogitet eius id ipsum.
An' ne uoluntatem nostram simulachra tuentur?
Et simulac uolumus, nobis occurrit imago?
Si mare, si terram cordi est, si deniq; cœlum,
Conuentus hominum, pompam, conuiuia, pugnas,
Omnia sub uerbo' ne creat natura, paratq;?
Cum præsertim aliis eadem in regione, locoq;
Longe dissimileis animus res cogitet omnes.
Quid porro, in numerum procedere cum simulachra
Cernimus in somnis? & mollia membra mouere?
Mollia mobiliter cum alternis brachia mittunt?
Et repetunt oculis gestum, pede conuenienti?
Scilicet arte ualent simulachra? & docta uagantur?
Nocturno facere ut possint in tempore ludos?
An magis illud erit uerum? quia tempore in uno
Cum sentimus id: ut cum uox emittitur una:
Tempora multa latent: ratio quæ comperit esse:
Propterea fit, uti quouis in tempore quæq;
Præsto' sint simulachra locos in quosq; parata:
Tanta est mobilitas, & rerum copia tanta.
Hoc, ubi prima perit, alioq́; est altera nata

I nde statu: prior hic gestum mutasse uidetur:
E t quia tenuia sunt, nisi quæ contendit, acute
C ernere nō potis est animus: proinde omnia quæ sunt
P ræterea, pereunt, nisi quæ ex sese ipse parauit:
I pse parat sese porro, sperat'q; futuram,
V t uideat, quod consequitur, rem quanq;: fit ergo.
N on'ne uides oculos etiam, cum tenuia quæ sunt,
C ernere cœperunt: contendere se, atq; parare,
N ec sine eo fieri posse, ut cernamus acute?
E t tamen in rebus quoq; apertis noscere possis:
S i non aduertas animum, proinde esse: quasi omnī
T empore semotum fuerit, longe'q; remotum.
C ur igitur mirum est, animus si cætera perdit
P ræterea, quàm quis est rebus deditus ipse?
D einde adopinamur de signis maxima paruis:
A c nos in fraudem induimus frustra nimis ipsi.
F it quoq;, ut interdum non suppeditetur imago
E iusdem generis: sed fœmina quæ fuit ante,
I n manibus uir tum factus uideatur adesse:
A ut alia ex alia facies, ætas'q; sequatur:
Q uod ne miremur, sopor, atq; obliuia curant.
I llud in his rebus uitium uehementer inesto
E ffugere errorem illorum: qui hæc præmeditantur.
L umina ne facias oculorum clara creata:
P rospicere ut possimus. & ut proferre uiai
P roceros passus: ideo fastigia posse
S urarum, ac feminum pedibus fundata plicari.
B rachia tum porro ualidis exapta lacertis
E sse: manus q; datas utraq; à parte ministras:
V t facere ad uitam possimus, quæ foret usus.

C ætera de genere hoc, inter quæcunq; pretantur:
O mnia peruersa præpostera sunt ratione.
N il ideo quoniam natum est in corpore: ut uti
P ossemus: sed quod natum est, id procreat usum.
N ec fuit ante uidere oculorum lumina nata:
N ec dictis orare prius, quàm lingua creata est:
S ed potius longe linguæ præcessit origo
S ermonem: multóq; creatæ sunt prius aures,
Q uàm sonus est auditus: & omnia deniq; membra
A nte fuere (ut opinor) eorum quàm foret usus.
H aud igitur potuere utendi crescere causa.
A t contra conferre manu certamina pugnæ,
E t lacerare artus, fœdaréq; membra cruore,
A nte fuit multo: quàm lucida tela uolarent.
E t uulnus uitare prius natura coegit:
Q uàm daret obiectum parmai leua per artem.
S cilicet & fessum corpus mandare quieti,
M ulto antiquius est, quàm lecti mollia strata.
E t sedare sitim prius est, quàm pocula, natum.
H æc igitur possunt utendi cognita causa
C redier: ex usu quæ sunt, uitáq; reperta.
I lla quidem seorsum sunt omnia, quæ prius ipsa
N ata, dedere suæ post notitiam utilitatis.
Q uo genere in primis sensus, & membra uidemus:
Q uare etiam atq; etiam procul est, ut credere possis
V tilitatis ob officium potuisse creari.
I llud item non est mirandum: corporis ipsa
Q uod natura cibum quærit cuiusq; animantis.
Q uippe etenim fluere, atq; recedere corpora rebus
M ulta modis multis docui: sed plurima debent

E x animalibus his, quæ sunt exercita motu:
M ultaq; per sudorem ex alto pressa feruntur:
M ulta per os exhalantur: cum languida anhelant.
H is igitur rebus rarescit corpus: & omnis
S ubruitur natura: dolor quam consequitur rem.
P roptereà capitur cibus: ut suffulciat artus:
E t recreet uireis interdatus: atq; patentem
P er membra ac uenas, ut amorem obduret edendi.
H umor item discedit in omnia, quæ loca cunq;
P oscunt humorem: glomerataq; multa uaporis
C orpora, quæ stomacho præbent incendia nostro:
D issipat adueniens liquor: ac restinguit, ut ignem:
V rere ne possit calor amplius aridus artus.
S ic igitur tibi anhela sitis de corpore nostro
A bluitur: sic expletur ieiuna cupido.
N unc qui fiat, uti passus proferre queamus,
C um uolumus: uarieq; datum sit membra mouere:
E t quæ res tantum hoc oneris protrudere nostri
C orporis insuerit: dicam: tu percipe dicta.
D ico animo nostro primum simulachra meandi
A ccidere: atq; animum pulsare, ut diximus ante:
I nde uoluntas fit: neq; enim facere incipit ullam
R em quisquam, quàm mens prouidit, quid uelit, ante
I d, quod prouidet, illius rei constat imago.
E rgo animus cum sese ita commouet, ut uelit ire:
I nq; gredi: ferit extemplo quæ in corpore toto
P er membra, atq; artus animai dissita uis est:
E t facile est factu, quoniam coniuncta tenetur.
I nde ea proporro corpus ferit: atq; ita tota
P aulatim moles protruditur: atq; mouetur.

Præterea

P rætereà tum rarescit quoq; corpus: & aer
S alicet ut debet, qui semper mobilis extat:
P er patefacta uenit: penetratq; foramina largus:
E t dispergitur ad parteis ita quasq; minutas
C orporis. hinc igitur rebus fit utrinq; duabus,
C orpus ut, ac nauis uelis, uentoq; feratur.
N ec tamen illud in his rebus mirabile constat:
T antula quod tantum corpus corpuscula possunt
C ontorquere: & onus totum conuertere nostrum.
Q uippe etenim uentus subtili corpore tenuis
T rudit agens magnam magno molimine nauim:
E t manus una regit quantouis impete euntem:
A tq; gubernaclum contorquet quolibet unum.
M ultaq; per trocleas, & tympana pondere magno
C ommouet, atq; leui sustollit machina nisu.
N unc quibus ille modis somnus per membra quietem
I rriget: atq; animi curas è pectore soluat:
S uauidicis potius, quàm multis uersibus edam,
P aruus ut est cycni melior canor ille, gruum quàm
C lamor in ætherijs dispersus nubibus austri.
T u mihi da tenues aureis, animumq; sagacem:
N e fieri negites, quæ dicam, posse: retroq;
V era repulsanti discedant pectore dicta:
T u te met in culpa cum sis, ne cernere possis.
P rincipio somnus fit, ubi est distracta per artus
V is animæ: partimq; foras eiecta recessit:
E t partim contrusa magis concessit in altum:
D issoluuntur enim tum demum membra: fluuntq;.
N am dubium non est, animai quin opera sit
S ensus hic in nobis: quem cum sopor impedit esse:

T um nobis animã perturbatam esse putandum est:
E iectamq; foras non omnem: nanq; iaceret
A eterno corpus perfusum frigore leti.
Quippe ubi nulla latens animai pars remaneret
I n membris: cinere ut multa latet obrutus ignis:
V nde reconflari sensus per membra repente
P ossit? ut ex igni tecto consurgere flamma?
S ed quibus hæc rebus nouitas conflatur: & unde
P erturbari anima, & corpus languescere possit:
E xpediam: tu fac ne uentis uerba profundam.
P rincipio externa corpus de parte necessum est,
A eriis quoniam uicinum tangitur auris:
T undier: atq; eius crebro pulsarier ictu.
P ropterea'q; ferè res omnes, aut corio sunt,
A ut cute conclusæ: aut callo, aut cortice tectæ.
I nteriorem etiam partem spirantibus aer
V erberat: hic idem cum ducitur: atq; reflatur.
Quare utrinq; secus cum corpus uapulet: & cum
P eruenian plagæ per parua foramina nobis
C orporis ad primas parteis, elementa'q; prima:
F it quasi paulatim nobis per membra ruina.
C onturbantur enim positurae principiorum
C orporis, atq; animi sic: ut pars inde animai
E liciatur: & introrsum pars abdita cedat:
P ars etiam distracta per artus, non queat esse
C oniuncta inter se: nec motu mutua fungi:
I nter enim sepit septus natura, uiasq;.
E rgo sensus abit mutatis motibus alte.
E t quoniam non est, quasi quod suffulciat artus:
D ebile fit corpus: languescunt omnia membra:

Brachia, palpebræq; cadunt: poplitesq; cubanti
Sæpe etiam summittuntur: uiresq; resoluunt.
Deinde cibum sequitur somnus: quia quæ facit aer,
Hæc eadem cibus, in uenas dum diditur omnis:
Efficit: & multo sopor ille grauissimus extat,
Quem satur, aut lassus capias: quia plurima tum se
Corpora conturbant magno contusa labore.
Fit ratione eadem coniectus porro animai
Altior, atq; foras eiectus largior eius,
Et diuisior inter se, ac distractior intus.
Et quo quisq; ferè studio defunctus adhæret:
Aut quibus in rebus multum sumus ante morati:
Atq; in qua ratione fuit contenta magis mens:
In somnis eadem plerunq; uidemur obire.
Causidici causas agere: & componere leges:
Induperatores pugnare: ac prælia obire:
Nautæ contractum cum uentis degere bellum:
Nos agere hoc autem: & naturam quærere rerum
Semper: & inuentam patrijs exponere chartis.
Cætera sic studia, atq; artes plerunq; uidentur
In somnis animos hominum frustrata tenere.
Et quicunq; dies multos ex ordine, ludis
Assiduas dederint operas: plerunq; uidemus,
Cum iam destiterint ea sensibus usurpare:
At reliquas tamen esse uias in mente patenteis:
Qua possint eadem rerum simulachra uenire.
Per multos itaq; illa dies eadem obuersantur
Ante oculos: etiam uigilantes ut uideantur
Cernere saltanteis, & mollia membra mouenteis:
Et citharæ liquidum carmen, chordasq; loquenteis

Auribus accipere: & consessum cernere eundem:
Scenaiq; simul uarios splendere decores.
Vsque adeo magni refert studium, atq; uoluntas:
Et quibus in rebus consuerint esse operati,
Non homines solum, sed uero animalia cuncta.
Quippe uidebis equos forteis, cum membra iacebunt:
In somnis spirare tamen: sudareq; saepe:
Et quasi de palmis summas contendere uireis,
Tunc quasi carceribus patefactis, saepe quiete.
Venantumq; canes in molli saepe quiete
Iactant crura tamen subito: uocesq; repente
Mittunt: & crebras reducunt naribus auras:
Vt uestigia si teneant inuenta ferarum.
Expergefactiq; sequuntur inania saepe
Ceruorum simulachra: fugae quasi dedita cernant:
Donec discussis redeant terroribus ad se.
At consueta domi catulorum blanda propago,
Discutere, & corpus de terra corripere instant:
Proinde quasi ignotas facies, atq; ora tuantur.
Et quo quaeq; magis sunt aspera semina eorum:
Tam magis in somnis eadem saeuire necessum est.
At uariae fugiunt uolucres: pennisq; repente
Sollicitant diuûm nocturno tempore lucos:
Accipitres somno in leui si praelia, pugnasq;
Edere sunt persectantes, ui saeq; uolantes.
Porro hominum mentes magnis quae motibus edunt?
Magna etenim saepe in somnis, faciuntq;, geruntq;.
Reges expugnant: capiuntur: praelia miscent:
Tollunt clamores: quasi si iugulentur ibidem.
Multi depugnant: gemitusq; doloribus edunt:

E t quasi pantheræ morsu, sæui ue leonis
M andantur: magnis clamoribus omnia complent.
M ulti de magnis per somnum rebus loquuntur:
I ndicioq; sui facti persæpe fuère.
M ulti mortem obeunt: multi de montibus altis
S e quasi præcipitent ad terram corpore toto:
E xterrentur: & ex somno quasi mentibus capti,
V ix ad se redeunt permoti corporis æstu.
F lumen item sitiens, aut fontem propter amœnum
A ssidet: & totum propè faucibus occupat amnem.
P ueri sæpe lacum propter se, ac dolia curta
S omno deuincti credunt extollere uestem:
T otius humorem saccatum ut corporis fundant:
C um babylonica magnifico splendore rigantur.
T um, quibus ætatis freta primitus insinuantur:
S emen ubi ipsa dies membris matura creauit:
C onueniunt simulachra foris è corpore quæq;
N untia præclari uultus, pulchriq; coloris:
Q uæ ciet irritans loca turgida semine multo:
V t quasi transactis sæpe omnibus rebus profundant
F luminis ingentes fluctus: uestemq; cruentent.
S ollicitatur id in nobis, quod diximus ante:
S emen: adulta ætas cum primum roborat artus:
N anq; alias aliud res commouet: atq; lacessit:
E x homine humanum semen ciet una hominis uis.
Q uod simulatq; suis eiectum sedibus exit:
P er membra, atq; artus decedit corpore toto
I n loca conueniens neruorum certa: cietq;
C ontinuo parteis genitales corporis ipsas.
I rritata tument loca semine: fitq; uoluntas

E ijcere id, quò se contendit dira libido.
I dq́; petit corpus mens, unde est saucia amore.
N anq; omnes plerunq; cadunt in uulnus: & illam
E micat in partem sanguis, unde icimur ictu:
E t si comminus est, os tum ruber occupat humor.
S ic igitur ueneris qui telis accipit ictum,
S iue puer membris muliebribus hunc iaculatur:
S eu mulier toto iactans è corpore amorem:
V nde feritur, eò tendit: gestitq́; coire:
E t iacere humorem in corpus de corpore ductum.
N anq; uoluptatem præsagit multa cupido.
H æc uenus est nobis: hinc autem est nomen amoris:
H inc illata primum ueneris dulcedinis in cor
S tillauit gutta: & successit frigida cura.
N am si abest q̄d ames: præstò simulachra tamē sunt
I llius: & nomen dulce obuersatur ad aureis.
S ed fugitare decet simulachra: & pabula amoris
A bsterrere sibi: atq; aliò conuertere mentem.
E t iacere humorem coniectum in corpora quæq;.
N ec retinere semel conuersum unius amore:
E t seruare sibi curam, certumq́; dolorem.
V lcus enim uiuescit, & inueterascit alendo:
I ńq; dies gliscit furor: atq; erumna grauescit:
S i non prima nouis conturbes uulnera plagis:
V lgiuagaq́; uagus uenere ante recentia cures:
A ut aliò possis animi traducere motus.
N ec ueneris fructu caret is, qui uitat amorem:
S ed potius, quæ sunt sine pœna, commoda sumit:
N am certa, et pura est sanis magis inde uoluptas,

Quàm miseris: etenim potiundi tempore in ipso
F luctuat incertis erroribus ardor amantum:
N ec constat quid primũ oculis, manibusq́; fruantur:
Q uod petière, premunt arcte: faciuntq́; dolorem
C orporis: & dentes illidunt sæpe labellis:
O sculaq́; affigunt: quia non est pura uoluptas:
E t stimuli subsunt: qui instigant lædere id ipsum,
Q uodcunq; est, rabies unde illa hæc germinat urgens.
S ed leuiter pœnas frangit uenus inter amorem:
B landaq́; refrenat morsus admista uoluptas.
N anq; in eo spes est, unde est ardoris origo,
R estingui quoq; posse ab eodem corpore flammam:
Q uod fieri contra coràm natura repugnat:
V naq́; res hæc est: cuius quamplurima habemus:
T am magis ardescit dira cupedine pectus.
N am cibus, atq; humor membris assumitur intus:
Q uæ quoniam certas possunt obsidere parteis:
H oc facile expletur laticum, frugumq́; cupido.
E x hominis uero facie, pulchroq́; colore,
N il datur in corpus, præter simulachra fruendum
T enuia: quæ uento spes raptat sæpe misella.
V t bibere in somnis sitiens cum quærit: & humor
N on datur: ardorem qui membris stinguere possit:
S ed laticum simulachra petit: frustraq́; laborat:
I n medioq́; sitit torrenti flumine potans.
S ic in amore uenus simulachris ludit amantes:
N ec satiare queunt spectando corpora coràm:
N ec manibus quicquam teneris abradere membris
P ossunt, errantes incerti corpore toto.
D eniq; cum membris collatis flore fruuntur

Aetatis: iam dum præsagit gaudia corpus:
Atq; in eo est uenus, ut muliebria conserat arua:
Affigunt auide corpus: iunguntq́; saliuas
Oris: & inspirant pressantes dentibus ora,
Nequicquam: quoniam nihil inde abradere possunt:
Nec penetrare: & abire in corpus corpore toto:
Nam facere interdum uelle, & certare uidentur:
Vsqueadeo cupide ueneris compagibus hærent:
Membra uoluptatis dum ui labefacta liquescunt.
Tandem ubi se erupit neruis coniecta cupido:
Parua fit ardoris uiolenti pausa parumper:
Inde redit rabies eadem: & furor ille reuisit:
Cum sibi, quod cupiant ipsi contingere, quærunt:
Nec reperire malum id possunt quæ machina uincat:
Vsqueadeo incerti tabescunt uulnere cæco.
Adde quod absumunt uires: pereuntq́; labore.
Adde quod alterius sub nutu degitur ætas.
Labitur interea res: & uadimonia fiunt:
Languent officia: atq; ægrotat fama uacillans:
Vnguenta, & pulchra in pedibus sicyonia rident:
Scilicet & grandes uiridi cum luce smaragdi
Auro includuntur: teriturq́; thalassina uestis
Assidue: & ueneris sudorem exercita potat:
Et bene parta patrum fiunt anademata mitræ:
Interdum in pallam, & qualos, & iachia uertunt.
Eximia ueste, & uictu, conuiuia, ludi,
Pocula crebra, unguenta, coronæ, serta parantur:
Nequicquam: quoniam medio de fonte leporum
Surgit amari aliquid: quod in ipsis floribus angat:
Aut cum conscius ipse animus se forte remordet:

Deſidioſe agere ætatem: luſtriſq; perire.
Aut quod in ambiguo uerbum iaculata reliquit:
Quod cupido affixum cordi uiueſcit,ut ignis.
Aut nimium iactare oculos,aliumue tueri
Quod putat:in uultuq; uidet ueſtigia riſus.
Atq; in amore mala hæc proprio,ſummeq; ſecundo
Inueniuntur:in aduerſo uero, atq; inopi ſunt,
Prendere quæ poſſis oculorum lumine aperto:
Innumerabilia:ut melius uigilare ſit ante,
Qua docui ratione:cauereq;,ne illiciaris.
Nam uitare,plagas in amoris ne iaciamur:
Non ita difficile eſt:quàm captum retibus ipſis
Exire:& ualidos ueneris perrumpere nodos.
Et tamen implicitus quoq; poſſis,inq; peditus
Effugere:infeſtum niſi tu te tibi obuius obſtes:
Vt prætermittas animi uitia omnia primum:
Tum quæ corporis ſunt eius,quam præpetis, ac uis.
Nam faciunt homines plerunq; cupidine cæci,
Et tribuunt ea,quæ non ſunt his commoda uere.
Multimodis igitur prauas,turpeisq; uidemus
Eſſe in delitijs:ſummoq; in honore uigere.
Atq; alios alij irrident:uenerem'q; ſuadent,
Vt placent:quoniam fœdo afflictentur amore:
Nec ſua reſpiciunt miſeri mala maxima ſæpe.
Nigra μελίχροος eſt:immũda,et fœtida,ἄκοσμος:
Cæſia,παλλάδιον:neruoſa,& lignea,δορκὰς:
Paruula,pumilio,charitonia,tota merum ſal:
Magna,atq; immanis,κατάπληξις,plena'q; honoris:
Balba loqui non quit,τραυλίζει:muta,pudens eſt:
At flagrans,odioſa,loquacula,λαμπάδιον fit:
Iχνὸς,ἐρωμάνιον tum fit,cum uiuere non quit

Præ macie: ῥαδίνη uero est, iam mortua tussi.
At λάβρα, immanis: acris'q; est icta ab iaccho:
Simula, σιλήνη: ac satyra est labrosa φίλημα.
Cætera de genere hoc, longum est, si dicere coner.
Sed tamen esto iam quantouis oris honore:
Cui ueneris membris uis omnibus exoriatur:
Nempe aliæ quoq; sunt: nẽpe hac sine uiximus ante:
Nempe eadem facit, & scimus facere omnia turpi:
Et miseram tetris se suffit odoribus ipsa:
Quam famulæ longe fugitant: furtim'q; cachinnant.
At lachrymans exclusus amator limina sæpe
Floribus, & sertis operit: posteis'q; superbos
Vnguit amaracino: & foribus miser oscula figit.
Quem si iam immissum ueniens offenderit aura
Vna modo: causas abeundi quærat honestas:
Et meditata diu cadet alte sumpta querela:
Stultitiæ'q; ibi se damnet: tribuisse quod illi
Plus uideat, quàm mortali concedere par est.
Nec ueneres nostras hoc fallit: quo magis ipsæ
Omnia summopere hos uitæ proscenia cælant.
Quos retinere uolunt: astrictos'q; esse in amore:
Nequicquam: quoniam tu animo tamen omnia possis
Protrahere in lucem: atq; omneis inquirere in usus.
Et si bello animo est, & non odiosa uicissim,
Prætermittet te humanis concedere rebus.
Nec mulier semper ficto suspirat amore:
Quæ complexa uiri corpus cum corpore iungit:
Et tenet assuetis humectans oscula labris:
Nam facit ex animo sæpe: & communia quærens
Gaudia, sollicitat spatium decurrere amoris.
Nec ratione alia uolucres, armenta, feræq;,

E t pecudes, et equæ maribus subsidere possent:
S i non ipsa quod illorum subito ardet abundans
N atura: & uenerem salientum læta retractant.
N on' ne uides, subito quos mutua sæpe uoluptas
V inxit, ut in uinclis communibus excrucientur?
I n triuijs quin sæpe canes discedere auentes,
D iuersi cupide summis ex uiribus tendunt:
C um interea ualidis ueneris compagibus hærent:
Q uod facerent nunquam: nisi mutua gaudia nossent:
Q uæ iacere in fraudem possent: uinctosq; tenere.
Q uare etiã atq; etiam (ut dico) est communis uoluptas.
E t commiscendo cum semen forte uirile
F œmineum mulsit subita ui: corripuitq;:
T um similes matrum materno semine fiunt:
V t patribus patrio: sed quos utriusq; figuræ
E sse uides mistim, miscentes uulta parentum:
C orpore de patrio, & materno sanguine crescunt:
S emina cum ueneris stimulis excita per artus
O buia conflixit conspirans mutuus ardor:
E t neq; utrum superauit eorum, nec superatum est.
F it quoq;, ut interdum similes existere auorum
P ossint: & referant proauorum sæpe figuras
P ropterea: quia multimodis primordia multis
M ista suo cælant in corpore sæpe parentes:
Q uæ patribus patres tradunt à stirpe profecta.
I nde uenus uarie producit sorte figuras:
M aiorumq; refert uultus, uocesq;, comasq;.
Q uandoquidem nihilo magis hæc de semine certo
F iunt, quàm facies, & corpora, membraq; nobis.
E t muliebre oritur patrio de semine seclum:

M aterno'q; mares existunt corpore creti.
S emper enim partus duplici de semine constat:
A tq; utri simile est magis id, quodcunq; creatur,
E ius habet plus parte æqua, quod cernere possis:
S iue uirûm soboles, siue est muliebris origo.
N ec diuina satum genitalem numina cuiquam
A bsterrent: pater à gnatis ne dulcibus unquam
A ppelletur: & ut sterili uenere exigat æuum:
Q uod pleriq; putant: & multo sanguine mœsti
C onspergunt aras: adolent'q; altaria donis.
V t grauidas reddant uxores semine largo:
N equicquam diuûm numen, sortes'q; fatigant.
N am steriles nimium crasso sunt semine partim:
E t liquido præter iustum, tenui'q; uicissim.
T enue, locis quia non potis est affigere adhæsum:
L iquitur extemplo: & reuocatum cedit abortu.
C rassius hoc porro, quoniam concretius æquo
M ittitur: aut non tam prolixo prouolat ictu:
A ut penetrare locos æque nequit: aut penetratum
A egre admiscetur muliebri semine semen.
N am multum harmoniæ ueneris differre uidentur:
A tq; alias alij complent magis: ex alijs'q;
S uscipiunt aliæ pondus magis: in'q; grauescunt.
E t multæ steriles hymenæis ante fuerunt
P luribus: & nactæ possunt tamen inde puellos
S uscipere: & partu possunt ditescere dulci.
E t quibus ante domi fœcundæ sæpe nequissent
V xores parere: inuenta est illis quoq; compar
N atura: ut possent gnatis munire senectam.
V squeadeo magni refert, ut semina possint

Seminibus commiſceri genitaliter apta:
Craſſaq́; conueniant liquidis, & liquida craſſis.
Atq; in eo refert, quo uictu uita colatur:
Nanq; alijs rebus concreſcunt ſemina membris:
Atq; alijs extenuantur: tabentq́; uiciſſim.
Et quibus ipſa modis tractetur blanda uoluptas:
Id quoq; permagni refert: nam more ferarum,
Quadrupedumq́; magis ritu, plerunq; putantur
Concipere uxores: quia ſic loca ſumere poſſunt
Pectoribus poſitis, ſublatis ſemina lumbis.
Nec molles opus ſunt motus uxoribus hilum:
Nam mulier prohibet ſe concipere, atq; repugnat:
Clunibus ipſa uiri uenerem ſi læta retractet:
Atq; exoſſato ciet omni pectore fluctus:
Eijcit enim ſulcum recta regione, uiasq;
Vomeris: atq; locis auertit ſeminis ictum.
Idq́; ſua cauſa conſuerunt ſcorta moueri:
Ne complerentur crebro: grauidæq́; iacerent:
Et ſimul ipſa uiris uenus ut concinnior eſſet:
Coniugibus quod nil noſtris opus eſſe uidetur.
Nec diuinitus interdum, ueneriſq́; ſagittis
Deteriore fit ut forma muliercula ametur.
Nam facit ipſa ſuis interdum fœmina factis,
Morigeriſq́; modis, & mundo corpore culta,
Vt facile inſueſcat ſecum uir degere uitam.
Quod ſupereſt, conſuetudo concinnat amorem.
Nam leuiter quamuis, quod crebro tunditur ictu:
Vincitur in longo ſpatio tamen: atq; labaſcit.
Non'ne uides etiam guttas in ſaxa cadenteis
Humoris, longo in ſpatio pertundere ſaxa?

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA LIBER QVINTVS.

Vis potis est dignum pollenti pectore carmen
q Condere, pro rerum maiestatis'q; repertis?
Quis'ue ualet uerbis tantum? qui fingere laudes
Pro meritis eius possit, qui talia nobis
Pectore parta suo, quæsita'q; præmia liquit?
Nemo (ut opinor) erit mortali corpore cretus.
Nam si ut ipsa petit maiestas cognita rerum,
Dicendum est: Deus ille fuit, deus inclyte Memmi:
Qui princeps uitæ rationem inuenit eam: quæ
Nunc appellatur sapientia: quiq; per artem
Fluctibus è tantis uitam, tantis'q; tenebris,
In tam tranquillo, & tam clara luce locauit.
Confer enim diuina aliorum antiqua reperta.
Nanq; Ceres fertur fruges, Liber'q; liquoris
Vitigeni laticem mortalibus instituisse:
Cum tamen his posset sine rebus uita manere:
Vt fama est, aliquas etiam nunc uiuere genteis.
At bene non poterat sine puro pectore uiui.
Quo magis hic merito nobis deus esse uidetur:
Ex quo nunc etiam per magnas didita genteis
Dulcia permulcent animos solatia uitæ.
Herculis antistare autem si facta putabis:
Longius à uera multo ratione ferere.

Quid nemeæus enim nobis nunc magnus hiatus
Ille leonis obesset? & horrens arcadius sus?
Deniq; quid cretæ taurus, lernæaq; pestis
Hydra uenenatis posset uallata colubris?
Quid'ue tripectora tergemini uis Gerionai?
Et Diomedis equi spirantes naribus ignem,
Thracen, bistoniasq; plagas, atq; ismara propter,
Tantopere officerent nobis? uncasq; timendæ
Vnguibus arcadiæ uolucres stymphala colentes?
Aureaq; hesperidum seruans fulgentia mala
Asper acerba tuens, immani corpore serpens,
Arboris amplexus stirpem, quid deniq; obesset,
Oceani propter littus, pelagiq; sonora?
Quo neq; noster adit quisquam, nec barbarus audet?
Cætera de genere hoc quæ sunt portenta perempta,
Si non uicta forent, quid tandem uiua nocerent?
Nil, ut opinor; ita ad satiatem terra ferarum
Nunc etiam scatit: & trepido terrore repleta est
Per nemora, ac montes magnos, syluasq; profundas:
Quæ loca uitandi plerunq; est nostra potestas.
At nisi purgatum est pectus, quæ prælia nobis,
Atq; pericula sunt ingratis insinuandum?
Quantæ conscindunt hominem cupedinis acres
Sollicitum curæ? quantiq; perinde timores?
Quid'ue superbia, spurcitia, ac petulantia, quantas
Efficiunt clades? quid luxus, desidiesq;?
Hæc igitur qui cuncta subegerit: ex animoq;
Expulerit dictis, non armis: non'ne decebit
Hunc hominem numero diuûm dignarier esse?
Cum bene præsertim multa, ac diuinitus ipsis

I mmortalibus è diuis dare dicta fuerit:
A tq; omnem rerum naturam pandere dictis.
C uius ego ingressus uestigia: dum rationes
P ersequor: ac doceo dictis, quo quæq; creata
F œdere sint, in eo quàm sit durare necessum:
N ec ualidas æui ualeant rescindere leges.
Q uo genere in primis animi natura reperta est
N atiuo primum consistere corpore creta:
N ec posse incolumis magnum durare per æuum:
S ed simulachra solere in somnis fallere mentem:
C ernere cum uideamur eum, quem uita reliquit.
Q uod superest, nunc huc rationis detulit ordo:
V t mihi mortali consistere corpore mundum,
N atiuumq; simul ratio reddunda sit, esse:
E t quibus ille modis congressus materiai
F undarit terram, cœlum, mare, sydera, solem,
L unaiq; globum: tum quæ tellure animantes
E xtiterint: & quæ nullo sint tempore natæ:
Q uo'ue modo genus humanum uariante loquela
C œperit inter se nosci per nomina rerum.
E t quibus ille modis diuûm metus insinuarit
P ectora: terrarum qui in orbi sancta tuetur
F ana, lacus, lucos, aras, simulachraq; diuûm.
P ræterea solis cursus, lunæq; meatus
E xpediam, qua ui flectat natura gubernans.
N e forte hic inter cœlum, terramq; reamur
L ibera sponte sua cursus lustrare perenneis
M origera ad fruges augendas, atq; animanteis:
N e'ue aliqua diuûm uolui ratione putemus.
N am bene qui didicere deos securum agere æuum,

Si tamen

Si tamen interea mirantur, qua ratione
Quæq; geri possint: præsertim rebus in illis,
Quæ supra caput ætherijs cernuntur in oris:
Rursus in antiquas referuntur relligiones:
Et dominos acreis asciscunt: omnia posse
Quos miseri credunt, ignari quid queat esse:
Quid nequeat: finita potestas deniq; cuiq;
Qua'nam sit ratione, atq; alte terminus hærens.
Quod superest, ne te in promissis plura moremur,
Principio, maria ac terras, cœlum'q; tuere:
Quorum naturam triplicem, tria corpora Memmi,
Treis species tam dissimileis, tria talia texta,
Vna dies dabit exitio: multos'q; per annos
Sustentata ruet moles, & machina mundi.
Nec me animi fallit, quàm res noua, mira'q; menti
Accidit, exitium cœli, terræ'q; futurum:
Et quàm difficile id mihi sit peruincere dictis:
Vt fit, ubi insolitam rem apportes auribus: ante
Nec tamen hanc possis oculorum subdere uisu:
Nec iacere indumanus: uia qua munita fidei
Proxima fert humanum in pectus, templa'q; mentis.
Sed tamen effabor dictis: dabit ipsa fidem res
Forsitan: & grauiter terrarum motibus ortis
Omnia conquassari in paruo tempore cernes:
Quod procul à nobis flectat fortuna gubernans:
Et ratio potius, quàm res persuadeat ipsa:
Succidere horrisono posse omnia uicta fragore.
Qua prius aggrediar quàm de re fundere fata
Sanctius, & multo certa ratione magis, quàm
Pythia, quæ tripode à Phœbi, lauro'q; profatur:

Multa tibi expediam doctis solatia dictis:
Relligione refrenatus ne forte rearis
Terras, & solem, & cœlum, mare, sydera, lunam
Corpore diuino debere æterna manere:
Propterea'q; putes ritu par esse gigantum:
Pendere eos pœnas immani pro scelere omneis:
Qui ratione sua disturbent mœnia mundi:
Præclarum'q; uelint cœli restinguere solem,
Immortalia mortali sermone notantes.
Quæ procul usqueadeo diuino ab numine distent:
In'q; deûm numero quæ sint indigna uideri:
Notitiam potius præbere ut posse putentur:
Quid sit uitali motu, sensu'q; remotum.
Quippe etenim non est cum quouis corpore, ut esse
Posse animi natura putetur, consilium'q;.
Sicut in æthere non arbor, non æquore salso
Nubes esse queunt: neq; pisces uiuere in aruis:
Nec cruor in lignis, nec saxis succus inesse.
Certum, ac dispositum est, ubi quicq̃ crescat, & insit.
Sic animi natura nequit sine corpore oriri
Sola: neq; à neruis, & sanguine longius esse.
Hoc si posset enim, multo prius ipsa animi uis
In capite, aut humeris, aut imis calcibus esse
Posset: & innasci quauis in parte soleret:
Tandem in eodẽ homine, atq; in eodẽ uase maneret.
Quod quoniam nostro quoq; constat corpore certum:
Dispositum'q; uidetur, ubi esse & crescere possit
Seorsum anima, atq; animus: tanto magis inficiandũ
Totum posse extra corpus, formam'q; animalem
Putribus in glebis terrarum, aut solis in igni,

A ut in aqua durare, aut altis ætheris oris.
H aud igitur constant diuino prædita sensu:
Q uandoquidem nequeunt uitaliter esse animata.
I llud item non est, ut possis credere: sedes
E sse deûm sanctas in mundi partibus ullis.
T enuis enim natura deûm, longe'q; remota
S ensibus a' nostris, animi uix mente uidetur.
Q uæ quoniam manuum tactum suffugit & ictum:
T actile nil nobis quod sit, contingere debet.
T angere enim non quit, quod tangi non licet ipsum.
Q uare etiam sedes quoq; nostris sedibus esse
D issimiles debent tenues de corpore eorum:
Q uæ tibi posterius largo sermone probabo.
D icere porro hominum causa uoluisse parare
P ræclaram mundi naturam: propterea'q;
I d laudabile opus diuûm laudare decere:
A eternum'q; putare, atq; immortale futurum:
N ec fas esse deum, quod sit ratione uetusta
G entibus humanis fundatum perpetuo æuo:
S ollicitare suis ullum de sedibus unquam:
N ec uerbis uexare: & ab imo euertere summa:
C ætera de genere hoc affingere, & addere Memmi:
D esipere est. quid enim immortalibus, atq; beatis
G ratia nostra queat largirier emolumenti?
V t nostra quicquam causa gerere aggrediantur?
Q uid'ue noui potuit tanto post ante quietos
I llicere: ut cuperent uitam mutare priorem?
N am gaudere nouis rebus debere uidetur,
C ui ueteres obsunt: sed cui nil accidit ægri
T empore in anteacto: cum pulchre degeret æuum:

Quid potuit nouitatis amore accendere tali?
Quid'ue mali fuerat nobis non esse creatis?
An credo in tenebris uita, ac mœrore iacebat:
Donec diluxit rerum genitalis origo:
Natus enim debet quicunq; est, uelle manere
In uita: donec retinebit blanda uoluptas:
Qui nunquam uero uitæ gustauit amorem:
Nec fuit in numero: quid obest non esse creatum?
Exemplum porro gignundis rebus, & ipsa
Notities hominum, diuis unde insita primum?
Quid uellent facere ut scirent? animo'q; uiderent?
Quo'ue modo est inquam uis cognita principiorum?
Quid'q; inter sese permutato ordine possent?
Si non ipsa dedit speciem natura creandi?
Nanq; ita multimodis multis primordia rerum
Ex infinito iam tempore percita plagis,
Ponderibus'q; suis consuerunt concita ferri:
Omnimodis'q; coire: atq; omnia pertentare:
Quæcunq; inter se possint congressa creare:
Vt non sit mirum si in taleis dispositur as
Deciderunt quoq;: & in taleis uenêre meatus:
Qualibus hæc rerum geritur nunc summa nouando.
Quod si iam rerum ignorem primordia quæ sint:
Hoc tamen ex ipsis cœli rationibus ausim
Confirmare: aliis'q; ex rebus reddere multis:
Nequaquam nobis diuinitus esse paratam
Naturam rerum: tanta stat prædita culpa.
Principio, quantum cœli tegit impetus ingens:
Inde auidam partem montes, syluæ'q; ferarum
Possedêre: tenent rupes, uastæ'q; paludes,

E t mare, quod late terrarum distinet oras.
I nde duas porro prope' parteis feruidus ardor,
A ssiduusq; geli casus mortalibus aufert.
Q uod superest arui, tamen id natura sua ui
S entibus obducat: ni uis humana resistat,
V itai causa ualido consueta bidenti
I ngemere: & terram pressis proscindere aratris.
S i non fœcundas uertentes uomere glebas,
T erraiq; solum subigentes cimus ad ortus:
S ponte sua nequeant liquidas existere in auras.
E t tamen interdum magno quæsita labore,
C um iam per terras frondent: atq; omnia florent:
A ut nimijs torret feruoribus ætherius sol:
A ut subiti perimunt imbres, gelidæq; pruinæ:
F labraq; uentorum uiolento turbine uexant.
P ræterea genus horriferum natura ferarum,
H umanæ genti infestum, terraq;, mariq;
C ur alit? atq; auget? cur anni tempora morbos
A pportant? quare mors immatura uagatur?
T um porro puer, ut sæuis proiectus ab undis
N auita, nudus humi iacet, infans, indigus omni
V itali auxilio: cum primum in luminis oras
N ixibus ex aluo matris natura profudit:
V agituq; locum lugubri complet: ut æquum est,
C ui tantum in uita restet transire malorum.
A t uariæ crescunt pecudes, armenta, feræq;:
N ec crepitacallis opus est: nec cuiquam adhibenda est
A lmæ nutricis blanda, atq; infracta loquela:
N ec uarias quærunt uestes pro tempore cœli.
D eniq; non armis opus est, non mœnibus altis:

Queis sua tutentur: quando omnibus omnia large
Tellus ipsa parit, naturaq; dædala rerum.
Principio quoniam terrai corpus, & humor,
Aurarumq; leues animæ, calidiq; uapores,
E quibus hæc rerum consistere summa uidetur:
Omnia natiuo, ac mortali corpore constant:
Debet eadem omnis mundi natura putari.
Quippe etenim quorum parteis, et membra uidemus
Corpore natiuo, mortalibus esse figuris:
Hæc eadem fermè mortalia cernimus esse,
Et natiua simul: quapropter maxima mundi
Cum uideam membra, ac parteis consumpta regigni:
Scire licet, cœli quoq; idem, terræq; fuisse
Principiale aliquod tempus: cladem'q; futuram.
Illud in his rebus ne corripuisse rearis
Memmi: quod terram, atq; ignem mortalia sumpsi
Esse: neq; humorem dubitaui, aurasq; perire:
Atq; eadem gigni: rursusq; augescere dixi.
Principio, pars terrai nonnulla perusta
Solibus assiduis, multa pulsata pedum ui
Pulueris exhalat nebulam, nubesq; uolanteis:
Quas ualidi toto dispergunt aere uenti.
Pars etiam glebarum ad diluuiem reuocatur
Imbribus: & ripas radentia flumina rodunt.
Præterea, pro parte sua quodcunq; alit, auget,
Redditur: & quoniam dubio procul esse uidetur
Omniparens: eadem rerum commune sepulchrum:
Ergo terra tibi libatur, & aucta recrescit.
Quod superest, humore nouo mare, flumina, fonteis
Semper abundare: & latices manare perenneis:

N il opus est uerbis magnus decursus aquarum
V ndiq; declarat: sed primum quicquid aquai
T ollitur: in summaq; fit, ut nil humor abundet:
P artim quod ualidi uerrentes æquora uenti
D iminuunt, radijsq; retexens ætherius sol:
P artim quod subter per terras diditur omneis:
P ercolatur enim uirus: retroq; remanat
M ateries humoris: & ad caput amnibus omnis
C onuenit: inde super terras fluit agmine dulci:
Q ua uia secta semel liquido pede detulit undas.
A era nunc igitur dicam: qui corpore toto
I nnumerabiliter priuas mutatur in oras.
S emper enim quodcunq; fluit de rebus: id omne
A eris in magnum fertur mare: qui nisi contra
C orpora retribuat rebus: recreetq; fluenteis:
O mnia iam resoluta forent, & in aera uersa.
H aud igitur cessat gigni de rebus: & in res
R ecidere assidue: quoniam fluere omnia constat.
L argus item liquidi fons luminis, ætherius sol
I rrigat assidue cœlum candore recenti:
S uppeditatq; nouo confestim lumine lumen.
N am primum quicquid fulgoris disperit ei
Q uocunq; accidit. id licet hinc cognoscere posse:
Q uod simulac primum nubes succedere soli
C œpere: & radios inter quasi rumpere lucis:
E xtemplo inferior pars horum disperit omnis:
T erraq; inumbratur, qua nimbi cunq; feruntur:
V t noscas splendore nouo res semper egere:
E t primum iactum fulgoris quenq; perire:
N ec ratione alia res posse in sole uideri:

P erpetuo ni suppeditet lucis caput ipsum.
Quin etiam nocturna tibi, terrestria quae sunt:
L umina, pendentes lychni, claraeq; coruscis
F ulguribus pingues multa caligine tedae,
C onsimili properant ratione ardore ministro
S uppeditare nouum lumẽ: tremere ignibus instant:
I nstant: nec loca lux inter quasi rupta relinquit:
V sque adeo properanter ab omnibus ignibus eius
E xitium celeri toleratur origine flammae.
S ic igitur, solem, lunam, stellasq; putandum
E x alio, atq; alio lucem iactare subortu:
E t primum quicquid flammai perdere semper:
I nuiolabilia haec ne credas forte uigere.
D eniq; non lapides quoq; uinci cernis ab aeuo?
N on altas turreis ruere? & putrescere saxa?
N on delubra deûm, simulachraq; fessa fatisci?
N ec sanctum numen fati procellere fineis
P osse? neq; aduersus naturae foedera niti?
D eniq; non monimenta uirûm dilapsa uidemus,
C edere proporro? subitoq; senescere casu?
N on ruere auulsos silices à montibus altis?
N ec ualidas aeui uires perferre, patiq;
F initi? neq; enim caderent auulsa repente,
E x infinito quae tempore pertolerassent
O mnia tormenta aetatis priuata fragore.
Deniq; iam tuere hoc circum, supraq;: quod omnem
C ontinet amplexu terram: quod procreat ex se
O mnia (quod quidam memorant) recipitq; perempta:
T otum natiuum mortali corpore constat.
N am quodcunq; alias ex se res auget, alitq;:

Diminui debet, recreari cum recipit res.
Præterea, si nulla fuit genitalis origo
Terrarum, & cœli: semperq; æterna fuere:
Cur supra bellum thebanum, & funera troiæ,
Non alias alij quoq; res cecinere poetæ?
Quo tot facta uirûm toties cecidere? nec usquam
Aeternis famæ monimentis insita florent?
Verum (ut opinor) habet nouitatem summa: recensq;
Natura est mundi: neq; pridem exordia cœpit.
Quare etiam quædam nunc artes expoliuntur:
Nunc etiam augescunt: nunc addita nauigijs sunt
Multa: modo organici melicos peperere sonores.
Deniq; natura hæc rerum, ratioq; reperta est
Nuper: & hanc primus cumprimis ipse repertus
Nunc ego sum, in patrias qui possim uertere uoces.
Quod si forte fuisse antehac eadem omnia credis:
Sed perijsse hominum torrenti secla uapore:
Aut cecidisse urbeis magno uexamine mundi:
Aut ex imbribus assiduis exisse rapaceis
Per terras amneis: atq; oppida cooperuisse:
Tanto quippe magis uictus fateare necesse est:
Exitium quoq; terrarum, cœliq; futurum.
Nam cum res tantis morbis, tantisq; periclis
Tentarentur: ibi si tristior incubuisset
Causa: darent late cladem, magnasq; ruinas:
Nec ratione alia mortales esse uidemur
Inter nos: nisi quod morbis ægrescimus idem,
Atq; illi, quos à uita natura remouit.
Præterea, quæcunq; manent æterna, necesse est
Aut, quia sunt solido cum corpore, respuere ictus:

Nec penetrare pati sibi quicquam: quod queat arctus
Dissociare intus parteis: ut materiai
Corpora sunt: quorum naturam ostendimus ante.
Aut ideo durare ætatem posse per omnem:
Plagarum quia sunt expertia, sicut inane est:
Quod manet intactum, neq; ab ictu frangitur hilum.
Aut etiam, quia nulla loci sit copia circùm:
Quo quasi res possint discœdere, dissoluiq;:
Sicut summarum summa est æterna: neq; extra
Quis locus est, quo dissiliant: neq; corpora sunt, quæ
Possint incidere: & ualida dissoluere plaga.
At neq; (uti docui) solido cum corpore mundi
Natura est: quoniam admistum est in rebus inane.
Nec tamen est ut inane: neq; autem corpora desunt:
Ex infinito quæ possint forte coorta
Corruere hanc rerum uiolento turbine summam:
Aut aliam quamuis cladem importare pericli.
Nec porro natura loci, spatium'q; profundi
Deficit: expargi quo possint mœnia mundi:
Aut alia quauis possint ui pulsa perire.
Haud igitur leti præclusa est ianua cœlo,
Nec soli, terræ'q;, nec altis æquoris undis:
Sed patet immani, & uasto respectat hiatu.
Quare etiam natiua necessum est confiteare
Hæc eadem: neq; enim, mortali corpore quæ sunt,
Ex infinito iam tempore adhuc potuissent
Immensi ualidas æui contemnere uires.
Deniq;, tantopere inter se cum maxima mundi
Pugnent membra, pio nequaquam concita bello:
Non'ne uides aliquam longi certaminis ollis

P osse dari finem? uel cum sol, & uapor omnis
O mnibus epotis humoribus exuperarint:
Q uod facere intendunt, neq; adhuc conata patrantur;
T antum suppeditant amnes: ultroq; minantur
O mnia diluuiare ex alto gurgite ponti:
N equicquam: quoniam uerrentes æquora uenti
D iminuunt, radijsq; retexens ætherius sol:
E t siccare prius confidunt omnia posse:
Q uàm liquor incepti possit contingere finem:
T antum spirantes æquo certamine bellum
M agnis de rebus inter se cernere certant.
C um semel in terra fuerit superantior ignis:
E t semel (ut fama est) humor regnarit in aruis.
I gnis enim superauit: & ambiens multa perussit:
A uia cum Phaethonta rapax uis solis equorum
A ethere raptauit toto, terrasq; per omneis.
A t pater omnipotens ira tum percitus acri
M agnanimum Phaethonta repenti fulminis ictu
D eturbauit equis in terram: solq; cadenti
O buius æternam suscepit lampada mundi:
D isiectosq; redegit equos: iunxitq; trementeis:
I nde suum per iter recreauit cuncta gubernans:
S cilicet ut ueteres graiûm cecinêre poetæ.
Q uod procul à uera est animi ratione repulsum.
I gnis enim superare potest: ubi materiai
E x infinito sunt corpora plura coorta:
I nde cadunt uires aliqua ratione reuictæ:
A ut pereunt res exustæ torrentibus auris.
H umor item quondam cœpit superare coortus:
V t fama est: hominum multos quando obruit undis.

I nde ubi uis aliqua ratione auersa recessit,
E x infinito fuerat quæcunq; coorta:
C onstiterunt imbres: & flumina uim minuerunt.
S ed quibus ille modis coniectus materiai
F undarit cœlum, ac terram, pontiq; profunda,
S olisq;, & lunæ cursus: ex ordine ponam.
N am certe neq; consilio primordia rerum
O rdine quæq; suo, atq; sagaci mente locarunt:
N ec quos quæq; darent motus pepigêre profecto.
S ed quia multa modis multis primordia rerum
E x infinito iam tempore percita plagis,
P onderibusq; suis consuerunt concita ferri:
O mnimodisq; coire: atq; omnia pertentare,
Q uæcunq; inter se possent congressa creare:
P roptere a fit, uti magnum uulgata per æuum
O mnigenos cœtus, & motus experiundo,
T andem conueniant ea: quæ conuenta repente
M agnarum rerum fiant exordia sæpe,
T errai, maris, & cœli, generisq; animantum.
H ic neq; tum solis rota cerni lumime largo
A lte uolans poterat, nec magni sydera mundi,
N ec mare, nec cœlum, nec deniq; terra, neq; aer:
N ec similis nostris rebus res ulla uideri.
S ed noua tempestas quædam, molesq; coorta.
D iffugere inde loci partes cœpêre: paresq;
C um paribus iungi res: & discludere mundum:
M embraq; diuidere: et magnas disponere partes
O mnigenis e' principijs: discordia quorum,
I nterualla, uias, connexus, pondera, plagas,
C oncursus, motus, turbabat, prælia miscens

P ropter dissimileis formas, uariasq; figuras:
Q uod non omnia sic poterant coniuncta manere:
N ec motus inter sese dare conuenienteis.
H oc est à terris altum secernere coelum:
E t seorsum mare uti secreto humore pateret:
S eorsus item puri, secretiq; ætheris ignes.
Q uippe etenim primum terrai corpora quæq;,
P roptereа q̃d erant grauia, & perplexa, coibant:
I n medioq; imas capiebant omnia sedes.
Q uæ quanto magis inter se perplexa coibant:
T am magis expressère ea: quæ mare, sydera, solem,
L unamq; efficerent, & magni mœnia mundi.
O mnia enim magis hæc è leuibus, atq; rotundis
S eminibus, multoq; minoribus sunt elementis,
Q uàm tellus: ideo per rara foramina terræ
P artibus erumpens primus se sustulit æther
S ignifer: & multos secum leuis abstulit ignes:
N on alia longe ratione, ac sæpe uidemus,
A urea cum primum gemmanteis rore per herbas
M atutina rubent radiati lumina solis:
E xhalantq; lacus nebulam, fluuijq; perennes.
I psaq; ut interdum tellus fumare uidetur:
O mnia quæ sursum, cum conciliantur in alto:
C orpore concreto subtexunt nubila coelum.
S ic igitur tum se leuis, ac diffusilis æther
C orpore concreto circundatus undiq; sepsit:
E t late diffusus in omneis undiq; parteis,
O mnia sic auido complexu cætera sepsit.
H unc exordia sunt solis, lunæq; secuta:
I nter utrasq; globi quorum uertuntur in auris:

Quæ neq; terra ſibi aſciuit, nec maximus æther:
Quod neq; tam fuerunt grauia, ut depreſſa ſederent:
Nec leuia, ut poſſent per ſummas labier oras:
Et tamen inter utraſq; ita ſunt, ut corpora uiua
Verſent: & partes ut mundi totius extent.
Quod genus in nobis quædam licet in ſtatione
Mẽbra manere tamen, cum ſint ea, quæ moueant nos.
His igitur rebus retractis, terra repente,
Maxima qua nunc ſe ponti plaga cœrula tendit:
Succidit: et ſalſo ſuffodit gurgite foſſas.
Inq; dies quanto circũ magis ætheris æſtus,
Et radij ſolis cogebant undiq; terram
Verberibus crebris extrema ad limina partem,
In medio ut propulſa ſuo condenſa coiret:
Tam magis expreſſus ſalſus de corpore ſudor
Augebat mare manando, campoſq; natanteis:
Et tanto magis illa foras elapſa uolabant
Corpora multa uaporis, et aeris: altaq; cœli
Denſabant procul à terris fulgentia templa.
Sidebant campi: creſcebant montibus altis
Aſcenſus: neq; enim poterant ſubſidere ſaxa:
Nec pariter tantundem omnes ſuccumbere partes.
Sic igitur terræ concreto corpore pondus
Conſtitit: atq; omnis mundi quaſi limus in imum
Confluxit grauis: & ſubſedit funditus, ut fæx.
Inde mare, inde aer, inde æther ignifer ipſe,
Corporibus liquidis ſunt omnia pura relicta,
Et leuiora alijs alia: et liquidiſſimus æther,
Atq; leuiſſimus aerias ſuper influit auras:
Nec liquidum corpus turbantibus aeris auris

C ommiscet: sinit hæc uiolentis omnia uerti
T urbinibus: sinit incertis turbare procellis:
I pse suos igneis certo fert impete labens.
N am modice fluere, atq; uno posse æthera nisu,
S ignificat ponto mare: certo quod fluit æstu,
V num labendi conseruans usq; tenorem.
M otibus astrorum nunc quæ sit causa, canamus.
P rincipio, magnus cœli si uertitur orbis:
E x utraq; polum parte premere aera nobis
D icendum est: & utraq; tenere: & claudere utrinq;:
I nde alium supra fluere: atq; intendere eodem:
Q uo uoluenda micant æterni sydera mundi:
A st alium subter, contra qui subuehat orbem:
V t fluuios uersare rotas, atq; haustra uidemus.
E st etiam quoq;, uti possit cœlum omne manere
I n statione, tamen cum lucida signa ferantur:
S iue quod inclusi rapidi sunt ætheris æstus:
Q uærentes'q; uiam circumuersantur: & ignes
P assim per cœli uoluunt se inania templa.
S iue aliunde fluens alicunde extrinsecus aer
V ersat agens igneis: siue ipsi serpere possunt,
Q uo' cuiusq; cibus uocat: atq; inuitat eunteis,
F lammea per cœlum pascentes corpora passim.
N am quid in hoc mundo sit eorum, ponere certum,
D ifficile est: sed quid possit, fiat'q; per omne
I n uarijs mundis uaria ratione creatis:
I d doceo: plureis'q; sequor disponere causas
M otibus astrorum: quæ possint esse per omne.
E' quibus una tamen sit et hæc quoq; causa necesse est:
Q uæ uigeat motum signis: sed quæ sit earum

Præcipere, haud quaq̃ est pedetentim progredientes.
Terráq; ut in media mundi regione quiescat:
Euanescere paulatim, & decrescere pondus
Conuenit: atq; aliam naturam subter habere
Ex ineunte æuo coniunctam, atq; uniter aptam
Partibus aerijs mundi: quibus insita uiuit.
Propterea non est oneri: neq; deprimit auras:
Vt sua cuiq; homini nullo sunt pondere membra:
Nec caput est oneri collo: nec deniq; totum
Corporis in pedibus pondus sentimus inesse.
At quæcunq; foris ueniunt, impostáq; nobis
Pondera sunt: lædunt, permulto sæpe minora:
Vsqueadeo magni refert, quid quæq; queat res.
Sic igitur tellus non est aliena repente
Allata: atq; auris aliunde obiecta alienis:
Sed pariter prima concepta ab origine mundi,
Certáq; pars eius: quasi nobis membra uidentur.
Præterea grandi tonitru concussa repente
Terra, supra quæ se sunt, concutit omnia motu:
Quod facere haud ulla posset ratione: nisi esset
Partibus aerijs mundi, cœlóq; reuincta.
Nam communibus inter se radicibus hærent
Ex ineunte æuo coniuncta, atq; uniter apta.
Non'ne uides etiam, quàm magno pondere nobis
Sustineat corpus tenuissima uis animai?
Propterea quia tam coniuncta, atq; uniter apta est.
Deniq; iam saltu pernici tollere corpus
Quis potis est, nisi uis animæ, quæ membra gubernat?
Iam'ne uides quantum tenuis natura ualere
Possit: ubi est coniuncta graui cum corpore: ut aer

Coniunctus

Coniunctus terris, & nobis est animi uis?
Nec nimio solis maior rota, nec minor ardor
Esse potest: nostris quàm sensibus esse uidetur.
Nam quibus è spatijs cunq; ignes lumina possunt
Allicere: & calidum membris afflare uaporem:
Nil ipsis ex interuallis de corpore libant
Flammarum: nihil ad speciem est contractior ignis.
Proinde calor quoniam solis, lumenq; profusum
Perueniunt nostros ad sensus: & loca fulgent:
Forma quoq; hinc solis debet, lumenq; uideri,
Nil adeo ut possis plus, aut minus addere uere.
Lunáq; siue notho fertur loca lumine lustrans:
Siue suam proprio iactat de corpore lucem:
Quicquid id est: nihilo fertur maiore figura:
Quàm nostris oculis, quàm cernimus, esse uidetur.
Nam prius, omnia quæ longe semota tuemur
Aera per multum: specie confusa uidentur
Quamminimum filum: quapropter luna necesse est,
Quandoquidem claram speciem, certamq; figuram
Præbet, ut est oris extremis cunq; notata:
Quanta quoq; est, tanta hinc nobis uideatur in alto.
Postremo, quoscunq; uides hinc ætheris ignes,
Quandoquidem, quoscunq; in terris cernimus, ignes,
Dum tremor est clarus: dum cernitur ardor eorum:
Perparuum quiddam interdum mutare uidetur
Alterutram in partem filum: cum longius absit:
Scire licet, perquam pauxillo posse minores
Esse: uel exigua maiores parte, breuiq;.
Illud item non est mirandum, qua ratione
Tantulus ille queat tantum sol mittere lumen:

Quod maria, ac terras omneis, cœlumq; rigando
Compleat: & calido perfundat cuncta uapore.
Nam licet hinc mundi patefactum totius unum
Largifluum fontem scatere: atq; erumpere lumen
Ex omni mundo: qua sic elementa uapora
Vndiq; conueniunt: & sic coniectus eorum
Confluit: ex uno capite hic ut profluat ardor.
Non'ne uides etiam, quàm late paruus aquai
Prata riget fons interdum? campis'q; redundet?
Est etiam quoq;, uti non magno solis ab igni
Aera percipiat calidis feruoribus ardor:
Opportunus ita est si forte, & idoneus aer:
Vt queat accendi paruis ardoribus ictus.
Quod genus interdum segetes, stipulam'q; uidemus:
Accendi ex una scintilla incendia passim.
Forsitan & rosea sol alte lampade lucens
Possideat multum cæcis feruoribus ignem
Circùm se: nullo qui sit fulgore notatus:
Aestiferum tantum radiorum exaudiat ictum.
ec ratio solis simplex, ac recta patescit:
Quo pacto æstiuis è partibus, ægocerotis
Brumales adeat flexus: atq; inde reuertens
Canceris ut uertat metas ad solstitiales:
Lunaq; mensibus id spatium uideatur obire:
Annua sol in quo consumit tempora cursu.
Non inquam simplex his rebus reddita causa est.
Nam fieri uel cumprimis id posse uidetur:
Democriti quod sancta uiri sententia ponit.
Quanto quæq; magis sint terram sydera propter:
Tanto posse minus cum cœli turbine ferri.

E uanescere enim rapidas illius, & aereis
I mminui subter uireis: ideoq; relinqui,
P aulatim solem cum posterioribus signis:
I nferior multum quod sit, quàm feruida signa:
E t magis hoc lunam. quanto demissior eius
C ursus abest procul à cœlo: terrisq; propinquat:
T anto posse minus cum signis tendere cursum.
F laccidiore etiam quanto iam turbine fertur
I nferior, quàm sol: tanto magis omnia signa
H anc adipiscuntur: circum, præterq; feruntur.
P roptereа fit, ut hæc ad signum quodq; reuerti
M obilius uideatur: ad hanc quia signa reuisunt.
F it quoq;, ut è mundi transuersis partibus aer
A lternis certo fluere alter tempore possit:
Q ui queat æstiuis solem detrudere signis
B rumaleis usq; ad flexus, gelidumq; rigorem:
E t qui reijciat gelidis à frigoris umbris
A estiferas usq; in parteis, & feruida signa.
E t ratione pari lunam, stellasq; putandum est,
Q uæ uoluunt magnos in magnis orbibus annos:
A eribus posse alternis è partibus ire.
N onne uides etiam diuersis nubila uentis
D iuersas ire in parteis, inferna supernis?
Q ui minus illa queant per magnos ætheris orbes
A estibus inter se diuersis sydera ferri?
A t nox obruit ingenti caligine terras:
A ut ubi de longo cursu sol extima cœli
I mpulit: atq; suos efflauit languidus igneis,
C oncussos itere, et labefactos aere multo.
A ut quia sub terras cursum conuertere cogit

Vis eadem, supra quæ terras pertulit orbem.
Tempore item certo roseam Matuta per oras
Aetheris auroram defert: & lumina pandit.
Aut quia sol idem sub terras ille reuertens
Anticipat cœlum radijs accendere tentans.
Aut quia conueniunt ignes: & semina multa,
Confluere ardoris consuerunt tempore certo:
Quæ faciunt solis noua semper lumina gigni.
Quod genus idæis fama est è montibus altis
Dispersos igneis orienti lumine cerni:
Inde coire globum quasi in unum: et conficere orbẽ.
Nec tamen illud in his rebus mirabile debet
Esse: quod hæc ignis tam certo tempore possint
Semina confluere: & solis reparare nitorem.
Multa uidemus enim, certo quæ tempore fiunt
Omnibus in rebus: florescunt tempore certo
Arbusta: & certo demittunt tempore florem.
Nec minus in certo dentes cadere imperat ætas
Tempore: & impubem molli pubescere ueste:
Et pariter mollem malis demittere barbam.
Fulmina postremo, nix, imbres, nubila, uenti,
Non nimis incertis fiunt in partibus anni.
Nanq; ubi sic fuerunt causarum exordia prima:
Atq; ita res mundi cecidêre ab origine prima:
Consequa natura est iam rerum ex ordine certo.
Crescere, itemq; dies licet, & tabescere nocteis:
Et minui luces, cum sumant augmina noctes:
Aut quia sol idem sub terras, atq; superne,
Imparibus currens anfractibus ætheris oras
Partit: & in partes non æquas diuidit orbem:

E t quod ab alterutra detraxit parte, reponit
E ius in aduersa tanto plus parte relatus:
D onec ad id signum cœli peruenit: ubi anni
N odus nocturnas exæquat lucibus umbras.
N am medio cursu flatus aquilonis, & austri,
D istinet æquato cœlum discrimine metas,
P ropter signiferi posituram totius orbis.
A nnua sol in quo contundit tempora serpens,
O bliquo terras, & cœlum lumine lustrans:
V t ratio declarat eorum: qui locat cœli
O mnia dispositis signis ornata notarunt.
A ut quia crassior est certis in partibus aer:
S ub terris ideo tremulum iubar hæsitat ignis:
N ec penetrare potest facile, atq; emergere ad ortus.
P roptereа noctes hyberno tempore longæ
C essant: dum ueniat radiatum insigne diei.
A ut etiam, quia sic alternis partibus anni
T ardius, & citius consuerunt confluere ignes:
Q ui faciant solem certa desurgere parte.
L una potest solis radijs percussa nitere:
I nq; dies magis: & lumen conuertere nobis
A d speciem, quantum solis secedit ab orbe:
D onec eum contra pleno bene lumine fulsit:
A tq; oriens obitus eius super edita uidit.
I nde minutatim retro quasi condere lumen
D ebet item, quanto propius iam solis ad ignem
L abitur ex alia signorum parte per orbem.
V t faciunt lunam qui fingunt esse pilai
C onsimilem: cursusq; uiam sub sole tenere.
P ropterea fit, uti uideantur dicere uerum.

E st etiam quare proprio cum lumine possit
V oluier: & uarias splendoris reddere formas.
C orpus enim licet esse aliud: quod fertur, & unà
L abitur omnimodis occursans, officiens'q;:
N ec potis est cerni, quia cassum lumine fertur.
V ersari'q; potest, globus ut si forte pilai
D imidia ex parti candenti lumine tinctus:
V ersando'q; globum uariantes edere formas.
D eniq; eam partem, quæcunq; est ignibus aucta,
A d speciem uertit nobis, oculos'q; patentes:
I nde minutatim retro contorquet, & aufert
L uciferam partem glomeraminis, atq; pilai.
V t babylonica chaldæam doctrina refutans
A strologorum artem contra conuincere tendit.
P roinde quasi fieri nequeat, quod pugnat uterq;?
A ut minus hoc illo sit, cur amplectier ausis?
D eniq;, cur nequeat semper noua luna creari
O rdine formarum certo, certis'q; figuris:
I n'q; dies priuos abolesci quæq; creata:
A tq; alia illius reparari in parte, locoq;:
D ifficile est ratione docere, & uincere uerbis:
O rdine cum uideas tam certo multa creari.
I t uer, & uenus, & ueneris prænuntius ante
P ennatus graditur Zephyrus uestigia propter:
F lora quibus mater præspargens ante uiai
C uncta coloribus egregiis, & odoribus opplet.
I nde loci sequitur calor aridus, & comes unà
P uluerulenta ceres, & etesia flabra aquilonum.
I nde autumnus adit: graditur simul Euhyius euan:
I nde aliæ tempestates, uenti'q; sequuntur,

Altitonans uulturnus & auster fulmine pollens.
Tandem bruma niues affert: pigrumq; rigorem
Reddit: hyems sequitur crepitans accentibus algi.
Quo minus est mirum, si certo tempore luna
Gignitur: & certo deletur tempore rursus:
Cum fieri possint tam certo tempore multa.
Solis item quoq; defectus, lunæq; latebras,
Pluribus è causis fieri tibi posse putandum est.
Nam cur luna queat terram secludere posces
Lumine: & à terris altum caput obstruere ei
Obijciens cæcum radijs ardentibus orbem?
Tempore eodem aliud facere id non posse putetur
Corpus? quod cassum labatur lumine semper?
Solq; suos etiam dimittere languidus igneis
Tempore cur certo nequeat? recreareq; lumen?
Cum loca præterijt flammis infesta per auras:
Quæ faciunt igneis interstingui, atq; perire.
Et cur terra queat lunam spoliare uicissim
Lumine? & oppressum solem super ipsa tenere?
Menstrua dum rigidas coni perlabitur umbras?
Tempore eodem aliud nequeat succurrere lunæ
Corpus? uel supra solis perlabier orbem?
Quod radios interrumpat, lumenq; profusum.
Et tamen ipsa suo si fulget luna nitore,
Cur nequeat tetra mundi languescere parte?
Dum loca luminibus proprijs inimica per exit,
Menstrua cum rigidas coni perlabitur umbras.
Quod superest, quoniam magni per cærula mundi
Qua fieri quicquid posset ratione, resolui:
Solis uti uarios cursus, lunæq; meatus

N oscere possemus, quæ uis, & causa cieret:
Quo'ue modo soleant effœto lumine obire:
E t neq; opinantes tenebris obducere terras:
C um quasi conniuent: & aperto lumine rursum
O mnia conuisunt clara loca candida luce:
N unc redeo ad mundi nouitatem, & mollia terræ
A rua: nouo fœtu quid primum in luminis oras
T ollere: & incertis tendat committere uentis.
P rincipio genus herbarum, uiridem'q; nitorem
T erra dedit circùm colles: campos'q; per omnes
F lorida fulserunt uiridanti prata colore.
A rboribus'q; datum est uarijs exinde per auras
C rescendi magnum immissis certamen habenis.
V t pluma, atq; pili primum, setæ'q; creantur
Quadrupedum membris, & corpore pennipotentum:
S ic noua tum tellus herbas, uirgulta'q; primum
S ustulit: inde loci mortalia secla creauit
M ulta modis multis uaria ratione coorta.
N am neq; de cœlo cecidisse animalia possunt:
N ec terrestria de salsis exisse lacunis.
L inquitur, ut merito maternum nomen adepta
T erra sit: è terra quoniam sunt cuncta creata.
M ulta'q; nunc etiam existunt animalia terris,
I mbribus, & calido solis concreta uapore.
Quo minus est mirum, si tum sunt plura coorta,
E t maiora, noua tellure, atq; æthere adulta.
P rincipio genus alituum, uariæ'q; uolucres
O ua relinquebant exclusæ tempore uerno:
F olliculos ut nunc teretes æstate cicadæ
L inquunt: sponte sua uictum, uitam'q; petentes.

Tum tibi terra dedit primum mortalia secla:
Multus enim calor, atq; humor superabat in aruis.
Hac ubi quæq; loci regio opportuna dabatur,
Crescebant uteri terræ radicibus apti:
Quos ubi tempore maturo patefecerat ætas
Infantum, fugiens humorem, aurasq; petescens:
Conuertebat ibi natura foramina terræ:
Et succum uenis cogebat fundere apertis
Consimilem lactis: sicut nunc fœmina quæq;
Cum peperit, dulci repletur lacte: quod omnis
Impetus in mammas conuertitur ille alimenti.
Terra cibum pueris, uestem uapor, herba cubile
Præbebat, multa & molli lanugine abundans.
At nouitas mundi nec frigora dura ciebat,
Nec nimios æstus, nec magnis uiribus auras:
Omnia enim pariter crescunt, & robora sumunt.
Quare etiam atq; etiam maternum nomen adepta
Terra tenet merito: quoniam genus ipsa creauit
Humanum: atq; animal prope' certo tempore fudit
Omne: quod in magnis bacchatur montibus passim:
Aeriasq; simul uolucres uariantibus formis.
Sed quia finem aliquam pariendi debet habere:
Desitit, ut mulier spatio defessa uetusto.
Mutat enim mundi naturam totius ætas:
Ex alioq; alius status excipere omnia debet:
Nec manet ulla sui similis res: omnia migrant:
Omnia commutat natura: & uertere cogit.
Namq; aliud putrescit: & æuo debile languet.
Porro aliud concrescit: & e' contemptibus exit.
Sic igitur mundi naturam totius ætas

Mutat: & ex alio terram status excipit alter.
Quod potuit, nequeat: possit quod non tulit ante.
Multaq; tum tellus etiam portenta creare
Conata est, mira facie, membrisq; coorta.
Androgynũ inter utras, nec utranq; utrinq; remotũ:
Orba pedum partim, manuum uiduata uicissim,
Muta sine ore etiam, sine uultu cæca reperta,
Vinctaq; membrorum per totum corpus adhæsu,
Nec facere ut possent quicquam: nec cedere quoquã:
Nec uitare malum: nec sumere, quod uolet usus.
Cætera de genere hoc monstra, ac portenta creabat,
Nequicquam: quoniam natura absterruit auctum:
Nec potuere cupitum ætatis tangere florem:
Nec reperire cibum: nec iungi per ueneris res.
Multa uidemus enim rebus concurrere debere:
Vt propagando possint procudere secla.
Pabula primum ut sint, genitalia deinde per artus
Semina qua possint membris manare remissis.
Fœminaq; ut maribus coniungi possit, habere,
Mutua queis nectant inter se gaudia uterq;.
Multaq; tum interiisse animantum secla necesse est:
Nec potuisse propagando procudere prolem.
Nam quæcunq; uides uesci uitalibus auris:
Aut dolus, aut uirtus, aut deniq; mobilitas est,
Ex ineunte æuo genus id tutata reseruans.
Multaq; sunt, nobis ex utilitate sua quæ
Commendata manent tutelæ tradita nostræ.
Principio genus acre leonum, sæuaq; secla
Tutata est uirtus, uulpes dolus, ut fuga ceruos.
At leuisomna canum fido cum pectore corda,

Et genus omne, quod est ueterino semine partum:
Lanigeræq; simul pecudes, & bucera secla,
Omnia sunt hominum tutelæ tradita Memmi.
Nam cupide fugêre feras: pacem'q; secutæ
Sunt: & larga suo sine pabula parta labore:
Quæ damus utilitatis eorum præmia causa.
At queis nil horum tribuit natura: nec ipsa
Sponte sua possent ut uiuere: nec dare nobis
Vtilitatem aliquam, quare pateremur eorum
Præsidio nostro pasci genus: esse'q; tutum:
Scilicet hæc aliis prædæ, lucro'q; iacebant
Indupedita suis fatalibus omnia uinclis:
Donec ad interitum genus id natura redegit.
Sed neq; centauri fuerant: nec tempore in ullo
Esse queunt duplici natura, & corpore bino,
Ex alienigenis membris compacta potestas,
Hinc illinc par uis ut non par esse potis sit.
Id licet hinc quamuis hebeti cognoscere corde.
Principio, circum tribus actis impiger annis
Floret equus: puer haud quaquam: quin sæpe ēt nūc
Vbera mammarum in somnis lactantia quærit.
Post ubi equum ualidæ uires ætate senecta,
Membra'q; deficiunt fugienti languida uita:
Tum demum puerili æuo florente, iuuentas
Occipit: & molli uestit lanugine malas.
Ne forte ex homine, & ueterino semine equorum
Confieri credas centauros posse: neq; esse.
Aut rapidis canibus succinctas semimarinis
Corporibus scyllas: & cætera de genere horum,
Inter se quorum discordia membra uidemus:

Quæ neq; florescunt pariter: nec robora sumunt
Corporibus: neq; proficiunt ætate senecta:
Nec simili uenere ardescunt: nec moribus unis
Conueniunt: neq; sunt eadem iucunda per artus.
Quippe uidere licet, pinguescere sæpe cicuta
Barbigeras pecudes, homini quæ est acre uenenum.
Flamma quidem uero cum corpora fulua leonum
Tam soleat torrêre, atq; urere, quàm genus omne
Visceris in terris, quodcunq; & sanguinis extet:
Qui fieri potuit triplici cum corpore ut una
Prima leo, postrema draco, media ipsa chimæra
Ore foras acrem flaret de corpore flammam?
Quare etiam tellure noua, cœlóq; recenti
Talia qui fingit potuisse animalia gigni:
Nixus in hoc uno nouitatis nomine inani
Multa licet simili ratione effutiat ore.
Aurea tum dicat per terras flumina uulgo
Fluxisse: & gemmis florere arbusta suesse:
Aut hominem tanto membrorum esse impete natum:
Trans maria alta pedum nisus ut ponere posset:
Et manibus totum circùm se uertere cœlum.
Nam quod multa fuêre in terris semina rerum:
Tempore quo primum tellus animalia fudit:
Nil tamen est signi, mistas potuisse creari
Inter se pecudes, compactaq; membra animantum:
Propterea, quia quæ de terris nunc quoq; abundát:
Herbarum genera, ac fruges, arbustaq; læta,
Non tamen inter se possunt complexa creari.
Sed sic quæq; suo ritu procedit: & omnes
Fœdere naturæ certo discrimina seruant.

Et genus humanum multo fuit illud in aruis
Durius: ut decuit, tellus quod dura creasset:
Et maioribus, & solidis magis ossibus intus
Fundatum, ualidis aptum per uiscera neruis.
Nec facile ex aestu, nec frigore quod caperetur,
Nec nouitate cibi, nec labi corporis ulla.
Multaq; per coelum solis uoluentia lustra
Vulgiuago uitam tractabant more ferarum.
Nec robustus erat curui moderator aratri
Quisquam: nec sciebat ferro molirier arua:
Nec noua defodere in terram uirgulta: neq; altis
Arboribus ueteres decidere falcibus ramos.
Quod sol, atq; imbres dederant: quod terra crearat
Sponte sua: satis id placabat pectora donum.
Glandiferas inter curabant corpora quercus
Plerunq;: & quae nunc hyberno tempore cernis
Arbuta puniceo fieri matura colore:
Plurima tum tellus etiam maiora ferebat.
Multaq; praeterea nouitas tum florida mundi
Pabula dura tulit, miseris mortalibus ampla.
At sedare sitim fluuij, fontesq; uocabant:
Vt nunc montibus è magnis decursus aquai
Clarior, acciat sitientia secla ferarum.
Deniq; noctiuagi syluestria templa tenebant
Nympharum: quibus exibant humore fluenta
Lubrica, proluuie larga lauere humida saxa,
Humida saxa super uiridi stillantia musco:
Et partim plano scatere, atq; erumpere campo.
Nec dum res igni sciebant tractare: neq; uti
Pellibus: & spolijs corpus uestire ferarum:

Sed nemora, atq; cauos monteis, syluasq; colebant:
Et frutices inter condebant squalida membra,
Verbera uentorum uitare, imbreisq; coacti.
Nec commune bonum poterant spectare: neq; ullis
Moribus inter se sciebant, nec legibus uti.
Quod cuiq; obtulerat prædæ fortuna, ferebat
Sponte sua, sibi quisq; ualere, & uiuere doctus.
Et uenus in syluis iungebat corpora amantum:
Conciliabat enim uel mutua quanq; cupido:
Vel uiolenta uiri uis, atq; impensa libido:
Vel pretium, glandes, atq; arbuta, uel pira lecta.
Et manuum mira freti uirtute, pedumq;,
Consectabantur syluestria secla ferarum,
Missilibus saxis, & magno pondere clauæ.
Multaq; uincebant: uitabant pauca latebris:
Setigerisq; pares suibus syluestria membra
Nudabant terræ nocturno tempore capti,
Circum se folijs ac frondibus inuoluentes.
Nec plangore diem magno, solemq; per agros
Quærebant pauidi, palantes noctis in umbris:
Sed taciti respectabant, somnoq; sepulti:
Dum rosea face sol inferret lumina cœlo.
A paruis quod enim consuerant cernere semper,
Alterno tenebras, & lucem tempore gigni:
Non erat, ut fieri posset mirarier unquam:
Nec diffidere: ne terras æterna teneret
Nox in perpetuum detracto lumine solis.
Sed magis illud erat curæ: quod secla ferarum
Infestam miseris faciebant sæpe quietem:
Eiectiq; domo fugiebant saxea tecta

S pumigeri suis aduentu, ualidiq; leonis:
A tq; intempesta cedebant nocte pauentes
H ospitibus saeuis instrata cubilia fronde.
N ec nimio tum plus, quàm nunc mortalia secla
D ulcia linquebant lamentis lumina uitae.
V nus enim tum quisq; magis deprensus eorum
P abula uiua feris praebebat dentibus haustus:
E t nemora, ac montes gemitu, syluasq; replebat
V iua uidens uiuo sepeliri uiscera busto.
A t quos effugium seruarat, corpore adeso,
P osterius tremulas super ulcera tetra tenentes
P almas, horriferis accibant uocibus orcum:
D onec eos uita priuarant uermina saeua
E xpertes opis, ignaros quid uulnera uellent.
A t non multa uirum sub signis millia ducta
V na dies dabat exitio: nec turbida ponti
A equora laedebant naues ad saxa, uirosq;.
N ec temere, incassum, frustra mare saepe coortum,
S aeuibat: leuiterq; minas ponebat inanes.
N ec poterat quenquam placidi pellacia ponti
S ubdola pellicere in fraudem ridentibus undis.
I mproba nauigij ratio tum caeca iacebat.
T um penuria deinde cibi, languentia leto
M embra dabat: contra nunc rerum copia mersat.
I lli imprudentes ipsi sibi sepe uenenum
V ergebant: nunc dant alijs solertius ipsi.
I nde casas postquam, ac pelles, ignemq; pararunt:
E t mulier coniuncta uiro concessit in unum:
C astaq; priuatae ueneris connubia laeta
C ognita sunt: prolemq; ex se uidere creatam:

T um genus humanum primum mollescere cœpit.
I gnis enim curauit, ut algida corpora frigus
N on ita iam possent cœli sub tegmine ferre.
E t uenus imminuit uires: pueriq; parentum
B landitijs facile ingenium fregere superbum.
T unc & amicitiam cœperunt iungere habentes
F initima inter se: nec lædere: nec uiolare.
E t pueros commendarunt, muliebreq; seclum
V ocibus, & gestu: cum balbe significarent,
I mbecillorum esse æquum misererier omnium.
N on tamen omnimodis poterat concordia gigni:
S ed bona, magnaq; pars seruabant fœdera casti.
A ut genus humanum iam tum foret omne peremptũ:
N ec potuisset adhuc perducere secla propago.
A t uarios linguæ sonitus natura subegit
M ittere: & utilitas expressit nomina rerum.
N on alia longe ratione, atq; ipsa uidetur
P rotrahere ad gestum pueros infantia linguæ:
C um facit, ut digito, quæ sint præsentia, monstrent.
S entit enim uim quisq; suam, quod possit abuti.
C ornua nata prius uitulo quàm frontibus extent:
I llis iratus petit, atq; infestus inurget.
A t catuli pantherarum, scymniq; leonum
V nguibus, ac pedibus iam tum, morsuq; repugnant:
V ix iam cum ipsis sunt dentes, unguesq; creati.
A lituum porro genus alis omne uidemus
F idere: & à pennis tremulum petere auxiliatum.
P roinde putare aliquem tum nomina distribuisse
R ebus: & inde homines didicisse uocabula prima:
D esipere est: nam cur hic posset cuncta notare

Vocibus?

V ocibus? & uarios sonitus emittere linguæ?
T empore eodem alij facere id non quisse putentur?
P ræterea, si non alij quoq; uocibus usi
I nter se fuerant: unde insita notities est
V tilitatis? & unde data est huic prima potestas?
Q uid uellet, facere ut sciret? animoq; uideret?
C ogere item plureis unus, uictosq; domare
N on poterat: rerum ut perdiscere nomina uellent:
N ec ratione docere ulla, suadereq; surdis,
Q uid sit opus facto: faciles neq; enim paterentur:
N ec ratione ulla sibi ferrent amplius aureis
V ocis inauditos sonitus obtundere frustra.
P ostremo quid in hac mirabile tantopere est re?
S i genus humanum, cui uox, & lingua uigeret:
P ro uario sensu uarias res uoce notaret:
C um pecudes mutæ, cum deniq; secla ferarum
D issimileis soleant uoces, uariasq; ciere,
C um metus, aut dolor est: et cum iã gaudia gliscunt.
Q uippe etenim licet in rebus cognoscere apertis.
I rritata canum cumprimum magna molossum
M ollia ricta premunt duros nudantia denteis:
L onge alio sonitu rabie distracta minantur:
E t cum iam latrant, & uocibus omnia complent.
A ut catulos blande cum lingua lambere tentant:
A t ubi eos iactant, pedibus: morsuq; petentes,
S uspensis teneros imitantur dentibus haustus:
L onge alio pacto gannitu uocis adulant:
E t cum deserti baubantur in ædibus: aut cum
P lorantes fugiunt summisso corpore plagas.
D eniq; non hinnitus item differre uidetur?

Inter equas ubi equus florenti ætate iuuencus
Penniger i sæuit calcaribus ictus amoris?
Et cum sic aliâs concussis artubus hinnit?
Et fremitum patulis sub naribus edit ad arma?
Postremo genus alituum, uariæq; uolucres,
Accipitres, atq; ossifragæ, mergiq; marinis
Fluctibus in salso uictum, uitamq; petentes,
Longe alias alio iaciunt in tempore uoces:
Et cum de uictu certant, prædaq; repugnant.
Et partim mutant cum tempestatibus unà
Raucisonos cantus: cornicum, ut secla uetusta,
Coruorumq; greges: ubi aquam dicuntur, et imbres
Poscere: & interdum uentos, aurasq; uocare.
Ergo si uarii sensus animalia cogunt,
Muta tamen cum sint, uarias emittere uoces:
Quanto mortales magis æquum est, tum potuisse
Dissimiles alia, atq; alia res uoce notare?
Illud in his rebus tacitus ne forte requiras:
Fulmen detulit in terras mortalibus ignem
Primitus: inde omnis flammarum diditur ardor.
Multa uidemus enim cœlestibus incita flammis
Fulgere: cum cœli donauit plaga uapores.
Et ramosa tamen cum uentis pulsa uacillans
Aestuat in ramos incumbens arboris arbor:
Exprimitur ualidis extritus uiribus ignis:
Et micat interdum flammai feruidus ardor:
Mutua dum inter se rami, stirpesq; teruntur.
Quorum utrunq; dedisse potest mortalibus ignem.
Inde cibum coquere, ac flammæ mollire uapore,
Sol docuit: quoniam mitescere multa uidebant

Verberibus radiorum, atq; æstu uicta per agros.
Inq; dies magis hi uictum, uitamq; priorem
Commutare nouis monstrabant rebus, & igni,
Ingenio qui præstabant: & corde uigebant.
Condere cœperunt urbeis, arcemq; locare
Præsidium reges ipsi sibi, perfugiumq;.
Et pecudes, & agros diuisêre, atq; dedêre
Pro facie cuiusq;, & uiribus, ingenioq;.
Nam facies multum ualuit: uiresq; uigebant.
Posterius res inuenta est, aurumq; repertum:
Quod facile & ualidis, & pulchris dempsit honorē:
Diuitioris enim sectam plerunq; sequuntur
Quamlibet & fortes, & pulchro corpore creti.
Quod siquis uera uitam ratione gubernat:
Diuitiæ grandes homini sunt, uiuere parce
Aequo animo: neq; enim est unquam penuria parui.
At claros, homines uoluerunt se, atq; potentes,
Vt fundamento stabili fortuna maneret,
Et placidam possent opulenti ducere uitam,
Nequicquam: quoniā ad summum succedere honorē
Certantes, iter infestum fecere uiai.
Et tamen è summo quasi fulmen deijcit ictos
Inuidia interdum contemptim in tartara tetra.
Vt satius multo iam sit parere quietum:
Quàm regere imperio res uelle: & regna tenere.
Proinde sine incassum defessi sanguine sudent
Angustum per iter luctantes ambitionis.
Inuidia quoniam ceu fulmine summa uaporant
Plerunq;: & quæ sunt altis magis edita cunq;.
Quandoquidem sapiunt alieno ex ore: petuntq;

Res ex auditis potius, quàm sensibus ipsis:
Nec magis id nunc est, neq; erit mox, quàm fuit ante.
Ergo regibus occisis, subuersa iacebat
Pristina maiestas soliorum, & sceptra superba:
Et capitis summi præclarum insigne cruentum,
Sub pedibus uulgi magnum lugebat honorem.
Nam cupide conculcatur nimis, ante metutum.
Res itaq; ad summam fæcem, turbasq; redibat:
Imperium sibi cum, ac summatum quisq; petebat.
Inde magistratus partim docuere creare:
Iuráq; constituère, ut uellent legibus uti.
Nam genus humanum defessum ui colere æuum,
Ex inimicitijs languebat: quo magis ipsum
Sponte sua cecidit sub leges, arctáq; iura.
Acrius ex ira quod enim se quisq; parabat
Vlcisci: quàm nunc concessum est legibus æquis:
Hanc ob rem est homines pertesum ui colere æuum.
Vnde metus maculat pœnarum præmia uitæ:
Circumretit enim uis, atq; iniuria quenq;:
Atq; unde exorta est, ad eum plerunq; reuertit:
Nec facile est placidam, ac pacatam degere uitam,
Qui uiolat factis communia fœdera pacis.
Et si fallit enim diuûm genus, humanumq;:
Perpetuo tamen id fore clàm diffidere debet.
Quippe ubi se multi per somnia sæpe loquentes,
Aut morbo delirantes protraxe ferantur:
Et cælata diu in medium peccata dedisse.
Nunc quæ causa deûm per magnas numina gentes
Peruulgarit: & ararum compleuerit urbes:
Suscipiendáq; curarit solennia sacra:

Quae nunc in magnis florent sacra rebus, locisq;:
Vnde etiam nunc est mortalibus insitus horror:
Qui delubra deûm noua toto suscitat orbi
Terrarum: & festis cogit celebrare diebus:
Non ita difficile est rationem reddere uerbis.
Quippe etenim iam tum diuûm mortalia secla
Egregias animo facies uigilante uidebant:
Et magis in somnis mirando corporis auctu.
His igitur sensum tribuebant propterea: quod
Membra mouere uidebantur: uocesq; superbas
Mittere pro facie praeclara, & uiribus amplis.
Aeternamq; dabant uitam: quia semper eorum
Suppeditabatur facies: & forma manebat:
Et tamen omnino, quod tantis uiribus auctos,
Non temere ulla ui conuinci posse putabant.
Fortunisq; ideo longe praestare putabant:
Quod mortis timor haud quenquã uexaret eorum:
Et simul in somnis quia multa, & mira uidebant
Efficere: & nullum capere ipsos inde laborem.
Praeterea coeli rationes ordine certo,
Et uaria annorum cernebant tempora uerti:
Nec poterant quibus id fieret cognoscere causis.
Ergo perfugium sibi habebant omnia diuis
Tradere: & illorum nutu facere omnia flecti.
In coeloq; deûm sedes, & templa locarunt:
Per coelum uolui quia nox, & luna uidetur:
Luna, dies, & nox, & noctis signa seuera,
Noctiuagaeq; faces coeli, flammaeq; uolantes,
Nubila, sol, imbres, nix, uenti, fulmina, grando,
Et rapidi fremitus, & murmura magna minarum.

O genus infelix humanum: talia diuis
C um tribuit facta: atq; iras adiunxit acerbas:
Q uantos tum gemitus ipsi sibi? quantaq́; nobis
V ulnera? quas lachrymas pepêre minoribus nostris?
N ec pietas ulla uelatum est sæpe uideri
V ertier ad lapidem: atq; omneis accedere ad aras:
N ec procumbere humi prostratum: et pandere palmas
A nte deûm delubra: nec aras sanguine multo
S pargere quadrupedum: nec uotis nectere uota:
S ed mage placata posse omnia mente tueri.
N am cum suspicimus magni cœlestia mundi
T empla super, stellisq́; micantibus æthera fixum:
E t uenit in mentem solis, lunæq́; uiarum:
T unc alijs oppressa malis in pectore, cura
I lla quoq; expergefactum caput erigere infit.
E cquæ forte deûm nobis immensa potestas
S it? uario motu quæ candida sydera uerset?
T entat enim dubiam mentem rationis egestas:
E cquæ nam fuerit mundi genitalis origo?
E t simul, ecquæ sit finis? quoad mœnia mundi,
E t taciti motus hunc possint ferre laborem?
A n diuinitus æterna donata salute,
P erpetuo possint æui labentia tractu,
I mmensi ualidas æui contemnere uireis?
P ræterea cui non animus formidine diuûm
C ontrahitur? cui non correpunt membra pauore?
F ulminis horribili cum plaga torrida tellus
C ontremit? et magnum percurrunt murmura cœlū?
N on populi, gentesq́; tremunt? regesq́; superbi
C orripiunt diuûm perculsi membra timore?

Ne quod ob admiſſum fœde, dictum'ue ſuperbe
Pœnarum graue ſit ſoluendi tempus adactum?
Summa etiam cum uis uiolenti per mare uenti
Induperatorem claſſis ſuper æquora uerrit,
Cum ualidis pariter legionibus, atq; elephantis:
Non diuûm pacem uotis adit? ac prece quæſit
Ventorum pauidus paces, animaſ'q; ſecundas?
Nequicquam, quoniam uiolento turbine ſæpe
Correptus nihilo fertur minus ad uada leti:
Vſque adeo res humanas uis abdita quædam
Obterit: & pulchros faſces, ſæuaſ'q; ſecureis
Proculcare, ac ludibrio ſibi habere uidetur.
Deniq; ſub pedibus tellus cum tota uacillat:
Concuſſæ'q; cadunt urbes: dubiæ'q; minantur:
Quid mirum ſi ſe temnunt mortalia ſecla?
Atq; poteſtatis magnas, miraſ'q; relinquunt
In rebus uireis diuûm, quæ cuncta gubernent?
Quod ſupereſt, æs atq; aurum, ferrum'q; repertum eſt,
Et ſimul argenti pondus, plumbi'q; poteſtas:
Ignis ubi ingenteis ſyluas ardore cremarat
Montibus in magnis, ſeu cœli fulmine miſſo:
Siue quod inter ſe bellum ſylueſtre gerentes,
Hoſtibus intulerant ignem formidinis ergô:
Siue quod inducti terræ bonitate, uolebant
Pandere agros pingueis: & paſcua reddere rura:
Siue feras interficere, & diteſcere præda:
Nam fouea, atq; igni prius eſt uenarier ortum:
Quàm ſæpire plagis ſaltum, canibuſ'q; ciere.
Quicquid id eſt: quacunq; è cauſa flammeus ardor
Horribili ſonitu ſyluas exederat altis

A b radicibus: & terram percoxerat igni:
M anabat uenis feruentibus in loca terræ
C oncaua conueniens argenti riuus, & auri:
A eris item, & plumbi: quæ cum concreta uidebant
P osterius claro in terras splendere colore:
T ollebant nitido capti, leuiq; lepore:
E t simili formata uidebant esse figura:
A tq; lacunarum fuerant uestigia cuiq;.
T um penetrabat eos: posse hæc liquefacta calore
Q uamlibet in formam, & faciem decurrere rerum:
E t prorsum quamuis in acuta, ac tenuia posse
M ucronum duci fastigia procudendo:
V t sibi tela parent: syluasq; excidere possint:
M ateriemq; dolare: & leuia radere tigna:
E t terebrare etiam: ac pertundere: perq; forare.
N ec minus argento facere hæc, auroq; parabant:
Q uàm ualidi primum uiolentis uiribus æris:
N equicquam: quoniam cedebat uicta potestas:
N ec poterant pariter durum sufferre laborem.
N am fuit in pretio magis æs: aurumq; iacebat
P ropter inutilitatem hebeti mucrone retusum.
N unc iacet æs: aurum in summum successit honorem.
S ic uoluenda ætas commutat tempora rerum:
Q uod fuit in pretio, fit nullo deniq; honore:
P orro aliud succedit: & è contemptibus exit:
I nq; dies magis appetitur: floretq; repertum
L audibus: & miro est mortaleis inter honore.
N unc tibi quo pacto ferri natura reperta
S it: facile est ipsi per te cognoscere Memmi.
A rma antiqua, manus, ungues, dentesq; fuerunt,

E t lapides, & item sylvarum fragmina rami,
E t flammæ, atq; ignes, postq̄ sunt cognita primum:
P osterius ferri uis est, æris'q; reperta:
E t prior æris erat, quàm ferri cognitus usus:
Q uo facilis magis est natura, & copia maior.
A ere solum terræ tractabant: ære'q; belli
M iscebant fluctus: & uulnera uasta serebant:
E t pecus, atq; agros adimebant: nam facile ollis
O mnia cedebant armatis nuda, & inerma.
I nde minutatim processit ferreus ensis:
V ersa'q; in opprobrium species est falcis ahenæ:
E t ferro cœpere solum proscindere terræ:
E xæquata'q; sunt creperi certamina belli.
E t prius est armatum in equi conscendere costas:
E t moderarier hunc frenis: dextra'q; uigere:
Q uàm bijugo curru belli tentare pericla.
E t bijugo prius est, quàm bis coniungere binos:
E t quàm falciferos inuentum ascendere currus.
I nde boues lucas turrito corpore tetros,
A nguimanos belli docuerunt uulnera Pœni
S ufferre: & magnas martis turbare cateruas.
S ic alid ex alio peperit discordia tristis:
H orribile humanis quod gentibus esset in armis.
I n'q; dies belli terroribus addidit augmen.
T entarunt etiam tauros in munera belli:
E xperti'q; sues sæuos sunt mittere in hosteis:
E t ualidos partim præ se misere leones
C um ductoribus armatis, sæuis'q; magistris:
Q ui moderarier his possent: uinclis'q; tenere,
N equicquam: quoniam permista cæde calentes

T urbabant sæui nullo discrimine turmas,
T errificas capitum quatienteis undiq; cristas.
N ec poterant equites fremitu perterrita equorum
P ectora mulcere: & frenis conuertere in hosteis.
I rritata leæ iaciebant corpora saltu
V ndiq;: & aduersum uenientibus ora petebant:
E t nec opinanteis à tergo diripiebant:
D eplexæq; dabant in terram uulnere uictos
M orsibus affixæ ualidis, atq; unguibus uncis.
I actabant'q; suos tauri, pedibus'q; terebant,
E t latera, ac uentres hauribant subter equorum
C ornibus: ad terram'q; minanti mente ruebant.
A t ualidis socios cædebant dentibus apri,
T ela infracta suo tinguentes sanguine sæui:
P ermistas'q; dabant equitum, peditum'q; ruinas.
N am transuersa feros exibant dentis adactus
I umenta: aut pedibus uentos erecta petebant
N equicquam: quoniam à neruis sucisa uideres
C oncidere: atq; graui terram consternere casu.
S iquos ante domi domitos satis esse putabant:
E fferuescere cernebant in rebus agundis,
V ulneribus, clamore, fuga, terrore, tumultu:
N ec poterant ullam partem reducere eorum.
D iffugiebat enim uarium genus omne ferarum.
V t nunc sæpe boues lucæ, ferro male mactatæ
D iffugiunt: fera facta suis cum multa dedere.
S ic fuit, ut facerent. sed uix adducor, ut ante
N on quierint animo præsentire: atq; uidere,
Q uàm commune malum fieret, fœdum'q; futurum.
E t magis id possis factum contendere in omni:

I n uarijs mundis, uaria ratione creatis:
Q uàm certo, atq; uno terrarum quolibet orbi.
S ed facere id non tam uincendi spe uoluerunt:
Q uàm dare quod gemerent hostes, ipsiq; perire
Q ui numero diffidebant, armisq; uacabant.
N exilis ante fuit uestis, quàm textile tegmen:
T extile post ferrum est: quia ferro tela paratur.
N ec ratione alia possunt tam leuia gigni,
I nsilia, ac fusi, radij, scapiq; sonantes.
E t facere ante uiros lanam natura coegit,
Q uàm muliebre genus: nam longe præstat in arte,
E t solertius est multo genus omne uirile:
A gricolæ donec uitio uertêre seueri:
V t muliebribus id manibus concedere uellent:
A tq; ipsi pariter durum sufferre laborem:
A tq; opere in duro durarunt membra, manusq;.
A t specimen sationis, & insitionis origo,
I psa fuit rerum primum natura creatrix.
A rboribus quoniam bacæ, glandesq; caducæ
T empestiua dabant pullorum examina subter:
V nde etiam libitum est stirpeis committere ramis:
E t noua defodere in terram uirgulta per agros.
I nde aliam, atq; aliam culturam dulcis agelli
T entabant: fructusq; feros mansuescere terra
C ernebant indulgendo, blandeq; colendo.
I nq; dies magis in montem succedere syluas
C ogebant: infraq; locum concedere cultis.
P rata, lacus, riuos, segetes, uinetaq; læta
C ollibus, & campis ut haberent: atq; olearum
C ærula distinguens inter plaga currere posset

P er tumulos,& conualleis,camposq; profusa.
V t nunc esse uides uario distincta lepore
O mnia: quæ pomis intersita dulcibus ornant:
A rbustisq; tenent felicibus obsita circum'.
A t liquidas auium uoces imitarier ore
A nte fuit multo: quàm leuia carmina cantu
C oncelebrare homines possent: aureisq; iuuare.
E t Zephyri caua per calamorum sibila primum
A grestes docuêre cauas inflare cicutas.
I nde minutatim dulceis didicêre querelas:
T ibia quas fundit digitis pulsata canentum,
A uia per nemora, ac syluas, saltusq; reperta,
P er loca pastorum deserta, atq; otia dia.
S ic unum quicquid paulatim protrahit ætas
I n medium: ratioq; in luminis eruit oras.
H æc animos ollis mulcebant: atq; iuuabant
C um satiate cibi: nam tum sunt omnia cordi.
S æpe itaq; inter se prostrati in gramine molli
P ropter aquæ riuum, sub ramis arboris altæ,
N on magnis opibus iucunde corpora habebant.
P ræsertim cum tempestas ridebat: & anni
T empora pingebant uiridanteis floribus herbas.
T um ioca, tum sermo, tum dulces esse cachinni
C onsuerant: agrestis enim tum musa uigebat.
T um caput, atq; humeros plexis redimire coronis,
F loribus, & folijs lasciuia læta monebat:
A tq; extra numerum procedere membra mouentes
D uriter: & duro terram pede pellere matrem:
V nde oriebantur risus, dulcesq; cachinni:
O mnia quod noua tum magis hoc et mira uigebant.

Et uigilantibus hinc aderant solatia somno
Ducere multimodis uoces: & flectere cantus:
Et supra calamos unco percurrere labro.
Vnde etiam uigiles nunc hæc accepta tuentur:
Et numerum seruare genus didicêre: neq; hilo
Maiore interea capiunt dulcedine fructum:
Quàm syluestre genus capiebat terrigenarum.
Nam quod adest præstò (nisi quid cognouimus ante
Suauius) in primis placet: & pollêre uidetur:
Posteriorq́; ferè melior res: illa reperta
Perdit, & immutat sensus ad pristina quæq;.
Sic odium cœpit glandis: sic illa relicta
Strata cubilia sunt herbis, & frondibus aucta.
Pellis item cecidit: uestis contempta ferina:
Quàm reor inuidia tali tunc esse repertam:
Vt letum insidijs, qui gessit primus, obiret.
Et tamen inter eos distractam sanguine multo
Disperijsse: neq; in fructum conuertere quisse.
Tunc igitur pelles: nunc aurum, & purpura curis
Exercent hominum uitam: belloq́; fatigant.
Quo magis in nobis (ut opinor) culpa resedit.
Frigus enim nudos sine pellibus excruciabat
Terrigenas: at nos nil lædit ueste carêre
Purpurea, atq; auro, signisq́; ingentibus apta:
Dum plebea tamen sit, quæ defendere possit.
Ergo hominum genus incassum, frustraq́; laborat
Semper: & in curis consumit inanibus æuum:
Nimirum, quia non cognouit, quæ sit habendi
Finis: & omnino quoad crescat uera uoluptas:
Idq́; minutatim uitam prouexit in altum:

Et belli magnos commouit funditus æstus.
At uigiles mundi magnum uersatile templum
Sol & luna suo lustrantes lumine circum,
Perdocuere homines annorum tempora uerti:
Et certa ratione geri rem, atq; ordine certo.
Iam ualidis septi degebant turribus æuum:
Et diuisa colebatur, discretaq; tellus.
Tum mare ueliuolum florebat nauibus pandis:
Auxilia, et socios iam pacto fœdere habebant:
Carminibus cum res gestas cœpere poetæ
Tradere: nec multo prius sunt elementa reperta.
Propterea, quid sit prius actum respicere ætas
Nostra nequit: nisi qua ratio uestigia monstrat.
Nauigia, atq; agri culturas, mœnia, leges,
Arma, uias, uestes, & cætera de genere horum
Præmia, delitias quoq; uitæ funditus omneis,
Carmina, picturas, & dædala signa polire,
Vsus, & impigræ simul experientia mentis
Paulatim docuit pedetentim progredientes.
Sic unumquicquid paulatim protrahit ætas
In medium: ratioq; in luminis eruit oras.
Namq; alid ex alio clarescere corde uidebant
Artibus, ad summum donec uenêre cacumen.

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA LIBER SEXTVS.

P Rimæ frugiferos fœtus mortalibus ægris
Dididerunt quondam præclaro nomine athenæ:
Et recreauerunt uitam: legesq́; rogarunt:
Et primæ dederunt solatia dulcia uitæ:
Cum genuere uirum tali cum corde repertum:
Omnia ueridico qui quondam ex ore profudit.
Cuius & extincti propter diuina reperta
Diuulgata uetus iam ad cœlum gloria fertur.
Nam cum uidit hic, ad uictum quæ flagitat usus,
Omnia iam fermè mortalibus esse parata:
Et, per quæ possent uitam consistere tutam:
Diuitijs homines, & honore, & laude potenteis
Affluere: atq; bona gnatorum excellere fama:
Nec minus esse domi cuiquam tamen anxia corda:
Atq; animi ingratis uitam uexare querelis
Causam, quæ infestis cogit seruire querelis:
Intellexit: ibi uitium uas efficere ipsum:
Omniaq́; illius uitio corrumpier intus:
Quæ collata foris, & commoda cunq; uenirent:
Partim quod fluxum, pertusumq́; esse uidebat:
Vt nulla posset ratione explerier unquam:
Partim quod tetro quasi conspurcare sapore
Omnia cernebat: quæcunq; receperat intus.

V eridicis igitur purgauit pectora dictis:
E t finem statuit cupedinis, atq; timoris:
E xposuitq; bonum summum, quò tendimus omnes,
Q uid foret: atq; uiam monstrauit tramite paruo:
Q ua possemus ad id recto concedere cursu:
Q uidùe mali foret in rebus mortalibus passim:
Q uod flueret naturali uiro, atq; ueniret,
S eu casu, seu ui, quod sic natura parasset:
E t quibus è portis occurri cuiq; deceret:
E t genus humanum frustra plerunq; probauit
V oluere curarum tristeis in pectore fluctus.
N am ueluti pueri trepidant: atq; omnia cæcis
I n tenebris metuunt: sic nos in luce timemus
I nterdum, nihilo quæ sunt metuenda magis, quàm
Q uæ pueri in tenebris pauitant: finguntq; futura.
H unc igitur terrorem animi, tenebrasq; necesse est
N on radij solis, nec lucida tela diei
D iscutiant: sed naturæ species, ratioq;.
Q uo magis inceptum pergam pertexere dictis.
E t quoniam docui mundi mortalia templa
E sse: & natiuo consistere corpore cœlum:
E t quæcunq; in eo fiunt, fieriq; necesse est,
P leraq; dissolui: quæ restant percipe porro:
Q uandoquidem semel insignem conscendere currum
V otorum exhortantur spes, atq; obuia rursum
Q uæ fuerant, sint placato conuersa fauore.
C ætera quæ fieri in terris, cœloq; tuentur
M ortales: pauidis cum pendent mentibus sæpe:
E fficiunt animos humileis formidine diuûm:
D epressosq; premunt ad terram propterea: quod

Ignorantia

I gnorantia cauſarum conferre deorum
C ogit ad imperium res, & concedere regnum.
Q uorum operum cauſas nulla ratione uidere
P oſſunt: ac fieri diuino numine rentur.
N am bene qui didicere deos ſecurum agere æuum:
S i tamen interea mirantur, qua ratione
Q uæq; geri poſſint: præſertim rebus in illis,
Q uæ ſupra caput ætherijs cernuntur in oris:
R urſus in antiquas referuntur relligiones:
E t dominos acreis aſciſcunt: omnia poſſe
Q uos miſeri credunt, ignari quid queat eſſe:
Q uid nequeat: finita poteſtas deniq; cuiq;
Q ua'nam ſit ratione, atq; alte terminus hærens:
Q uo magis errantes tota ratione feruntur.
Q uæ niſi reſpuis ex animo: longe'q; remittis
D is indigna putare, aliena'q; pacis eorum:
D elibata deûm per te tibi numina ſancta
S æpe aderunt: non quo uiolari ſumma deûm uis
P oſſit: ut ex ira pœnas petere imbibat acreis:
S ed quia tute tibi placida cum pace quietos
C onſtitues magnos irarum uoluere fluctus:
N ec delubra deûm placido cum pectore adibis:
N ec de corpore quæ ſancto ſimulachra feruntur
I n mentes hominum, diuinæ nuntia formæ:
S uſcipere hæc animi tranquilla pace ualebis.
I nde uidere licet, qualis iam uita ſequatur.
Q uam quidem ut à nobis ratio ueriſſima longe
R eijciat: quanquam ſunt à me multa profecta:
M ulta tamen reſtant: & ſunt ornanda politis
V erſibus: & ratio cœli, ſpecies'q; tenenda:

Sunt tempestates, & fulmina clara canenda:
Quid faciant: & qua de causa cunq; ferantur:
Ne trepides cœli diuisis partibus amens:
Vnde uolans ignis peruenerit: aut in utram se,
Verterit hinc partem: quo pacto per loca septa
Insinuarit: & hinc dominatus ut extulerit se.
Quorum operum causas nulla ratione uidere
Possunt: ac fieri diuino numine rentur.
Tu mihi supremæ præscripta ac candida callis
Currenti spatium præmonstra callida musa,
Calliope, requies hominum, diuûmq; uoluptas:
Te duce ut insigni capiam cum laude coronam.
Principio tonitru quatiuntur cœrula cœli
Propterea: quia concurrunt sublime uolantes
Aetheriæ nubes contra pugnantibus uentis.
Nec fit enim sonitus cœli de parte serena:
Verum ubicunq; magis denso sunt agmine nubes:
Tam magis hinc magno fremitus fit murmure sæpe.
Præterea neq; tam condenso corpore nubes
Esse queunt: quàm sunt lapides, ac tigna: neq; autē
Tam tenues: quàm sunt nebulæ, fumiq; uolantes.
Nam cadere aut bruto deberent pondere pressæ,
Vt lapides: aut ut fumus, constare nequirent:
Nec cohibere niues gelidas, & grandinis imbres.
Dant etiam sonitum patuli super æquora mundi:
Carbasus ut quondam magnis intenta theatris
Dat crepitum malos inter iactata, trabesq;:
Interdum perscissa furit petulantibus auris:
Et fragilis sonitus chartarum commeditatur.
Id quoq; enim genus in tonitru cognoscere possis,

Aut ubi suspensam uestem, chartas'ue uolanteis
Verberibus uenti uersant: plangunt'q; per auras.
Fit quoq; enim interdũ, non tam concurrere nubes
Frontibus aduersis possint: quàm de latere ire
Diuerso motu radentes corporis tractum:
Aridus unde aureis terget sonus ille: diuq;
Ducitur: exierit donec regionibus arctis.
Hoc etiam pacto tonitru concussa uidentur
Omnia sæpe graui tremere: & diuulsa repente
Maxima dissiluisse capacis mœnia mundi:
Cum subito ualidi uenti collecta procella
Nubibus intorsit sese: conclusa'q; ibidem
Turbine uersanti magis, ac magis undiq; nubem
Cogit: uti fiat spisso caua corpore circum'.
Post ubi commouit uis eius, & impetus acer:
Tum perterricrepo sonitu dat missa fragorem.
Nec mirum, cum plena animæ uesicula parua
Sæpe ita dat pariter sonitum displosa repente.
Est etiam ratio cum uenti nubila perflant,
Vt sonitus faciant: etenim ramosa uidemus
Nubila sæpe modis multis, atq; aspera ferri.
Scilicet ut crebram syluam cum flamina cauri
Perflant: dant sonitum frondes, rami'q; fragorem.
Fit quoq;, ut interdum ualidi uis incita uenti
Perscindat nubem perfringens impete recto:
Nam quid possit ibi flatus, manifesta docet res:
Hic, ubi lenior est, in terra, cum tamen alta
Arbusta euoluens radicibus haurit ab imis.
Sunt etiam fluctus per nubila: qui quasi murmur
Dant infringendo grauiter: quod item fit in altis

F luminibus, magnoq; mari, cum frangitur æstu.
F it quoq;, ubi è nube in nubem uis incidit ardens
F ulminis: hæc multo si forte humore recepit
I gnem: continuo magno clamore trucidet.
V t calidis candens ferrum è fornacibus olim
S tridit: ubi in gelidum propere demersimus imbrē.
A ridior porro si nubes accipit ignem:
V ritur ingenti sonitu succensa repente.
L auricomos ut si per monteis flamma uagetur,
T urbine uentorum comburens impete magno.
N ec res ulla magis, quàm Phœbi delphica laurus
T erribili sonitu flamma crepitante crematur.
D eniq; sæpe geli multus fragor, atq; ruina
G randinis, in magnis sonitum dat nubibus alte.
V entus enim cum confercit: franguntur in arctum
C oncreti montes nimborum, & grandine misti.
F ulgit item, nubes ignis cum semina multa
E xcussēre suo concursu: ceu lapidem si
P ercutiat lapis, aut ferrum: nam tum quoq; lumen
E xilit: & claras scintillas dissipat ignis.
S ed tonitrum fit, uti post auribus accipiamus:
F ulgere quàm cernant oculi: quia semper ad aureis
T ardius adueniunt, quàm uisum quæ moueant res.
I d licet hinc etiam cognoscere: cædere siquem
A ncipiti uideas ferro procul arboris auctum:
A nte fit, ut cernas ictum: quàm plaga per aureis
D et sonitum: sic fulgorem quoq; cernimus ante:
Q uàm tonitrum accipimus: pariter qui mittitur igni,
E simili causa concursu natus eodem.
H oc etiam pacto uolucri loca lumine tingunt

N ubes: & tremulo tempestas impete fulgit.
V entus ubi inuasit nubem: & uersatus ibidem
F ecit ut ante cauam docui, spissescere nubem:
M obilitate sua feruescit: ut omnia motu
P ercalefacta uides ardescere: plumbea uero
G lans etiam longo cursu uoluenda liquescit.
E rgo feruidus hic nubem cum perscidit atram:
D issipat ardoris quasi per uim expressa repente
S emina: quae faciunt nictantia fulgura flammae.
I nde sonus sequitur, qui tardius allicit aureis:
Q uàm quae perueniunt oculorum ad lumina nostra.
S cilicet hoc densis fit nubibus, & simul alte
E xtructis alijs alias super impete miro.
N ec tibi sit fraudi, quod nos inferne uidemus,
Q uàm sint lata magis, q̃ sursum extructa q̃d extent.
C ontemplator enim cum montibus assimilata
N ubila portabunt uenti transuersa per auras:
A ut ubi per magnos monteis cumulata uidebis
I nsuper esse alijs alia: atq; urgere superna
I n statione locata sepultis undiq; uentis.
T um poteris magnas moleis cognoscere eorum:
S peluncasq; uelut saxis pendentibus structas
C ernere: quas uenti cum tempestate coorta
C omplerunt: magno indignantur murmure clausi
N ubibus: in caueisq; ferarum more minantur.
N unc hinc: nunc illinc fremitus per nubila mittunt:
Q uaerentesq; uiam circumuersantur: & ignis
S emina conuoluunt è nubibus: atq; ita cogunt
M ulta: rotantq; cauis flammam fornacibus intus:
D onec diuulsa fulserunt nube corusci.

Hac etiam fit uti de causa mobilis ille
Deuolet in terram liquidi color aureus ignis:
Semina quod nubes ipsas per multa necesse est
Ignis habere: etenim, cum sunt humore sine ullo:
Flammeus est plerunq; colos, & splendidus ollis.
Quippe etenim solis de lumine multa necesse est
Concipere: ut merito rubeant: ignesq; profundant.
Has igitur cum uentus agens contrusit in unum,
Compressitq; locum cogens: expressa profundunt
Semina: quæ faciunt flammæ fulgere colores.
Fulgit item, cum rarescunt quoq; nubila cœli:
Nam cum uentus eas leuiter diducit euntes:
Dissoluitq;: cadant in gratis illa necesse est
Semina: quæ faciunt fulgorem: tum sine tetro
Terrore, & sonitu fulgit, nulloq; tumultu.
Quod superest, quod sic natura prædita constent
Fulmina: declarant ictus, & inusta uapore
Signa, notæq; graues halantis sulfuris auras:
Ignis enim sunt hæc, non uenti signa, neq; imbris.
Præterea per se accendunt quoq; tecta domorum:
Et celeri flamma dominantur in ædibus ipsis.
Hunc tibi subtilem cum primis ignibus ignem
Constituit natura minutis, mobilibusq;
Corporibus: cui nil omnino obsistere possit.
Transit enim ualidum fulmen per septa domorum:
Clamor uti uocis transit per saxa, per æra:
Et liquidum puncto facit æs in temporis, & aurum.
Curat item uasis integris uina repente
Diffugiant: quia nimirum facile omnia circum
Collaxat, rareq; facit latera omnia uasis:

A dueniens calor eius ut insinuatur in ipsum:
M obiliter soluens differt primordia uini.
Quod solis uapor ætatem non posse uidetur
E fficere:usqueadeo candens feruore corusco,
T anto mobilior uis,& dominantior hæc est.
N unc ea quo pacto gignantur:& impete tanto
F iant:ut possint ictu discludere turreis:
D isturbare domos:auellere ligna,trabesq;:
E t monimenta uirûm demoliri:atq; ciere:
E xanimare homines:pecudes prosternere passim:
C ætera de genere hoc,qua ui facere omnia possunt:
E xpediam:neq; in promissis plura morabor.
F ulmina gignier è crassis,alteq; putandum est
N ubibus extructis:nam cœlo nulla sereno,
N ec leuiter densis mittuntur nubibus unquam.
N am dubio procul hoc fieri manifesta docet res:
Quod tunc per totum concrescunt aera nubes
V ndiq;:uti tenebras omneis acheronta reamur
L iquisse:& magnas cœli complesse cauernas:
V squeadeo tetra nimborum nocte coorta
I mpendent atræ formidinis ora superne:
C um commoliri tempestas fulmina cœptat.
P ræterea persæpe niger quoq; per mare nimbus,
V t picis è cœlo demissum flumen,in undas
S ic cadit:& fertur tenebris procul:& trahit atrã
F ulminibus grauidam tempestatem,atq; procellis,
I gnibus,ac uentis cumprimis ipse repletus:
I n terra quoq; ut horrescant:ac tecta requirant.
S ic igitur supra nostrum caput esse putandum est
T empestatem altam:neq; enim caligine tanta

O bruerent terras: nisi inaedificata superne
M ulta forent multis exempto nubila sole.
N ec tanto possent terras opprimere imbri:
F lumina abundare ut facerent: camposq; natare:
S i non extructis foret alte nubibus aether.
H is igitur uentis, atq; ignibus omnia plena
S unt: ideo passim fremitus, & fulgura fiunt.
Q uippe etenim supra docui permulta uaporis
S emina habere cauas nubeis: & multa necesse est
C oncipere ex solis radijs, ardoreq; eorum.
H oc, ubi uentus eas idem qui cogit in unum
F orte locum quemuis, expressit multa uaporis
S emina: seq; simul cum eo commiscuit igni:
I nsinuatus ibi uortex uersatur in alto:
E t calidis acuit fulmen fornacibus intus.
N am duplici ratione accenditur: ipse sua cum
M obilitate calescit: & è contagibus ignis.
I nde ubi percaluit uis uenti: uel grauis ignis
I mpetus incessit: maturum tum quasi fulmen
P erscindit subito nubem: ferturq; coruscis
O mnia luminibus lustrans loca percitus ardor.
Q uem grauis insequitur sonitus: displosa repente
O pprimere ut coeli uideantur templa superne.
I nde tremor terras grauiter pertentat: & altum
M urmura percurrunt coelum: nam tota ferè tum
T empestas concussa tremit: fremitusq; mouentur.
Q uo de concussu sequitur grauis imber, & uber:
O mnis uti uideatur in imbrem uertier aether:
A tq; ita praecipitans ad diluuiem reuocare:
T antus dissidio nubis, uentiq; procella,

Mittitur, ardenti sonitus cum prouolat ictu.
Est etiam cum uis extrinsecus incita uenti
Incidit in ualidam maturo fulmine nubem:
Quam cum perscidit: extemplo cadit igneus ille
Vortex: quod patrio uocitamus nomine fulmen.
Hoc fit item in parteis alias, quocunq; tulit uis.
Fit quoq;, ut interdum uenti uis missa sine igni,
Ignescat tamen in spatio: longoq; meatu:
Dum uenit, amittens in cursu corpora quædam
Grandia: quæ nequeunt pariter penetrare p auras:
Atq; alia ex ipso corradens aere portat
Paruula: quæ faciunt ignem commista uolando.
Non alia longe ratione, ac plumbea sæpe
Feruida fit glans in cursu: cum multa rigoris
Corpora dimittens ignem concepit in auris.
Fit quoq;, ut ipsius plagæ uis excitet ignem:
Frigida cum uenti pepulit uis missa sine igni:
Nimirum, quia cum uehementi perculit ictu:
Confluere ex ipso possunt elementa uaporis:
Et simul ex illa, quæ tum res excipit ictum.
Vt lapidem ferro cum cædimus, euolat ignis:
Nec quod frigida uis sit ferri, hoc secius illa
Semina concurrunt calidi fulgoris ad ictum.
Sic igitur quoq; res accendi fulmine debet:
Opportuna fuit si forte, & idonea flammis.
Nec temere omnino plane uis frigida uenti
Esse potest: ex quo tanta ui immissa superne est:
Quin prius in cursu si non accenditur igni:
At tepefacta tamen ueniat commista calore.
Mobilitas autem fit fulminis, & grauis ictus:

E t celeri fermè pergunt sic fulmina lapsu:
N ubibus ipsa quod omnino prius incita se uis
C olligit: & magnum conamen sumit eundi.
I nde ubi non potuit nubes capere impetis auctum:
E xprimitur uis: atq; ideo uolat impete miro:
V t ualidis quae de tormentis missa feruntur.
A dde quod è paruis, ac leuibus est elementis:
N ec facile est tali naturae obsistere quicquam:
I nter enim fugit, ac penetrat per rara uiarum.
N on igitur multis offensibus in remorando
H aesitat: hanc ob rem celeri uolat impete labens.
D einde, quod omnino natura pondera deorsum
O mnia nituntur: cum plaga sit addita uero:
M obilitas duplicatur: & impetus ille grauescit:
V t uehementius, & citius quaecunq; morantur
O buia discutiat plagis: itinerq; sequatur.
D eniq;, quod longo uenit impete: sumere debet
M obilitatem: etiam atq; etiam quae crescat eundo:
E t ualidas auget uireis: & roborat ictum.
N am facit, ut quae sint illius semina cunq;
E' regione: locum quasi in unum cuncta ferantur,
O mnia coniiciens in eum uoluentia cursum.
F orsan & ex ipso ueniens trahat aere quaedam
C orpora: quae plagis intendunt mobilitatem,
I ncolumisq; uenit per res: atq; integra transit
M ulta: foraminibus liquidus quia transuolat ignis.
M ultaq; perfringit: cum corpora fulminis ipsa
C orporibus rerum inciderint: qua texta tenentur.
D issoluit porro facile aes: aurumq; repente
C onferuefacit: è paruis quia facta minute

C orporibus uis est,& leuibus ex elementis:
Q uæ facile insinuantur:& insinuata repente
D issoluunt nodos omneis:& uincla relaxant.
A utumnoq; magis stellis fulgentibus alta
C oncutitur cœli domus undiq;:totaq; tellus:
E t cum tempora se ueris florentia pandunt:
F rigore enim desunt ignes:uentiq; calore
D eficiunt:neq; sunt tam denso corpore nubes.
I nter utrasq; igitur cum cœli tempora constant:
T um uariæ causæ concurrunt fulminis omnes.
N am fretus ipse anni permiscet frigus,& æstum.
Q uorũ utrunq; opus est fabricanda ad fulmina nobis:
V t discordia sit rerum:magnoq; tumultu
I gnibus,& uentis furibundus fluctuet aer.
P rima caloris enim pars,& postrema rigoris,
T empus adest uernum:quare pugnare necesse est
D issimileis inter se res:turbareq; mistas,
E t calor extremus primo cum frigore mistus
V oluitur:autumni quod fertur nomine tempus:
H ic quoq; confligunt hyemes æstatibus acres.
P ropterea sunt hæc bella anni nominitanda.
N ec mirum si in eo iam tempore plurima fiunt
F ulmina:tempestasq; cietur turbida cœlo:
A ncipiti quoniam bello turbatur utrinq;,
H inc flammis,illinc uentis,humoreq; misto.
H oc est igniferi naturam fulminis ipsam
P erspicere:& qua ui faciat rem quanq; uidere:
N on tyrrhena retro uoluentem carmina frustra
I ndicia occultæ diuûm perquirere mentis:
V nde uolans ignis peruenerit:aut in utram se

Verterit hic partem: quo pacto per loca septa
Insinuarit: & hinc dominatus ut extulerit se:
Quid'ue nocere queat de cœlo fulminis ictus.
Quod si Iuppiter, atq; alij fulgentia diui
Terrifico quatiunt sonitu cœlestia templa:
Et iaciunt ignes, quo cuiq; est cunq; uoluptas:
Cur, quibus incautum scelus aduersabile cunq; est:
Non faciunt ictu flammas ut fulguris halent?
Pectore perfixo documen mortalibus acre?
Et potius nulla sibi turpi conscius in re
Voluitur in flammis innoxius? in'q; peditur,
Turbine cœlesti subito correptus, & igni?
Cur etiam loca sola petunt? frustra'q; laborant?
An tum brachia consuescunt? firmant'q; lacertos?
In terra'q; patris cur telum perpetiuntur
Obtundi? cur ipse sinit? neq; parcit in hostes?
Deniq;, cur nunquam cœlo iacit undiq; puro
Iuppiter in terras fulmen? sonitus'q; profundit?
An simulac nubes successêre: ipse in æstum
Descendit? prope' ut hinc teli determinet ictus?
In mare qua porro mittit ratione? quid undas
Arguit, & liquidam molem, campos'q; natanteis?
Præterea, si uult caueamus fulminis ictum:
Cur dubitat facere, ut possimus cernere missum?
Si nec opinanteis autem uult opprimere igni:
Cur tonat ex illa parte? ut uitare queamus?
Cur tenebras ante, & fremitus, et murmura concit'?
Et simul in multas parteis qui credere possis
Mittere? an hoc ausis nunquam contendere factum?
Vt fierent ictus uno sub tempore plureis?

A t ſæpe eſt numero factum: fieriq́; neceſſe eſt:
V t pluere in multis regionibus: & cadere imbreis:
F ulmina ſic uno fieri ſub tempore multa.
P oſtremo, cur ſancta deûm delubra, ſuaſq;
D iſcutit infeſto præclaras fulmine ſedes?
E t benefacta deûm frangit ſimulachra? ſuisq;
D emit imaginibus uiolento uulnere honorem?
A ltaq́; cur plerunq; petit loca? plurimaq́; plus
M ontibus in ſummis ueſtigia cernimus ignis?
Quod ſupereſt, facile eſt ex his cognoſcere rebus,
Π ρηςῆρας graij quos ab re nominitarunt:
I n mare qua miſſi ueniant ratione ſuperne.
N am fit, ut interdum tanquam demiſſa columna
I n mare de cœlo deſcendat: quam freta circum
F erueſcunt grauiter ſpirantibus incita flabris:
E t quæcunq; in eo tum ſint deprenſa tumultu
N auigia, in ſummum ueniunt uexata periclum.
H oc fit, ubi interdum non quit uis incita uenti
R umpere quam cœpit nubem: ſed deprimit: ut ſit
I n mare de cœlo tanquã demiſſa columna
P aulatim: quaſi quid pugno, brachijq́; ſuperne
C oniectu trudatur: et extendatur in undas.
Q uam cum diſcidit: hinc prorumpitur in mare uenti
V is: & feruorem mirum concinnat in undis.
V erſabundus enim turbo deſcendit: & illam
D educit pariter lento cum corpore nubem.
Q uam ſimulac grauidã detrudit ad æquora ponti:
I lle in aquam ſubito totum ſe immittit: & omne
E xcitat ingenti ſonitu mare, feruere cogens.
F it quoq;, ut inuoluat uentis è nubibus ipſe

V ortex corradens ex aere semina nubis:
E t quasi demissum cœlo prestêra imitetur.
H ic ubi se in terras demisit: dissoluitq;:
T urbinis immanem uim prouomit, atq; procellæ.
S ed quia fit raro omnino, montisq; necesse est
O fficere in terris: apparet crebrius idem
P rospectu maris in magno, cœloq; patenti.
N ubila concrescunt: ubi corpora multa uolando
H oc super in cœli spatio coiere repente
A speriora: modis quæ possint indupedita
E xiguis, tamen inter se compressa teneri:
H æc faciunt primum paruas consistere nubeis:
I nde ea comprendunt inter se: conq; greguntur:
E t coniungendo crescunt: uentisq; feruntur
V squeadeo: donec tempestas sæua coorta est.
F it quoq; uti montis uicina cacumina cœlo
Q uàm sint quæq; magis: tanto magis edita fument
A ssidue fuluæ nubis caligne crassa:
P roptera, quia cum consistunt nubila primum:
A nte uidere oculi quàm possint tenuia: uenti
P ortantes cogunt ad summa cacumina montis.
H ic demum fit: uti turba maiore coorta,
E t condensa, atq; arcta, apparere: & simul ipso
V ertice de montis uideatur surgere in æthram.
N am se declarat, sursum uentosa patere,
R es ipsa ad sensum: monteis cum ascendimus altos.
P ræterea, permulta mari quoq; tollere toto
C orpora naturam: declarant littore uestes
S uspensæ: cum concipiunt humoris adhæsum.
Q uo magis ad nubeis augendas multa uidentur

Posse quoq; e salso consurgere momine ponti.
Nam ratio cum sanguine abest humoribus omnis.
Praeterea, fluuijs ex omnibus, & simul ipsa
Surgere de terra nebulas, aestumq; uidemus:
Quae uelut halitus hinc ita sursum expressa ferũtur:
Suffunduntq; sua coelum caligne: & altas
Sufficiunt nubeis paulatim conueniundo.
Vrget enim quoq; signiferi super aetheris aestus:
Et quasi densendo subtexit caerula nimbis.
Fit quoq;, ut hũc ueniant in coetum extrinsecus illa
Corpora: quae faciunt nubes, nimbosq; uolanteis.
Innumerabilem enim numerũ, summamq; profundi
Esse infinitam docui: quantaq; uolarent
Corpora mobilitate ostendi, quamq; repente
Immemorabile per spatium transire solerent.
Haud igitur mirum est, si paruo tempore saepe
Tam magnos monteis tempestas, atq; tenebrae
Cooperiant, maria, ac terras, impensa superne:
Vndiq; quandoquidem per caulas aetheris omnes,
Et quasi per magni circũm spiracula mundi
Exitus, introitusq; elementis redditus extat.
Nunc age, quo pacto pluuius concrescat in altis
Nubibus humor: & in terras dimissus ut imber
Decidat: expediam. primum iam semina aquai
Multa simul uincam consurgere nubibus ipsis
Omnibus ex rebus: pariterq; ita crescere utrunq;,
Et nubeis, & aquam, quaecunq; in nubibus extat:
Vt pariter nobis corpus cum sanguine crescit:
Sudor item, atq; humor quicunq; est deniq; membris.
Concipiunt etiam multum quoq; saepe marinum

H umorem, ueluti pendentia uellera lanæ:
C um supra magnum uenti mare nubila portant.
C onsimili ratione ex omnibus amnibus humor
T ollitur in nubes: quo cum bene semina aquarum
M ulta modis multis conuenere undiq; adaucta:
C onfertæ nubes ui uenti mittere certant
D upliciter: nam uis uenti contrudit: & ipsa
C opia nimborum turba maiore coacta
V rget: & è supero premit: ac facit effluere imbreis.
P ræterea cum rarescunt quoq; nubila uentis:
A ut dissoluuntur solis super icta calore:
M ittunt humorem pluuium: stillante, quasi igni
C era super calido tabescens multa liquescat.
S ed uehemens imber fit: ubi uehementer utroq;,
N ubila ui cumulata premuntur, & impete uenti.
A t retinere diu pluuiæ, longum'q; morari
C onsuerunt: ubi multa fuerunt semina aquarum:
A tq; alijs aliæ nubes, nimbi'q; rigantes,
I nsuper atq; omni uulgo de parte feruntur:
T erra'q; cum fumans humorem tota rehalat.
H ic ubi sol radijs tempestatem inter opacam
A duersa fulsit nimborum aspergine contra:
T um color in nigris existit nubibus arci.
C ætera quæ sursum crescunt: sursum'q; creantur:
E t quæ concrescunt in nubibus omnia, prorsum
O mnia, nix, uenti, grando, gelidæ'q; pruinæ,
E t uis magna geli, magnum duramen aquarum,
E t mora, quæ fluuios passim refrenat euntes:
P erfacile est tamen hæc reperire: animo'q; uidere:
O mnia quo pacto fiant: quare'ue creentur,

Cum bene

C um bene cognoris elementis reddita quæ sint.
N unc age, quæ ratio terrai motibus extet,
P ercipe: & in primis terram fac ut esse rearis
S ubter item, ut supra est, uentis, atq; undiq; plenam
S peluncis: multosq; lacus, multasq; lacunas
I n gremio gerere, & rupes, deruptaq; saxa:
M ultaq; sub tergo terrai flumina tecta
V oluere ui fluctus, submersaq; saxa putandum est.
V ndiq; enim similem esse sui, res postulat ipsa.
H is igitur rebus subiunctis, suppositisq;:
T erra superne tremit magnis concussa ruinis
S ubter: ubi ingenteis speluncas subruit ætas.
Q uippe cadunt toti montes: magnoq; repente
C oncussu late disserpunt inde tremores:
E t merito, quoniam plaustris concussa tremiscunt
T ecta uiam propter non magno pondere tota.
N ec minus exultant, ubi currus cunq; equitum ui
F erratos utrinq; rotarum succutit orbeis.
F it quoq;, ubi in magnas æq;, uastasq; lacunas
G leba uetustate è terra prouoluitur ingens:
V t iactetur, aquæ fluctu quoq; terra uacillet.
V t uas in terra non quit constare: nisi humor
D estitit in dubio fluctu iactarier intus.
P ræterea uentus cum per loca subcaua terræ
C ollectus parti ex una procumbit: & urget
O bnixus magnis speluncas uiribus altas:
I ncumbit tellus: quo uenti prona premit uis.
T um supra terram quæ sunt extructa domorum:
A d cœlumq; magis quanto sunt edita quæq;:
I nclinata minant in eandem prodita partem:

P rotractæq́; trabes impedent ire paratæ.
E t metuunt magni naturam credere mundi
E xitiale aliquod tempus, clademq́; manere:
C um uideant tantam terrarum incumbere molem.
Q uod niſi reſpirent uenti: ſi nulla refrenet
R es: neq; ab exitio poſſit deprendere eunteis.
N unc quia reſpirant alternis: inq́; graueſcunt:
F t quaſi collecti redeunt: ceduntq́; repulſi:
S æpius hanc ob rem minitatur terra ruinas:
Q uàm facit: inclinatur enim: retroq́; recellit:
E t recipit prolapſa ſuas in pondere ſedeis.
H ac igitur ratione uacillant omnia tecta:
S umma, magis medijs: media, imis: ima, per hilum.
E ſt hæc eiuſdem quoq; magni cauſa tremoris:
V entus ubi, atq; animæ ſubito uis maxima quædã,
A ut extrinſecus, aut ipſa tellure coorta
I n loca ſe caua terrai coniecit: ibiq́;
S peluncas inter magnas fremitante tumultu,
V erſabundaq́; portatur: poſt, incita cum uis
E xagitata foras erumpitur: & ſimul altam
D iffindens terram magnum concinnat hiatum.
I n ſyria Sidone quod accidit: & fuit Aegis
I n peloponneſo: qua exitus hic animai
D iſturbans urbes, & terræmotus, obortus.
M ultaq́; præterea ceciderunt mœnia magnis
M otibus in terris: & multæ per mare peſſum
S ubſedere ſuis pariter cum ciuibus urbes.
Q uod niſi prorumpit: tamen impetus ipſe animai,
E t fera uis uenti per crebra foramina terræ
D iſperditur, ut horror: & incutit inde tremorem.

F rigus uti nostros penitus cum uenit in artus:
C oncutit inuitos cogens tremere, atq; mouere.
A ncipiti trepidant igitur terrore per urbeis:
T ecta superne timent: metuunt inferne, cauernas
T errai ne dissoluat natura repente:
N eu distracta suum late dispandat hiatum:
I dq; suis confusa uelit complere ruinis.
P roinde licet quamuis coelum, terramq; reantur
I ncorrupta fore æternæ mandata saluti:
A t tamen interdum præsens uis ipsa pericli
S ubditat hunc stimulum quadam de parte timoris:
N e pedibus raptim tellus subtracta feratur
I n barathrum: rerumq; sequatur prodita summa
F unditus: & fiat mundi confusa ruina.
N unc ratio reddenda, augmen cur nesciat æquor.
P rincipio, mare mirantur non reddere maius
N aturam: quo sit tantus decursus aquarum:
O mnia quo ueniant ex omni flumina parte.
A dde uagos imbreis, tempestatesq; uolanteis:
O mnia quæ maria, ac terras, sparguntq;, rigantq;:
A dde suos fonteis: tamen ad maris omnia summam
G uttai uix instar erunt unius ad augmen.
Q uo minus est mirum, mare non augescere magnũ.
P ræterea magnam sol partem detrahit æstu:
Q uippe uidemus enim uestes humore madenteis
E xiccare suis radijs ardentibus solem.
A t pelagus multa, et late substrata uidemus.
P roinde licet quamuis ex unoquoq; loco sol
H umoris paruam delibet ab æquore partem:
L argiter in tanto spatio tamen auferet undis.

T um porro uenti magnam quoq; tollere partem
H umoris possunt, uerrentes æquora ponti:
V na nocte uias quoniam persæpe uidemus
S iccari: mollis'q; luti concrescere crustas.
P ræterea, docui multum quoq; tollere nubeis
H umorem magno conceptum ex æquore ponti:
E t passim toto terrarum spargere in orbi:
C um pluit in terris: & uenti nubila portant.
P ostremo, quoniam raro cum corpore tellus
E st: & coniuncta est oras maris undiq; cingens:
D ebet, ut in mare de terris uenit humor aquai:
I n terras itidem manâre ex æquore salso.
P ercolatur enim uirus: retro'q; remânat
M ateries humoris: & ad caput amnibus omnis
C onfluit: inde super terras redit agmine dulci:
Q ua uia secta semel liquido pede detulit undas.
N unc ratio quæ sit, per fauces montis ut ætnæ
E xpirent ignes interdum turbine tanto:
E xpediam: neq; enim media de clade coorta
F lammæ tempestas, siculûm dominata per agros
F initimis ad se conuertit gentibus ora:
F umida cum cœli scintillare omnia templa
C ernentes pauida complebant pectora cura:
Q uid moliretur rerum natura nouarum.
H isce tibi in rebus late est, alte'q; uidendum:
E t longe cunctas in parteis dispiciendum:
V t reminiscaris summam rerum esse profundam:
E t uideas cœlum summai totius unum,
Q uàm sit paruula pars, & quàm multesima constet:
N ec sit pars homo terrai quota totius unus.

Quod bene propositum si plane contueare:
Ac uideas, plane: mirari multa relinquas.
Nunquis enim nostrum miratur, siquis in artus
Accepit calido febrim feruore coortam?
Aut alium quemuis morbi per membra dolorem?
Obturgescit enim subito pes: arripit acer
Saepe dolor denteis: oculos inuadit in ipsos:
Existit sacer ignis: & urit corpore serpens
Quancunq; arripuit partem: repitq; per artus:
Nimirum, quia sunt multarum semina rerum:
Et satis haec tellus morbi, coelumq; mali fert:
Vnde queat uis immensi procrescere morbi.
Sic igitur toti coelo, terraeq; putandum est
Ex infinito satis omnia suppeditari:
Vnde repente queat tellus concussa moueri:
Perq; mare, et terras rapidus percurrere turbo:
Ignis abundare aetnaeus: flammescere coelum:
Id quoq; enim fit: & ardescunt coelestia templa.
Et tempestates pluuiae grauiore coortu
Sunt: ubi forte ita se tetulerunt semina aquarum.
At nimis est ingens incendij turbidus ardor,
Scilicet & fluuius, qui uisus maximus ei,
Qui non ante aliquem maiorem uidit, & ingens
Arbor, homoq; uidetur: & omnia de genere omni,
Maxima quae uidit quisq;, haec ingentia fingit.
Cum tamen omnia cum coelo, terraq;, mariq;,
Nil sint ad summam summai totius omnem.
Nunc tamen illa modis quibus irritata repente
Flamma foras uastis aetnae fornacibus efflet:
Expediam. primum, totius subcaua montis

Est natura, ferè silicum suffulta cauernis.
Omnibus est porro in speluncis uentus, & aer.
Ventus enim fit: ubi est agitando percitus aer.
Hic ubi percaluit: calefecit'q; omnia circum
Saxa furens, qua contingit, terram'q;: & ab ollis
Excussit calidum flammis uelocibus ignem:
Tollit se, ac rectis ita faucibus eijcit alte:
Fundit'q; ardorem longe: longe'q; fauillam
Differt: & crassa uoluit caligine fumum:
Extrudit'q; simul mirando pondere saxa:
Ne dubites, quin hæc animai turbida sit uis.
Præterea, magna ex parti mare montis ad eius
Radices frangit fluctus: æstum'q; resorbet.
Ex hoc usq; mari speluncæ montis ad altas
Perueniunt subter faucers: hac ire fatendum est,
Et penetrare mare: & penitus se cogier arcto:
Atq; efflare foras: ideo'q; extollere flammas:
Saxa'q; subiectare: & arenæ tollere nimbos.
In summo sunt uertice item cratêres: ut ipsi
Nominitant, nos quas faucers perhibemus, & ora.
Sunt aliquot quoq; res, quarũ unam dicere causam
Non satis est, uerum plurers, unde una tamen sit.
Corpus ut exanimum, siquod procul ipse iacere
Conspicias hominis: fit ut omners dicere causas
Conueniat, leti dicatur ut illius una:
Nam neq; eum ferro, nec frigore uincere possis
Interijsse: neq; a' morbo, neq; forte ueneno:
Verum esse ex genere hoc aliquid, quod contio credat,
Scimus: item in multis hoc rebus dicere habemus.
Nilus in æstate crescit: campis'q; redundat

Vnicus in terris ægypti totius amnis:
I rrigat ægyptum medium persæpe calorem:
A ut quia sunt æstate aquilones ostia contra,
A nni tempore eo, qui etesiæ esse feruntur:
E t contra fluuium flantes remorantur: & undas
C ogentes sursus replent: coguntq; manere.
N am dubio procul hæc aduerso flabra feruntur
F lumine: quæ gelidis à stellis axis aguntur.
I lle ex æstifera parti uenit amnis ab austro
I nter nigra uirûm percocto secla colore,
E xoriens penitus media ab regione diei.
E st quoq; uti possit magnus congestus arenæ
F luctibus aduersis oppilare ostia contra:
C um mare permotum uentis ruit intus arenam.
Q uo fit uti pacto liber minus exitus amni,
E t procliuis item fiat minus impetus undis.
F it quoq; uti pluuiæ forsan magis ad caput eius
T empore eo fiant: quo etesia flabra aquilonum
N ubila coniiciunt in eas tunc omnia parteis.
S cilicet ad mediam regionem eiecta diei
C um conuenerunt: ibi ad altos deniq; monteis
C ontrusæ nubes coguntur: uiq; premuntur.
F orsitan æthiopum penitus de montibus altis
C rescat: ubi in campos albas decedere ningues
T abificis subigit radijs sol omnia lustrans.
N unc age, auerna tibi quæ sint loca cunq; lacusq;,
E xpediam quali natura prædita constent.
P rincipio, quod auerna uocantur: nomen id ab re
I mpositum est: quia sunt auibus contraria cunctis:
E' regione, ea quod loca cum uenêre uolantes:

R emigij oblitæ pennarum uela remittunt:
P ræcipitesq; cadunt molli ceruice profusæ
I n terram: si forte ita fert natura locorum:
A ut in aquam, si forte lacus substratus auerni.
I s locus est cumas apud, hetruscos & monteis,
O ppleti calidis ubi fumant fontibus aucti.
E st & athenæis in mœnibus, arcis in ipso
V ertice, palladis ad templum tritonidos almæ,
Q uò nunquam pennis appellunt corpora raucæ
C ornices: non cum fumant altaria donis:
V sque adeo fugitant non iras palladis acres
P eruigili causa, graiûm ut cecinere poetæ:
S ed natura loci opus efficit ipsa suapte.
I n syria quoq; fertur item locus esse uideri:
Q uadrupedes quoq; quò simulac uestigia primum
I ntulerint: grauiter uis cogat concidere ipsa:
M anibus ut si sint diuis mactata repente,
O mnia quæ naturali ratione geruntur:
E t quibus è causis fiant, apparet origo.
I anua ne potius orci regionibus esse
C redatur: post hinc animas, acherontis in oras
D ucere forte deos maneis, inferna reamur:
N aribus alipedes ut cerui sæpe putantur
D ucere de latebris serpentia secla ferarum.
Q uod procul à uera quàm sit ratione repulsum
P ercipe: nanq; ipsa de re nunc dicere conor.
P rincipio, hoc dico, quod dixi sæpe quoq; ante:
I n terra cuiusq; modi rerum esse figuras:
M ulta cibos, quæ sunt uitalia: multaq; morbos
I ncutere, & mortem quæ possint accelerare:

E t magis esse aliјs alias animantibus aptas
R es ad uitai rationem ostendimus ante:
P ropter dissimilem naturam, dissimileisq́;
T exturas inter sese, primasq́; figuras.
M ulta meant inimica per aureis multa per ipsas
I nsinuant nareis infesta, atq; aspera tactu.
N ec sunt multa parum tactu uitanda: neq; autem
A spectu fugienda: saporeq́; tristia quæ sint.
D einde uidere licet, quàm multæ sint homini res
A criter infesto sensu, spurcæq́;, grauesq;.
A rboribus primum certis grauis umbra tributa,
V sque adeo: capitis faciant ut sæpe dolores:
S iquis eas subter iacuit prostratus in herbis.
E st etiam magnis heliconis montibus arbos
F loris odore hominem tetro consueta necare.
S cilicet hæc ideo terris ex omnia surgunt:
M ulta modis multis multarum semina rerum,
Q uod permista gerit tellus: discretaq́; tradit.
N octurnumq́; recens extinctum lumen, ubi acreis
N idore offendit nares: consopit ibidem:
C oncidere ut pronos qui morbus mittere sueuit:
C astoreoq́; graui mulier sopita recumbit:
E t manibus nitidum teneris opus effluit eіј:
T empore eo si odorata est quo menstrua soluit.
M ultaq́; præterea languentia membra per artus
S oluunt: atq; animam labefactant sedibus intus.
D eniq; si calidis etiam cunctere lauari:
P lenior & fueris solio feruentis aquai:
Q uàm facile in medio fit, uti des sæpe ruinas?
C arbonumq́; grauis uis, atq; odor insinuatur

Quàm facile in cerebrũ, nisi aquã praecepimus ante?
At cum membra dominus pertexit feruida seruis,
Tum fit odor uini plagae mactabilis instar.
Non'ne uides etiam terra quoq; sulfur in ipsa
Gignier? & tetro concrescere odore bitumen?
Deniq; ubi argenti uenas, auriq; sequuntur,
Terrai penitus scrutantes abdita ferro:
Qualeis expiret scaptensula subter odores?
Quid'ue mali fit, ut exhalent aurata metalla?
Quas hominum reddunt facies? qualeis'q; colores?
Non'ne uides, audis'ue perire in tempore paruo
Quàm soleant? & quàm uitai copia desit?
Quos opere in tali cohibet uis magna uacare?
Hos igitur tellus omneis exaestuat aestus:
Expirat'q; foras in aperta, prompta'q; coeli.
Sic & auerna loca alitibus summittere debent
Mortiferam uim: de terra quae surgit in auras:
Vt spatium coeli quadam de parte uenenet.
Quo simulac primum pennis delata sit ales:
Impediatur ibi caeco correpta ueneno:
Vt cadat è regione loci, qua dirigit aestus,
Quò cum corruit hic eadem uis illius aestus.
Relliquias uitae membris ex omnibus aufert.
Quippe etenim primo quasi quẽdam conciet aestum:
Posterius fit, uti cum iam cecidere ueneni
In fonteis ipsos, ibi sit quoq; uita uomenda:
Propterea quod magna mali sit copia circum.
Fit quoq;, ut interdum uis haec, atq; aestus auerni,
Aera, qui inter aueis cunq; est, terram'q; locatus:
Discutiat: propè uti locus hinc linquatur inanis:

Cuius ubi e regione loci uenêre uolantes:
Claudicat extemplo pennarum nisus inanis:
Et conamen utrinq; alarum proditur omne.
Hic, ubi nixari nequeunt: insistereq; alis:
Scilicet in terram delabi pondere cogit
Natura: & uacuum prope iam per inane iacentes
Dispergunt animas per caulas corporis omnes.
Frigidior porro in puteis æstate fit humor:
Arescit quia terra calore: & semina siqua
Forte uaporis habet, propere dimittit in auras.
Quo magis est igitur tellus effœta calore:
Fit quoq; frigidior, qui in terra est abditus humor.
Frigore cum premitur porro omnis terra: coitq;:
Et quasi concrescit: fit scilicet in coeundo
Exprimat in puteos, siquem gerit ipsa calorem.
Est apud Hammonis fanum fons luce diurna
Frigidus: at calidus nocturno tempore fertur.
Hunc homines fontem nimis admirantur: & acri
Sole putant subter terras feruescere partim,
Nox ubi terribili terras caligine texit:
Quod nimis a uera est longe ratione remotum.
Quippe ubi sol udum contrectans corpus aquai,
Non quierit calidum supera de reddere parti:
Cum superum lumen tanto feruore fruatur:
Qui queat hic subter tam crassi corporis terram
Percoquere humorem? & calido sociare uapore?
Præsertim cum uix possit per septa domorum
Insinuare suum radijs ardentibus æstum.
Quæ ratio est igitur? nimirum terra magis quod
Pura tenet circum fontem, quàm cætera tellus.

Multáq; sunt ignis propè semina corpus aquai.
Hinc ubi roriferis terram nox obruit umbris:
Extemplo subtus frigescit terra: coitq;:
Hac ratione fit, ut tanquam compressa manu sit,
Exprimat in fontem, quæ semina cunq; habet ignis:
Quæ calidum faciunt laticis tactum atq; uaporem.
Inde ubi sol radijs terram dimouit obortus:
Et rarefecit calido miscente uapore:
Rursus in antiquas redeunt primordia sedes
Ignis: & in terram redit calor omnis aquai:
Frigidus hanc ob rem fit fons in luce diurna.
Præterea solis radijs iactatur aquai
Humor: & in lucem tremulo rarescit ab æstu:
Propterea fit, uti quæ semina cunq; habet ignis,
Demittat: cum sæpe gelum, quod continet in se
Mutat: & exoluit glaciem: nodósq; relaxat.
Frigidus est etiam fons: supra quem sita sæpe
Stupa iacit flammas concepto protinus igni:
Tedáq; consimili ratione accensa per undas
Collûcet: quocunq; natans impellitur auris:
Nimirum, quia sunt in aqua permulta uaporis
Semina: de terráq; necesse est funditus ipsa
Ignis corpora per totum consurgere fontem:
Et simul expirare foras: exiréq; in auras:
Non tam uiua tamen, calidus queat ut fieri fons.
Præterea, dispersa foras erumpere cogit
Vis per aquam subito: sursúmq; ea conciliare:
Quod genus inde mari spirat fons dulcis aquai:
Qui scatit: & salsas circùm se dimouet undas.
Et multis alijs præbet regionibus æquor

Vtilitatem opportunam sitientibus nautis:
Quod dulceis inter salsas interuomit undas.
Sic igitur per eum possunt erumpere fontem,
Et scatere illa foras in stupam semina: quæ cum
Conueniunt: aut in teda cum corpora adhærent:
Ardescunt facile extemplo: quia multa quoq; in se
Semina habent ignis stupæ, tedæq; tenentes.
Non'ne uides etiam nocturna ad lumina linum
Nuper ubi extinctum admoueas: accendier ante:
Quàm tetigit flammam? tedamq; pari ratione?
Multaq; præterea, prius ipso tacta uapore
Eminus ardescunt: quàm comminus imbuat ignis.
Hoc igitur fieri quoq; in illo fonte putandum est.
Quod superest, agere incipiam: quo fœdere fiat
Naturæ: lapis hic ut ferrum ducere possit:
Quem magnêta uocant patrio de nomine graij:
Magnêtum quia sit patrijs in finibus ortus.
Hunc homines lapidem mirantur: quippe cathenam
Sæpe ex anellis reddit pendentibus ex se:
Quinq; etenim licet interdum, pluresq; uidere
Ordine demisso leuibus iactarier hauris:
Vnus ubi ex uno dependet subter adhærens:
Ex alioq; alius lapidis uim, uinclaq; noscit:
Vsqueadeo permananter uis perualet eius.
Hoc genus in rebus firmandum est multa prius, quã
Ipsius rei rationem reddere possis:
Et nimium longis ambagibus est adeundum:
Quo magis attentas aureis, animumq; reposco.
Principio omnibus ab rebus, quascunq; uidemus:
Perpetuo fluere, ac mitti, spargiq; necesse est

Corpora: quæ feriant oculos, uisumq; lacessant:
Perpetuoq; fluunt certis ab rebus odores:
Frigus ut à fluuijs, calor à sole, æstus ab undis
Aequoris, exesor murorum littora propter:
Nec uarij cessant sonitus manare per auras.
Deniq; in os salsi uenit humor sæpe saporis:
Cum mare uersamur propter: dilutaq; contra
Cum tuimur misceri absynthia: tangit amaror.
Vsqueadeo omnibus ab rebus res quæq; fluenter
Fertur: & in cunctas dimittitur undiq; parteis:
Nec mora, nec requies inter datur ulla fluendi:
Perpetuo quoniam sentimus: & omnia semper
Cernere, odorari licet, & sentire sonorem.
Nunc omnes repetam, quàm raro corpore sint res,
Commemorare: quod in primo quoq; carmine claret.
Quippe etenim, quanquam multas hoc ptinet ad res
Noscere: cum primis hanc ad rem protinus ipsam,
Qua de disserere aggredior: firmare necesse est:
Nil esse in promptu, nisi mistum corpus inani.
Principio fit, ut in speluncis saxa superna
Sudent humore: & guttis manantibus stillent.
Manat item nobis è toto corpore sudor:
Crescit barba, piliq; per omnia membra, per artus:
Diditur in uenas cibus omneis: auget: alitq;
Corporis extremas quoq; parteis, unguiculosq;.
Frigus item transire per æs, calidumq; uaporem
Sentimus: sentimus item transire per aurum,
Atq; per argentum: cum pocula plena tenemus.
Deniq; per dissepta domorum saxea uoces
Peruolitant: permanat odor, frigusq;, uaporq;

I gnis: quin ferri quoq; uim penetrare sueuit.
D eniq; qua circum colli lorica coercet,
M orbida uis'q; simul cum extrinsecus insinuatur.
E t tempestates terra, cœlo'q; coortæ
I n cœlum, terras'q; remotæ iure facessunt:
Q uandoquidem nihil est, nisi raro corpore nexum.
H uc accedit, uti non omnia quæ iaciuntur
C orpora cunq; ab rebus, eodem prædita sensu,
A tq; eodem pacto rebus sint omnibus apta.
P rincipio, terram sol excoquit: & facit are:
A t glaciem dissoluit: & altis montibus alte
E xtructas ningues radijs tabescere cogit.
D eniq; cera liquescit in eius posta uapore.
I gnis item liquidum facit æs: aurum'q; resoluit:
A t coria, & carnem trahit, & conducit in unum.
H umor aquæ porro ferrum condurat ab igni:
A t coria, & carnem mollit durata calore.
B arbigeras oleaster eo iuuat us'q; capellas:
E ffluat ambrosia quasi uero, & nectare tinctus:
Q ua nihil est homini, quod amarum frondeat æq;,
D eniq; amaracinum fugitat sus, & timet omne
V nguentum: nam setigeris subus acre uenenum est:
Q uod nos interdum tanquam recreare uidetur.
A t contra nobis cœnum teterrima cum sit
S purcities: eadem suibus hæc munda uidetur:
I nsatiabiliter toti ut uoluantur ibidem.
H oc etiam superest, ipsa quàm dicere de re
A ggredior, quod dicendum prius esse uidetur.
M ulta foramina cum uarijs sint reddita rebus:
D issimili inter se natura prædita debent

Esse: & habere suam naturam quæq;, uiasq;.
Quippe etenim uarij sensus animantibus insunt:
Quorum quisq; suam proprie rem percipit in se.
Nam penetrare alio sonitus, alio'q; saporem
Cernimus e succis: alio nidoris odores:
Scilicet id fieri cogit natura uiarum
Multimodis varians, ut paulo ostendimus ante:
Propter dissimilem naturam, textaq; rerum.
Praeterea manare aliud per saxa uidetur:
Atq; aliud tignis, aliud transire per aurum:
Argento'q; foras aliud, uitro'q; meare.
Nam fluere hac species, illac calor ire uidetur:
Atq; alijs aliud citius transmittere eadem.
Scilicet id fieri cogit natura uiarum
Multimodis varians, ut paulo ostendimus ante.
Quapropter bene ubi hæc confirmata, atq; locata
Omnia constiterint nobis præposita, parata:
Quod superest, facile hinc ratio reddetur: & omnis
Causa patefiet: quæ ferri pelliciat uim.
Principio, fluere e lapide hoc permulta necesse est
Semina, siue æstum: qui discutit aera plagis:
Inter qui lapidem, ferrum'q; est cunq; locatus.
Hoc ubi inanitur spatium: multus'q; uacefit
In medio locus: extemplo primordia ferri
In uacuum prolapsa cadunt coniuncta: fit ut'q;
Annulus ipse sequatur: eatq; ita corpore toto:
Nec res ulla magis primoribus ex elementis
Indupedita suis arcte connexa cohæret:
Quàm ualidi ferri naturæ frigidus horror.
Quo minus est mirum, quod dicitur, ex elementis
Corpora

C orpora si nequeunt de ferro plura coorta
I n uacuum ferri, quin annulus ipse sequatur:
Q uod facit: & sequitur donec peruenit ad ipsum
I am lapidem: cæcisq; in eo compagibus hæsit.
H oc fit item cunctas in parteis: unde uacæ fit
C unq; locus, siue ex transuerso, siue superne:
C orpora continuo in uacuum uicina feruntur.
Q uippe agitantur enim plagis aliunde: nec ipsa
S ponte sua sursum possunt consurgere in auras.
H uc accedit item, quare queat id magis esse:
H æc quoq; res adiumento, motuq; iuuatur:
Q uod simulac fronte est anelli rarior aer
F actus, inanitusq; locus magis, ac uacuatus:
C ontinuo fit, uti qui post est cunq; locatus
A er: à tergo quasi prouehat, atq; propellat.
S emper enim circùm positus res uerberat aer.
S ed tali fit uti propellat tempore ferrum:
P arte quod ex una spatium uacat: & capit in se:
H ic ubi quẽ memoro, per crebra foramina ferri
P ronas ad parteis subtiliter insinuatus
T rudit: & impellit quasi nauim, uelaq; uentis.
D eniq; res omnes debent in corpore habere
A era: quandoquidem raro sunt corpore: & aer
O mnibus est rebus circundatus, appositusq;.
H ic igitur, penitus qui in ferro est abditus aer,
S ollicito motu semper iactatur: eoq;
V erberat anellum dubio procul: & ciet intus
S cilicet: atq; eodem fertur, quò præcipitauit
I ã semel: et uacuã in partem conamina sumpsit.

F it quoq; ut a' lapide hoc ferri natura recedat
I nterdum, fugere, atq; sequi consueta uicissim:
E xultare etiam samothracia ferrea uidi:
E t ramenta simul ferri furere intus ahenis
I n scaphijs: lapis hic magnes cum subditus esset:
V sque adeo fugere a' saxo gestire uidetur:
A ere interposito discordia tanta creatur.
P roptera, quia nimirum prius æstus ubi æris
P ercepit: ferriq; uias possedit apertas:
P osterior lapidis uenit æstus: & omnia plena
I nuenit in ferro: neq; habet qua tranet, ut ante.
C ogitur offensare igitur: pulsareq; fluctu
F errea texta suo: quo pacto respuit ab se:
A tq; per æs agitat sine eo, quod sæpe resorbet.
I llud in his rebus mirari mitte: quod æstus
N on ualet è lapide hoc alias impellere item res.
P ondere enim fretæ partim stant, qđ genus aurū:
A c partim raro quia sunt cum corpore, ut æstus
P eruolet intactus: nequeunt impellier usquam:
L ignea materies in quo genere esse uidetur.
I nter utrasq; igitur ferri natura locata,
A eris ubi accepit quædam corpuscula: tum fit
I mpellant ut eam magnesia flamine saxa.
N ec tamen hæc ita sunt aliarum rerum aliena:
V t mihi multa parū genere ex hoc suppeditentur:
Q uæ memorare queam inter se singlariter apta.
S axa uides primum sola coalescere calce:
G lutine materies taurino iungitur una':
V t uitio uenæ tabularum sæpius hiscant,

Q uam laxare queant compages taurea uincla.
V itigeni latices in aquai fontibus audent
M isceri: cum pix nequeat grauis, & leue oliuũ.
P urpureusq; colos conchylii iungitur unà
C orpore cum lanæ, dirimi qui non queat usquã:
N on si Neptuni fluctus renouare operam des:
N on mare si totum uelit eluere omnibus undis.
D eniq; res auro argentum copulat unà,
A eráq;, nec plumbo fit, uti iungatur ab albo.
C ætera iam q̃ multa licet reperire? quid ergo?
N ec tibi tam longis opus est ambagibus usquã:
N ec me tam multam hic operã cõsumere par est:
S ed breuiter paucis restat comprendere multa.
Q uorum ita texturæ ceciderunt mutua contra
V t caua conueniant plenis, hæc illius, illa
H uiusq;: inter se iunctura hæc optima constat.
E st etiam, quasi ut anellis, hamisq; plicata
I nter se quædam possint compacta teneri.
Q uod magis in lapide hoc fieri, ferroq; uidetur.
N unc, ratio quæ sit morbis: aut unde repente
M ortiferam possit cladem conflare coorta
M orbida uis, hominum generi, pecudũq; cateruis:
E xpediam. primum multarum semina rerum
E sse supra docui: quæ sint uitalia nobis:
E t contra, quæ sint morbo, mortiq;, necesse est
M ulta uolare. ea cum casu sunt forte coorta:
E t perturbarunt cœlum: fit morbidus aer.
A tq; ea uis omnis morborum, pestilitasq;,
A ut extrinsecus, ut nubes, nebulæq; superne

Per cœlum ueniunt: aut ipsa sæpe coorta
De terra surgũt: ubi putrorem humida nacta est:
Intempestiuis pluuijsq;, & solibus icta.
Non'ne uides etiam cœli nouitate, & aquarum
Tentari, procul à patria quicunq;, domoq;
Adueniunt? ideo quia longe discrepitant res.
Nam quid britanis cœlum differre putamus?
Et qđ in Aegypto est, qua mundi claudicat axis?
Quid'ue quod in pōto est differre, & gadibus, atq;
Vsq; ad nigra uirûm percoctáq; secla calore?
Quæ cum quattuor inter se diuersa uidemus,
Quattuor à uentis, & cœli partibus esse:
Tum color, & facies hominum distare uidetur
Largiter: & morbi generatim secla tenere.
Est elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Aegypti in medio, neq; præterea usq̃.
Atthide tentantur gressus: oculiq; in achæis
Finibus: inde alijs alius locus est inimicus
Partibus, ac membris: uarius concinnat id aer.
Proinde ubi se cœlum, quod nobis forte alienũ:
Commouet: atq; aer inimicus serpere cœpit:
Vt nebula, ac nubes paulatim repit: & omne,
Quà graditur, conturbat: & immutare coactat.
Fit quoq;, ut in nostrum cum uenit deniq; cœlũ:
Corrumpat: reddatq; sui simile, atq; alienum.
Hæc igitur subito clades noua, pestilitásq;,
Aut in aquas cadit: aut fruges persedit in ipsas,
Aut alios hominum pastus, pecudúmq; cibatus:
Aut etiam suspensa manet uis aere in ipso.

Et cum spirantes mistas hinc ducimus auras:
Illa quoq; in corpus pariter sorbere necesse est.
Consimili ratione uenit bubus quoq; saepe
Pestilitas, etiam pecudum balatibus aegris.
Nec refert utrum nos in loca deueniamus
Nobis diuersa: & coeli mutemus amictum:
An coelum nobis intro natura corruptum
Deferat, aut aliquid, quo non consueuimus uti:
Quod nos aduentu possit tentare recenti.
Haec ratio quondam morborum, & mortifer aestus,
Finibus in cecropis, funestos reddidit agros:
Vastauitq; uias: exhausit ciuibus urbem.
Nam penitus ueniens Aegypti finibus ortus,
Aera permensus multum, camposq; natanteis,
Incubuit tandem populo Pandionis. omnes
Inde cateruatim morbo, mortiq; dabantur.
Principio caput incensum feruore gerebant:
Et duplices oculos suffusa luce rubenteis.
Sudabant etiam fauces intrinsecus atrae
Sanguine: & ulceribus uocis uia septa coibat:
Atq; animi interpres manabat lingua cruore,
Debilitata malis, motu grauis, aspera tactu.
Inde ubi per fauceis pectus compleràt: et ipsum
Morbida uis in cor moestum confluxerat aegris:
Omnia tum uero uitai claustra lababant.
Spiritus ore foras tetrum uoluebat odorem:
Rancida quo perolent proiecta cadauera ritu.
Atq; animi prorsum uires totius, & omne
Languebat corpus, leti iam limine in ipso.

I ntolerabilibusq́; malis erat anxius angor
A ssidue comes, & gemitu commista querela.
S ingultusq́; frequens noctem persæpe, diemq́;
C orripere assidue neruos, & membra coactans,
D issoluebat eos defessos ante fatigans.
N ec nimio cuiquam posses ardore tueri
C orporis in summo summam feruescere partem:
S ed potius tepidum manibus proponere tactum:
E t simul ulceribus quasi inustis omne rubere
C orpus: ut est, per membra sacer cũ diditur ignis.
I ntima pars homini uero flagrabat ad ossa:
F lagrabat stomacho flãma, ut fornacibus, intus.
N il adeo posses cuiquã leue, tenueq́; membris.
V erteret utilitatem ad uentũ, et frigora semper.
I n fluuios partim gelidos ardentia morbo
M embra dabant, nudũ iacientes corpus in undas.
M ulti præcipites lymphis putealibus alte
I nciderunt ipso uenientes ore patente.
I nsedabiliter sitis arida corpora mersans
A equabat multum paruis humoribus imbrem.
N ec requies erat ulla mali: defessa iacebant
C orpora: mussabat tacito medicina timore.
Q uippe patentia cum toties ardentia morbis
L umina uersarent oculorum expertia somno.
M ultaq́; præterea mortis tum signa dabantur.
P erturbata animi mens in mœrore, metuq́;:
T riste supercilium: furiosus uultus, & acer:
S ollicitæ porro, plenæq́; sonoribus aures:
C reber spiritus, haud ingens, raroq́; coortus:

S udorisq; madens per collum splẽdidus humor:
T enuia sputa, minuta, croci contacta colore,
S alsaq; , per fauces rauca uix edita tussi.
I n manibus uero nerui trahere: et tremere artus:
A' pedibusq; minutatim succedere frigus
N on dubitabat: item ad supremũ deniq; tempus,
C ompressæ nares: nasi primoris acumen
T enue: cauati oculi: caua tempora: frigida pellis,
D uraq;, in ore iacens rectum frons tenta meabat,
N ec nimio rigida prostrati morte iacebant,
O ctauoq; ferè candenti lumine solis,
A ut etiam nona reddebant lampade uitam.
Q uorum siquis (ut est) uitarat funera leti
V isceribus tetris, & nigra proluuie alui:
P osterius tamen hunc tabes, letumq; manebat.
A ut etiam multus capitis cum sæpe dolore
C orruptus sanguis expletis naribus ibat:
H uc hominis totæ uires, corpusq; fluebat.
P rofluuium porro cui tetri sanguinis acre
E xierat: tamen in neruos huic morbus, & artus
I bat: et in partes genitales corporis ipsas:
E t grauiter partim metuentes limina leti
V iuebant ferro priuati parte uirili:
E t manibus sine nonnulli, pedibusq; manebant
I n uita tamen: & perdebant lumina partim:
V squeadeo mortis metus his incusserat acer.
A tq; etiam quosdam cœpêre obliuia rerum
C unctarum: neq; se possent cognoscere ut ipsi.
M ultaq; humi cũ inhumata iacerẽt corpora supra

C orporibus: tamen alituum genus, atq; ferarum
A ut procul absiliebat: ut acrem exiret odorem:
A ut ubi gustarat, languebat morte propinqua.
N ec tamen omnino temere illis sedibus ulla
C omparebat auis: nec tristia secla ferarum
E xibant syluis: languebant pleraq; morbo:
E t moriebantur: cumprimis fida canum uis
S trata uijs animam ponebat in omnibus ægrã.
E xtorquebat enim uitam uis morbida mẽbris.
I ncomitata rapi certabant funera uasta:
N ec ratio remedi communis certa dabatur.
N am quod ali dederat uitaleis aeris auras
V oluere in ore licere: & cœli templa tueri:
H oc alijs erat exitio: letum'q; parabat.
I llud in his rebus miserandum magnopere unũ
A erumnabile erat: quod ubi se quisq; uidebat
I mplicatum morbo: morti damnatus ut esset:
D eficiens animo mœsto cum corde iacebat,
F unera respectans: animam & mittebat ibidem.
Q uippe etenim nullo cessabant tempore apisci
E x alijs alios auidi contagia morbi.
I d'q; uel in primis cumulabat funere funus.
N am quicunq; suis fugitabant (ut fit) ab ægris,
V itai nimium cupidos, mortis'q; timentes
P œnitet: & paulopost turpi morte, malaq;
D esertos, opis expertes, incuria mactat:
L anigeras tanquam pecudes, & bucera secla.
Q ui fuerant autem præsto', contagibus ibant,
A tq; labore: pudor quem tum cogebat obire,

B landáq; lassorum uox, mista uoce querelæ.
O ptimus hoc leti genus ergo quisq; subibat.
I nq; alijs alium populum sepelire suorum
C ertantes lachrymis lassi, luctúq; redibant.
I nde bona ex parti in letum mœrore dabantur:
N ec poterat quisquã reperiri, quem neq; morbus,
N ec mors, nec luctus tentaret tempore tali.
P ræterea iam pastor, & armentarius omnis,
E t robustus item curui moderator aratri,
L anguebant: penitusq; casa contrusa iacebant
C orpora: paupertate & morbo dedita morti.
E xanimis pueris super exanimata parentum
C orpora nonnunquam posses, retróq; uidere
M atribus, & patribus natos super edere uitam.
N ec minimã partem ex agris mœroris in urbem
C onfluxit: languens quem contulit agricolarum
C opia, conueniens ex omni morbida parti.
O mnia complebant loca, tectáq;: quo magis æstus
C onfertos ita aceruatim mors accumulabat.
M ulta siti prostrata uiam per, próq; uoluta
C orpora silanos ad aquarum strata iacebant
I nterclusa anima nimia ab dulcedine aquarum.
M ultáq; per populi passim loca prompta, uiasq;
L anguida semianimo cũ corpore mẽbra uideres,
H orrida pædore, & pannis cooperta, perire
C orporis illuuie: pellis super ossibus una,
V isceribus tetris prope iam, sordéq; sepultis.
O mnia deniq; sancta deũm delubra replerat
C orporibus mors exanimis: onerataq; passim

C uncta cadaueribus cœlestûm templa manebât:
H ospitibus loca quæ complerant æditumentes.
N ec iam relligio diuûm, nec numina magni
P endebantur enim: præsens dolor exuperabat.
N ec mos ille sepulturæ remanebat in urbe:
V t pius hic populus semper cõsuerat humari.
P erturbatus enim totus repedabat: & unus
Q uisq; suum pro re consortem mœstus humabat.
M ultaq; uis subita, & paupertas horrida suasit:
N anq; suos consanguineos aliena rogorum,
I nsuper extructa ingenti clamore locabant:
S ubdebantq; faces, multo cum sanguine sæpe
R ixantes potius, q̃ corpora desererentur.

F I N I S.

* a b c d e f g h i k l m n o p q
Omnes sunt quaterniones.

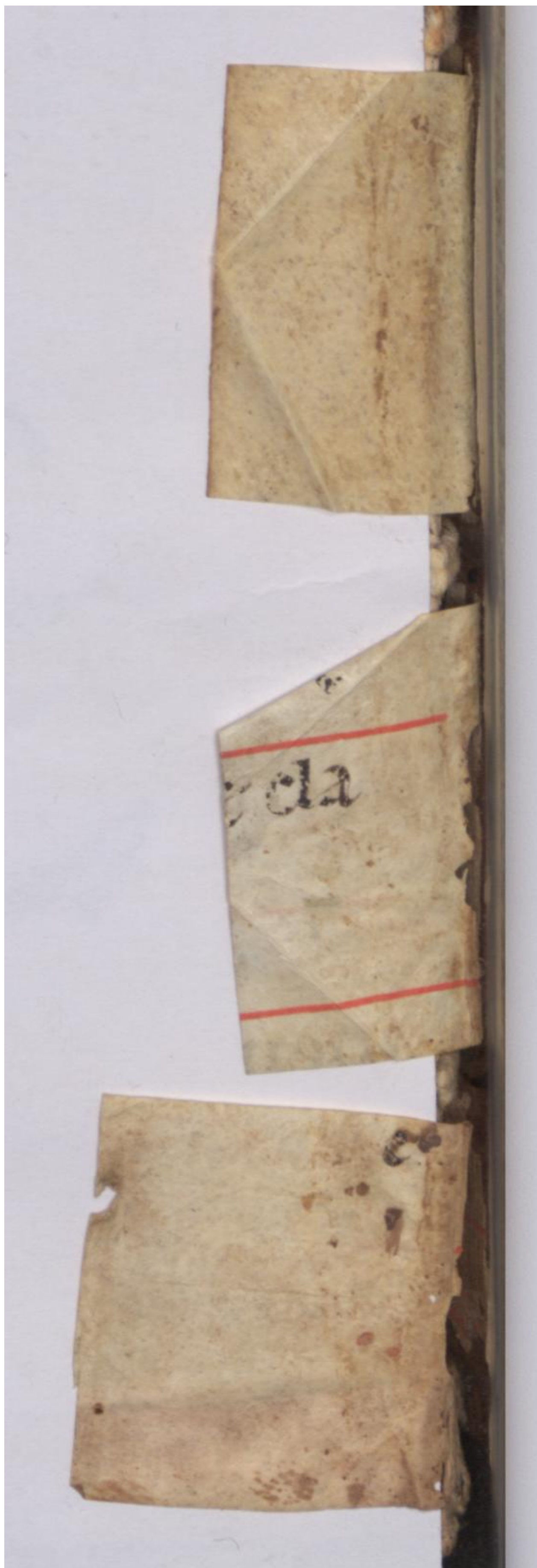
VENETIIS IN AEDI
BVS ALDI, ET AN
DREAE SOCE
RI MENSE
IANVARIO
M. D. XV.

Errata, quæ recognito uolumine deprehendimus, ſic corrige. Sed notandum primum numerum ſignificare chartas, ſecundum, uerſus. atq; eos tantum, qui ſcripti ſunt: uerſus eſſe numerãdos. Item, ne bis idem repetatur: id ſolum adnotatum eſſe, quod uel diſtinguendum, uel legendum eſt aliter, quàm in libro habeatur, hoc modo.

flores:	1	15	ducit ut	32	48
oras	1	29	coruos	33	22
Quem neq;	2	10	quam uis	46	1
Reducit	4	50	gubernacla.	65	28
corpore qui	5	59	organica	85	12
undæ.	7	16	ipſis interuallis	89	6
reparari	11	31	At catulos	97	24
Aut ita	13	43	Aut ubi	97	25
exanimo	13	55	cornicum ut	97	41
reboant	20	6	ſummam	98	38
memoro, rei	21	28	pelage	114	27
feruntur	23	14			

AL
DVS

cla

15

C.

Vincentius

393